ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 1.

Asiainhoitaja Yöntilä.

5/1-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 4/1.

Zagrebissa 5 p:nä tammikuuta 1943.

4 250 Sal 43
18/1-43 — —
RYHMÄ 5. OSASTO 639.

Herra M i n i s t e r i,

Minulla on kunnia lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, viitenä kappaleena raporttini n:o 1

"Kroatian talousarvio ja kunan arvo."

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Myöntilä.

Herra Ulkoasiainministeri Rolf WITTING,

H e l s i n k i.

UE 11: A 4.

№ 4 / 230 Sal. 43
18/1-43 - -
RYHMÄ OSASTO
5. 639.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 1.

Zagrebi ssa 5 p:nä tammi kuuta 19 42.

Asia: Kroatian talousarvio ja kunan arvo.

Kroatian hallituspolitiikan päätavoitteena, sellaisena kuin se kuvastuu v.1943 tulo-ja menoarviosta, on kansayhteisön välttämättömien elinehtojen ja maan itsenäisyyden turvaaminen. Sitä silmällä pitäen on tarvittu melkoisia lisämäärärahoja sisäisten levottomuuksien lopettamiseksi ja viranomaisten arvovallan vahvistamiseksi. Hallituskoneiston säännöllisen toiminnan tärkeimpänä edellytyksenä on ollut vaikeassa taloudellisessa asemassa olevien virkamiesten palkkojen koroittaminen, heidän kun on ollut pakko, toimeentullakseen, myydä irtaimistoaankin, kuten julkisesti on ilmoitettu.

Vakinaisessa talousarviossa varsinaiset menot on arvioitu 16.374 milj. kunaksi, jotka jakaantuvat pääluokittain seuraavasti:

1. Valtion johto	80	milj.
2. Valtioneuvosto	355	"
3. Ulkoministeriö	201,3	"
4. Puolustusministeriö	3280	"
5. Ustašamiliisi	2112,7	"
6. Sisäministeriö sisäinen hallinto	1246,9	"

JAKELUOHJE:
Valtiovarainministerille

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

järjestys ja turvallisuus	865,6	milj.	
julkiset rakennukset	789,5	"	
terveydenhoito	780	"	
korporatiot ja sosiaalihuolto	382	"	yhteensä 4.112,5 milj.
7.Oikeusministeriö	566,6	"	
8.Valtiovarainministeriö	2827,9	"	
9.Kansanvalistusministeriö			
valistusosasto	129,7	"	
opetusosasto	1384,5	"	
propagandaosasto	187	"	
itse ministeriö	30,6	"	yhteensä 1.731,9 milj.
10.Talousministeriö			
maatalousosasto	594,9	"	
metsäosasto	52,7	"	
vuorityöosasto	33,5	"	
kauppa- ja teollisuusosasto	294.9	"	
itse ministeriö	2	"	yhteensä 1.731,9 milj.
11.Kulkulaitosministeriö	5	"	
12.Varanto	50	"	

Ylimääräisiä menoja on 4.750 milj. kn. Valtion yrityksiä varten on varattu 17.000 milj.kn.

Tulot:

1. Välittömät verot			
yleiset erikoisverot	3.305	milj.	
erikoisverot	3.205	"	
ylimääräiset verot	600	"	yhteensä 6,260,4 milj.
2. Välilliset verot			
kulutusverot	2.505	"	
leimaverot yms.	1.456	"	
tullitulot	765,5	"	yhteensä 4.726,5 milj.
3. Monopolimaksut	4.369,6	"	
4. Maksut valtionlaitosten käyttämisestä	400	"	

5. Sekaluontoiset tulot 211,7 milj.

6. Valtion liiketoiminnan yli-
jäämä 406,3 "

yhteensä 16.374,5 milj.kn.

Kuluneen vuoden talousarvioon verrattuna uusi osoittaa n.5 miljardin eli 50,30 %:n lisäystä, vaikkakin säästäväisyyttä on koetettu noudattaa. Niinpä yleiset työt on pyritty supistamaan välttämättömimpiin.

Suunnitellun uuden pääkaupungin, Banja Lukan laajentamisesta on täytynyt luopua. 15.000 virkamiestä on tarkoitus vähentää. Lisääntyneiden menojen peittämiseksi on turvauduttu sekä uusiin veroihin että tähänastisten koroittamiseen. Vuoden lopussa jo/nostettiin omaisuudenluovuttamisvero 10 %:sta 48 %:iin, osaksi kiinteistökauppojen estämiseksi. Liikevaihtovero on kohonnut 3:sta 4 %:iin; koetetaan ankarasti valvoa, ettei koroitus joudu kuluttajien kannettavaksi. Sodasta aiheutuneet voitot saatetaan suhdanneveron alaisiksi, joka on 10 - 16 %. Sotapalvelusveroa taas sovelletaan kaikkiin niihin, jotka joko kotirintamalla tai sotanäyttämöllä eivät ota osaa maanpuolustukseen.

Hallituksen optimismi tulojen valtavaan lisääntymiseen perustunee olettamukseen, että sissisota onnistutaan paikallistamaan ja että maa saadaan jossain määrin rauhoitetuksi. Ellei niin käy, jäänee talousarvio melko fiktiiviseksi. Yleinen tyytymättömyys maassa saa yhä silmiinpistävämpiä ilmauksia, samalla kun luottamus hallitukseen alkaa horjua. Esimerkiksi osa/virkamiehistäkin napisee ja uhkaa liittyä partisaaneihin, koska luvattuja palkankoroituksia ei ole lainkaan annettu tai sitten kohtuuttomasti vain ylimmille.

Epäluottamusta Kroatian nykyiseen ja yleensä maan itsenäisyyteen osoittanee kullan kurssin viimeaikainen nousu mustassa pörssissä. Kulta on täällä nykyään halutuin tavara, ja sitä lienee tuotu melkoisia määriä etupäässä Italiasta tai viimemainitun maan kautta. Asiantuntevalta taholta saamieni tietojen mukaan 20 frangin kul-

tarahasta, Napoleon d'Or'ista, maksettiin 27/7-42 n.3.025 kn, 1/8 3.200 kn,14/9 4.000 kn, 24/10 4.200 kn, 12/11 5.000 kn ja 21/11 5.500 kn. Omaisuudenluovutusveron koroitus nosti Napoleonin 28/11 6.500 kunaan. Seuraavaan nousuun vaikuttivat osaltaan se seikka, että Sveitsi vaikeutti kullan viennin ja Rommelin vastoinkäymiset - 10/12 7.500 kn, 16/12 8.500 kunaa; kun talousarvio tuli tunnetuksi hävisivät tavara ja hinnat sekä Napoleon kohosi 23/12 10.000 kn ja vihdoin tk. alussa n.12000 kn.

Joulukuussa Kroatian ja Saksan kesken käydyissä kauppaneuvotteluissa Saksan taholta huomautettiin, ettei kunan suhde saksan markkaan 1:20 ollut enää oikea ja, kuten minulle on kerrottu, tahtoivat sen muutettavaksi 1:50. Kysymys päätettiin kuitenkin järjestää toistaiseksi siten, että kroatit kantavat ulkomailta tuoduista tavaroista 30 - 35 %:n suuruisen lisämaksun.

Jos kohta kullan hinnan nousuun kunaan verrattuna sisältyy jonkin verran keinotteluakin, on kulta muun arvonmitan puutteessa ainoa, johon kunaa voi verrata. Jos sen arvo edelleenkin laskee niinkuin on luultavaa, sillä nythän täällä jo hyvällä vauhdilla mennään inflatiota kohti, ei tämä tyypillinen sotailmiö tuhoisine seurauksineen tietenkään ole vältettävissä.

Asiainhoitaja Alfontilä

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 2.

Asiainhoitaja Yöntilä.

8/1-43.

5000—8—42 3785.

5 250 Sal 43
18/1-43 — —
5. C 39.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 7/2.

Zagrebissa 8 p:nä tammikuuta 1943.

Herra M i n i s t e r i,

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, raporttini n:o 2

"Kroatian ja Italian suhteista"

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Ilmoitettu

Herra
Ministeri Rolf WITTING,
H e l s i n k i.

UE 11: A 4.

5 250 Sal 43

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. 18/1 43 Salainen.

RAPORTTI n:o 2.

Zagrebi ssa 8 p:nä tammi kuuta 1943. 5. E 39.

Asia: Kroatian ja Italian suhteista.

Keskusteluissa monien huomattavassa asemassa olevien kroatien kanssa olen viime aikoina yleensä kuullut lausuttavan, että italialaiset ovat Kroatiassa kaiken pahan alkuna. T.k. 7 p:nä syödessäni päivällistä Kroatian ulkoministeriön poliittisen osaston päällikön kanssa hänkin johdatti keskuskustelun tähän asiaan. Lausuttuani olevan yleiseltäkin kannalta valitettavaa, että olot eivät ole Kroatiassa vielä päässeet vakiintumaan, sain kuulla, mitä italialaiset ovat tehneet järjestyksen aikaansaamisen estämiseksi.

Monin paikoin italialaiset sotilaat ovat muka sotalain välttämättömyydestä ryöstäneet ja polttaneet kroatialaisia kyliä. Syyksi on riittänyt, että marssiessaan maan halki heille on ilmoitettu jonkin paikkakunnan väestön - tietenkin henkensä pelastamiseksi - luovuttaneen läheisessä vuoristossa majailevalle sissijoukoille viljaa tai muita elintarpeita. Kun kymmenkunta taloa on hävitetty, italialaiset ovat siirtyneet seuraavaan kylään, jonka väestö pelosta etukäteen on paennut metsään ja/vienyt mukanaan, mitä on irti saanut. Siellä nämä rauhalliset maanviljelijät ovat kohdanneet sissejä, jotka ovat heille asettaneet kysymyksen, joko uskovat, mitä he ovat vakuuttaneet, että italialaiset ovat maan pahimpia vihollisia.

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

Tällaisia tapauksia, joista Kroatian viranomaisilla on selvät todistuskappaleet, on moniaitapane ovat tietenkin omansa lisäämään sekasortoa sekä etenkin nostattamaan vihaa italialaisia kohtaan. Kaupungeissa italialaiset ovat hävittäneet santarmiasemia. Italian valtaamalla rannikkoalueella kroatialaisia asutuksia on leimattu partisaanien pesäpaikoiksi ja ilman muuta tuhottu. Italialaiset ovat vielä aseistaneet četnikkejä ja olleet näiden kanssa yhteistoiminnassa.

Četnikit muodostivat Jugoslavian armeijan miliisijärjestön, jonka jäsenet eivät olleet ainoastaan koulutettuja sotilaita, vaan lisäksi poliittisesti luotettavia Suur-Serbian kannattajia. Četnikkejä oli ja on vieläkin kaikkialla maassa, ja jokaisella ryhmällä oli yleisesikunnan taholta saadut tarkat erikoisohjeet liikekannallepanon varalta. Heidän piti ennenkaikkea toimia selustasuojana armeijan joutuessa ehkä peräytymään Sava-joen pohjoispuolelle, hävittää sotilaallisesti ja taloudellisesti tärkeät kohteet sekä terrorisoida epäluotettavaa väestöä, etenkin rajaseutujen kansallisia vähemmistöjä ja myös kroatteja. Saksalaiset voittivat kuitenkin Jugoslavian armeijan niin yllättävän nopeasti, että četnikit eivät olleet vielä ehtineet ryhtyä toimintaan. Jälkimmäisten onnistui kuitenkin pelastaa osa vakinaisen armeijan kalustosta. Oltuaan jonkin aikaa piilossa četnikit ryömivät vuoren onkaloista ja metsistä esiin jatkaakseen omalla tavallaan taistelua. Četnikit lienevät alussa toimineet yhdessä partisaanien kanssa päämääränä laajennettu Suur-Serbia, mutta näiden kuritomuuden ja ilkivaltaisuuksien vuoksi sittemmin näistä kokonaan erotkeen. Partisaanien, jotka ovat enemmän tai vähemmän kommunisteja, taktillisena tavoitteena on pitää koko Balkani kiehumistilassa, jotavastoin četnikkien pyrkimyksenä on ollut siirtää taistelutanner Bosniaan ja pitää Serbia sen ulkopuolella. Viime keväänä "proletaarinn prikaatilla" olikin siellä kiivaita taisteluja majuri Todorovićin četnikkijoukkojen kanssa. Četnikit ovat luonnollisesti Kroatian itsenäisyyden vannoutuneita vihollisia.

Sain myös vahvistuksen seuraavaan täällä liikkuneeseen huhuun. Vähää ennen joulua partisaanit muodostivat Bihacin kaupungissa, joka

sijaitsee n.sadan kilometrin päässä Zagrebista etelään, erikoisen komitean, joka julistautui Kroatian tasavallan antifašistiseksi hallitukseksi. Siihen kuuluu myös muutamia johtavia mačekilaisia ja pari kommunistia. Se on etenkin Italiaa vastaan tähdätty.

Kertojani mielestä Kroatian partisaaniliike oli saanut alkunsa siitä, että italialaiset, jotka vartioivat Montenegron rajaa, olivat kroatien tietämättä poistuneet asemiltaan, jolloin 4.000 miehen vahvuinen, ensiluokkaisesti, paremmin kuin saksalaiset aseistettu vieras sotajoukko tuli maahan.

Kroatian hallituksen taholta on tuon tuostakin tehty italialaisille esityksiä, mutta ne on aina torjuttu huomautuksin, että asiat eivät ole niin kuin kroatit esittävät tai että vastaisuudessa ei tule sellaista tapahtumaan.

Italia on, kuten tiedetään, 18/5 -41 Mussolinin ja Ante Pavelićin allekirjoittaman sopimuksen perusteella Kroatian valtiollisen riippumattomuuden takaajana. Mutta Kroatia katsoo kuitenkin kohtalonsa olevan riippuvan saksalaisten aseiden menestyksestä.

Arvovaltaiselta taholta on minulle lausuttu, että Sušakissa toimiva italialaisten joukkojen päällikkö, kenraali Roatta on kroatianvastaisen kaksimielisen politiikan johtaja, politiikan, joka samalla parhaiten palvelee Englannin etuja. Lopuksi haluan mainita uuden vuoden aattona keskustelleeni erään täkäläisen saksalaisen lehden päätoimittajan kanssa, joka lausui käsityksenään, ettei ollut mahdotonta, että Italia pian kin vetäytyy pois sotaakäyvien maiden joukosta, vieläpä Saksan suostumuksella. Samalla hän arveli, että Saksa olisi miehittänyt joka tapauksessa Pohjois-Afrikan, vaikka Italia ei olisikaan yhtynyt sotaan

Asiainhoitaja Ajöntilä

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 3.

Asiainhoitaja Yöntilä.

14/1-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 14/5.

Zagrebissa 15 p:nä tammikuuta 1943.

6 250 Sal 43
25/1-43 - -

Herra M i n i s t e r i, 5 C 39

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, viitenä kappaleena raporttini n:o 3

"Hajatietoja I",

ja raporttini n:o 4

"Keskustelu ministeri Lorkovićin kanssa".

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Björkheim

Herra
Ministeri Rolf WITTING,
H e l s i n k i.

UE 11:A 4.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. 6 258 Sal 43 Salainen.

RAPORTTI n:o 3. 25/1-43 - -

Zagrebi ssa 14 p:nä tammi kuuta 1943.

Asia: Hajatietoja I. 5 C 39

Viime viikolla kävi minua tapaamassa vanha tuttavani, Hampurin entinen pormestari Staatsrat Burchard - Motz, matkallaan erikoistehtävissä Serbiaan. Pyysin häntä paluumatkalla päivälliselle, jolle lupasin myös kutsua Saksan lähettilään, joka puolitoista vuotta sitten toimi SA-Obergruppenführerinä Hampurissa. Lähettiläs Kasche, jolla täällä on jonkinlainen poliittinenkin tehtävä Kroatian hallituksen neuvonantajana, otti mielellään kutsun vastaan, ja ikäänkuin itsekorostuksen tarpeesta maanmiehensä silmissä hän kertoi melko avomielisesti Kroatian oloista. Yhdessäolosta tein seuraavat muistiinpanot.

Serbiasta pormestari oli saanut perin edullisen vaikutelman, kaikki oli näyttänyt täysin rauhalliselta ja elämä kulkenut tavallista menoaan, vaikkakin kauniin ulkokuoren alla maanalainen toiminta oli yhä vilkastunut, jotta otollisen hetken koittaessa kaikki olisi valmiina. Pääministeri Nedić, jolla on tapana silloin tällöin ottaa vastaan eri paikkakuntien talonpoikaislähetystöjä, n. 300 maanviljelijää kerrallaan, näytti olleen täysin tilanteen herrana ja selvillä kansan mielialoista sekä nauttivan kansansuosiota. Tähän huomautti lähettiläs, että miehitetyllä alueella järjestyksen ylläpitäminen rautaisella kurilla on helpompaa kuin Kroatiassa, joka on it-

JAKELUOHJE:
Tavallinen

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

senäinen valtio.

Sissijoukoista puheen ollen lähettiläs arveli Titon johdossa olevan noin 35.000 aseistettua partisaania ja ~~xxxx~~"sotaministeri" Draža Mihajlović'illa olevan enemmän, ainakin 50.000 četnikkiä, jotka ovat vannoneet uskollisuudenvalan Pietari II:lle. Četnikit eivät kuitenkaan osallistu varsinaisiin taisteluihin. Tilanteen valaisemiseksi lähettiläs piirsi karttaan /liite/ ne alueet, joilla sissit toimivat. Siitä ilmenee, että maan keskeltä luoteesta kaakkoon kulkevan demarkatiolinjan eteläpuolelle, jossa Italian ~~XX~~ 9 divisionan avulla ja johdolla maa on puhdistettava, ja jonka rajan yli saksalaiset joukot eivät ole saaneet mennä, partisaanit parhaiten ovat päässeet pesiytymään. Viime aikoina italialaiset joukot ovat yhä enemmän vetäytyneet etelään rannikkoa kohden. Berlinin-Rooman suhteiden vuoksi Saksan on ollut vaikea puuttua rajalinjan aiheuttamiin vaikeuksiin. Toisesta lähteestä saamieni tietojen mukaan saksalaisia joukkoja on ennestään maassa 2½ divisioonaa ja lisää on tulossa. Saksalaisten valmentamat kroatialaiset legionäärit, 6 pataljoonaa eli n.16.000 miestä, joista noin puolet ovat Väksdeutsch'eja, ovat nyt palanneet tänne takaisin. Ne muodostavat epäilemättä tärkeän lisän Kroatian 150.000 miestä käsittävälle armeijalle.

Titosta, jonka kanssa Saksan lähetystö on ollut tekemisissä etenkin sota- ja panttivankeja vaihdettaessa, lähettiläällä oli erinomainen käsitys, pitäen häntä erittäin taitavana taistelijana ja organisaattorina. Sen vuoksi hän olikin leikillään valtionpäämiehelle ehdottanut, että Titosta tehtäisiin Kroatian sotaministeri. Kuka on Tito? Erään version mukaan hän on kroatti, ent. ministeri Hribarin poika; mutta viimeisen version mukaan Tito on täkäläinen lukkoseppä, joka valtiollisista syistä aikoinaan karkoitettiin maasta; sittemmin hän on saanut koulutuksen Moskovassa, ottanut osaa Espanjan sisällissotaan ja lopuksi englantilaisella vedenalaisella kuljetettu Kroatiaan.

Huomautettuani, että kroatit valittavat aseiden puutetta, lähettiläs arveli heidän liioittelevan sekä lausui voivansa ilmoittaa, että Saksa on Kroatian armeijalle lähjoittanut 150.000 kivääriä ym. aseistus-

ta. Hän katsoi myös, että hallitus voi luottaa tähän armeijaan ja että vaikeuksista huolimatta täällä mennään eteenpäin. Hän kertoi, että kauppa-attasheansa raporteissa täkäläiset olot johdannoksi tavallisesti kuvataan synkin värein, mutta kun on esitetty elinkeinoelämän kehitystä valaisevia tosiasioita, on aina tultu siihen loppu-tulokseen, että sittenkin on havaittavissa melkoisia edistysaskeleita. Maa on sinänsä rikas, täällä on esim. bauksiittia, maaöljyä ym. Maaöljyn tuotanto oli viime elokuussa 12.000 tonnia, syyskuussa partisaanit valtasivat öljyalueet ja sytyttivät palamaan. Mutta pian öljylähteet vallattiin takaisin ja kuukauden kuluttua tuotanto oli 6.000 tonnia, noustakseen joulukuussa 18.000 tonniin.

Oli myös puhe marsalkka Kvaternikista, joka vuoden alussa oli suunnitellut muuttoa Wieniin, mutta kuten lähettiläs lausui, ei ollut siihen vielä saanut poglavnikin suostumusta. Lähettiläs myönsi, lähinnä pravoslaaveihin kohdistettujen raakuuksien vuoksi, itse vaikuttaneensa marsalkan kukistumiseen, joka hänen sanojensa mukaan mittasuhteiltaan ei ollut lainkaan verrattavissa Suomen marsalkkaan.

- - -

Keskustellessani 13.1. Italian lähettilään kanssa, tämäkin vakuutti, että četnikit, joiden lukumäärän hän arvioi 100.000 mieheksi, eivät nykyään ole varsinaisessa toiminnassa, sekä myönsi italialaisten olevan yhteistoiminnassa näiden kanssa samoinkuin saksalaisetkin demarkatiolinjan pohjoispuolella. Četnikkejä on ollut italialaisten riveissä taistelemassa partisaaneja vastaan. Lähettiläs perusteli yhteistoimintaa sillä, että kommunismi on pahin vihollinen, minkävuoksi četnikkejäkin on hoidettava, jotka he pysyisivät erillään partisaaneista. Nyt käydään taistelua elämästä ja kuolemasta. Englanti on jo hävinnyt sodan. Tunis voidaan pitää, jotavastoin Libyan puolustaminen saattaa muodostua kyseenalaiseksi.--

Asiainhoitaja Myöntilä.

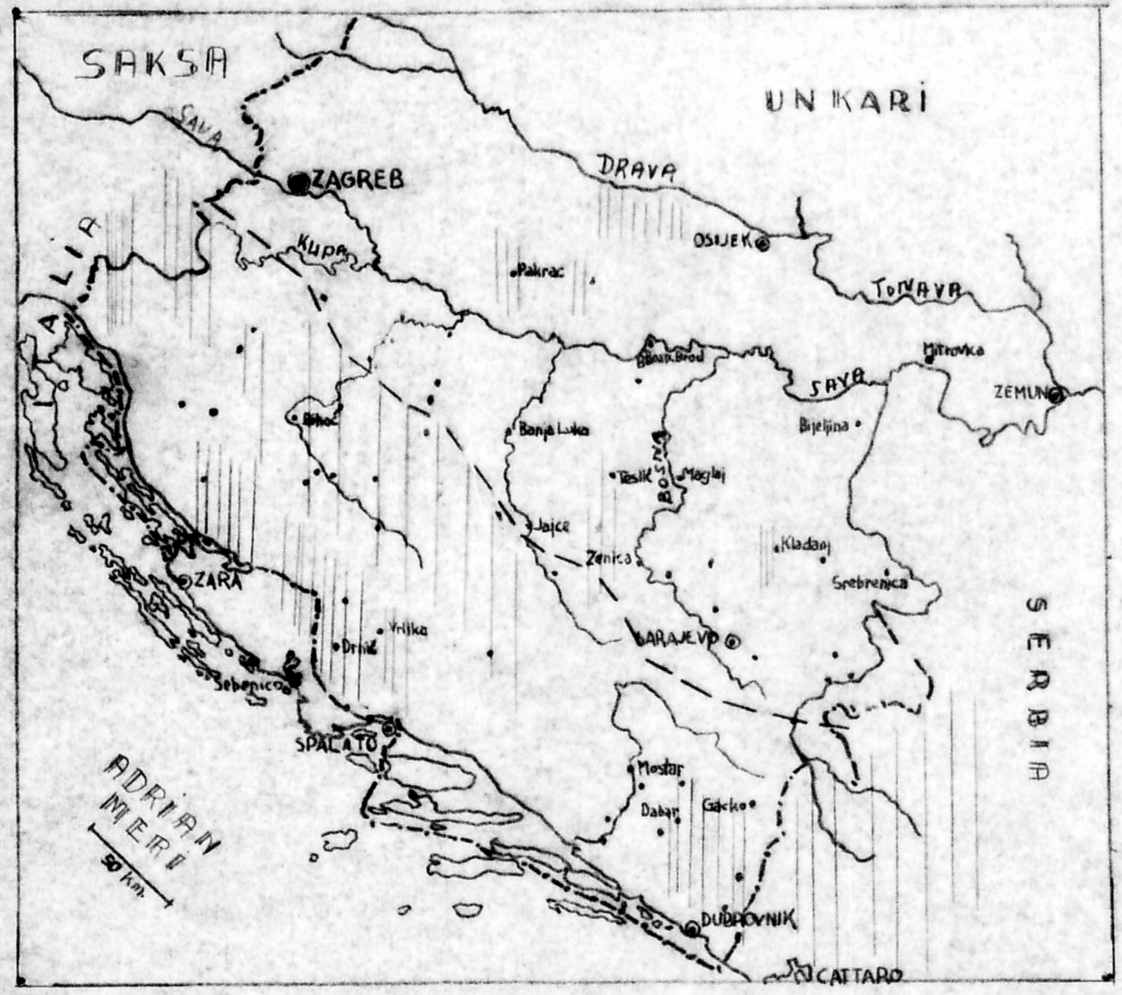

= PARTISAANEJA

= ČETNIKKEJÄ

JTALIAN DEMARKATIOLINJA

Salainen.

LÉGATION DE FINLANDE
N:o 22/7.

Zagrebissa 19 p:nä tammikuuta 1943.

ed

6 / 250 Sal. 1943		
30/1-43		
RYHMÄ 5.	OSASTO 839.	ASIA

Ulkoasiainministeriölle

H e l s i n g i s s ä.

Oikaisu.

Lähetystön raportissa n:o 3, 14.1.43 siv.3 tuli valitettavasti Kroatian vuoriöljyn tuotantoa koskeviin lukuihin yksi nolla liikaa. Kyseessä olevat määrät ovat luonnollisesti 600, 1200, ja 1800 tonnia.

Asiainhoitaja Ryöntilä

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 4.

Asiainhoitaja Yöntilä.

15/1-43.

5000—8—42 3785.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 4.

6 250 Sal 43

Zagrebi ssa 15 p:nä tammikuuta 19 43. 25/1-43

Asia: Keskustelu ministeri Lorkovićin kanssa.

5 C 39

Kroatian valtionpäämiehen uuden vuoden vastaanotolla, joka oli 9.1., ja jossa tilaisuudessa muuten n. 400 kutsuvierasta hienon musiikkiohjelman jälkeen oudoksuttavan ylellisesti kestitettiin, sovin ulkoministerin kanssa, että muutaman päivän kuluttua tulisin häntä tapaamaan./Täkäläisille tavoille kuvaavana mainittakoon, että ulkoministeri, hänen alaisensa valtiosihteeri ja uusi protokollapäällikkö olivat 1.1.43 käyneet Saksan lähettilään - doyen'in luona esittämässä uuden vuoden toivotuksensa diplomaattikunnalle/.

Kun sillävälin aikasemmasta käytännöstä poikkeavasti lähetystö oli saanut pari kroatinkielistä "verbalna nota"a, pidin tarpeellisena ottaa puheeksi lähetystön ja täkäläisen ulkoministeriön välisen virallisen kielenkäytön ja huomautin, että mikäli tiedossani on, ulkoasiainministeriö Kroatian Helsingin lähetystölle kirjoittaessaan ei käytä suomea, vaan kansainvälistä kieltä. Ministeri lausui valittelunsa asian johdosta, joka hänen mielestään on voinut johtua yksinomaan asianomaisen virkamiehen mukavuussyistä, ja ilmoitti, että vastaisuudessa tullaan lähetystölle kirjoittamaan, kuten tähänkin asti yleensä on ollut tapana, saksaksi, jota täällä italian ohella käytetään diplomaatti-

JAKELUOHJE:
Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

kielenä.

Partisaanien täkäläisestä hallituksesta, joka tavallaan on verrattavissa Kuusisen "hallitukseen", ministeri lausui suunnilleen seuraavaa.Kommunistit noudattavat täällä samanlaista taktiikkaa kuin Venäjällä v. 1917. He esiintyvät mielellään "kansanrintamana" ja käyttävät hallituksestaan nimitystä "antifascistinen kansanneuvosto". Vaikka kaikki johtajat ovat kommunisteja, ei punaista väriä haluta näyttää ulospäin. Ministeri ei tietenkään tahtonut tunnustaa Bihacissa olevaa kansanneuvostoa varsinaiseksi hallitukseksi, joksi se on julistautunut, vaan piti sitä vain komiteana. Sen toimeenpanema terrori on hänen mielestään paras tapa nostattaa mieliä kommunismia vastaan, sillä partisaanien hallussa olevan alueen väestö suhtautuu nyt kommunismiin kielteisemmin kuin milloinkaan aikaisemmin. Tämän väestön taholta on saapunut viestejä, että kansalla on salattuja aseita ja on valmis hallituksen joukkojen avustamina nousemaan sortojärjestelmää vastaan. Ministeri korosti, kuten aikaisemminkin hänen kanssaan keskustellessani, että partisaanien joukossa on etupäässä ortodokseja, montenegrolaisia ja etenkin serbialaisia prikaateja, jotavastoin kroatit ja muhamettilaiset ovat yleensä vastustavalla kannalla. Sissiliike on sivuuttanut huippukohtansa ja sitä vastaan taistelevilla, varsinkin saksalaisilla, on siitä yliote. On havaittavissa, että kaikkialla ollaan kyllästyneitä kommunismiin. Ministeri viittasi myös valtionpäämiehen eräässä äskettäisessä puheessa, jossa tämä oli lausunut, että 1943 on oleva maan sisäisen lujittumisen ja eheytymisen vuosi. Vaikka tilanne ei ole helppo, taloudellisestikaan, se joka tapauksessa paranee.

Ulkopoliittista tilannetta ministeri ei pitänyt huonona.Joulukuun puolivälissä se oli ollut kriittillisin. Itärintamalla, joka epäilemättä on tärkein tekijä, kuten myös täkäläinen saksalainen komendantti vakuutti, venäläisten offensiivi ei ole onnistunut,minkä johdosta Venäjällä on odotettavissa vaikeuksia. Rintama on tosin paikoitellen, missä vastassa on ollut romanialaisia ja italialaisia, murtunut,mutta saksalaiset joukot ovat edelleen ylivoimaisia. Venäjällä toimivat

kroatit ovat rauhallisia ja luottavaisia. Lomalla ollessaan he ovat kertoneet, että bolševikkien armeijassa on nykyään paljon lapsia, naisia ja vanhuksia ja että täysin harjaantumattomiakin miehiä on lähetetty suoraan rintamalle.

Tässä yhteydessä esitettäköön seuraava ote poglavnikin uuden vuoden puheesta:"Es ist schon jetzt sicher, dass unsere Verbündeten den Krieg nicht verlieren können, denn die grösste feindliche Militärmacht, Sovietrussland, konnte der deutschen Wehrmacht, in der auch kroatische Legionäre mitkämpfen, nichts anhaben."

Ministeri Lorković ilmoitti saaneensa tiedon, että Lontoon ja Moskovan hallitukset ovat sopineet Kaakkois-Euroopan jakamisesta etupiireihin siten, että Venäjälle tulevat kuulumaan Unkari, Romania ja Bulgaria ja Englannille Kreikka ja entinen Jugoslavia. Partisaanien toiminta on tähdätty myös Englannin Balkanin etuja vastaan fait accomplin luomiseksi siltä varalta, että Saksa häviäisi sodan.

Toiselta taholta saamieni tietojen mukaan Lontoon radion serbiankielisessä lähetyksessä ilmoitettiin 11.1, että Draža Mihajlovićin ja partisaanien välillä olisi tehty sopimus yhteistoiminnasta. 12.1 klo 15 Bihaćin radio dementoi tämän tiedon, leimaten samalla Mihajlovićin Italian kätyriksi.

Täkäläisissä poliittisissa piireissä arvellaan Jugoslavian Lontoossa olevalla pakolaishallituksella, jota Bihaćin kansanneuvosto ei ole tunnustanut, nykyään olevan suuria erimielisyyksiä Moskovan kanssa. Todistuksena siitä on myöskin äskettäin syntynyt "hallituspula", vaikkakin uusi hallitus voitiin pian jälleen muodostaa. Siihen tuli mm. kaksi kroattia, mutta Serbian talonpoikaispuolue, jota edusti Gavrilović - muuten Jugoslavian ensimmäinen Moskovan lähettiläs -, jätettiin ilman salkkua, jotta venäläisystävällisyys hallituksessa ei vahvistuisi. Näin ollen ei ole mahdotonta, vaikka Moskovassa piakkoin muodostettaisiin uusi Jugoslavian pakolaishallitus.

Asiainhoitaja

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 5.

Asiainhoitaja Yöntilä.

25/1-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 34/14.

Zagrebissa 6/2-43 p:nä tammikuuta 1943.

7	250 Salv.	43
6/2-43		
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5.	839.	

Herra M i n i s t e r i,

Minulla on kunnia lähettää oheisena Teille, Herra M i n i s t e r i, viitenä kappaleena raporttini n:o 5

"Kroatian partisaaniliikkeen likvidointi".

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Hjöntilä.

Herra
Ministeri Rolf WITTING,
H e l s i n k i.

UE13:A4.

7/250 Salv 1 43

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

6/2-43 | - | -

RYHMÄ | OSASTO | ASIA

5. | 39.

RAPORTTI n:o 5.

Zagrebi ssa 25 p:nä tammi kuuta 1943.

Asia: Kroatian partisaaniliikkeen likvidointi.

Vuoden vaihteessa Kroatian partisaaniliike oli epäilemättä vahvimmillaan. Liittoutuneiden propagandan ansiosta se vaikutti tietenkin vielä voimakkaammalta. Tässä mielessähän Exchange Telegraf tiedoitti äskettäin Lontoosta, että Jugoslavian vapaustaistelijat monen viikon alkuvalmistelujen jälkeen olivat kaikin käytettävissä olevin taisteluvoimin aloittaneet hyökkäyksensä Jugoslavian miehitysjoukkoja vastaan. Takaisin valloitetuksi ilmoitettiinkin jo enemmän kuin 50 paikkakuntaa ja 12 maaseutukaupunkia. Kun vielä ottaa huomioon, että presidentti Roosevelt uuden vuoden puheessaan mainitsi myös Balkanin ehkä voivan joutua liittoutuneiden hyökkäyksen kohteeksi, ei ole ihmeteltävä, että Saksa on katsonut olevan syytä jouduttaa suunnitelmia Balkanin kipeimmän kohdan rauhoittamiseksi.

Tämä perusteellisesti valmistettu rauhoittamistoiminta aloitettiin propagandalla. 16/1 saatettiin juhlallisesti julkisuuteen Kroatian "Harmaa kirja", jossa laajan todistusaineiston avulla valaistaan englantilaisten "vapaussankareiksi" ylistämien sissien sanoinkuvaamattomia raakuuksia ja tihutöitä. Tilaisuuteen oli kutsuttu diplomaattikunta, ulkomaisen lehdistön edustajat ym. Ministeri Lorković korosti puheessaan, joka erikseen on Ministeriölle toimitettu, että partisaanit eivät ole kroattilaisia tai

JAKELUOHJE:

Tavallinen

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

muita vapaustaistelijoita eivätkä myöskään sankarillisia patrioötteja, vaan lauma assosialisia aineksia, Balkanin nomaadeja ja rikollisia, jotka etelästä tullen Kroatian alueella ovat lyöttäytyneet yhteen hyökätäkseen "Jugoslavian" tai kommunistien johdon alaisena uutta järjestystä vastaan tai aikaansaadakseen sabotaši- ym. teoilla rauhattomuutta,mutta myös suorittaakseen yksityisiä ryöstöjä ja rauhallisten ihmisten vangitsemisia. Sivumennen mainittakoon, että tunnettu kroattilainen runoilija Vladimir Nazor, joka noin kolmekymmentä vuotta sitten julkaisi ensimmäisen kroattiankielisen Kalevala-käännöksen, on myös joutunut partisaanien käsiin. Ministeri katsoi, että englantilaisten ja amerikkalaisten toiveet četnikkien ja partisaanien suhteen ovat kokonaan pettäneet ja että sotilaallinen suurlikvidointi on osoittava ne täysin ennenaikaisiksi."Harmaassa kirjassa" tahdotaan todistaa, että četnikit ja kommunistiset partisaanit eivät ansaitse sankarillisille kapinoitsijoille kuuluvaa kunnioitusta tai sääliä, koska jokainen heistä on suorittanut epälukuisia julmuuksia, murhia, ryöstöjä ym. Plošnikin kylässä väitetään kapinoitsijoiden perustaneen oikeita teurastamoita kroattilaisia lapsia varten. Eläimellisen raakuuden ja kaameuden kuvauksessa "Harmaa kirja" on epäilemättä yliveto.

17/1 Saksan lähettiläs /jonka luona olin lounaalla/ kertoi/myöhästymisensä syyksi/ olleensa kaupungin ulkopuolella valtionpäämiehen puheilla yhdessä Saksan täkäläisen sotilasjohdon kanssa. Salaisuutena hän mainitsi, että he olivat poglavnikin kanssa neuvotelleet yhteistoiminnasta sissien likvidoimiseksi. Kysymykseeni, osallistuvatko siihen italialaisetkin, lähettiläs vastasi kieleteisesti perustellen käsitystään sillä, että italialaisten miehitysjoukkojen viimeaikaiset edesottamukset olivat herättäneet suurta katkeruutta kroateissa, minkä vuoksi yhteistyö heidän kanssaan oli vaikeata. Italialaiset ovat näet yhteistoiminnassa četnikkien kanssa antaneet näiden hävittää ja ryöstää puhtaasti kroattilaisia asutuksia, jotka sijaitsevat Italian valtaaman kroattilaisen alueen rajalla, kuten pätevältä taholta on vakuutettu.

19/1 ollessani ulkoministerin päivällisillä tämä lausui käsityk-

senään, että partisaanien likvidointi on noin kuukauden asia.

23/1 ulkoministeriön valtiosihteeri Turina tuli luokseni lähetystöön sanoen haluavansa ilmoittaa erään asian, ennenkuin saan siitä muulta taholta kuulla. Hän kertoi, että partisaaneja vastaan tahdätty varsinainen sotilaallinen toiminta oli edellisenä päivänä alkanut, ja että sotajoukot etenevät suunnitelman mukaisesti. 20/1 saksalaiset olivat ottaneet komennon käsiinsä. Saksalaisia joukkoja on 5 divisioonaa, jotka osaksi ovat tulleet Serbiastakin. Jokaisessa saksalaisessa divisioonassa on kroattilainen siviilikomissaari. Italialaiset eivät ota aktiivisesti osaa, mutta he pitävät sentään hallussaan muutamia tukikohtia. Likvidointi tapahtuu pääasiallisesti demarkatiolinjan eteläpuolella, jonka alueen puhdistaminen sotilaallisesti oikeastaan pitäisi kuulua Italian toimipiiriin. On luultavaa, että Bulgaria, jonka hallussa Makedonia nykyään on, on ulottava miehityksensä Drina-joelle, Kroatian itäiselle rajalle.

Tri Turina suhtautui likvidointiin hyvin optimistisesti, vaikkakin pelkäsi, että kenraalit, jotka laskevat aikaansaannoksensa sen mukaan, kuten hän lausui, kuinka monta kilometriä he päivässä ovat marssineet, etenisivät liian nopeasti eivätkä kyllin huolellisesti puhdistaisi maastoa kaikista partisaanien piilopaikoista.

Ryhtymättä arvioimaan vuoristossa ja metsissä majailevien sissien likvidoinnin sotilaspoliittista kantavuutta, sissien, jotka nälkä ja vilu talvella pakottaa ryöstöretkille asutuille seuduille, tyydyn vain toteamaan, kuinka suurmerkityksellisenä Kroatian viranomaiset pitävät asiaa, mitä jo osoittaa valtiosihteerin käynti. Likvidointia tuskin pahasti tulee hidastuttamaan täällä 22/1 alkanut kelirikko.

Osoitukseksi siitä, että Kroatiassa toisellakin alalla ollaan menossa maan eheytymistä kohti, mainittakoon, että näinä päivinä on taloudellinen-, valtiollinen- ja rikospoliisi ynnä eräät muut erilliset poliisikunnat, joita on ollut kymmenkunta, yhdistetty yhdeksi poliisijärjestöksi, samalla kun laajoissa piireissä vihattu ustašapoliisi on lakkautettu. Kroatialla on nyt yhtenäinen poliisi ja yhtenäinen armeija.

Ne päätökset, jotka tehtiin viime lokakuussa Hitlerin päämajassa poglavnikin ja lähettiläs Kaschen siellä käydessä, ovat alkaneet saada konkreettisia muotoja.

Asiainhoitaja Alpöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 6.

Asiainhoitaja Yöntilä

18/2-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
NBo 55/24.

Zagrebissa 18 p:nä helmikuuta 1943.

8 250 Sal 43
27/2-43 - -
5 C89

Herra M i n i s t e r i !

Minulla on kunnia lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, viitenä kappaleena raporttini n:ot 6 ja 7, joiden otsikkona on:" Tilanne Kroatiassa" ja "Keskustelu Vatikaanin edustajan kanssa".

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Alfonsi

Herra Ministeri Rolf WITTING,
H E L S I N K I.

UE13:A4.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 6.

8 250 Sal 43

Zagrebi ssa 18 p:nä helmi kuuta 19 43 27/2-43 — —

Asia: Tilanne Kroatiassa.

5 C 39

Sissejä vastaan 21. 1 aloitetut sotatoimet jatkuvat edelleen menestyksellisesti epäedullisista sääsuhteista huolimatta. Saksalaisten ja kroattilaisten divisioonien rinnalla osallistuu taisteluihin myös SS-osastoja sekä nyttemmin italialaisiakin joukko-osastoja. Partisaanien likvidointi aloitettiin Länsi-Bosniassa, joka jo on puhdistettu samoin kuin suuri osa Etelä-Bosniaa. 29.1 valloitettiin Bihacin kaupunki, johon Jugoslavian "antifascistinen hallitus" oli pesiytynyt. Erinäisiä hävitettyjä siltojakin on jälleen saatu käyttökuntoon. Partisaanit peräytyessään ovat tavallisesti venäläisten tapaan panneet toimeen perusteellisen hävityksen. Sotakirjeenvaihtajat kuvaavat päivittäin laajasti sissien suorittamia epälukuisia julmuuksia ja muita ilkivaltaisuuksia, jotka varsinkin raakuudessaan ovat kuvaavia kansalaissodille. Kirkkoja ja yleensä kivitaloja on räjähdyttämällä tuhottu. Pystyyn jäänneissä seinissä olevat kommunistiset iskulauseet, kuten "Eläköön Stalin" valaisevat partisaanien päämääriä. Terrorista vapautettu siviiliväestö, jota sissien ei ole onnistunut laahata mukanaan, tervehtii kroattilaisia ja saksalaisia joukkoja vapauttajina.

Taistelutoiminta tapahtuu etupäässä tiettömässä vuoristomaastossa, mikä hyökkääjälle monesti tuottaa voittamattomia vaikeuksia. Paikoitellen sissien asemiin on voitu käydä käsiksi vain Stuka-koneiden avulla. Käydessäni äskettäin vartaamassa Zagrebin uuden saksalaisen

JAKELUOHJE: Tavallinen

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

komendantin, kenraaliluutnantti X:n vierailuun, tämä kertoi partisaaneilla Länsi-Bosniassa olleen 35,000 miestä käsittävän yhtenäisen armeijan, jota varten heillä oli 4 suurta kenttämajaa. Muualla Kroatiassa sissejä esiintyy siellä täällä etupäässä 500 miehen ryhminä. Partisaanit ovat tähän mennessä menettäneet noin 4,000 miestä. He välttävät mikäli mahdollista avoimia taisteluja, mutta metsissä ja vuoristoissa he ovat tehneet vastahyökkäyksiäkin. He ovat erittäin taitavia peräytymään. Tykkitulta he eivät juuri kestä, koska eivät sanottavammin voi siihen vastata. Lentokoneita heillä ei ole myöskään käytettävänä, paitsi ehkä joitakin matkailukoneita. Saksalaiset ovat saaneet sotasaaliina n. 1,000 tonnia elintarvikkeita. Eteneminen vuoristossa, jonka korkeus on 1,600 m ja jossa on metrin verran lunta, käy hitaasti. Etelämmässä, johon taistelut siirtyvät, vuoriston korkeus on 1800-2000 m.

Italialaisista puheen ollen kenraali sanoi heidän ainakin toistaiseksi osallistuvan sotatoimiin kolmella divisioonalla. Köyhiltä kroatialaisilta pienviljelijöiltä he ovat ottaneet sikoja ja lehmiä n. 1600 kappaletta. Italialaiset sotilaat ovat sikäli saksalaisia sotilaita paremmassa asemassa, että he Kroatiassa voivat nostaa koko palkkansa, jota vastoin jälkimmäiset saavat täällä vain osan. Esim. saksalaiselle kapteenille täällä maksettava palkkaosuus on vain 60 á 70 RM eli 1200-1400 Kunaa, jolla määrällä voi hankkia enintään puolitoista kiloa rasvaa. Kenraali sanoi pitävänsä liittoutuneiden maihinnousua Adrian rannikolle vaikeana, mm. siksi, että sen edustalla on runsaasti saaria ja italialaiset ovat siellä ottaneet haltuunsa kaikki rannikkoalukset.

Kenraali puhui suurella myötätunnolla suomalaisten sotilaallisista saavutuksista, korostaen, että joukko saksalaisia upseereja on ollut erikoisilla kursseilla Suomessa talvisodan tekniikkaa oppimassa. Hän ei halunnut yhtyä siihen käsitykseen, että bolševiikit olisivat bluffanneet talvisodassamme.

Karlovacin (Karlstadt) pormestarin kanssa olen myöskin keskustellut tilanteesta. Hän arveli, ettei Italian armeija ja sen täkäläiset divisioonat ole akselipolitiikan kannalla, kuten fascistinen miliisi, vaan että se on enemmän englantilaisystävällinen, samoin kuin kruunu-

prinssi Umberto. Tämä oli muka syynä siihen, että Mussolini äskettäin oli ottanut armeijan ylipäällikkyyden omiin käsiinsä. Italian asenteen vuoksi pormestari ei suhtautunut erikoisen toivehikkaasti partisaanien likvidointiin. Pohjois-Kroatian raja, joka rajoittuu Italian valtaamaan alueeseen, olisi suljettava, mutta sitä italialaiset eivät ole tehneet. Sieltä käsin tulee maahan uusia partisaaneja, minkä johdosta heitä ei voi saada mottiin eikä tuhotuiksi. 10.2 oli saksalainen sotilasjuna 35 km päässä Zagrebista tuhottu.

\+ +
\+

Kroatian ulkoministeriönkin taholta on minulle arvosteltu italialaisia sotilaita. Äskettäin nämä hävittivät 20 km päässä Zagrebista 7 kroattilaista kylää (toisen version mukaan 19). Kylät oli jo puhdistettu partisaaneista ja italialaiset olivat kärsineet melkoisia tappioita. Sillä välin oli Italian alueelta tullut joitakin uusia partisaaneja, jotka olivat avanneet tulen lymypaikoistaan italialaisia kohti. Kostoksi italialaiset ryöstivät kylät ja ajettuuaan väestön metsiin sytyttivät kaikki asuinrakennukset tuleen. Italian hallituksenvaihdoksen yhteydessä nimitettiin Dalmatian kuvernööriksi professori Francesco Giunta, joka aikaisemmin Triestissä oli kiivaillut kroattilaisia yhdistyksiä ja yleensä slaavilaisuutta vastaan. Dalmatian rannikkoseudun talonpoikaisväestö, jota italialaiset ovat terrorisoineet, on ruvennut partisaaniksi pelkästä vihasta italialaisia kohtaan. Valtiosihteeri T. joka näistä seikoista katkerana puhui, väitti akselivaltain tehneen täällä kovin huonoa propagandaa. Englanti sentään lupaa kroateille jonkinlaisen itsehallinnon Suur-Serbian puitteissa. Mutta jos Saksa voittaisikin sodan, niin voittaisi myös Italia ja se ei tiedä hyvää Kroateille, jotka silloin ilmeisesti menettävät ihailemansa ja rakastamansa Dalmatian, jota kroatit vuosisatoja ovat viljelleet. Italian kaksinaamaisen asenteen vuoksi on vaikeata saada kansaa kiinnostumaan ustasa-hallituksesta ja yleensä "uudesta järjestyksestä",

Mitä "uusi järjestys" merkitsee ja mitä osaa Kroatia siinä ehkä on näyttelevä siltä varalta, että Saksa sittenkin voittaisi sodan, on vielä kroateilta salattu. Kysymykseeni, onko sitä Kroatian taholta tie-

dusteltu, puhuteltavani sanoi moneen kertaan ottaneensa asian puheeksi ja ehdottaneen, että etukäteen olisi hankittava varmuus maan tulevasta asemasta. "Lyhytnäköiset poliitikot" olivat kuitenkin katsoneet tällaisen tiedustelun voivan vaarantaa Kroatian riippumattomuuden.

Kroatian propagandajulkaisuissa väitetään, nojautuen historiantutkimuksen viimeisiin tuloksiin, kroattien olevan kaukasialaisen (iranilaisen) kansan, joka myöhemmin on omaksunut slaavilaisen kielen. Jo tunnesyistä vastustaa tätä teoriaa täkäläinen vanhempi polvi ja venäläisten viimeaikaisten voittojen jälkeen nuorempikin polvi tuntee slaavilaisen veren virtaavan suonissaan, kuten ulkoministerin sihteeri minulle vakuutti.

\+ \+
*

Sissisodastakin johtuen maan ravitsemustilanne on tuntuvasti huonontunut. Viime lokakuusta lähtien kortilla ei ole saanut vehnäeikä ruisjauhoja, vaan on täytynyt syödä karkeata maissileipää - 150 gr päivässä. (Maan peltoalasta on tosin 68 % käytetty leipäviljan viljelykseen, mutta vaikka maa on hedelmällinen ja ilmasto suopea, ovat satotulokset huonot alkeellisten viljelystapojen vuoksi. Niinpä vehnän sato hehtaarilta oli v. 1930-40 vain 1190 kg eli tuntuvasti pienempi kuin esim Suomessa). Tammikuussa paleltuivat pääkaupungin väestölle varatut viimeiset perunat. Vihanneksia ja hedelmiä on saatavana, vaikka niitäkin samoinkuin muita elintarvikkeita yhä vähemmän on ruvettu kuljettamaan kulutuskeskuksiin. Kysyin valtiosihteeri T:ltä, pitääkö paikkansa, että hallitus olisi tammikuussa ilmoittanut Saksalle maassa olevan elintarvikevarastoja vain kolmeksi kuukaudeksi eteenpäin ja että saksalaisia olisi pyydetty ottamaan käsiinsä elintarvikkeiden säännöstely. Vastaus oli välttelevä: "Vaikka tilanne on huono, niin kyllä täällä sentään toimeen tullaan". Zagrebille on muuten kuvaavaa, että miltei joka talossa pidetään siipikarjaa, kanoja, kalkkunoita ym.

Asiainhoitaja A. Yöntilä

A. Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan tahetystön ra portti n:o 7.

Asiainhoitaja Yöntilä.

18/2-43.

5000—8—42 3785.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 7

ssa 18 p:nä helmi kuuta 1943.

8 250 Sal 43
27/2-43 - -
5 C39

Asia: Keskustelu Vatikaanin edustajan kanssa.

Vatikaanin täkäläinen edustaja, Monseigneur Marcone, jonka vastavierailu oli lykkääntynyt hänen Italian matkansa takia, kävi tänään sihteerinsä seurassa luonani. Selostan alempana keskustelun aikana esitettyjä näkökohtia.

Harkovin valloitus ja Lontoon radion tiedoitus Saksan rintaman horjumisesta olivat pessimistisiä enteitä Venäjän sodan kehittymisestä. Sodan jatkuessa ja yleisen tyytymättömyyden kasvaessa on vaara tarjona, että kommunismi pääsee Europassa valtaan, varsinkin Italiassa. Englantihan taistelee natsismin ja fascismin kukistamiseksi ja jos Mussolini ja koko fascistijärjestelmä kaatuvat, ei se voine Italiassa johtaa muuhun, kuin kommunistiseen diktatuuriin. Englanti ja Amerikka eivät ota kuuleviin korviin Vatikaanin varoituksia eikä sen mahdollisia rauhanvälitysehdotuksia. Reuterin tietotoimisto oli tosin äskettäin esittänyt ajatuksen, että kaikkien maiden olisi yhdyttävä torjumaan bolsevismin vaaraa, mutta se on ristiriidassa Casablancan julistuksen kanssa. Puhuteltavani sanoi, ettei hän usko kompromissirauhaan. Italia puolestaan olisi valmis rauhaan, jos se saisi imperiuminsa takaisin sekä lisäksi Djibutin, Tunisian ja vapautettaisiin Suezin kanavamaksuista, jotka ovat kanavan kautta kuljetetta vasta miehistöstä 1 punta hengeltä.

JAKELUOHJE: Tavallinen

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Lontoon radioon viitaten M. väitti Englannin sopineen Neuvostoliiton kanssa siitä, että tämä saa Baltian maat, Suomen ja puolet Puolasta.

Taisteluissa Tunisiassa akselivalloilla on ollut menestystä, jotka ilmeiseti tulevat jatkumaankin. Sikäläinen vuoristomaasto on sellainen, etteivät amerikkalaiset tankkeineen voi saada sanottavaa aikaan. Sitäpaitsi heillä on suurempia huoltovaikeuksia kuin akselivalloilla ja alkuasukkaatkin tuottavat harmia.

Liittoutuneiden maihinnousuhankkeista Euroopan mantereelle M. sanoi tietävänsä, että Palestiinassa valmistellaan joukkoja Kreikkaan tehtävää maihinnousua varten. Vaikka yritys onnistuisikin, olisi suuria vaikeuksia voitettavana, koska tällaisen armeijan olisi jalkamarssissa edettävä pohjoiseen. Kroatian ulkoministreiössä ollaan myöskin tietoisia Palestiinassa muodostettavasta armeijasta, mutta luullaan maihinnousun suunniteltavan Bulgariaan.

M. arveli akselivaltojen kurssin viime aikoina yhä enemmän laskeneen Ruotsissa, Sveitsissä ja etenkin Turkissa.

Asiainhoitaja Yöntilä

A. Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 8.

Asiainhoitaja Yöntilä:

22/2-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 58/25.

Zagrebissa 22 p:nä helmikuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERI
No 9 | 251 Sal | 43
1/3-43 | No - | Litt. -
RYHMÄ 5 | OSASTO C39 | ASIA

Herra M i n i s t e r i,

Minulla on kunnia lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, viitenä kappaleena raporttini n:ot 8 ja 9, joiden otsikkona on:

"Suomi sotapropagandan kohteena" ja "Yleistilanteesta". (4 kpl).

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Alfontilä.

Herra Ulkoasiainministeri,

H e l s i n k i.

UE13:A4.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 8.

Zagrebi ssa 22 p:nä helmi kuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTE
9 251 Sal 43
1/3-43 № - Liitt. -
RYHMÄ 5 OSASTO C39 ASIA

Asia: Suomi sotapropagandan kohteena.

Saksan Zagrebin-lähetystöstä saamieni tietojen mukaan oli Auswärtiges Amtin lehtimieskonferenssissa 19.2. keskusteltu Neuvostolähetystön Lontoossa levittämästä julkaisusta, joka koskee "suomalaisten sotarikollisten" rankaisemisesta ja tuomitsemisesta erikoisissa Neuvosto-Venäjän sotaoikeuksissa, sekä "Pravdan" esittämistä aluevaatimuksista. Asian johdosta oli annettu seuraava selitys: "Neuvostoliitto on julistanut koko maailmalle tavoitteensa Euroopassa, se on esittänyt vaativansa Baltian maat, Suomen ja Skandinaavian aina Kattegatiin saakka, pyrkien sulkemaan Euroopan pihteihinsä, joiden vasen haara Dardanellien salmien kautta käsittäisi Bulgarian, Rumanian ja Tonavan alueet, voidakseen siten lopullisesti levittää bolševismin Keski-Eurooppaan Atlantin rannikolle saakka. Sellainen on bolševikkien vielä nyt kaikessa suorasukaisuudessaan esittämä poliittinen ohjelma. On ilmeistä, että näistä vaatimuksista Neuvostoliiton taholla ei olla halukkaita vähääkään tinkimään".

Ylläolevan johdosta "Deutsche Zeitung in Kroatien" käsitteli 21.2 pääkirjoituksessaan liittoutuneiden puoluuettomiinkin maihin kohdistaman hermosodan taktiikkaa, jonka keinoina on häikäilemätön kiristys, vääristeleminen ja peittelemättömät uhkaukset, jat-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

kaen: "Niin [illegible]yvälle on Englanti vajonnut,ettei se edes enää tunne yksinkertaista ja luonnollista kunnioitusta Suomen kansan yli-inhimmillisiä ponnistuksia kohtaan sen sankarillisessa puolustustaistelussa, ja lisäksi saaridemokratian maaperällä sallii hyökkääjän sitä pilkkaavan järjettömällä väitteellä,että pieni Suomi on uhannut Neuvostoliiton jättiläisvaltakuntaa ja hyökännyt sen kimppuun.Ellei tällaisten juonien tarkoitus ilman muuta olisi selvä,olisi "Pravda" esittäessään Neuvostoliiton vaatimukset Balttian maihin,poistanut viimeisenkin epäilyksen varjon.Kaikista näistä hyökkäyksistä käy selvästi ilmi, että Neuvostoliitto Molotovin Berliinin-matkasta lähtien ei ole valloitusohjelmastaan pyykkinyt ainoatakaan Itämeren ja Dardanellien varrella oleviem valtioiden itsenäisyyttä vastaan tähtäävistä suunnitelmistaan,joihin se vaati Saksan valtakunnan hiljaisen suostumuksen. Kattegatiin ja Tonavan suulle Moskova haluaa asettaa pihtinsä,joiden on tartuttava mantereeseen sen musertamiseksi.Mutta niin järkähtämättömästi kuin Rumania on ravistava pois idästä uhkaavan raskaan paineen ja Euroopan rajaa puolustava, kuten se viime päivinä on uudelleen vakuuttanut, niin kuin Suomi on taisteleva, kunnes sen hengitykseen välttämätön ala on turvattu,niin on myös Saksa, joka kerran Molotoviin nähden suhtautui torjuvasti muiden valtioiden vapauden ja etujen uhraamiseen,kamppaileva kunnes kuristavat pihdit on muserrettu."

Lehden samassa numerossa on lisäksi palstanpituinen artikkeli englantilaisten Punaisen armeijan vuosipäiväksi valmistamista solidaarisuuden ilmauksista. Siihen on lainattu otteita Churchillin aikaisemmista Venäjän vastaisista lausunnoista sekä varsinkin hänen 30.3.40 pitämästään radiopuheesta,jossa hän leimasi Suomen bolševismia vastaan käymän kunniakkaan taistelun vapaustaisteluksi maailman ruttoa vastaan ja nimenomaan lausui, että "Suomen ihmiskunnalle tekemät palvelukset ovat ihmeelliset".

Asiainhoitaja Alfontilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 9.

Asiainhoitaja Yöntilä.

22/2-43.

5000—8—42 3785.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 9.

Zagrebi ssa 22 p:nä helmi kuuta 1943.

9 251 Sal :43

1/3-43

Asia: Yleistilanteesta.

Saksan lähettilään ulkoministerille ja diplomaattikunnalle 20.2. pitämillä päivällisillä jouduin joksikin aikaa kahden keskustelemaan isännän kanssa. Sanoin aluksi nojautuen professori Korhosen kirjoituksiin, että Suomessa ei olla yhtä mieltä kenraali Glaise v. Horstenaun äskettäin pitämässä esitelmässä esiintuoman väitteen kanssa, että venäläisten suhtautuminen talvisotaamme olisi ollut bluffia. Lähettiläs puolustautui sillä, että kenraali oli viitannut Göringin tunnettuun lausuntoon ja että lehtiselostukset olivat vähemmän onnistuneet.

Palestiinassa koottavista maihinnousujoukoista puheenollen lähettiläs huomautti, että näiden on ensin valloitettava Dodekanesit, joita tosin italialaiset puolustavat, ja Kreetta pyrkiessään Kreikkaan tai Bulgariaan. Varsinkin Bulgariassa Saksalla on siksi vahvat joukot ja asemat, ettei kukaan siellä nouse maihin /On luonnollista, että pääsy Rumanian öljylähteisiin on visusti suojattu. Niiden menetyshän voisi merkitä sodan äkillistä päättymistä akselivaltain taholta/. Tunisiassa Saksa etenee varovasti, mutta ei tavoittele laajaa rintamaa, koska se on jo kyllikssi oppinut tuntemaan pitkien huoltoyhteyksien varjopuolet. Lähettiläs totesi tyytyväisenä, että englantilaisetkin näkyvät iloitsevan amerikkalaisten Afrikassa kärsimistä tappioista. Vaikkakin Pietarin muonittaminen on vaikeata, johon venäläisetkään eivät nyky-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ään pystyne,aiotaan se valloittaa lähikuukausina rintaman lyhentämistä silmälläpitäen.Pähkinälinna tosin menetettiin talvella,mutta sillä ei ole sanottavaa merkitystä.

Moskova oli äskettäin esittänyt vastalauseen Jugoslavian emigranttihallitukselle, että kenraali Mihailović ei ole yhteistoiminnassa partisaanien kanssa. Tämä hallitus on kuitenkin asettunut solidaariseksi sotaministerinsä kanssa. Samassa tilaisuudessa ministeri Lorković kertoi partisaanien tähän mennessä menettäneen kaatuneina 7000 ja haavoittuneina 3000 miestä.Optimistiseen tapaansa hän katsoi heidän joukkonsa täten supistuneen puoleen.Vastasin saaneeni sotilastaholta tietoja,joiden mukaan yksin Länsi-Bosniassa olisi ollut 35000 miehen vahvuinen yhtenäinen partisaanijoukkue.Joka tapauksessa ministeri suhtautui jälleen toivehikkaasti partisaanien likvidoimiseen. /Unkarin lähettiläs,jolla tuntuu olevan taipumusta arvostella täkäläisiä oloja, ehkä tahallisestikin,sangen pessimistisesti, kertoi 21.2. partisaanien vakavasti uhkaavan Herzegovinan pääkaupunkia Mostaria,jonnepäin partisaaneja muualtakin on alkanut kerääntyä. 18.2. partisaanit hyökkäsivät Unkarin-Kroatian rajalla,Koprivnican aseman lähellä matkustajunan kimppuun.Veturi räjähdytettiin raiteilta, 9 matkustajaa sai surmansa partisaanien luodeista ja liikenne keskeytyi muutamaksi päiväksi/.

Lausuttuani,että tilanne Rumaniassa ei tunnu olevan kovin optimistinen,ulkoministeri torjui tämän käsityksen ja mainitsi Kroatian sikäläisen lähettiläänjoka parhaillaan on Zagrebissa käymässä, kertoneen, että varsinkin legionäärien keskuudessa vallinnut kriisi on nyt kokonaan sivuutettu.Stalingradin valtaus on ravistanut kansan hereille ja synnyttänyt entistä voimakkaamman taisteluhengen.Rumanian suhde Neue Ordnung'iin on nyt myös täysin selvä. Antonescun neuvottelut saksalaisten kanssa ovat johtaneet positiiviseen tulokseen.Ministeri totesi lisäksi, että Rumania ei ole niin paljon kiinnostunut itäisestä rajastaan kuin läntisestä.

Lähettiläs Kasche lähti 21.2.kiireellisesti autolla Wieniin.Valtiosihteeri T. arveli tämän äkkinäisen matkan koskevan Kroatiankin kohtaloa.Italian lähettiläs on ollut täältä poissa Italian viimeisestä hallituksenvaihdoksesta lähtien. T. kertoi fantastisen jutun,että v.Brauschitz ja satakunta muuta saksalaista upseeria olisi parhaillaan Kiinassa.Sieltä tulevat ne iskujoukot,jotka tekevät ihmeitä Venäjän rintamalla/!/.

Asiainhoitaja Ryöntilä

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 10.

Asiainhoitaja Yöntilä.

26/2-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 67/27.

Zagrebissa 26 p:nä helmikuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
11 251 Sal 43
8/3-43
5 C 39

Herra M i n i s t e r i,

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, raporttini n:ot 10 /4 kpl./ ja 11 /5 kpl./, joiden otsikkona on:

"Partisaanien johto" ja
" Hajatietoja".

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Yrjöntilä

Herra Ulkoasiainministeri,
H e l s i n k i.

UE13:A4.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 10.

Zagrebi ssa 26 p:nä helmi kuuta 1943.

11 251 Sal 43

8/3-43

Asia: Partisaanien johto.

Länsi-Bosnian puhdistuksen yhteydessä vapautuivat myös Slunin, Bihacin, Bos.Krupan, Petrovacin, Kljiždin, Korentsan, Udbinan ja Labacin kaupungit partisaanien terrorin vallasta. Bihacista, jossa heidän hallituksensa sijaitsi, Kroatian viranomaiset ovat saaneet haltuunsa yksityiskohtaisia tietoja sissiliikkeen poliittisista ja sotilaallisista johtajista ja muuta todistusaineistoa. Sen perusteella katsotaan selvitetyksi, että sissit ovat Moskovan palveluksessa olevia kapinnallisia, joiden toiminta on tähdätty Kroatian kansaa ja valtiota sekä samalla Saksan suunnittelemaa uusjärjestystä vastaan. Viime marraskuun loppupuoleen saakka partisaanit näyttävät pitäneen taktillisena viisaampana vaieta johtajistaan voidakseen helpommin toimia Kroatiassa. Tästä menettelytavasta he lienevät luopuneet serbien vuoksi, joilta he odottavat suurempaa kannatusta.

Sissiliikkeen johdon 26.11.42 Bihacissa antamassa julkilausumassa, jossa se nimitti itsensä "antifascistiseksi neuvostoksi Jugoslavian kansallista vapauttamista varten" mainitaan sen kunniajäseninä Kalinin, Stalin ja Molotov. Puheenjohtajana "pääministeri" on Ivan Ribar, Beâgradin parlamentin ent.puhemies, sloveeni, mutta suurserbialaisuuden kannattaja, jota vastaan Radić ja

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaasedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaasedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Ante Pavelić aikoinaan kävivät poliittista taistelua. Ribar oli aluksi Serbian demokraattisen puolueen johtaja, mutta siirtyi myöhemmin kommunistien leiriin. Neuvoston jäsenet ovat:
Beogradin yliopiston professori Pavle Savić,Jovan Milutinović,Milo Perušić,Beogradin yliopiston professori,tri Sima Milošević,pravoslaavinen hengenmies Vlada Zeževič, sanomalehtimies ja Beogradin kommunististen kustannusliikkeiden "Nolit" ja "Zvezda" toimittaja Veselin Masleša,ent. serbialaisen talonpoikaispuolueen kansanedustaja ja Jugoslavian ensimmäisen Moskovan-lähettilään Gavrilovićin sihteeri Mile Balaban, edelleen Dušan Bratinja,Vid Burić, montenegrolainen professori Garović - aikoinaan tunnetuimman suurserbialaisen ja kommunistisen viikkolehden "Slobodni misao" julkaisija, montenegrolaiset Gjordje Čagorović ja tri Bulaić, sitten Čelaković, joka oli tunnettu aikaisemmista suhteistaan Beogradin neuvostolähetystöön, tunnettu beogradilainen kommunistinen sanomalehtimies Vlada Bedier, jonka oli aikoinaan Englannin Beogradin-lähetystön painostuksesta erottava Beogradissa ilmestyneen "Politika"-lehden toimituksesta /Jugoslavian eniten luettu päivälehti/. Lisäksi kuuluu neuvostoon erittäin suuri joukko montenegrolaisia oppikoulun opettajia, serbialaisia ja montenegrolaisia upseereita evp., pravoslaavisia pappeja, tunnettuja ja vähemmän tunnettuja kommunistisia sanomalehtimiehiä jne. Serbialaisten kommunistien pääjohtajat ovat kuitenkin "Tito" ja tämän oikea käsi, juutalainen Beogradissa toiminut kommunistinen sanomalehtimies Moša Pijade.

Myös hämäännyttääkseen kroatteja otettiin mukaan muutamia kroatteja, joista tunnetuin itse Kroatiassa lienee Mladen Iveković, entisen Zagrebin käsityöläiskamarin sihteeri, salonkikommunistina ja "naisvihaajana" tunnettu tyyppi. Eräälle partisaaniosastolle oli myös annettu nimeksi "kroattilainen prikaati".

Sloveeneja edustaa vain tri Pavao Gregorić, täällä tunnettu kommunisti, joka saapui Neuvostoliitosta järjestääkseen Moskovan käskystä kommunistisen propagandan Kroatiassa.

Sotilaallisina johtajina mainitaan pari kymmentä serbialaista ja

montenegrolaista - 3 -
upseeria.

Kun partisaanien esikunnassa oli vielä lukuisasti serbialaisia pappeja, on kroattien mielestä selviö, minkä vuoksi partisaanien hävitysvimma on kohdistunut etupäässä katolisiin kirkkoihin ja moskeioihin.

25.2. keskustelin Saksan Zagrebin-lähetystön neuvoksen kanssa, joka saksalaisten SS-joukkojen mukana oli autossa ajanut sisseiltä vallattuun Bihaciin. Siellä hän oli saanut esimakua siitä, mitä bolševikkien herruus Euroopassa merkitsisi. MM. kaikki ns.sivistyneet oli murhattu.

23.2. hän oli lentokoneella ollut Mostarissa, Herzegovinan pääkaupungissa. Kaupunki on kokonaan četnikkien hallussa, jotka toimivat Draža Mihajlovićin ohjeiden mukaan. He ovat italialaisten aaeistamia ja valmiit puolustamaan kaupunkia sitä uhkaavia 5000 partisaania vastaan, jotka odottavat sopivaa hetkeä hyökätäkseen kaupungin kimppuun. Sen kroattilainen väestö on pelon ja kauhun vallassa, koska četnikit voivat milloin tahansa toimeenpanna verilöylyn, jota heikko italialainen garnisooni ei kykenisi estämään, vaikka sillä olisi siihen haluakin. Saksalaisia sotilaita oli rukoillen pyydetty jäämään siviiliväestöä suojelemaan.

Tito ei ole lukkoseppä, kuten ministeri Lorković väittää, vaan sivistykseltään juristi, joka mm. täydellisesti puhuu saksaa.

Puhuteltavani arveli partisaanien tähänastisten tappioiden nousevan 10.000 mieheen ja puhdistustoiminnan edistyvän suunnitelmien mukaisesti.

Asiainhoitaja [signature]

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 11.

Asiainhoitaja Yöntilä.

26/2-43

5000—8—42 3785.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 11.

Zagrebi ssa 26 p:nä helmi kuuta 1943

ULKOASIAINMINISTERIÖ
11 251 Sal 43
8/3-43 № - Liitt. -
RYHMÄ 5 OSASTO C 39 ASIA

Asia: Hajatietoja.

Neuvostoliiton etupiirit Balkanilla. Ulkoministeri Lorković, joka aikaisemmin minulle oli ilmoittanut Englannin ja Neuvostoliiton sopineen, että Kreikka ja ent.Jugoslavian alue tulisivat kuulumaan Englannin etupiiriin, otti asian uudelleen kanssani puheeksi eräillä päivällisillä 25.2. Hän lausui käsityksenään, että asiaa koskeva sopimus näyttää nyt tulleen sikäli muutetuksi, että liittoutuneiden voittaessa sodan Neuvostoliiton etupiiri Balkanilla on ulottuva Adrianmerelle saakka ja käsittävä niin muodoin Kreikan ja mm. Kroatiankin.Tätä käsitystä mm. tukee se seikka - ministeri lausui -, että Englannin propaganda on viime aikoina ruvennut ylistämään partisaaneja.

Saksan kevätoffensiivi. Saksan lähetystöneuvos, jonka kanssa 25.2. keskustelin itärintamasta, lausui suunnilleen seuraavaa:

Kesällä valtit ovat saksalaisten ja talvella venäläisten käsissä. Lopputulos riippuu siitä, kumpi niitä kulloinkin paremmin käyttää. Eteläisellä rintamalla on tällä kertaa peräännytty enemmän, jotta pohjoiset asemat paremmin voitaisiin säilyttää, mm. Suomea silmälläpitäen. Etelässä venäläisten eteneminen on jo pysähdytetty. Sääolista johtuen tällä rintamalla

JAKELUOHJE:

Tavallinen

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

on alkamassa 2 kuukauden tauko,jota saksalaisetkin hyvin tarvitsevat. Heillä on muuten jo 4 milj. miehen vahvuinen armeija, joka tauon jälkeen on astuva sotanäyttämölle. Kysymykseeni, tuleeko Japanikin aktiivisemmin osallistumaan sotaan, puhuteltavani vastasi myönteisesti.

Keskustelu Bulgarian lähettilään kanssa. Lähettiläs kertoi äskettäin saaneensa Sofiasta tiedon, että Turkki on kovin huolissaan venäläisten etenemisen johdosta ja että turkkilaisten taholta oli jo Adanan konferenssissa Churchillille huomautettu Turkkia uhkaavasta vaarasta, jos venäläiset tulevat Bulgariaan. Siksi lähettiläs sanoi olevansa myös vakuuttunut Turkin pysyttäytymisestä edelleen puolueettomana.

Sofian evakuointia koskevien huhujen johdosta tämä lausui, että kaupungin väkiluku oli sodan aikana noussut 700.000 henkeen, mikä on tietenkin aiheuttanut asuntopulan ja huoltovaikeuksia. Sen vuoksi on nyt ryhdytty toimenpiteisiin sinne virranneen liikaväestön johtamiseksi takaisin maaseudulle.

Lähettiläs sanoi paljon kuulleensa Suomen erillisrauhahuhuista ja kysyi, olisiko Suomi valmis tekemään rauhan Neuvostoliiton kanssa,jos v.1939 raja palautettaisiin. Vastaukseksi selostin Suomen sos.dem.puoluevaltuuskunnan 16.2. lehdissä ~~lehdissä~~ ollutta julkilausumaa.

Puhuteltavani arveli Japanin olevan paremmin informoidun Neuvostoliiton sotavarusteluista kuin Saksan. Siksi Japani ei tule katkaisemaan suhteitaan Neuvostoliittoon. Lisäksi se ottaa laskelmissaan jo huomioon seuraavan sodan, jossa se yhdessä Venäjän kanssa käy Englannin kimppuun.

Ent.sotaministeri Lukovin murha on osoittautunut kommunistien ja Intelligence Servicen suorittamaksi, sillä Lontoon radio oli heti tapahtuman johdosta ilmoittanut, että samanlainen kohtalo odottaa kaikkia Saksan kätyreitä.

Kunan arvo. Kroatian tiettyjen piirien suhtautumisesta suursodan kehitykseen antaa jonkinlaisen kuvan kunan arvon vaihtelu.Arvon mittarina oleva Napoléon d'Or nousi mustassa pörssissä viime heinäkuusta jouluun mennessä 3000:sta 10.000 kunaan.Tammikuun lopussa se oli jo 24.000:ssa.Baisse-keinottelun vaikutuksesta Napoléon d'Or oli helmikuussa viikon ajan 15.000:ssa noustakseen jälleen 21.000 kunaan.

Asiainhoitaja Myöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 29.

ASIA:

Zagrebissa olevan tähetystön raportti n:o 12.

Asiainhoitaja Yöntilä:

5/3-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 76/30.

Zagrebissa 5 päivä maaliskuuta 1943.

13/251 Sal 43
12/3-43
5. 839.

Herra M i n i s t e r i,

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, raporttini n:o 12, jonka otsikkona on :

" Kroatian opposition mielialoja maan tulevasta asemasta". /5 kpl/.

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Mjöntilä

Herra Ulkoasiainministeri,

H e l s i n k i.

UE13:A4.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. 13/251 Sal. 43 Salainen.

RAPORTTI n:o 12.

12/3-43

Zagrebis ssa 5 p:nä maalis kuuta 19 42.

5. 639.

Asia: Kroatian opposition mielipiteitä maan tulevasta asemasta.

Zagrebin diplomaattikuntaa on kiinnostanut ustašahallitukseen oppositiossa olevan Mačekin ryhmän taholta äskettäin leveitetty salainen muistio, jossa suursodan nykyisessä vaiheessa eri näkökulmilta tarkastellaan Kroatian ja kroattien tulevaa asemaa. Vaikkakin tällä muistiolla on tietty propagandatarkoitus, lienee kuitenkin paikallaan sitä tarkemmin selostaa, koska se samalla kuvastaa täkäläisten kylmästi ajattelevien käsityskantaa yleensä Balkanin asemasta Euroopan uusjärjestelyissä.

Muistion laatija, jona pidetään Mačekin talonpoikaispuolueen toista johtajaa, ins. A.Košutićia, katsoo seuraavien kolmen tekijän vaikuttavan Kroatian vastaiseen asemaan:

I. Kuka voittaa sodan?

II. Minkä valtion etupiirissä Kroatia on oleva?

III. Mitä Kroatian kansa tahtoo, missä tilassa se on oleva sodan päättyessä ja miten sen nyt on toimittava?

Kaikki sotaakäyvät valtiot ovat yhtä mieltä siitä, että Eurooppa ei voi enää tulla kysymykseen sellaisena kuin se oli v.1939. Kaikilla on omat suunnitelmansa sen taloudelliseksi ja valtiolliseksi uusjärjestelyksi. Suurvallat pyrkivät luomaan maanosamme yhtenäiseksi tai suuremmiksi alueellisiksi kokonaisuuksiksi

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

~~XXX~~ varsinkin Keski-Euroopan ja Balkanin mosaikkivaltioiden tilalle, jotka ovat kuvitelleet olleensa itsenäisiä, vaikkakin todellisuudessa niitä vain on käytetty "vaihtorahana" suurvaltain tilien selvittelyssä. ~~XX~~

1. Jos akseli, so. Saksa voittaa, lopetetaan kokonaan anglosaksien ja venäläisten taloudellinen ja poliittinen vaikutusvalta Euroopassa, ja Eurooppa järjestetään kansallis-sosialististen periaatteiden mukaan suureksi autarkiseksi taloudelliseksi kokonaisuudeksi, jonka keskuksena on oleva Berliini. Itävalta, Slovakia, Böömi, Liettua, Viro, Latvia ja Puola sekä osa Venäjää yhdistettäisiin erottamattomasti Saksaan ja kaikki muut valtiot tulisivat olemaan siitä taloudellisesti, kulttuurisesti ym. riippuvaisia. Kroatian tulevaisuudesta akselivallat ovat eri mieltä. Italia haluaa tehdä siitä Albanian tapaisen protektoraatin ja Saksa vasallivaltion Böömin esikuvan mukaan. Molemmat himoitsevat Kroatian puolesta Adrian rannikkoa.

2. Jos liittotuneet valtiot voittavat:

a. Venäjän suunnitelmaan sisältyy saattaa mahdollisimman suuri osa Eurooppaa sen vaikutuspiiriin, joko välillisesti tai välittömästi. Siihen liitettäisiin Baltian maat; sen hyväksi oikaistaisiin sekä Suomen, Puolan ja Romanian /Bessarabia ja Bukovina/ vastaiset rajat. Neuvostoliiton vaikutuspiiriin kuuluisivat ainakin Suomi, Puola, Unkari, Böömi, Slovakia, Romania, Bulgaria ja Jugoslavian entiset alueet. Bulgarian kautta Venäjällä olisi pääsy Aigeian merelle ja Kroatian kautta Adrialle. Kaikki nämä maat olisivat kiinteässä yhteydessä Neuvostoliiton kanssa ja järjestettäisiin moskovalaisten periaatteiden mukaisesti. Tämä suunnitelma poikkeaa saksalaisesta vain siinä, että Moskova olisi keskuksena ja että joidenkin etäisempien valtioiden sallittaisiin pitää jonkinlainen vasemmistodemokraattinen hallitus. Balkanin järjestelyä varten on kaksi suunnitelmaa: Balkanin neuvostotasavaltain liitto tai Jugoslavian tasavalta, johon kuuluisi-

vat Sloveenia,Kroatia, Dalmatia, Bosnia, Herzegovina,Serbia ja ehkä Makedonia. Se olisi joko neuvostolainen tai demokraattinen riippuen siitä,miten vahva Neuvostoliitto on sodan jälkeen.

b. Englantikin haluaa turvata itselleen mahdollisimman suuren vaikutuspiirin Euroopassa. Se pyrkii lisäksi heikentämään Saksaa ja pitämään Venäjää mahdollisimman loitolla sekä ryhmittämään Euroopan maat siten,että ne voisivat muodostaa vastapainon Saksaa ja Venäjää vastaan. Puolan ympärille olisi muodostettava Keski-Euroopan slaavilainen liitto /osia Saksasta,Böömi,Slovakia jne/. Venäjän vaikutuspiiriin tulisivat kuulumaan:Romania ja mikäli välttämätöntä myös Bulgaria,jotta Venäjä pääsisi Välimerelle status quo:n säilyessä Dardanelleilla. Näiden pyrkimysten vastapainoksi Englanti haluaa liittää Kreikan imperiumiinsa, saattaa Albanian valvontaansa sekä muodostaa vahvan Jugoslavian kuningaskunnan, jonka tulisi kuulua Englannin vaikutuspiiriin tai ainakin olla puoliksi sen ja puoliksi Venäjän.Se järjestettäisiin liittovaltioksi /Sloveenia,Kroatia ja Serbia/. Englanti liittäisi siihen mielellään myös Bulgarian sekä Istrian ja Unkarin miehittämän Voivodinan.

c. Amerikkalainen suunnitelma. Estääkseen Englannin pääsemästä koko Euroopan valtiaaksi, Amerikka suunnittelee Tonavan liittovaltion perustamista. Otto Habsburg, joka on naimisissa Rooseveltin veljentyttären kanssa tulisi sen johtoon.Sen muodostaisivat Kroatia,Itävalta,Böömi, Slovakia ja Unkari, jotka olisivat keskenään samanvertaiset. Suunnitelman mukaan Kroatia ulottuisi idässä Drinaan ja se saisi lisäksi Istrian, Zaran ja Italian nykyään miehittämät saaret Dalmatiassa.Tällainen valtioyhtymä, jonka väkiluku nousisi n.40 milj.,muodostaisi Keski-Euroopassa tärkeän vastapainon Venäjälle,Saksalle,Englannille ja Italialle. Suunnitelmaa suosivat paitsi Rooseveltia, Englannin konservatiivit ja Englannin ja Amerikan katolilaiset sekä kysymykseen tulevat maat.Vatikaani ei ole ajatukselle vieras. Ranskassa sitä kannattavat eräät de Gaullea vastustavat piirit.Englantilaisen suunnitelman kannalla oleva Beneš vastustaa sitä jyrkästi.Slovakit eivät halua valtioliittoon tulla ilman tshekkejä, heillä kun on entuudestaan kylliksi ikäviä kokemuksia unkarilaisista. Serbit tavoittelevat Suur-Serbiaa, vaikkakin sen nimenä

pitäisi olla Jugoslavia.

Edelläolevasta ilmenee, että viiden suurvallan edut käyvät ristiin Kroatiassa. Akselin voittaessa /jos Italia kestää loppuun saakka Saksan sinnalla/ Kroatian kohtalo riippuu Saksan tahdosta tai sen liittosuhteesta Italiaan. Liittoutuneiden selviytyessä voittajina nousee kysymys, mihin etupiiriin Kroatia joutuu. Anglosaksit ovat ilmoittaneet aikovansa sodan päättyessä miehittää koko Euroopan. Miehitys kestäisi muutamia vuosia, kunnes uusjärjestely on vakiintunut. Venäläiset ovat siitä selvillä, ja kun ei näytä siltä, että he ajoissa ennättäisivät Keski-Eurooppaan ja etenkin Balkanille, he kofttavat voittaa näiden alueiden väestön puolelleen ja järjestää paikallisia vallankumouksia. Ulkomailta saatujen tietojen mukaan on todennäköistä, että Kroatia joutuu vielä verisimpien tapahtumien näyttämöksi.

Kroatian ustašahallituksen, joka on tullut valtaan kysymättä kansan tahtoa ja vastoin sitä, on täytynyt hakea tukea muualta pysyäkseen pelkän sattuman luomassa vallassaan. Mutta se ei ole onnistunut. Säännöllisten olojen palattua, Saksan on ratkaistava, haluaako se olla yhteistoiminnassa kansan todellisten edustajien kanssa. Tämä koskee sitäkin tapausta, että Kroatia joutuu Venäjän vaikutuspiiriin.

"On kiistämätön tosiasia, että ainakin 90 % Kroatian kansasta kannattaa tri Vlado Mačekia, jota se pitää ainoana laillisena edustajanaan ja sen tahdon ja pyrkimysten tulkitsijana". Tällä kruunaamattomalla kuninkaalla on suurin siveellinen ja valtiollinen arvovalta Kroatiassa. Talonpoikaispuolueen johtaja on sitä mieltä, että Kroatian kansa on sen etnograafisellla, historialliselllä alueella päätettävä itse kohtalostaan. Tätä kantaa tri M. ja hänen puolueensa on edustava tulevassa rauhan konferenssissa täydellisen riippumattomuuden aikaansaamiseksi. Sillä kannalla ovat myös kroattilaiset emigrantit. Heillä on tosin alussa ollut vaikeuksia Lontoossa, mutta Mačekin viisaan politiikan ansiosta ne on nyt suurimmaksi osaksi voitettu.

On ilmeistä, että Kroatian kansa ei tunnusta niitä kohtalokkaita kansainvälisiä sopimuksia, jotka ustašahallitus on tehnyt olematta siihen kansan taholta valtuutettu. Sehän on suostunut alueellisiin luovutuk-

siin ja saattanut maan taloudelliseen ja valtiolliseen orjuuteen. Kroatian kansa on myös yksimielisesti tuominnut serbialaiseen väestöön ja muihin Kroatian kansalaisiin kohdistuneet väkivaltaisuudet. Siksi tri M. ja hänen puolueensa eivät halua olla yhteistoiminnassa ustašahallituksen kanssa, joka järjestöineen on tehnyt siveellisen, kulttuurisen, taloudellisen, sosialisen ja sotilaallisen vararikon. Kun tri M:lle viimeksi tarjottiin hallitussalkkua, hän vastasi suuren isänmaanystävän Ante Starčevićin sanoilla: "Olemme työskennelleet kunniallisesti niin kauan kun se on käynyt päinsä, mutta nyt kun kaikki on myyty ja menetetty, merkitsisi siihen sekaantuminen kunniansa tallaamista". Syököötnyt itse valmistamansa keiton. Omasta puolestaan hän oli vielä lausunut kulkevansa edelleenkin kansallista tietä tahraamattomana poikkeamatta oikealle tai vasemmalle.

Yhtä jyrkästi puolue tuomitsee serbialaisten četnikkien suorittamat julmuudet riippumatta siitä, ovatko nämä italialaisten miehitysjoukkojen tai liittoutuneiden palkkaamina ja aseistamina polttaneet ja hävittäneet kroattilaisia kyliä sekä kiduttaneet ja surmanneet kroatteja. Heidän tihutyönsä eivät poikkea vähääkään ustašien suorittamista väkivaltaisuuksista. Kroatian kansa on aina oleva yhtenäinen ja kyllin voimakas torjuakseen jonkun Draža Mihajlovićin suurserbialaiset tavoitteet.

Kroatian kansa vastustaa väkivaltaa ja vääryyttä, tuli se sitten minkä tahansa ideologian varjossa. Siksi nykyiset taistelut eivät ole saaneet vastakaikua talonpoikaisväestön keskuudessa. Kun sota voi jatkua vielä v. 1944, on kroattien huolehdittava etenkin kansalaisten elämän ja kansantalouden säilymisestä, jotta kaikki olisi valmiina, kun Maček kutsuu taisteluun maan vapauden ja riippumattomuuden puolesta.

Edelläoleva selostus tuskin kaipaa reunamuistutuksia. -- Partisaanien likvidoinnin alkaessa 21.1.43 Maček "muutti" maatilaltaan Zagrebin jossa häntä myös pidetään poliisin valvonnan alaisena.

Asiainhoitaja Björkdahl.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 13.

Asiainhoitaja Yöntilä.

11/3-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 87/36.

Zagrebissa 12 p:nä maaliskuuta 1943.

14	251 Sal	43
19/3-43	–	–
5.	C39.	

Herra M i n i s t e r i,

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, raporttini n:ot 13 ja 14, joidenka otsikkona on:

" Sodanjälkeisistä suunnitelmista"/5 kpl/,

" Hajatietoja" " .

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Ujöritilä

Herra Ministeri Henrik RAMSAY,

H e l s i n k i.

UE13:A4.

14 | 251 Sal D. 19 43

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ 19/3-43 № - Salainen.

RAPORTTI n:o 13.

Zagrebi ssa 11 p:nä maalis kuuta 19 43. 5.

RYHMÄ OSASTO

C 39.

Asia: Sodanjälkeisistä suunnitelmista.

Lähetystön edellisessä raportissa selostettiin Kroatian suuren yleisön käsitystä maan tulevasta asemasta ns. mačekilaisten muistion perusteella. Jonkinlaisena virallisena kannanottona siihen voi pitää Kroatian poliittisen aikakausilehden "Spremnost"in viime numerossa julkaistua johtavaa kirjoitusta, josta seuraavassa esitetään eräitä ajatuksia.

Todettuaan, että sotaakäyvien valtojen vastaisista suunnitelmista, kuten Euroopan ja maailman uusjärjestelystä, paljon puhutaan ja kirjoitetaan varsinkin anglo-amerikkalaisella taholla, lehti katsoo näiden sodanjälkeisten suunnitelmien olevan vain liittotuneille kansoille tarkoitettua sotapropagandaa. Koska Moskova näyttää olevan kovin haluton julkisesti keskustelemaan sodan päämääristä - Puolaan ja Balkaniin nähden se on kuitenkin ilmituonut kantansa - ovat siis anglosaksit ensi sijassa ottaneet nämä kysymykset päiväjärjestykseen. He haluavat muokata yleistä mielipidettä uskomaan, että sota kehittyy heidän voitokseen. Diplomatian ja propagandan on saatava aikaan, mikä heidän armeijoilleen ei onnistunut, ja sodanjälkeisten suunnitelmien helvetillisen hälyn on naamioitava toteutumattomat strategiset tavoitteet ja heidän voimattomuutensa uusien tehtävien edessä.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Sen vuoksi on kaikkiin näihin huhuihin suhtauduttava kriitillisesti ja koetettava päästä selville, mitä niillä tahdotaan ajaa takaa.

Erikoisesti on syytä kiinnittää huomiota vihollisten vihjailuihin, että rauhan konferenssissa liittoutuneet tekevät sopimuksia, jota vastoin pienet kansat ja niiden hallitukset voivat vain tehdä ehdotuksia. Neuvostoliitto osoittaa jokaisella teollaan, ettei se ole halukas ottamaan huomioon liittoutuneiden sopimuksia, minkä johdosta anglosaksilaisissa maissa ollaan erittäin huolestuneita. Jatkuva keskustelu sodan päämääristä on muka todistuksena siitä, että anglo-amerikkalaiset eivät ole yhtä mieltä Moskovan kanssa. Koska tämän suunnitelmat toteutettuina merkitsisivät Euroopan kulttuurin tuhoa, josta Englantikaan ei säästyisi, on taistelu Euroopan pelastamiseksi oikeutettu ja siihen on mobilisoitava maanosamme kaikki terveet voimat.

x x x

Punaisen armeijan vuosipäivänä kominternin johtaja Dimitrov lausui, kuten tiedetään, mm. : "Tietoisena velvollisuudestamme punaista armeijaa kohtaan saattaa Euroopan kansat vapaiksi, lupaamme vielä suuremman panoksen". Englantilainen "Observer"-lehti taas tähdensi, että neuvostojoukkojen jatkuva eteneminen on pyyhkäisevä kartalta Bulgarian, Kroatian ja Unkarin, jotka muka muodostavat vakavimman esteen pysyväiselle rauhalle. Tämänluontoiset lausunnot on Kroatian virallisella taholla asianmukaisesti huomioitu. Senkin seikan, että Neuvostoliiton taholta on tehty syytöksiä četnikkien johtajaa Draža Mihajlovićia vastaan - sen johdosta, että tämä on jopa ryhtynyt taistelemaan partisaaneja vastaan - ja Jugoslavian emigranttihallitukselle jätetty vastalausenootti, katsotaan selvästi osoittavan, että Kroatian alueella toimivat kommunistiset partisaanit ovat täydellisesti Moskovan talutusnuorassa. Pidetään myös ilmeisenä Kremlin myöntäneen, että sen ja Jugoslavian välinen ystävyyssopimus on enää vain paperilapun veroinen ja että se välittää viisi liittolaisensa pakolaishallituksen eduista, samoin kuin että Atlantin sopimuskaan ei sille mitään merkitse.

Näiden kahden maan hallitukselle on muuten kuvaavaa, että Herzegovinassa, Mostarin ympäristössä partisaaneja vastaan parhaillaan käytä-

vissä ratkaisevissa taisteluissa Jugoslavian kuninkaalle uskollisuuden valan vannoneet, hyvin aseistetut četnikit eivät ole menneet partisaanien puolelle, mitä täällä aluksi pelättiin. Tiedän, että sekä italialaiset että saksalaiset ylläpitävät suhteita četnikkeihin. En ole kuitenkaan onnistunut saamaan vahvistusta sille todennäköiselle oletukselle, että näiden serbialaisuuden aatteen esitaistelijain taivuttamiseksi olisi tehty joitakin erikoisia myönnytyksiä sodan kestäessä. Muudan ulkoministeriön virkamies viittaili näet äskettäin siihen, että akselivallat aikovat tunnustaa miehitetyn Serbian alueen itsenäiseksi valtioksi. Sehän olisi muuten sopusoinnussa v.Ribbentropin ja Mussolinin viime kohtaamisen johdosta annetun julkilausuman kanssa.

Silmälläpitäen liittotuneiden Balkanin suunnitelmia saksalaiset kiinnittävät nykyään vakavaa huomiota partisaanipulman ratkaisemiseen. He ovat täysin tietoiset siitä, että kysymyksessä ei ole yksinomaan Kroatian, vaan samalla myös Euroopan ongelma. Kun ottaa huomioon Kroatian pinta-alan ja asukasluvun, ovat täkäläiset taistelut sitkeämmät ja värisemmät kuin millään muulla rintamalohkolla, kuten Saksan lähettiläs minulle lausui. Haavoittuneet on kuljetettava 200 - 300 kilometrin päästä Zagrebiin, koska sotatoimien yhteydessä kylät ja muut taajaväkiset yhdyskunnat on hävitetty. Saman tietolähteen mukaan t.k. aluata lukien saksalaiset täkäläiset divisioonat ja lisäksi 40.000 kroattilaista sotilasta muonitetaan Saksasta käsin - vain tuore liha saadaan Kroatiasta.

Asiainhoitaja A.Yöntilä
A.Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 14.

Asiainhoitaja Yöntilä:

12/3-43.

5000—8.—42 3785.

14 251 Sal 43

Zagrebi SSA OLEVA LÄHETYSTÖ Salainen.

19/3-43 – –

RAPORTTI n:o 14.

Zagrebi ssa 12 p:nä maalis kuuta 1943.

5. C 39.

Asia: Hajatietoja.

Suomen uudesta hallituksesta. Kroatian lehdistö julkaisi uutisen jossa lueteltiin kaikki ministerit samalla kun annettiin lyhyitä tietoja heidän aikaisemmasta toiminnastaan ja puoluekannasta. "Deutsche Zeitung in Kroatien"-lehdessä oli väliotsikkona "Antibolschevistische Einstellung Linkomies" sekä seuraavansisältöinen kommentaari: "Uuden pääministerin bolschevisminvastainen asennoituminen ilmenee jo hänen tähänastisestaan toiminnasta eduskunnassa ja kokoomuspuolueen huomattavana jäsenenä. Ulkoministeri Ramsaylla oli jo aikaisemmin kansanhuoltoministerinä tilaisuus hyvien suhteiden solmiamiseen Saksan kanssa".

Keskustelu Saksan lähettilään kanssa. Saksan lähettiläs, joka hiljattain oli Berliniistä matkustanut etelään ulkoministeri von Ribbentropin ja suurlähettiläs Alfierin kanssa, arveli käydessään luonani, että arkkipiispa Spellman koettaa taivuttaa Vatikaanin akselinvastaiseksi. Se ei kuitenkaan tule onnistumaan, koska suurin osa maailman katolilaisista taistelee akselin puolella. Viittasin huhuihin, joiden mukaan Saksan ulkoministerin Rooman-matkan syynä olisi Spellmanin sielläolo. Lähettiläs sanoi kuulleensa samaa, mutta joko hän ei asiasta tarkemmin tiennyt tai ei halunnut siitä kertoa.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Lähettiläs lausui uudelleen, kuten edelliselläkin kerralla itärintamasta keskustellessani, että Pietari aiotaan lähitulevaisuudessa /in absehbarer Zeit/ valloittaa. En usko tämän arvelun olleen yksinomaan minulle tarkoitetun. Antonescusta ja tämän suhtautumisesta uusien joukkojen värväämiseen lähettiläs puhui ylistävästi. Unkariin hän sensijaan ei ollut tyytyväinen, koska se ei muka vielä ole täysin selvillä tilanteen vakavuudesta. Hän sanoi tietävänsä, että Italia, jossa mieliala on parantunut, tulee tänä keväänä asettamaan paljon uusia joukkoja itärintamalle.

Tilanne Välimerellä olisi nyt moninverroin parempi, jos Italia sotaan yhtyessään antamansa juhlallisen julkilausuman asemesta olisi yllättäen valloittanut Maltan, mikä silloisissa oloissa ei olisi tuottanut voittamattomia vaikeuksia. Tätä käsitystä oli hänelle vahvistanut myös Italian lähettiläs, jonka edellinen toimipaikka oli tällä saarella.

Lähettiläs arveli, että Yhdysvalloissa on odotettavissa suuria sisäisiä vaikeuksia - sekä taloudellisia että poliittisia. Itärintamalla hän katsoi jo käänteen tapahtuneen korostaen, että saksalaiset ovat jälleen Harkovin edustalla.

Asiainhoitaja A. Yöntilä
A. Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 15.

Asiainhoitaja Yöntilä.

18/3-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 99/41.

Zagrebissa 18 p:nä maaliskuuta 1943.

№ 16	252 Sal.	1943
29/3-43	№ -	Liit. -
RYHMÄ 5.	OSASTO C 39.	ASIA

Herra M i n i s t e r i,

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, raporttini n:o 15, jonka otsikkona on:

"Keskusteluni ulkoministerin kanssa". /5 kpl/.

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

A Yöntilä

Herra Ministeri Henrik RAMSAY,

H e l s i n k i.

UE13:A4.

Z A G R E B I S S A OLEVA LÄHETYSTÖ. 16/252 Sal. 43 Salainen.

RAPORTTI n:o 15.

Zagrebi ssa 18 p:nä maalis kuuta 19 43.

29/3-43

RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5.	C39.	

Asia: Keskustelu ulkoministerin kanssa.

Viikon vaihteessa ulkoministerin kunniaksi pitämilläni päivällisillä otin ministerin kanssa puheeksi erään Suomen ja Kroatian välisen kompensatiokaupan, jonka johdosta olin ollut yhteydessä täkäläisen sisäministeriön kanssa. Ministeri pyysi minua tulemaan muutaman päivän perästä hänen luoksensa.

Partisaanien likvidointi. Oli juuri saapunut uusia ilahduttavia tietoja partisaanien rintamalta ja ministeri teki kartan avulla yksityiskohtaisesti selkoa puhdistusaktion tähänastisesta vaiheesta. Pohjois-Bosniassa sijaitsevasta Kupa-joesta alkaen partisaanien on ollut pakko perääntyä suunnilleen Kroatian keskeltä Adrianmeren rannikon kanssa yhtensuuntaisen demarkatiolinjan eteläpuolitse. Ensimmäinen suuri motti muodostui Una-joen itäpuolella Gercmećissä, jossa partisaanit menettivät 7.000 miestä. Sen jälkeen heidän päävoimiaan on työnnetty yhä enemmän kaakkoon ja taistelujen polttopiste on siirtynyt Mostarin pohjoispuolella olevan Neretva-joen mutkan ja Prozorin väliselle alueelle, jossa 10.000 partisaania on vahvasti saarrettuna. Tämän toisen suuren motin tuhoaminen on parhaillaan käynnissä. Kun partisaanit tähänmennessä ovat menettäneet jo 18.000 miestä kaatuneina, voidaan katsoa - ministeri lausui - heidän jo suu-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

rimmaksi osaksi likvidoituksi ja olla kovin tyytyväisiä tilanteen kehitykseen. Jäljellä olevat partisaanit ovat perin kurjassa tilassa. Prozorin suuressa motissa olevat ovat jo neuvottelijainsa välityksellä ilmoittaneet haluavansa antautua. Eräät kommunistiset partisaanit ovat jopa olleet halukkaita siirtymään hallituksen joukkojen puolelle. Heihin ei tietenkään voida luottaa. Hajallaan olevat partisaanirippeet ovat tosin viime aikoina olleet toiminnassa ja siellä täällä hävittäneet rautateitä, kuten Zagreb-Karlovac-linjalla, koska heidän päämajastaan on annettu radioteitse sellaiset määräykset, jotta päävoimiin kohdistunut painostus siten ehkä keventyisi.

Kysmykseeni, miten četnikit, joiden asenteesta ei ole oltu täysin varmoja, ovat suhtautuneet Prozorin mottiin, ministeri myönsi, että n.600 - 700 četnikkiä, joiden oli määrä tietyllä lohkolla taistella partisaaneja vastaan, olikin siirtynyt näiden puolelle. Lyhyeksi ajaksi saartorenkaaseen oli muodostunut aukko. Tämä yksinäinen tapaus ei kuitenkaan muuttanut sitä tosiasiaa, että partisaanien ja četnikkien johtajat vetävät eri köyttä. Siinä kuvastuu Lontoon ja Moskovan välinen erimielisyys. Äskettäin oli Bostonin radio tiedoittanut Draža Mihajlovićin olevan edelleenkin Jugoslavian emigranttihallituksen sotaministerinä - huolimatta Neuvostoliiton taholta tehdyistä esityksistä. Tämä konflikti on Kroatialle mieluisa, sillä keskenään taistellen he tietenkin heikentävät toisiaan. Kummatkin ovat Kroatian kansan vihollisia - ministeri jatkoi. Suurserbialaisuutta ajavat četnikit, jotka surmaavat kroattilaisia naisia ja lapsiakin, ovat vielä vaarallisempia kuin partisaanit, jotka sentään ovat jonkinlaisen kansainvälisen ideologian kannalla.

Italialaiset eivät kiellä aseistaneensa ja tukeneensa četnikkejä saadakseen heidät valvontaansa. Nyt he saavat katkerasti katua tekemiänsä virheitä.

Edellämainituilla päivällisillä kysyin, onko Kroatiassa erikoisia vankileirejä partisaaneja varten. Sekä ulkoministeri että Sak-

san lähettiläs vastasivat yhtäpitävästi, ettei suurempia määriä vankeja ole ollenkaan otettukaan.

Sivumennen mainittakoon, että sotaministeriön valtiosihteeri, kenraali Begić lausui minulle muutamia päiviä sitten, että Kroatia on huhtikuun puoliväliin mennessä partisaaneista puhdistettu. Kun puhdistusaktioon osallistuvat sotajoukot ovat päässeet maan kaakkoisrajalle saakka, ne palaavat takaisin ja suorittavat vielä jälkipuhdistuksen. Rahaministeri taas arveli 17/3 pudistuksen päättyvän jo aikaisemmin, koska kaikki partisaanit ovat jo valmiit antautumaan.

Maihinnousuhuhut. Ulkoministeri sanoi pitävänsä invasiohuhuja yleensä epäilyttävinä. Viime aikoina niiden kohteena on ollut vielä enemmän Pohjois-Eurooppa. Partisaanien vastainen aktio on ehkä muuttanut tilanteen sikäli, että nykyään puhutaan vähemmän englantilaisten maihinnoususuunnitelmista Balkanille, jotka Moskovan tunnettujen esitysten johdosta Kremlissä pidetään Neuvostoliitolle epäsuotavina. Maihinnousuvaara on ollut suuri, niinkauan kuin Kroatiassa on ollut aseistettuja kommunisteja. Tuskin englantilaiset yrittänevätkään maihinnousua Balkanilla ennen kuin ne ovat saaneet Tunisian ja Kreikan haltuunsa, mikäli se yleensä onnistuukaan.

Täkäläisen saksalaisen lehden päätoimittaja, joka tavallisesti on hyvin informoitu, kertoi erään lähettilään välityksellä saaneensa Turkista tiedon, että puheet maihinnoususta Kaakkois-Euroopassa ovat pelkkää hämäystä - renkaana psykologisessa hermosodassa. Hän arveli maihinnousua todellisuudessa ajateltavan Pohjois-Euroopassa päämääränä Suomen irroittaminen sodasta ja samalla sen suojeleminen bolševismia vastaan, so. Neuvostoliiton Pohjois-Euroopaan suuntautuvien laajentumispyrkimysten vastustaminen.

Kompensatiokauppa. Oy. Tikkakosken ja Kroatian sisäministeriön kesken viime syksynä tehdystä kompensatiokaupasta huomautin, että jälkimmäinen ei ollut täyttänyt sitoumustaan ja viittasin siihen, että tämäntapainen menettely saattaa olla omansa vahvistamaan Kro-

atian vihollispropagandan levittämää väitettä täällä muka vallitsevasta sekasorrosta. Vastiketavarana oli osaksi kirkonkelloja, joita kroatit eivät ole toimittaneet, koska italialaiset olivat saaneet haltuunsa koko varaston, vaikka se jo oli suomalaiselle ostajalle myyty. Ministeri leimasi tämän kaupan "villiksi", sillä sisäministeriön edustaja, joka siihen aikaan välttämättä tarvitsi aseita, oli sen tehnyt hallituksen tietämättä./Silloinen sisäministeri on nykyään oikeusministeri/. Samoihin aikoihin ja samalla tavoin oli saksalaisille luovutettu aseita vastaan 3.000 hevosta. Tämän johdosta hallitus on päättänyt, että tällaisia kauppoja ei enää saa tehdä ilman talous- ja ulkoministeriön suostumusta. Ministeri vakuutti joka tapauksessa tunnustavansa kyseessä olevan kaupan pätevyyden, koska se kerran oli tehty, ja lupasi asiaa painostaa talousministeriössä. 17/3 rahaministerin päivällisillä tämä kertoi ulkoministerin pyynnöstä perehtyneensä asiaan arvellen, että sopimuksen mukaan puuttuva pronssimäärä voidaan korvata Sveitsin frangeilla. Muutaman päivän perästä hän lupasi palata asiaan.

Suomen ja Amerikan suhteista äskettäin täkäläisissä lehdissä olleen uutisen johdosta ulkoministeri tiedusteli, saisiko hänkin puolestaan tehdä kysymyksiä. "Aikooko Suomi katkaista suhteensa Amerikkaan?" Vastasin, ettei minulla tosin ollut asiasta tuoreimpia tietoja, mutta että käsitykseni mukaan Suomen hallitus panee arvoa näiden suhteiden säilymiselle, minkä vuoksi niiden mahdollinen katkeaminen ei tule johtumaan meidän aloitteesta jne.

Asiainhoitaja Armas Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 16.

Asiainhoitaja Yöntilä.

26/3-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 108/46.

Zagrebissa 26 p:nä maaliskuuta 1943.

18 252 Sal. 1943
1/4-43 - -
5. C 39.

Herra M i n i s t e r i,

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kahtena kappaleena raporttini n:ot 16 ja 17, joidenka otsikkona on:

"Rauhan tunnusteluista", ja

"Hajatietoja Kroatiasta".

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Kyöstilä

Herra Ministeri,
Tohtori Henrik RAMSAY.
H e l s i n k i.

UE13:A4.

18 252 Sal. 1943

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. 1/4-43 - Salainen.

RAPORTTI n:o 16.

Zagrebi ssa 26 p:nä maalis kuuta 1943. 5. 639.

Asia: Rauhan tunnusteluista.

Rauhan tunnustelua koskevat huhut ovat tietenkin täälläisissäkin poliittisissa piireissä olleet keskustelun aiheena.

Italian lähettilään ollessa luonani otin hänen kanssaan asian puheeksi. Tämä sanoi Spellmanin esittäneen Roomassa mahdottomia ehdotuksia Euroopan uudesta järjestelystä pitäen selviönä, että ulkoministeri v.Ribbentrop oli ainakin välillisesti ollut yhteydessä Rooseveltin lähetin kanssa. Sitäpaitsi italialaiset olivat antaneet hänelle tietoja Spellmanin kanssa käydyistä neuvotteluista. Tilanne ei ole vielä kypsä neuvotteluja varten. "Amerikkalaisten täytyy ensin kokea, mitä merkitsee yhteistoiminta bolševikkien kanssa, joiden kanssa he muuten eivät ole edes yhtä mieltä".

Zagrebin arkkipiispan poliittinen sihteeri, joka oli käynyt Vatikaanissa Spellmanin siellä ollessa ja myös tämän puheilla, arveli S:n keskustelleen paavin kanssa, joka oli viisi kertaa ottanut hänet vastaan, etenkin kommunisminvaarasta ja tunnustelleen, mitä mahdollisuuksia olisi sovitteluraubaan, jotta kaikki Euroopan kansat voisivat yhtyä taisteluun tätä ideologista vaaraa vastaan. Spellman ei ollut vienyt mukanaan Amerikkaan minkäänlaista vastaehdotusta tai muistiota, vaan tyy-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tynyt keskusteluista pikakirjoituksella tekemiinsä muistiinpanoihinsa. Puhuteltavani sanoi olevansa vakuuttunut, että v. Ribbentrop oli tehnyt Rooman-matkansa pääasiallisesti Spellmanin vuoksi. Siihen viittasi muka myös se seikka, että italialaiset lehdet asiasta kirjoittivat vasta ulkoministerin lähdettyä maasta.

Kroatian ulkoministeriön poliittisen osaston päällikkö, ministeri Bačić, joka on entinen laivastoupseeri, sanoi arvostelevansa rauhan tunnusteluja strateegiselta kannalta. Ei vielä voida varmuudella päätellä, miten ratkaiseva tekijä Saksan uusi kevätoffensiivi on oleva. Sotateoriassahan pidetään kolmatta vuotta kriittisimpänä ja se on nyt bolševikeilla edessä. Kaikesta päättäen Saksa on keskittävä kaikki voimansa ja tarvittaessa muuttava taktiikkaansakin idässä päämääränä Venäjän vastustuskyvyn murtaminen, mikä saattaa onnistua. Liittoutuneet voivat tosin saada haltuunsa Tunisian ehkä jonkin kuukauden kuluttua. Mutta maihinnousu Euroopan mantereelle ja sen valloittaminen tulisi kysymään suunnattoman raskaita, verisiä uhreja, joita Roosevelt ei voine vaatia ennen presidentin vaalia. On varsin luultavaa, että hänen kunnianhimonaan on tulla historiassa mainituksi suurten edeltäjiensä Washingtonin ja Lincolnin rinnalla. Edellinen ehti suorittaa työnsä loppuun, ennenkuin hän kuoli ja jälkimmäinen ennenkuin hänet ammuttiin. Jos Roosevelt vaatimalla liian suuria uhrauksia menettää kansansuosion, on hän poliittisesti kuollut ja hänen seuraajansa korjaa liittotuneiden mahdollisen voiton hedelmät. Siksi R:n on ennen vaaleja pyrittävä joko voittoon tai rauhaan. Kun voitto saksalaisista ja sen liittolaisista, vaikka Italia Tunisian menetyksen jälkeen ja sitä seuraavan yhä kiihtyvän ilmapommituksen johdosta ei enää pysyisikään akselissa mukana, strateegisesti ei voi tulla kysymykseen, jää jäljelle toinen vaihtoehto.

Ministeri B. sanoi kuulleensa tästä ajatuksen juoksusta, mutta sitä itse kehittäneensä.

Asiainhoitaja A. Yöntilä

A. Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 17.

Asiainhoitaja Yöntilä.

26/3-43.

5000—8—42 3785,

18 252 Sal 43

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ 1/4-43 - Salainen.

RAPORTTI n:o 17.

Zagrebi ssa 26 p:nä maalis kuuta 1943. 5. 639.

Asia: Hajatietoja Kroatiasta.

Partisaanirintamalta. Raportissani n:o 15 tiedoitin, että partisaanien pääjoukot olivat saarrettuna Prozorin kaupungin ympäristössä. Ministeri Bačić, jonka kanssa keskustelin 25/3, arveli parintuhannen partisaanin onnistuneen murtautumaan saartorenkaan läpi; näiden oma ilmoitus 7000:sta on liioiteltu. Vetäytyessään Montenegron vuoristoa kohti he ohimennen valloittivat Mostarin itäpuolella olevan Nevesinjen kaupungin. Se ei kuitenkaan kauan tule pysymään heidän hallussaan. Viime päivinä on hajoitettu ja tuhottu useita hajallaan toimivia sissijoukkoja. Puhuteltavani piti todennäköisenä, että rannikkoseudun partisaanit tulisivat antautumaan kroattialaisille, mutta ei italialaisille sotajoukoille. Saksalaiset ovat menettäneet paljon kaatuneina, mutta varsinkin italialaisten mieshukka on ollut erittäin tuntuva.

Yleinen käsitys on, että maan puhdistuminen partisaaneista edistyy aimo askelin. Moskova on koettanut saada aikaan sovintoa partisaanien ja četnikkien kesken, mutta huonolla menestyksellä. Päinvastoin ovat jälkimmäiset taas kuluneella viikolla Mostarin ympäristössä taistelleet partisaaneja vastaan. On sattunut tapauksia, että četnikit, kun heidän on ollut pakko antautua partisaaneille, ovat henkensä pelastamiseksi selittäneet olevansa par-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2 A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tisaaneja.

/Läh.Bošnjakovićin anopin suuri maatila oli äskettäin ollut 24 tuntia partisaanien hallussa. Sitä ei ollut poltettu,koska tilanhoitaja saamiensa ohjeiden mukaan oli hyvin hoitanut ja kestinnyt näitä kuokkavieraita/.

Suomen ja Amerikan suhde . Espanjan lähettiläs kertoi, että hänen saamissaan tiedoituksissa puhutaan jatkuvasti Suomen ja Amerikan suhteesta. Se näkyy kovasti muistuttavan vanhaa rakkaussuhdetta /liaison/,josta on vaikeata päästä irti.

Kroatian arkkipiispa Stepinec on täällä viime aikoina antanut paljon puheenaihetta. Kun italialaiset sotilaat olivat ryöstäneet hänen kotitalonsa,vaikka sielläpäin ei ollut partisaaneja, kuten väitetään,hän käytti kostoksi paavin kruunauspäivänä pitämässään virallisessa puheessaan hallituksen ja diplomaattikunnan läsnäollessa kroatian ohella latinaa eikä italiaa, kuten viime vuonna. Kroatiassa hän valvoo innokkaasti Vatikaanin ja yleensä katolisen kirkon etuja,jonka vaikutusvalta täällä on yhä kasvanut. Niinpä hän suojelee juutalaisia toimittaen heitä maaseudulle piiloon tai sairaaloihin.

Pessimistinen saksalainen. Lukiessani UE:n tied.n:o 85 tuli mieleeni, että muudan saksalainen lehtimiestuttavani oli talvella esittänyt samanlaisen ajatuksen kuin v.Papen läh. Yrjö-Koskiselle. Stalingradin menetyksestä ja sen mahdollisista seurauksista keskusteltaessa lehtimies tuli siihen tulokseen, että saksalaisten ei auta muu kuin ruveta kommunisteiksi ja yhdessä bolševikkien kanssa käydä englantilaisten kimppuun.

Kuukauden vaihteessa sama henkilö kertoi vaikutelmanaan Wieniin tekemästä matkastaan mielialan olleen siellä niin lamassa, ettei kukaan enää viitsinyt arvostella tilannetta.

Luulen kuitenkin hänen hieman muuttaneen mielipidettään Harkovin valtauksen jälkeen.

Asiainhoitaja A.Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: E 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 18.

Asiainhoitaja Yöntilä

1/4-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 132/51.

Zagrebissa 1 p:nä huhtikuuta 1943.

19 252 Sal 43
12/4-43 – –

5 C39

Herra M i n i s t e r i,

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:o 18, jonka otsikkona on:

"Keskustelu saksalaisen päätoimittajan kanssa".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Yrjöntilä

Herra Ministeri,
Tohtori Henrik RAMSAY.
H e l s i n k i.

UE13:A4.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 18.

19 252 Sal 43

Zagrebissa 1 p:nä huhti kuuta 1943.

12/4-43 - -

Asia: Keskustelu saksalaisen päätoimittajan kanssa.

5 C39

Kroatiassa ilmestyvän saksalaisen sanomalehden päätoimittajan, tri P:n ollessa luonani kysyin, mitä hän inside information'insa perusteella arvelee yleistilanteen vastaisesta kehityksestä.

Tri P. sanoi viime aikoina tarkkaan seuranneensa Italiassa ja Unkarissa esiintyviä mielialoja ja panneensa merkille, että näissä maissa katolisen kirkon välityksellä valmistaudutaan vastustamaan Saksan ja yleensä kansallissosialismin ideologista vaikutusta, samalla tavoin kuin Englanti valmistelee maihinnousua Petsamoon torjuakseen "toisen rintaman" varjolla Neuvostoliiton valtapyyteitä Pohjois-Euroopassa.

Saksan vastainen toiminta Italiassa ja Unkarissa ilmenee muka enemmän tai vähemmän välillisen propagandan muodossa. Arvostelu kohdistuu lähinnä Hegelin valtiofilosofiaan ja siitä johtuneeseen radikaaliseen suuntaan, ns. marksilaisuuteen samoinkuin Nietscheen, joiden individualismia, yksilöllistä vapautta jne. vastaan tähdätyt käsitykset leimataan Aasian aroilta peräisin oleviksi harhaopeiksi.

Viitaten siihen, että bolševikkien ja kansallissosialistien ideologiat eniten muistuttavat toisiaan, tri P. arveli Stalingradin tapaisen tilanteen voivan uudelleen muodostua, jolloin vastakkain seisovat armeijat toistensa sotilaallisille saavutuksille tunnustusta antaen kysyvät, kenen hyväksi he taistelevat. Ei suinkaan plutokraattien pelastamiseksi! Käsitin tämän viittauksen siten, että puhuteltavani ei pitäisi Berlinin ja Moskovan lähentymistä mahdottomana.

Asiainhoitaja A. Yöntilä.

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 19.

Asiainhoitaja Yöntilä.

9/4-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 144/57.

Zagrebissa 9 p:nä huhtikuuta 1943.

20 252 Sal. 43
16/4-43
5. C 39.

Herra M i n i s t e r i,

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:ot 19,20, joiden otsikkona on:

"Kroatian ja Saksan rajaneuvottelut" ja "Yleistilanteesta".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Hyöntilä

Herra Ministeri,
Tohtori Henrik RAMSAY,
H e l s i n k i.

UE13:A4.

Kp 7m

20 252 Sal 43

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ 16/4-43 Salainen.

RAPORTTI n:o 19.

Zagrebi ssa 9 p:nä huhti kuuta 1943.5. C39.

Asia: Kroatian-Saksan rajaneuvottelut.

Kuten lähetystö aikaisemmin on tiedoittanut, oli Kroatian viime vuonna pakko vastaanottaa Saksaan liitetystä Sloveniasta sloveeneja, joita rajaseudulla asuen pidettiin valtiollisesti epäluotettavina, samalla kun Kroatiassa hajallaan asuvia saksalaisia - n.7000 - siirrettiin emämaahan. Kroatian pyrkimyksenä on ollut sijoittaa sloveenit Serbian rajalle ja sikäläiset serbit Serbiaan.

Saksa on halunnut saattaa Kroatian vastaisen raja-alueensa väestön puhtaasti saksalaiseksi ja myös sulkenut rajan piikkilankaestein. Siitä on kuitenkin ollut haittaa Kroatian puoleisille maanviljelijöille, etenkin Varaždinin piirissä, joiden maat ja metsät ulottuvat myös Saksan alueelle. Saksa on pyrkinyt lopullisesti järjestämään näiden rajaseutujen maanomistusolot. Tässä tarkoituksessa kutsuttiin viime maaliskuussa kroattialainen valtuuskunta, jonka puheenjohtajana oli valtiosihteeri Turina, Berliiniin asiasta neuvottelemaan. Valtuuskunnan palattua ulkoministeri Lorković ilmitoi minulle tyydytyksensä sen johdosta, ettei tällaisia kysymyksiä sodan kestäessä oltu ratkaistu, vaan saatu aikaan lykkäys.

7.4. valtiosihteeri T. ilmoitti, että neuvotteluja jatketaan jo ensi viikolla, jolloin 10-henkinen saksalainen valtuuskunta

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

saapuu Zagrebiin. Kroateille tilanne on traagillinen - käyttääkseni tiedoittajani sanaa - sen vuoksi, että Saksa sulkee rajan; koska omistussuhde kyseessäolevilla aluiella on 1:30 kroattien hyväksi. Väestön siirron yhteydessä Kroatiasta poistuneet saksalaiset jättivät tosin suuriakin maa-alueita jälkeensä Bosniaan, mutta sinne ei voi siirtää rajaseudun pienviljelijöitä, koska etelässä viljelystavat ja -muodot ovat aivan toisenlaiset, kuin mihin he ovat tottuneet.

Asiainhoitaja A. Yöntilä
A. Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 20.

Asiainhoitaja Yöntilä:

9/4-43.

5000—8—42 3785.

Kp ym

ULKOASIAINMINISTERIÖ
№ 20 / 252 Sal. D. 1943
16/4-43 № - Liit. -
KYMMÄ OSASTO ASIA
5. C39.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ Salainen.

RAPORTTI n:o 20.

Zagrebi ssa 9 p:nä huhti kuuta 1943.

Asia: Yleistilanteesta.

Ollessani valtiosihteeri Turinan luona järjestämässä eräitä juoksevia asioita siirtyi keskustelu, johon myöhemmin osallistui myös pol.os.päällikkö, lähettiläs Bačić,"suurpolitiikkaan". Vaikkakin heidän esittämänsä näkökohdat olivat vastakkaisiin arveluihin ja ehkä harhauttamistarkoituksessa levitettyihin huhuihin perustuvaa kannunvalantaa, antanevat ne jonkinlaisen kuvan Kroatian ulkoasiainjohdon suhtautumisesta nykyiseen yleistilanteeseen.

Erikoisen toivehikkailta he eivät vaikuttaneet.Tuntui siltä kuin kumpikin olisi odottanut jotakin Deus ex machina tilanteen pelastamiseksi. Tämän valtiosihteeri arveli syntyvän pinnan alla Berliinin ja Moskovan kesken Japanin välityksellä käytävien neuvottelujen avulla. Vaikkakin hän väitti, ettei hän asiasta mitään konkreettista tiedä, hän sanoi intuitiivisesti uskovansa, että "kaupanhieronta" Moskovassa johtaa parempaan tulokseen kuin Lissabonissa, Bernissä jne., koska Englannin ja Saksan etuvastakohdat ovat suuremmat kuin Moskovan ja Berliinin. /Ehkäpä toivoen, että Moskovan valtapyyteet kohdistuisivat pohjoiseen mieluimmin kuin Balkanille/ T. ihmetteli, missä määrin Saksa voisi ottaa huomioon pohjois-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

maiden edut. Toiveajattelun tilille on merkittävä myös hänen arvelunsa, että Saksa ei kukistu, vaikka Italia väsyisikin kesken.

Läh. B:a kiinnosti etenkin kysymys, ryhtyykö Saksa idässä kevät-ja kesäoffensiiviin vai eikö, josta hän sanoi saaneensa sekä suuntaan että toiseen meneviä tietoja. Jos Japanin välityksellä todella neuvotteluja käydään ja ne näyttävät johtavan tulokseen, on tietenkin ilmeistä, että Saksa tyytyy vain itäisen siegfried-linjan rakentamiseen. Eritellessään liittoutuneiden kesken vallitsevia erimielisyyksiä, joita aksélipropaganda ehkä tarkoituksellisestikin paisuttelee, hänkin tuntui kallistuvan sille kannalle, että Moskova ja Berliini voisivat löytää toisensa, varsinkin kun voimasuhteiden nykyisellään ollessa kumpikaan sotaakäyvä puoli ei voine laskea totaaliseen voittoon.

Italian lähettiläs, jonka kanssa äskettäin keskustelin, näytti niinikään kiinnittävän toiveita liittoutuneiden erimielisyyteen. Hän kertoi myös kuulleensa huhuna, että liittoutuneet suunnittelisivat maihinnousua Sardiniaan ja Sisiliaan.

Täkäläisten johtavien piirien pessimismi kuvastuu eräässä täällä huomiota herättäneessä skandaalijutussa. Kuluneella viikolla vangittiin ulkoministerin kabinettipäällikkö, tri Kollak /ent. mačekilainen puoluesihteeri, ei ustašamies/ ja rahaministerin sihteeri sen johdosta, että he olivat Kroatian kuriirilla toimittaneet Sveitsiin ja Unkariin valuuttaa muutaman sadan miljoonan kunan arvosta/etupäässä Napoleon d'Or'eja/. Rajalla ustašapoliisi oli avannut koko kuriiripostin. Valtiosihteeri T. arveli Kollakin, jonka luonteesta hänellä oli hyvä käsitys, menettäneensä hermonsa silloin, kun Saksan itärintama alkoi horjua ja samanaikaisesti sisäinen rintama oli kriitillinen, sillä tutkimuksissa on ilmennyt, että valuuttalähetykset alkoivat niihin aikoihin. Skandaalin johdosta on päätetty vastaisuudessa sensuroida kaikki lähetystöille menevät yksityisetkin kirjeet. Kuriiripostin valvojana Kollak oli provisiota vastaan välittänyt kultaa ulkomaille. Diplomaattipiireissä kerrotaan rahaministerinkin, joka kuuluu kolme päivää olleen pidätettynä, sekä muiden huomattavassa asemassa olevien henkilöiden sekaantuneen juttuun. Onpa puhuttu hallituspulastakin, mutta edessäolevan itsenäisyyspäivän vuoksi asiaa koetetaan painaa villasella ja tyytyä kahden pienemmän herran syntipukiksi leimaamiseen, niinkuin muissakin maissa on tapana menetellä.

Asiainhoitaja Pöntiö

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 21.

Asiainhoitaja Yöntilä:

16/4-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 157/65.

Zagrebissa 16 p:nä huhtikuuta 1943.

21 252 Sal 43
27/4-43 - -

5 C 39

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:o 21, jonka otsikkona on:

"Käynti poglavnikin luona".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Ajöntilä

Herra Ministeri,
Tohtori Henrik RAMSAY.
H e l s i n k i.

UE13:A4.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 21.

21 252 Sal 43

Zagrebi ssa 16 p:nä huhti kuuta 1943. 27/4-43

Asia: Käynti poglavnikin luona.

5 C39

Jättäessäni 15.4 Kroatian valtionpäämiehelle SVR:n suurristin jalokivineen noudatettiin samanlaisia juhlamenoja kuin mitä vastaavissa tilaisuuksissa aikaisemmin oli järjestetty muiden täkäläisten lähetystöjen päälliköiden kunniaksi, joilla kaikilla on lähettilään arvo. Kun tällainen seremonia kuitenkin on juhlallisempi kuin virka-asemani perusteella osakseni voi tulla, oli poglavnikin juhlamenojen ohjaaja keksinyt sellaisen selityksen, että minut voidaan katsoa Tasavallan Presidentin erikoisedustajaksi tätä tilaisuutta varten, vaikken tietenkään ollut siihen saanut nimenomaista valtuutusta. Selitys oli tarpeellinen siksi, että samana päivänä kävi poglavnikin luona kunniamerkkejä saamassa Unkarin lähettiläs, jonka kunniaksi ei haluttu soittaa Unkarin kansallishymniä, koska suhteet tähän maahan eivät ole erikoisen sydämellisiä. Omasta puolestani olin, saatuani tiedon kunniamerkin myöntämisestä, asettunut yhteyteen ulkoministeriön protokollapäällikön kanssa, mutta tämä neuvoi minua kääntymään asian johdosta poglavnikin protokollapäällikön puoleen, joka juhlamenot järjesti siten, että tilaisuus samalla saisi mahdollisimman suuren propagandamerkityksen sekä Suomelle että Kroatialle.

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Saapuessani määrähetkellä Suomen valtiolipun koristamassa autossa poglavnikin palatsin eteen, oli siellä vastaanottamassa juhlamenojen ohjaaja, protokollapäällikkö, kunniakomppania, valokuvaajia, filmaajia ym. Astuessani autosta sotilasorkesteri viritti "Maammelaulun". Virallisessa selostuksessa, jonka mukaan kaikki lehdet laativat suurin otsikoin ja valokuvin varustetut uutisensa Suomen "korkeimman" kunniamerkin jättämisestä, esitettiin seuraavanlainen kuvaus: Poglavnikin linnan edustalla henkikaartin komppania osoitti sotilaallista kunnioitusta. Kun korkea vieras oli tarkastanut komppanian ja sitä kroattialaiseen tapaan tervehtinyt / lausuin za dom= kodin puolesta, johon sotilaat vastasivat spremni = valmiit/, hän astui ulkoministeriön protokollapäällikön ja juhlamenojen ohjaajan saattamana linnaan, jossa ulkoministeri tri Lorković ja poglavnikin kansliapäällikkö, kenraali Percević häntä odottivat.

Kun poglavnik tuli saliin, Suomen edustaja tervehti häntä sydämellisin sanoin ja lausui, että Suomen Tasavallan Presidentti oli hänelle antanut korkeimman suomalaisen kunniamerkin Kroatian ja Suomen kansan läheisten suhteiden ja vilpittömän ystävyyden osoitukseksi./Mainitsin merkin täydellisen nimen ja sanoin sen annetun im Zeichen der finnisch-kroatischen Freundschaft/.

" Poglavnik vastaanotti kunniamerkin ja kiitti tästä kunniasta Suomen asiainhoitajan välityksellä Suomen valtionpäämiestä H.Ylh. Risto Rytiä, tähdentäen, että Suomen kansaa kohtaan Kroatiassa tunnetaan suurta myötätuntoa ja että molempia kansoja yhdistää syvä ystävyys, etenkin nyt, jolloin yhteistä vihollista vastaan taistellaan."

Kun meidät oli uudestaan valokuvattu ja filmattu - poglavnik suurristi rinnassa - /ensi viikkokatsausta varten/, siirryttiin siniseen saliin. Poglavnik oli kiinnostunut tietämään, mistä "valkoinen" ruusu johtuu. Selittäessäni sen syntyä koskettelin samalla v.1918 sotatapahtumiamme, jotka monessa suhteessa muistuttavat Kroatian sisällistä sotaa, kuten poglavnikin totesi. Tämänlaisista oloista puheenollen poglavnik lausui, että paljon alkuvaikeuksia on jo voitettu, mutta että suurin on nyt edessä: elintarvepula; miten selviytytään ensi satoon?

/ Saksasta on tänne saatu ja saadaan vieläkin huomattavia määriä viljaa, mutta se ei taida riittää/.

Hyvästellessäni poglavnik pyysi minua vielä kerran välittämään hänen kiitoksensa Tasavallan Presidentille /sekä viittasi tapaamiseen lähipäivinä/. Astuessani autoon komppania teki kunniaa ja sotilasorkesteri viritti jälleen "Maammelaulun".

Kunniamerkin perille toimittaminen valtionpäämiehelle verbaalinootin ohella ulkoministerin välityksellä, ei täkäläiset olosuhteet huomioonottaen olisi vastannut tarkoitustaan; etelämaalaisina kroatit pitävät mielellään ulkonaisesta prameudesta diplomaattien edesottamusten yhteydessä. Niistä kahdeksasta maasta, joilla Zagrebissa on diplomaattinen edustaja, on nyt Espanja ainoa, joka ei ole dekoroinut poglavnikia.

Vaikka audienssissa ei ollut puhetta edellisessä raportissani mainitusta kuriiriskandaalista ja sen synnyttämästä hallituspulamielialasta, kerrottakoon tässä yhteydessä jutun jatko. Kroatian itsenäisyyspäivän aattona Zagrebin liikkuva kenttäoikeus tuomitsi kuolemaan rahaministeriön virkamiehen ins.Havranekin ja ulkoministeriön kabinettipäällikön tri Kolakin. Tuomiot pantiin myös täytäntöön. Edellinen oli vuoden vaihteessa toimittanut Serbiasta 40 t.lyijyä Sveitsiin, vaikka tavaran piti tulla Kroatiaan, ja ilman asianomaista lupaa ostanut 700 kappaletta napoleondoreja,jotka Kolak kuriiripostissa toimitti Kroatiaan. Tämä oli lisäksi salakuljettanut 200.000 kunaa Unkariin. Kolakin asianajajan kertoman mukaan hän oli ottanut koko syyn niskoilleen,koska hänen ja hänen rikostoverinsa esimiehet olivat siinä tapauksessa luvanneet järjestää armahduksen. Tämän jutun,jonka yhteydessä 17 henkilöä tuomittiin ja lukuisia vangitsemisia toimitettiin,oli paljastanut viime syksynä valtiollisen poliisin toimesta syrjäytetty sen ent.päällikkö,nuorempi Kvaternik.Mutta hänen kostonsa uhriksi eivät joutuneet oikeat miehet.

Asiainhoitaja
A.Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 22.

Asiainhoitaja Yöntilä.

19/4-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 161/66.

Zagrebissa 19 p:nä huhtikuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
23 253 Sal 43
28/4-43 № - Liitt. -
5 C 89

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:o 22, jonka otsikkona on:

" Keskustelu kenraali Perčevićin kanssa".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Ajontilä.

Herra Ministeri,
Tohtori Henrik RAMSAY.
H e l s i n k i.

UE13:A4.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 22.

Zagrebi ssa 19 p:nä huhtaa kuuta 1943. 23 253 Sal 43

28/4-43

Asia: Keskustelu kenraali Perčevićin kanssa.

5 C 89

Kun lähetystön vahtimestari oli saanut määräyksen saapua viipymättä sotaväkeen, kävin poglavnikin sotilasasiain kanslian päällikön, kenraali Perčevićin luona, jolle minun oli samalla luovutettava eräs kunniamerkkidiplomi. Vahtimestarin vapauttamismääräyksen puhtaaksikirjoittamista odottaessamme kysyin, mitä perää on täällä kerrotussa huhussa, että Rommel on jo siirretty Balkanille.

Kenraali ei ollut sitä kuullut, mutta hänen tietojensa mukaan Rommel ei ole enää Afrikassa, vaan on määrätty Italian päämajan päällikön, kenraali Ambrosion käytettäväksi Italiassa, kuten hän sanoi. Parhaillaan hän taitaa olla Berliinissä. Erinäiset merkit viittaavat siihen, että sotatoimet siirtyvät Välimeren itäosaan. Kuukausi sitten alkoivat Balkanin partisaanien iskujoukot vetäytyä Kreikan ja Albanian rajalle siltä varalta, että englantilaiset vastoin Kremlin tahtoa suunnittelisivat maihinnousua Balkanille. Viimeaikoina on suuria rahtialuksia Englannin lipun suojassa kulkenut Dardanellien kautta Mustallemerelle. Missä tarkoituksessa, siitä kenraalilla ei ollut tarkempia tietoja. On mahdollista, että ne ovat kuljettaneet sotatarvikkeita Turkille. Churchillhän ei ollut kehoittanut Turkkia yhtymään sotaan, vaan ottamaan vastaan sotakalustoa. Turkin armeijahan oli nykyisen sodan alkaessa verraten huonossa tilassa. Raskaasta tykistöstä, ilmavoimista ja panssarivaunuista oli puutetta. Sen päävoimat eivät ole Euroopan puolella.

Asiainhoitaja Mäntilä

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 23.

Asiainhoitaja Yöntilä.

22/4-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 171/71.

Zagrebissa 22/5-43 p:nä huhtikuuta 1943.

24 253 Sal 43

5. C 39.

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:o 23, jonka otsikkona on:

"Kroatian sisäpoliittisesta tilanteesta".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Nyöntilä.

Herra Ministeri,
Tohtori Henrik RAMSAY.
H e l s i n k i.

UE13:A4.

24 253 Sal 43

Z A G R E B I S S A OLEVA LÄHETYSTÖ. 1/5-43 - Salainen.

RAPORTTI n:o 23.

Zagrebissa 22 p:nä huhti kuuta 1943. 5. C39.

Asia: Kroatian sisäpoliittisesta tilanteesta.

Sisäisten olojensa vakiinnuttamisessa tämä nuori valtio voi tosin merkitä tulopuolelleen monia positiivisia saavutuksia, mutta olosuhteiden pakosta sillä on vielä suuria vaikeuksia voitettavana.

Valtion 2-vuotispäivänä armahdettiin kaikki ne siviili- ja sotilashenkilöt, jotka oli tuomittu enintään vuoden vankeusrangaistuksiin tai sakkoihin. Lähetystön edellisessä raportissa mainittujen kahden virkamiehen kuolemantuomioita ei katsottu edes voitavan muuttaa elinkautiseksi kuritushuonevankeudeksi. Se olisi vain voinut vahvistaa yleistä mielipidettä käsityksessään, että heillä oli ollut korkeassa asemassa olevia kanssarikollisia.

11.4. Zagrebin kenttäoikeus tuomitsi kuolemaan seitsemän henkilöä, jotka olivat syytettyinä kommunistisen propagandan harjoittamisesta, sotatarvikkeiden ja lääkeaineiden hankkimisesta partisaneille ja kommunististen asiamiesten avustamisesta. Tuomituista oli kaksi Italian kansalaisuutta olevaa montenegrolaista, yksi serbi ja muut kroatteja. Neljän miehen ja yhden naisen kuolemantuomio pantiin täytäntöön. Valtion tietotoimiston johtaja on julkisuudessa selittänyt näiden ankarien toimenpiteiden tarkoituksena olleen suojella valtiota niitä aineksia vastaan, jotka poliit-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tisesti terrorin avulla ja siveellisesti korruptiolla pyrkivät valtiota hajoittamaan.

Viime viikolla hallitus sai kokea vastoinkäymiset partisaanirintamallakin. Luoteis-Kroatiassa sijaitsevasta Likan-maakunnasta olivat italialaiset joukot poistuneet ja luovuttaneet sen četnikkien haltuun, joita kroatit pitävät veriviholllisinaan. Siitä katkeroituneina olivat sikäläiset kaksituhatta aseistettua ustašamiestä everstinsä johdolla antautuneet partisaaneille ehdolla, että saavat pitää aseensa. Nyt he taistelevat partisaanien kanssa četnikkejä vastaan. Tapaus osoittaa, että partisaanien likvidointi ei ole täysin onnistunut.

Edellä kosketellut seikat ovat olleet omansa horjuttamaan hallituksen asemaa. Pidän mahdollisena, että Italian lähettiläs on käyttänyt tilaisuutta hyväkseen saadakseen ulkoministeri Lorkovićin syrjäytetyksi, jonka kanssa hän ei näytä päässeen vilpittömään yhteistoimintaan Italian Kroatiassa ajaman politiikan merkeissä. Eräältä virkaveljeltäni saamani luottamuksellisen tiedon mukaan lähettiläs Casertano lienee harjoittanut painostusta ulkoministeriä vastaan tämän saksalaismielisyytensä vuoksi. Samasta syystä hän kuuluu vastustaneen tämän siirtämistä lähettiläälksi Berliiniin, jota aluksi suunniteltiin. Kun Kroatia on suostunut Italian esitykseen ulkoministerin vaihdoksesta, olisi kansainvälisen tavan mukaan myös kohtuullista, että vastavuoroisesti Italian lähettiläästä vaihdetaan. Valtiosihteeri T. arveli, ettei ministeri Lorkovićiä kokonaan heitetä yli laidan, vaan että häntä varten perustetaan uusi ministeriö, jonka tehtäviin kuuluu miehitettyjen alueiden olojen seuraaminen ja suhteiden ylläpitäminen miehitysjoukkoihin ja viranomaisiin. Uusi ulkoministeri, Berlinin lähettiläs Budak ottanee pääsiäisen jälkeen ulkoministerin salkun haltuunsa. Sisäministeri Nikšić vahvisti minulle tiedon, että hänelle on pyydetty agrementia lähettiläälksi Roomaan. Hänen seuraajakseen tulee valtiosihteeri Vrančić. Jotta ulospäin ei siltä näyttäisi, että hallituspula on yhteydessä täkäläisen kuiriiriskandaalin kanssa, lykättäneen rahaministerin vaihdos toukokuuhun.

Puolen vuoden aikana kaksi huomattavassa asemassa olevaa kroattia on ulkovaltain painostuksesta syrjäytetty. Saksa kaatoi marsalkka Kvaternikin ja Italia ulkoministeri Lorković'in.

On muuten luonnollista, että Kroatia itsenäisyytensä turvaamisessa luottaa enemmän Saksaan kuin Italiaan, vaikka tämä onkin sen riippumattomuuden suojelija. Kroatian hallitus tekee kaikkensa ylläpitääkseen mahdollisimman hyviä suhteita Saksaan. Toiselta puolen Saksakin pyrkii hyvään yhteisymmärrykseen Kroatian kanssa. Täkäläisten saksalaisten Hitlerin syntymäpäivän kunniaksi järjestämässä juhlassa, jossa oli saapuvilla parisentuhatta henkeä hallitus ja diplomaattikunta mukaanluettuna, Landesgruppenführer Empting tervehdi poglavnikia kroatiankielisessä puheessä, tähdentäen sydämellisin sanoin Saksan ja Kroatian välistä läheistä ystävyyttä. Poglavnik vastasi saksaksi yhtä lämpimästi vakuuttaen, että Kroatia ja sen kansa on viimeiseen saakka taisteleva Führerin ja tämän sankarillisten joukkojen rinnalla lopullisen voiton saavuttamiseksi. Jo se seikka, että poglavnik, joka aniharvoin osallistuu juhlallisuuksiin eikä äskettäin ollut edes henkilökohtaisesti läsnä Zagrebissa pidetyssä suuressa itsenäisyysjuhlassakaan, on katsottava erikoiseksi huomaavaisuudenosoitukseksi saksalaisille. Mainittakoon tässä yhteydessä, että kun Italian lähettiläs 21. 4. piti Zagrebin kauppakamarissa poliittisen esitelmän, valtiosihteeri Turina edusti ulkoministeriä, joka tällä vakiintuneen tavan mukaan aina on ollut läsnä tällaisissa tilaisuuksissa.

Kroatian ja Saksan suhteita voi epäilemättä pitää erittäin hyvinä, mutta ne eivät ole kuitenkaan niin aitoja ja välittömiä kuin mitä käsitykseni mukaan ovat saksalaisten suhteet Suomeen ja suomalaisiin yleensä. Joutuessani mainitun juhlan jälkeen nachspielille raheministerin kotiin, jossa oli myös eräitä Saksan lähetystön virkamiehiä, mainittu Landesgruppenführer ja eräitä upseereita, satuin kuulemaan lausunnon, jonka saksalaiset usein yksityiskeskusteluissa esittävät. Kaksi heistä oli sodan aikana ollut Suomessa, jonka he vakuuttivat olevan Saksan ainoan ystävän koko maailmassa, koros-

taen, ettei tämä ollut suinkaan minulle tarkoitettu kohteliaisuus. Todistuksena Suomen ja Saksan sydämellisistä suhteista he pitivät sitäkin seikkaa, ettei Tasavallan Presidentin tarvitse käydä Berliinissä niinkuin muiden valtioiden päämiesten /1/.

Asiainhoitaja A.Yöntilä
A.Yöntilä.

24 253 Sal 43

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 171/71.

Zagrebissa 22/5-43 p:nä huhtikuuta 1943.

5. C 39.

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:o 23, jonka otsikkona on:

"Kroatian sisäpoliittisesta tilanteesta".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Myöntilä.

Herra Ministeri,
Tohtori Henrik RAMSAY.
H e l s i n k i.

UE13: A4.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 24.

Asiainhoitaja Yöntilä.

30/4-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 180/77.

Zagrebissa 30 p:nä huhtikuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERIO
25 253 Sal 43
7/5-43 No - Liit. -
5 C39

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:o 24, jonka otsikkona on:

" Kroatian ulkoministerin vaihdos".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Ufontilä

Herra Ministeri
Tohtori Henrik RAMSAY.
H e l s i n k i.

UE13: A4.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 24.

25 253 Sal 43

Zagrebissa 30 p:nä huhtikuuta 1943. 7/5-43

Asia: Kroatian ulkoministerin vaihdos.

5 C 39.

Huhtikuun 24:lle päivätyssä nootissa Kroatian ulkoministeriö ilmoitti poglavnikin vapauttaneem min.Lorkovićin ulkoministerin tehtävien hoitamisesta ja nimittäneen hänet valtakunnan ministeriksi /Staatsminister,joka vastannee salkutonta ministeriä/ sekä hänen seuraajakseen lähettiläs tri Mile Budakin.

Saksan lähettiläs, jonka kanssa samana päivänä lounastin, väitti ettei min. Lorković, jota muuten Saksa tähän asti on hartaasti tukenut, ollut sekaantunut kabinettipäällikkönsä kuririjuttuun - josta lähetystö erikseen on tiedoittanut - vaan,että eron syynä oli erimielisyys Italian läh. Casertanon kanssa.Tämän mielestä min. Lorković oli liian innokkaasti harrastanut Dalmatian kysymystä, minkä vuoksi lähettiläs oli leimannutkin hänet irredentistiksi. Läh. Kasche sanoi usein huomauttaneensa italialaiselle virkaveljelleen olevan ymmärrettävää,että dalmatialaiset kalastajat ja muut rannikkoseudun asukkaat,jotka Italian valtauksen yhteydessä työnnettiin sisämaahan,ovat työttömiä ja tyytymättömiä; olisi pitänyt sallia heidän harjoittaa entistä ammattiaan,kehittää kauppalaivastoa jne.; on myös luonnotonta että Italia haluaa varata itselleen koko Adriammeren.Lähettiläs sanoi lausuneensa, että se on yhtä luonnotonta, kuin jos Saksa esimerkiksi pyrkisi yksinään Itämeren valtiaaksi.Asiasta kes-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

kusteltaessa Italian lähettiläs ei kuitenkaan ollut kyennyt säilyttämään mielenmalttiaan. Hän oli siinä, ehkä syystäkin, vainunnut Italialle vastaisuudessa piilevää vaaraa, että Suur-Saksa Kroatian pyrkimysten varjolla tavoittelee pääsyä Adrianmerelle. Vaikka Italian asenne Kroatiaan ja sen ulkoministeriin on omansa heikontamaan maan panosta yhteiseen taisteluun, ei Saksa akselisuhteensa takia ole voinut asialle mitään tehdä. Näiden suhteiden vuoksi Saksan on ollut pakko suostua min. Lorkovićin uhraamiseen. Puhuteltavani arveli, ettei min. Budak, joka ammatiltaan on kirjailija ja runoilija, tule kauan toimimaan ulkoministerinä, vaikka hän lähettiläänä Berliinissä lieneekin hoitanut asiansa hyvin/aikaisemmin häntä on pidetty Italian ystävänä/.

27.4. olin lentokentällä saattamassa poglavnikia hänen lähtiessään Führerin luokse Saksan lähettiläästä, Kroatiassa olevan saksalaisen kenraalin, parin täkäläisen kenraalin ja ministerien Budakin ja Lorkovićin seurassa. Viimeksimainittu, jonka kanssa odottaessamme keskustelin, myönsi eronsa aiheutuneen Italian painostuksesta, lähinnä niistä toimenpiteistä, joihin hän oli ryhtynyt Italian armeijan suhtautumisen johdosta kroattialaiseen väestöön viimeä marras- ja joulukuun tapahtumien yhteydessä.

Tarkemmat yksityiskohdat kuulin Bulgarian läh. M:ltä, jota kävin samana päivänä tapaamassa. Min. Lorković oli läh. Casertanolle luovuttanut muistion, jossa tehtiin selkoa italialaisten sotajoukkojen väärinkäytöksistä Kroatiassa ja etenkin kiinnitettiin huomiota siihen, että nämä olivat ryhtyneet ankariin kostotoimenpiteisiin sellaisillakin paikkakunnilla, missä partisaaneja ei lainkaan esiintynyt, varsinkin Dalmatian rannikkoseuduilla. Läh. Casertano oli ottanut muistion vastaan, mutta vasta n. kuukauden kuluttua hän rupesi osoittamaan mieltään, kun Mussolini muistion johdosta oli ilmoittanut tyydyttömyytensä ja vaatinut ulkoministerin vaihdosta. Läh. M. kausui, että italialaiset, joita täällä on kaksisataatuhatta miestä, eivät ole mitään tehneet partisaanien toiminnan estämiseksi, vaan päinvastoin aseistamalla četnikkejä myötävaikuttaneet siihen

että partisaanit viime joulukuussa saattoivat muodostaa kommunistisen hallituksen Bihaćiin.Karlovacin pormestari oli hänelle kertonut, että vaikka tässä kaupungissa oli kymmenentuhatta italialaista sotilasta, partisaanit olivat voineet vapaasti liikkua kaupungin lähimmässä ympäristössäkin.Siksi italialaisia vihataan koko maassa. Kaikki hallituksen jäsenet olivat läh. M:lle arvostelleet italialaisia, lukuunottamatta poglavnikia,joka heihin nähden lausunnoissaan on ollut pidättyväisempi.Oppositiossa olevat mačekilaiset taas eivät lainkaan voi sietää italialaisia./Arvovaltaiselta taholta on allekirjoittaneelle lausuttu, että Suomi voi pitää itseään onnellisena,koska se on niin kaukana Italiasta/.Italialaisten tekisi mieli saada Kroatiasta puskurivaltio, jossa he tahtonsa mukaan voisivat määrätä. Nykyiseen olotilaan he eivät ole tyytyväisiä senkin vuoksi, että pitävät Kroatian hallitusjärjestelmää todellisuudessa demokraattisena - eduskuntaa, saboria ei ole vielä kokonaan lopetettu. Kun Italia ei katsonut voivansa suunnata tyytymättömyyttään valtionpäämieheen, se valitsi uhrikseen min.Lorkovićin.

Italian suhtautumiselle Kroatiaan on myös kuvaavaa, että päinvastoin kuin Saksa ja muut vallat menettelevät, italialaiset johdonmukaisesti karttavat Kroatian valtion /ja sen/ päämiehen virallisen nimen käyttämistä. Niinpä Kroatian itsenäisyyspäivänä Italian kuningas, Mussolini, läh.Casertano ym. italialaiset osoittivat onnittelunsa vain Kroatian poglavnikille eikä Kroatian riippumattoman valtion poglavnikille.

Kun Kroatian entinen ja nykyinen ulkoministeri olivat lähteneet Saksaan, pyysin päästä ulkoministerin sijaisen,valtiosihteeri Turinan puheille.Kysymykseeni, mitä hän katsoi voivansa ilmoittaa ulkoministerin vaihdoksen syistä, sain vastaukseksi min.Lorkovićin ja läh.Casertanon henkilökohtaiset suhteet.Jälkimmäinen ei ollut kolmeen kuukauteen käynyt ministeriössä; ainoastaan hänen sihteerinsä oli jonkin kerran käynyt valtiosihteerin luona. Kysyttyäni,oliko Kroatian hallitus tehnyt Italian hallitukselle esityksen läh.

Casertanon poiskutsumisesta,valtiosihteeri vastasi välillisesti ensimmäiseenkin kysymykseeni. Virallista esitystä ei hänen tietääkseen muka oltu tehty, mutta sensijaan yksityisesti sovittu, että lähettiläs kutsutaan takaisin,koska Kroatiakin oli tehnyt myönnytyksen. Lähettiläsvaihdos tapahtunee myöhemmin,jottei siltä vaikuttaisi,että se on yhteydessä ulkoministerin eron kanssa.

Valtiosihteeri siirtyi sitten puhumaan Moskovan ja Puolan pakolaishallituksen välien katkeamisesta, jota seikkaa hän piti mieluisana yllätyksenä. Poglavnikin matkasta Führerin luokse oli jo kuukausi sitten ollut tietoa,mutta lähtöpäivä oli yht'äkkiä määrätty. Kohtaamispaikasta ei ollut etukäteen muuta ilmoitettu kuin, että se on puolentoistatunnin lentomatkan päässä Zagrebista. Valtiosihteeri ei pitänyt mahdottomana, että poglavnik piakkoin lentää Roomaankin.

Bulgarian lähettiläs arveli, ettei Mussolini halua vaihtaa lähettilästään, ja surkutteli Kroatiaa senvuoksi, että se on kahden suurvallan intressipiirissä. Hän lausui käsityksenään, ettei Saksa rauhan palattua aio siirtää joukkojaan Kroatiasta pois.

Ulkopolitiikassaan Kroatia nojautuu sekä Saksaan että Italiaan jälkimmäisen maan ollessa sen riippumattomuuden takaajavaltio, kuten tiedetään. Ulkoministerin vaihdoksella ei käsittääkseni tule olemaan sitä vaikutusta, jota Italia ilmeisesti on toivonut. Tuntuu pikemminkin siltä kuin Kroatia pyrkisi hieman loittonemaan Italiasta ja kiinteämmin lähentymään Saksaan.Tässä suhteessa ei ole suinkaan vailla merkitystä se seikka, että poglavnik lähtiessään Salzburgista, jossa hän lounastettuaan Führerin kanssa käytti iltapäivän neuvotteluihin ja illalla oli v.Ribbentropin vieraana, sähkeessään kiitti Führeriä nimenomaan siitä ymmärtämyksestä, jota tämä oli uudelleen osoittanut Kroatian valtion kehitystä koskeville kysymyksille, sekä vakuutti kohtaamisen vahvistaneen kansansa tahtoa taistella järkähtämättömästi yhdessä lopullisen voiton saavuttamiseksi.

Läh.Casertanolle oli myös henkilökohtainen pettymys,kuten hänen puheestaan ilmeni, että min. Lorković oli saanut seurata poglavnikia Führerin luokse.

Asiainhoitaja Alfontilä

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 25.

Asiainhoitaja Yöntilä.

7/5-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 184/80.

Zagrebissa 7 p:nä toukokuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERI
26 253 Sal 43
14/5-43 № – Liitt. –
ASIA
5 C39

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:o 25, jonka otsikkona on:

"Salzburgin kokous ja yleistilanne".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Alfontilä

Herra Ministeri

Tohtori Henrik RAMSAY.

H e l s i n k i.

UE13:A4.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 25.

Zagrebi ssa 7 p:nä ~~huhti~~ tardo kuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
26 253 Sal 43
14/5-43 № - Liitt. -
ASIA
5 C39

Asia: Salzburgin kokous ja yleistilanne.

Kroatian valtionjohtajan palattua valtakunnankansleri Hitlerin päämajasta hän kutsui täkäläisten lähetystöjen päälliköt viikon aluksi luokseen Novi Dvor'in kesälinnaan. Kun vastaanotto kuitenkin sateisten ilmojen vuoksi, kuten sanottiin, lykättiin lauantaihin, kävin sillävälin tapaamassa ministeri Lorkovićia, joka seuraajansa järjestäessään muuttoaan Berliinistä asiallisesti vielä hoitaa ulkoministerin tehtäviä, vaikkakin valtiosihteeri Turina on muodollisesti määrätty ulkoministerin sijaiseksi.

Kysyin aluksi, mitä hän ajatteli mm. Svenska Dagbladetin äskettäin esittämästä arvelusta, että saksalaiset olisivat muka pyrkineet yhteyteen kenraalimajuri Mihajlovićin kanssa ja ehdottaneet tämän tunnustamista jonkinlaiseksi Jugoslavian edustajaksi, mikäli hän takaa esteettömän joukko- ja kalustokuljetuksen Kreikkaan ja Bulgariaan. Ministeri sanoi pitävänsä mahdottomana, että Saksa, joka tukee Nedićin hallitusta, edes Mihajlovićin saattamiseksi huonoon huutoon liittoutuneiden keskuudessa suunnittelisi yhteistoimintaa hänen kanssaan.

Otin myös puheeksi Serbiassa olevan saksalaisen kenraalin hiljan antaman asetuksen, jossa luvataan vapauttaa rangaistuksesta luvattomasta aseiden hallussapidosta ne henkilöt, jotka uuden määräajan kuluessa luovuttavat aseensa ja ammuksensa Saksan tai Bulgarian sotilasviranomaisille. Ministeri lausui oman maansa kokemusten perusteella, ettei tällainen vetoomus Balkanilla johda mihinkään tulokseen.

Poglavnikin ja Hitlerin kohtaamiseen Salzburgissa ministeri oli kovin tyytyväinen. Mitään suuria ja sensatiomaisia tai erikoisesti Kroatiaa koskevia kysymyksiä ei ollut päiväjärjestyksessä. Kohtaus oli pikemmin katsottava yleiseksi tour d'horizoniksi. Führer oli tosin samalla halunnut tutustua Balkanin ja etenkin Kroatian nykytilanteeseen. Hän oli vakuuttanut Saksan suhtautuvan suoppean ystävällisesti /mit wohlwollender Freundschaft/ Kroatiaan ja olevan erittäin kiinnostunut sen olojen vakiintumisesta. Saksa ei vaatinut Kroatialta mitään poliittista eikä mitään tulevaisuuden vekseliä. Saksan pyrkimyksenä on vain yleiseltä kannalta katsottuna auttaa ja tukea nuorta valtiota. Se luottaa poglavnikiin ja hallitukseen yleensä vakuuttuneena, ettei se selän takana vehkeile Englannin eikä Neuvostoliiton kanssa. /Ustašamiehillä ei olisikaan siihen minkäänlaisia mahdollisuuksia. Sensijaan tuntuu kylläkin siltä, että sekä Lontoon että Moskovan sormet ovat kosketuksessa hallitukseen oppositiossa olevan

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

väestön kanssa/. Omasta aloitteestaan Hitler oli korostanut,että Saksan sotajoukot ovat Kroatiassa vain sodan ajan; että Saksalla ei ole muita intressejä kuin, että Kroatia vahvistuu ja hyvin pystyy ratkaisemaan omat pulmansa.

Itärintamasta saksalaiset olivat lausuneet,että Neuvostoliitto on vielä vahva; sillä on aseita ja ihmisaineesta, mutta tämä reservi ei ole kuitenkaan ehtymätön. Kun mieshukka on ainakin suhteessa 1:10, Saksan menetettyä noin 1.000.000 ja venäläiset 13 á 14 miljoonaa miestä, tulevat venäläiset vielä jonakin päivänä vuodattamaan verensä kuiviin /weissbluten/.

Turkkiin nähden ollaan rauhallisia, sillä siltä taholta ei odoteta mitään yllätyksiä./Ilmeisesti propagandatarkoituksessa levitettiin Zagrebissa pari päivää sitten huhua, että Turkki olisi antanut ultimaatumin Bulgarialle sen Turkin rajalle keskitettyjen joukkojen poisvetämiseksi/.

Tunisian suhteen ollaan nyttemmin toivehikkaampia kuin aikaisemmin. Ministeri sanoi huomanneensa suurempaa optimismia kuin, mitä hän oli odottanut, semminkin kun liittoutuneiden hyökkäyksen alkaessa sekä Saksassa että Italiassa asianomaiset olivat olleet erittäin pidättyväisiä.

Maihinnousua Balkanille ei ole pelättävissä, niinkauan kuin Kreetassa ja Dodekaneesilla olevat akselijoukot kestävät, eikä yleensä mantereellekaan. Sotahan on muodostunut jälkihuolto- ja kuljetuskysymykseksi. Mantereella tämä kysymys on niin ratkaistu, että vastustajan aikeet kaikkialla voidaan torjua.

Salzburgissa oli myös keskusteltu Euroopan sodanjälkeisestä valtavasta taloudellisesta noususta, joka pohjautuu, eikä vähimmässä määrässä, idästä saatuihin ja saataviin uusiin alueihin.

Kun täällä oli huhuiltu, että Saksa aikoo saattaa julkisuuteen joitakin sodanjälkeisiä suunnitelmiaan, tiedustelin vielä, oliko ehkä keskusteltu Kroatian vastaisesta asemastakin. Ministeri vastasi, ettei siitä ollut puhetta ja lisäsi, että hänen

käsityksensä mukaan Kroatian on uusjärjestelyssä oleva riippumaton valtio.

Unkarilaiselta virkaveljeltämi, joka suuren henkilökuntansa ja laajojen suhteidensa perusteella yleensä on hyvin informoitu, olen kuullut eräitä lisätietoja. Poglavnik oli esittänyt mukana olleen kenraali Begićin laatiman suunnitelman, jonka mukaan partisaanien vastarinta voitaisiin lopullisesti murtaa, sekä ehdottanut uusien saksalaisten joukkojen tänne lähettämistä, etenkin Dalmatiaan. Siihen oli vastattu, että Kroatian on sotilaallisesti koetettava tulla omin voimin toimeen, koska Saksa ei voi lähettää lisäjoukkoja. Dalmatiaan ei taas katsota voitavan lähettää joukkoja italialaisten vuoksi, joiden herkkätunteisuus on ollut pakko ottaa huomioon. Teknillisiä ammattimiehiä linnoitustöitä varten, joita täällä on jo ennestäänkin, luvattiin sentään lisää. Kroatiassa oleva Saksan valtuutettu kenraali Glaise von Horstenau palasi tänne päämajasta vasta 2.5. Hän tulee neuvottelemaan partisaaneja vastaan suunniteltavasta toiminnasta ja Adrian rannikon puolustamisesta kaakkois-armeijan päällikön, kenraalieversti Löhrin ja italialaisen kenraalin Robottin kanssa, joka on jo tänne saapunut. Tämä oli syynä alussa mainitun vastaanoton lykkääntymiseen eikä sateinen sää. Neuvotteluihin osallistuu tietenkin myös Kroatian yleisesikunnan edustaja.

Saksasta on Kroatiaan äskettäin lähetetty 1.500 kenttäsanitaarmia, jotka tulevat toimimaan poliiseina partisaaneista puhdistetuilla alueilla. Gestapoa on samalla vahvistettu kommunistien maanalaisen toiminnan varalta. T.k. 4 päivän vastaisena yönä vangittiin Zagrebissa jäljellä olevat 700 juutalaista - toisen tiedon mukaan 2.000 - osittain ehkä senkin vuoksi, että gestapomiehet helpommin voitaisiin majoittaa.

Hallituskysymys on järjestetty siten, että muutamia minis-

tereitä on vaihdettu.Kun rahaministerin paikalle ei ole löydetty parempaa, jäänee tähänastinen.Hävitettyjä alueita varten on perustettu uusi ministeriö,jonka toimialaan kuuluu kyseessäolevan väestön majoittaminen ja huolto, alueiden jälleenrakentaminen ym.

Italian lähettiläs lausui äskettäin käsityksensään,että sota muuttuu yhä hirveämmäksi;silti ei auta muu kuin edelleen kestää.Amerikkalaiset ovat osoittautuneet kaikkein raaimmiksi;Italian kaupungeissa ei kuole niin paljon ihmisiä pommeista kuin amerikkalaisten lentäjien konekivääreiden kuulista.

Tavatessani eilen ministeri Bačićin hän lausui suunnilleen seuraavaa. Englannin ja Neuvostoliiton välit eivät ole erikoisen hyvät.On ilmeistä,että Sikorski ei ole Katyn asiassa voinut toimia Englannin hallituksen suostumuksetta -- Italian ja Saksan kesken on havaittavissa jonkin verran epäsointua senvuoksi,että Saksan ei katsota käyttäneen hyväksi kaikkia mahdollisuuksia kompromissirauhan aikaansaamiseksi,jota Italia hartaasti toivoo. Sveitsistä ynnä muualta saatujen tietojen mukaan Saksalla ei ole tällä hetkellä enää mitään mahdollisuuksia tällaiseen sovittelurauhaan.Itärintaman suhteen on mahdollista,että Saksa tänä kesänä pysyy jotenkin passiivisena voidakseen paremmin pitää silmällä maihinnousuyrityksiä Euroopan mantereelle.

Romanian lähettiläs kertoi todenneensa,että Hitlerin ja Mussolinin viime tapaamisen jälkeen Italian lehdistö on erittäin suppeasti kirjoittanut pienten valtioiden asemasta,jotavastoin Saksan lehdistö on asiasta kokonaan vaiennut.Englannin politiikalle kuvaavana hän piti sitä seikkaa, että englantilaiset eivät ole yrittäneetkään pommittaa Romanian öljykenttiä tai edes niiden suurta öljynpuhdistamoa,vaikka se Kyprosta käsin hyvin olisi käynyt päinsä.Englannin etujen mukaistahan ei ole,että Saksa ei pystyisi käymään uuvutussotaansa Venäjää vastaan.Jos taas Saksa sattuisi voittamaan Venäjän,ei ole epäilystäkään,että Englanti myös silloin jättäisi öljykentät pommittamatta.

Asiainhoitaja A.Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 26.

Asiainhoitaja Yöntilä.

12/5-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 192/84.

Zagrebissa 13 p:nä toukokuuta 1943.

27 253 Sal 43

21/5-43 – –

5 C39

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:ot 26, 27 ja 28, joiden otsikkona on:

"Kroatian valtionpankin uudestijärjestely",

"Keskustelu Vatikaanin edustajan kanssa" ja

"Hajatietoja".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Alfontilä.

Herra Ministeri

Tohtori Henrik Ramsay.

H e l s i n k i.

UE13:A4.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. 27 253 Sal ~~Salainen~~.

21/5-43

RAPORTTI n:o 26.

Zagrabi ssa 12 p:nä ~~huhti~~ kuuta 1943.

5. 639.

Asia: Kroatian valtionpankin uudestijärjestely.

Kuluvan toukokuun alussa annetulla lailla on Kroatian valtionpankki muutettu itsenäiseksi ja muista valtion viranomaisista riippumattomaksi, välittömästi valtionjohtajan alaiseksi laitokseksi.

Kroatian valtionpankin tehtävänä on maan rahan arvon vakauttaminen ja vakaana pitäminen, sekä kotimaisen että ulkomaisen raha- ja maksuliikkeen järjestäminen ja edistäminen sekä toimia talouselämän luotonantajana. Valtionpankki on emissiolaitos ja sillä on yksinoikeus setelien antoon.

Uudelleen järjestetty keskuspankki on osakeyhtiö, jonka osakepääoma on 300 milj. kunaa jaettuna 600.000 osakkeeseen. Osakkeiden omistajana voi olla ainoastaan Kroatian kansalainen. Osakkeiden siirtäminen voi tapahtua vain pankin suostumuksella.

Keskuspankilla on oikeus:

diskontaa ja rediskontaa lyhytaikaisia vekseleitä, joiden maksupäivään ei ole kolmea kuukautta pitempi aika;

/maataloutta ja elinkeinoelämää koskevien vekselien maksuaika voidaan pidentää 9 kuukautiseksi;/

myöntää luottoa kultaa, vekseleitä, obligatoita, varmoja /arvopapereita, warrantitodistuksia ja vientiasiakirjoja vastaan;

ostaa ja myydä edellämainittuja papereita;

JAKELUOHJE:

Tavallinen ja lisäksi valtiovarainministeriölle.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ostaa ja myydä kultaa ja valuuttaa;

harjoittaa giroliikettä ja talletustoimintaa sekä maksu- tai clearingsopimusten mukaista maksuliikettä.

Valtiokassan ohimenevien tarpeiden peittämiseksi keskuspankki voi myöntää luottoa yhteensä enintään 500 milj. kunaa. Pankkisetelit ovat ainoat rajattomat maksuvälineet. Niiden suhde kultaan pysyy edelleenkin muuttumattomana sellaisena kuin, miksi se on vahvistettu ensimmäisen valtionpankin perustamisesta heinäkuussa 1941 annetussa lakiasetuksessa. Tähänastiset valtion setelit 100 kunan määräisistä ylöspäin lukien käyvät nyttemmin keskuspankin seteleistä, jotavastoin muu paperiraha 50 kunan määräisistä alaspäin katsotaan valtion vaihtorahaksi. Vastaisuudessa valtiovarainministeriö voi laskea uutta vaihtorahaa liikkeeseen ainoastaan keskuspankin suostumuksella.

Pankin setelien katteena voi olla: kultakassa, ulkomaisia seteleitä, vekseleitä, shekkejä, lombardi- ja arvopapereita, ent. Jugoslavian kansallispankilta aikoinaan vastaanotettujen dinarimäärästen setelien /n. 5,5 miljardia/ ja giro- ja clearingliikkeestä johtuneiden saatavien takeeksi annettuja valtion velkakirjoja. Pankin tilasta on julkisuudessa ilmoitettava joka kuukauden 15 ja 30 päivänä.

Valtionpankin johdossa on oleva puheenjohtaja, jolla on yksi tai valtionjohtajan kolmeksi vuodeksi kerrallaan nimittämä varamies. Puheenjohtaja on välittömästi valtionjohtajan alainen ja voi ottaa osaa hallituksen istuntoihin. Keskuspankki on näinollen käytännöllisesti katsottuna arvojärjestykseen nähden verrattavissa ministeriöihin. Puheenjohtaja, varapuheenjohtaja, yksi pankinjohtaja ja kaksi yhtiökokouksen valitsemaa osakasta muodostavat johtokunnan. Sitäpaitsi edellytetään 10 - jäseninen neuvottelukunta, johon kutsutaan pankkilaitosten, maatalouden, metsätalouden, vuoritoimen, elinkeinojen, teollisuuden, kaupan ja osuustoiminnan edustajat. Heidät määrää puheenjohtaja kolmeksi vuodeksi kerrallaan neuvoteltuaan kansantalous- ja valtiovarainministerien kanssa. Hallintoneuvostoon kuuluu viisi jäsentä, jotka yhtiökokous valitsee. Pankin sisäiseen järjestelyyn nähden

ovat voimassa osakeyhtiöitä koskevat säännökset. Pankki on vapautettu valtion ja kunnallisista veroista. Ensimmäisestä osakeannista huolehtii pankin puheenjohtaja yksissä neuvoin valtiovarainministerin kanssa ja ensimmäinen yhtiökokous on pidettävä kuuden kuukauden kuluessa.

Uudestijärjestelystä valtiovarainministeri lausui mm. seuraavaa: Liikkeessä olevan setelistön määrä nousee 22.240 milj. kunaan. Setelistön lisääminen johtuu kolmesta syystä: ensiksikin valtion velkaantumisesta, toiseksi valtiomme alueella oleville liittolaissotajoukoille myönnetyistä luotoista ja kolmanneksi clearingsaldosta.

Valtion velkaantuminen johtuu: 1/. puolustuslaitoksemme perustamiseen ja järjestämiseen tarvituista ylimääräisistä menoista; 2/.julkisia töitä varten tarvittavista ylimääräisistä menoista, tieverkoston kuntoonsaattamisesta, julkisten rakennusten rakentamisesta ja veturien ja varikkojen kunnostamisesta; 3/. partisaanien toiminnan johdosta kärsimään joutuneiden perheiden ja pakolaisten aiheuttamista ylimääräisistä menoista ja 4/. menoista, joista voi käyttää nimitystä "valtion perustamiskustannukset".

Toinen pääsyy setelistömme lisäämiseen ovat liittolaisarmeijoille myönnetyt luotot. Näiden armeijojen huolto tosin tapahtuu niiden omista varastoista, mutta ne aiheuttavat myös kunamenoja, jotka tietenkin maksetaan asianomaisten liittolaisvaltioiden taholta tavarana, s.o. ensisijassa asetoimituksina takaisin.Näiden liittolaisarmeijojen materiaali- ja veriuhrien ansiosta saatiin huomattava osa valtiomme alueesta kapinallisista vapautetuksi.

Aktiivi clearingsaldo taas johtuu kuljetus- ja työläissaatavista jne.Yksin Saksassa on tällä hetkellä 150.000 kroatialaista työmiestä. Tosiasiahan on, että Saksasta ja Italiasta tuodaan kauppatavaraa enemmän kuin, mitä näihin maihin meiltä viedään.

Sota-aikana hintoja ei voida säännöstellä minkäänmoisilla valuuttatoimenpiteillä eikä hintojen nousu niinollen ole suinkaan setelistön lisäämisestä johtuvaa. Sotataloudessa hinnat voidaan sään-

nöstellä vain 1/. hallinnollistaloudellisin ja 2/. poliisihallinnollisin toimenpitein.

Valtiovarainministeriön ja Kroatian valtionpankin on tehtävä kaikkensa rajoittaakseen liikkeessä olevaa setelistöä. Tämä rajoittaminen on välittömästi Kroatian valtionpankin tehtävä, kun taas valtiovarainministeriön puolestaan on perustamalla rahasto hintojen tasoittamiseksi tehtävä kaikkensa hintojen nousun pysähdyttämiseksi.

Tähänasti onkin onnistuttu säännöstelemään hiilen, vuorityötuotteiden, teollisuuskasvien ja lukemattomien muiden artikkelien hinnat. Tässä suhteessa on väestön noudattamalla kurilla suuri merkitys.

Eräs finanssipolitiikkamme tärkeä tekijä on säästäväisyys, jota jokaisen erikseen on noudatettava. Valtion on valvottava, että kulutus rajoittuu välttämättömimpään minimiin. Eräänä keinona liikkeessä olevan setelistön vähentämiseksi ovat myös sisäiset lainat.

Valtiovarainministeriö laskee t.k. 10 p:nä liikkeeseen valtionobligatioita 1 miljardin kunan arvosta. Tämän lainan ehdot owat erittäin suotuisat.

Se tapa, miten valtion menot rahoitetaan, on valtionobligatioiden lisävakuutena. 10.4.41 - 31.3.43 välisenä aikana voitiin peittää 55,3 % kaikista valtion menoista tuloilla ja 44,7 % lainoilla.

Asiainhoitaja A.Yöntilä
A.Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 27.

Asiainhoitaja Yöntilä.

13/5-43.

5000—8—42 3785.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 27. 27 253 Pol 43

Zagrebi ssa 13 p:nä touko kuuta 19 43. 21/5-43 - -

Asia: Keskustelu Vatikaanin edustajan kanssa. 5 C 39

Vatikaanin tärkeästä edustajasta, jonka kanssa minulla silloin tällöin on ollut tapana vaihtaa mielipiteitä ja jota täällä yleensä pidetään hyvin informoituna, kävin tapaamassa kuullakseni hänen käsitystään Tunisian loppunäytöstä seuraavista tapahtumista.

Monseigneur Marcone vaikutti tällä kertaa hyvin pessimistiseltä. Sotatoimien kehityksessä hän näki kriitillisen kohdan nyt lähestyvän, varsinkin Italiaa. Liittoutuneet eivät tulle yrittämään maihinnousua Kreikkaan, koska tällainen yritys onnistuessaankaan ei jouduttaisi tapahtumain kulkua, vaan maihinnousu suunniteltaneen suoraan Italiaan. Sardinia ja Sisilia sekä myös Korsikka saanevat vastaanottaa ensimmäiset hyökkäykset. Italialla hän ei ole enää armeijaa eikä sotakalustoa. Sen laivastokaan ei voi mitään saada aikaan, koska sitä vastassa Välimerellä on ylivoimainen liittoutuneiden laivasto, taistelulaivain suhteen ollessa 6:12. Kahdessakymmenessä vuodessa Mussolini on tosin saanut paljon hyvää aikaan maalle, mutta puolustuslaitoksen hän on sittenkin laiminlyönyt. Siinä suhteessa hän kylläkin on ulospäin kovasti hämännyt, mistä vain rauhan aikana voi olla hyötyä. Sisilian miehityksen jälkeen maihinnousua Italian mantereelle ei voida estää. Seurauksena on oleva, että Italian on

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

pakko tehdä erillisrauha. Italian suhde Saksaan voi silloin muodostua erittäin kriitilliseksi. Vetäytymällä sodasta pois se saattaa joutua Saksan viholliseksi, joka kostoksi hävittää Italian kaupungit maan tasalle.

Englanniltakaan Italialla ei ole mitään hyvää odotettavissa. Se voi ryhtyä Italian jakamiseen ja esimerkiksi vaatia Välimeren liikenteensä turvaamiseksi Sisilian, koska Malta on muka liian pieni. Mikäli Mussolinin ei onnistu paeta englantilaisten maihinnousua, on hänen kohtalonsa oleva samanlainen kuin Napoleonin. Englanti tulee tuskin säästämään kuningashuonettakaan. Sen pyrkimyksenähän on aina ollut kaannattaa tasavaltalaista hallitusmuotoa Euroopan valtioissa, jotta ne pysyisivät heikkoina. On mahdollista, että uuden Italian johtoon koetetaan saada Englannissa oleskeleva kreivi de Sturza, jonka puolueella aikoinaan oli Italian parlamentissa toistasataa edustajaa ja joka todellisuudessa ajoikin jonkinlaista fascistista ohjelmaa, vaikkei sitä sellaiseksi nimittänyt.

Puhuteltavani arveli, että Amerikka ja Englanti eivät voine vastustaa Neuvostoliiton Suomeen kohdistuvia valtapyyteitä.

Kroatiasta puheenollen Marcone lausui, ettei se luonnollisesti voi muuta tehdä kuin odottaa tapahtumien kehitystä. On mahdollista, että italialaiset joukot on täältä poisvedettävä. Ministeri Lorkovićiin, joka edustaa "vapaata koraalia" ja on ateismiin taipuva, hän ei ollut tyytyväinen. "Uusi ulkoministeri Budak on tosin rumoilija, mutta kuitenkin hyvä katolilainen".

Kroatian Roomen lähettiläästä Perićistä kuulin, että tämä oli viime vuonna vaatinut itselleen ja vaimolleen ensimmäiset paikat Rooman kroatialaisessa kirkossa. Koska Perić muka ei ole naimisissa/ ehkei sellaisessa avioliitossa, jonka katolilainen kirkko hyväksyy/ tämä vaatimus oli herättänyt pahennusta Vatikaanissa, ja Marcone oli silloin saanut tehtäväkseen esittää Perić takaisin kutsuttavaksi. Äskettäin Perić oli tehnyt uuden gaffe'in vaatiessaan Italian ulkoministeriöltä läh. Casertanon poiskutsumista Zagrebista. Marcone sanoi poglavnikin hänelle ilmoittaneen paheksuvansa tätä tekoa. Minulla on kuitenkin se käsitys, että Perić oli toiminut ohjeiden mukaisesti. Kun toimenpide ei johtanut tulokseen Perić desavuoitiin. Häntä ei kuitenkaan erotettu, vaan pyydettiin agrementtia hänelle lähettiläksi Espanjaan.

Asiainhoitaja A. Vöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 639.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 28.

Asiainhoitaja Yöntilä.

13/5-43.

5000—8—42 3785.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 28. 27 253 Sal 43

Zagrebi ssa 13 p:nä touko kuuta 19 43. 21/5-43 — —

Asia: Hajatietoja.

5 C39

Kroatian ulkoasiainjohdon käsitys Suomen asemasta. Ulkoministerin sijainen, valtiosihteeri Turina, jonka tapasin äskettäin kävelyllä ollessani, tiedusteli, miksi Suomen taholta ei otettu vastaan kutsua Berchtesgadeniin. Kosk'en asiasta tiennyt muuta kuin mitä olin sanomalehdistä, etenkin Svenska Dagbladetista lukenut, vastasin välttelevästi syytellen kuriiriyhteiden hitautta siitä, etten ollut vielä saanut tarkempia tietoja. Sensijaan koetin saada puhuteltavani kertomaan, mitä hän ehkä asiasta tiesi. Tri Turina esitti käsityksensä seuraavaan tapaan: Amerikan Suomelle tarjoamien hyvien palveluksien johdosta ensin Tasavallan Presidentti, sitten Suomen Marsalkka ja Pääministeri oli kutsuttu valtakunnankanslerі Hitlerin luokse Berchtesgadeniin. Kun kukaan heistä ei ollut ottanut kutsua vastaan, Saksan lähettiläs oli mielenosotuksellisesti lähtenyt maasta. Seurauksena siitä min. Ramsay oli lentänyt Berliiniin ja vasta Saksan uhattua miehittää Suomen, Suomi oli evännyt Amerikan rauhanvälitystarjouksen. Puhuteltavani sanoi hyvin käsittävänsä Suomen erikoisaseman, se kun ei kuulu akseliin ja käy taistelua turvallisuutensa puolesta eikä ole kiinnostunut Euroopan uusjärjestelystä. Marsalkka Mannerheimin Sveitsin matkaa hän sanoi pitävänsä poliittisena, vaikkakin vetosin luonnolliseen selitykseen ja ilmoitin marsalkan jo kotiutuneen. Tri T. sanoi tietonsa olevan peräisin amerikkalaisesta lähteestä /ehkäpä Amerikan Helsingin-lähetystöstä ja min. Bošnjakovićin välittämät/.

JAKELUOHJE:
Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Keskustelu Saksan lähetystöneuvoksen kanssa. Saksan täkäläiseltä lähetystöneuvokselta kuulin Turkin Moskovan sotilasasiamiehen tiedoittaneen, että Neuvostoliiton elintarvetilanne ei ole vielä niin huono, että se olisi sodan jatkamisen esteenä. Sitävastoin on miesten puute suuri. Nyt jos milloinkaan olisi tilaisuus Moskovan valtiaiden kukistamiseen. Harkovin taisteluissa venäläisten tappiot olivat suuremmat kuin Stalingradissa. Puhuteltavani väitti näiden tietojen olevan peräisin Turkin korkeimmalta taholta.

Japanin Berliinin suurlähettiläs Oshima oli äskettäin eräässä kerhossa lausunut, että Japani on parin kuukauden kuluttua valmis suureen hyökkäystoimintaan, joka on oleva omansa keventämään Saksaan kohdistunutta painostusta.

Englanti on menettänyt viimeisen mahdollisuuden maihinnousuun Kreikkaan. Nyt se on liian myöhäistä, koska tällaisen yrityksen varalta on ryhdytty kaikkiin tarpeellisiin vastatoimenpiteisiin.

Saksan taholta on ryhdytty värväämään ss-joukkoihin Bosnian muhamettilaisia, jotka myös ovat olleet asiasta kovin kiinnostuneita. Tähän mennessä on jo ilmoittautunut 25.000 miestä. Vaikka muhametinuskoisilla kroateilla onkin täällä täydet kansalaisoikeudet, he toivovat vastaisuudessa säilyttävänsä asemansa ja ehkä saavansa suurempiakin etuja ruvetessaan ss-miehiksi. Saksa taas laskee voittavansa heistä luotettavia kannattajia, koska ei ole pelättävissä, että nämä liittyisivät partisaaneihin, joiden toiminta kohdistuu paitsi kristalaisiin ja nimenomaan muhamettilaiseen väestöön.

Partisaaneista puhuteltavani vahvisti saamani tiedon, että näillä ei ole enää varsinaista armeijaa ja että vain joitakin hajanaisia joukkoja on siellä täällä heidän esikuntansa paettua Titon johdolla Montenegron vuoristoon.

Asiainhoitaja A. Yöntilä.

A. Yöntilä

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 839.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 29.

Pääsihteeri Yöntilä.

21/5-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 206/94.

Zagrebissa 21 p:nä toukokuuta 1943.

ULKOASIAINMINIST
No 28 / 253 Sal. 43
27/5-43 № -
KYHMÄ 5 C39

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:ot 29 ja 30, joiden otsikkona on:

"Kroatian taloudellisista oloista",

"Ministeri Budakin vastaanotolla".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Myöntilä

Herra Ministeri
Tohtori Henrik RAMSAY.
H e l s i n k i.

UE13: A4.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 29.

Zagrebi ssa 21 p:nä touko kuuta 1943.

28 253 Sal 43
27/5-43
ULKOASIAINMINISTERIÖ
KYHMÄ | OSASTO | ASIA
d C39

Asia: Kroatian taloudellisista oloista.

Lyhyen itsenäisyytensä aikana Kroatian valtion on ollut pakko ottaa jo kolme kotimaista obligatiolainaa. Ensimmäistä ja toista obligatiolainaa merkittiin yhteensä 3 miljaardia kunaa. Ensimmäisen lainan korko oli 2 % . Toisen lainan eriaikaisten obligatioiden korko ja kurssi, johon ne liikkeeseen laskettiin, ilmenee seuraavasta asetelmasta

3 kk obligatiot		2½ %	100 Km
6 "	"	3 %	99,85"
1 v.	"	3,75 %	99,50"
3 v.	"	4½ %	98,50"

Kolmatta obligatiolainaa, jonka merkitsemisaika päättyi toukokuun puolivälissä, merkittiin lähes 3½ miljaardia kunaa. Se oli aluksi tarkoitettu miljaardin kunan määräiseksi, mutta koroitettiin sitten kaksinkertaiseksi ja siitä ylikin. Lainasta suoritettava korko ja emissiokurssi ovat

3 kk obligatiot		3%	100
6 "	"	3½%	99,85
1 v.	"	4%	99,50
3 v.	"	5%	98,50
10 v.	"	6½%	97.

Kaikki obligatiot luvataan lombardoita valtion pankissa edulliseen kurssiin, jota tosin ei ole vielä vahvistettu. Obligatioita ovat merkinneet ensisijassa rahalaitokset, joita on kehoitettu niitä merkitsemään, sekä teollisuus ja kauppapiirit, jotavastoin maanviljelijät, joille ky-

JAKELUOHJE:

Tavallinen

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

seessäoleva sijoitusmuoto on uusi,ovat pysyneet melko passiivisina.

Lainan merkintäajan päätyttyä valtiovarainministeri Košak,jonka asema on horjuva ja joka lähiaikoina nimitettäneen lähettilääksi Budapestiin,käytti tilaisuutta itsetehostukseen selittäessään tulosta luottamuksen osoitukseksi hallitukselle ja sen finanssipolitiikalle.Koko ylimerkitty määrä otetaan vastaan ja asetuksella tullaan korottamaan lainan määrää.Tällä lainalla voidaan peittää kuluvan vuoden budgetin vajaus ja siten toteuttaa hallituksen finanssiohjelma.

Kroatian rahataloudellinen asema ei ole kuitenkaan niin edullinen kuin mitä edellälevät propagandatarkoituksessa esitetyt lauseet ehkä kuvastavat.Jatkuvan inflation pysäyttämiseksi ja rehottavan salakaupan vastustamiseksi on poglavnikin katsonut välttämättömäksi ensimmäisen kerran pitää neuvottelua maan johtavien talouspiirien edustajien kanssa.Mikäli olen kuullut,oli tässä neuvottelutilaisuudessa,joka pidettiin liian myöhään,tultu kielteiseen tulokseen ja todettu,ettei varsinaisesti mitään ole tehtävissä.Tämä kahdesta syystä: 1/ Kroatian ja Italian välinen 700 kilometrin pituinen raja ei ole suljettu,minkä vuoksi elintarvikkeet häviävät maasta; 2/ Kroatian on maksettava suunnattomia summia siitä, että Italia muka maan turvaksi pitää täällä miehitysarmeijan,jonka vahvuus on ainakin 200.000 miestä ellei kahta kertaa suurempi.

Neuvottelutilaisuudessa lienee erikoisesti kannatettu ehdostusta, että elintarvikkeiden säännöstelystä olisi kokonaan luovuttava ja jätettävä sen alaiseksi vain leipä.

Asiainhoitaja A.Yöntilä.
A.Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön kapatti n:o 30.

Asiainhoitaja Yöntilä.

21/5-43.

5000—8—42 3785.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 30.

Zagrebissa 21 p:nä touko kuuta 19 43.

28 / 253 Sal 43

27/5-43

Asia: Ministeri Budakin vastaanotolla.

5 C39

Viikon alussa Kroatian uusi ulkoministeri kutsui täkäläisten lähetystöjen päälliköt vuoron perään luokseen. Minut hän otti erittäin ystävällisesti vastaan ja viitaten lähettiläänä Berliinissä ministeri Kivimäkeen ylläpitämiinsä hyviin suhteisiin hän lausui ylistäviä sanoja Suomesta, jota hän sanoi kaikin puolin ihailevansa ja pitävänsä monessa suhteessa Kroatialle esikuvana. Tällä vallitsevan feodaalisen käsitystavan johdosta hän tunsi tarvetta korostaa olevansa maanviljelijän poika, minkä vuoksi hän toivoi, ettei häntä arvosteltaisi ulkonaisten sovinnaisuuksien mukaan. Vastasin siihen, että Suomessa arvostellaan ihmistä hänen kykynsä ja tekojensa mukaan eikä syntyperän ja muodollisen sivistyksen perusteella ja ettei ole harvinaista, että demokraattisissa oloissamme johtavaan asemaan voi kohota kyvykäs mies, vaikkei hänellä olisi takanaan muuta koulua kuin "maailman kiertokoulu". Tätä koulua ministeri sanoikin pitävänsä parhaimpana.

Puheen siirtyessä politiikkaan ministeri piti valitettavana, että ne 2000 liittoutuneiden lentokonetta, jotka Tunisian kukistuttua vapautuivat, tulevat pommittamaan Italiaa. Hänen mielestään Italia on kuitenkin kestävä, niinkauan kun Mussolini on vallassa. Huolimatta päinvastaisesta väitteestä Italian kuningas ja kruunuprinssi ovat kylläkin Mussolinin politiikan kannalla. Ei ole myöskään todennäköistä, että jotkut kenraalit, jotka Italiassa samoinkuin muualla maailmassa ovat

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

yleensä imperialisteja,ajaisivat omaa politiikkaansa ja ryhtyisivät Mussolinia vastaan vehkeilemään. El Alameinin taistelusta lähtien,josta englantilaiset suoriutuivat voittajina,saksalaisella sotilastaholla oli laskelmissa otettu huomioon,että sen oli luovuttava Afrikan sotanäyttämöstä.Rommel oli aikoinaan saanut hänelle tarkoitetuista tankkilaivoista vain yhden neljän asemesta.Jos kaikki alukset olisivat tulleet perille,olisi Rommel xxx tänä päivänä Kairossa.Afrikan sotaretken kohtalo oli riippuvainen kolmesta tankkilaivasta!

Liittoutuneiden maihinnoususta ministeri arveli,että se jossakin voi ehkä onnistua,mutta jälkihuollosta johtuvista voittamattomista vaikeuksista päättäen,voi pitää kyseenalaisena,saattaako maihinnousu Euroopan mantereelle missään muodostua pysyväiseksi.Mitä Italiaan tulee,on siellä siksi paljon saksalaisia sotajoukkoja,että ne pystyvät karkoittamaan tai työntämään mereen kaikki vihollisen joukot,jotka mahdollisesti onnistuvat pääsemään siellä maihin.

Zagrebissa liikkeellä olleiden huhujen johdosta,että Turkin ja Bulgarian välit olisivat äärimmilleen kärjistyneet,ministeri vakuutti Turkin vastustavan 99 %:sesti Englannin painostusta ja uhkauksia sen pakottamiseksi yhtymään sotaan.

Asiainhoitaja A. Yöntilä.
A. Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 31.

Asiainhoitaja Yöntilä.

27/5-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 207/102.

Zagrebissa 27 p:nä toukokuuta 1943.

ULKOASIAINMINIST
29 / 253 Sal 43
1/6-43 № - LIIT. -
RYHMÄ 5 OSASTO C39 ASIA

Herra M i n i s t e r i,

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:o 31, jonka otsikkona on:

"Hajatietoja Kroatiasta".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Ajontilä

Herra Ministeri
Tohtori Henrik RAMSAY.
H e l s i n k i.

UE13:A4.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 31.

Zagrebi ssa 27 p:nä touko kuuta 1943.

UL. OASIAINMINISTERIÖ
29 / 253 Sal 43
1/6-43 | No - | LIITT. -
LYHMÄ 5 | OSASTO C39 | ASIA

Asia: Hajatietoja Kroatiasta.

Tassin valhepropaganda. Sen johdosta, että Zagrebissa äskettäin pidettiin koko maata käsittävä opettajien kokous, jonka yhteydessä poglavnikille ja riippumattomalle valtiolle tuotiin julki suosionosoituksia, tiedoitti Tass opettajien joukkovangitsemisista, mikä tietojeni mukaan on vapaasti keksittyä.

24.5 Tass tiedoitti, että Zagrebissa esiintyneiden valtavien levottomuuksien vuoksi Pavelićin hallituksen oli ollut pakko paeta Ceštinen kylään/n. 6 km Zagrebista/, samalla kun pääkaupunki on piiritystilassa ja liikkuminen kadulla on sallittu vain klo 18 saakka. Tass väitti edelleen Bosniassa olevien unkarilaisten joukkojen olevan täysin kurittomia sekä yhtenään siirtyvän partisaanien leiriin.

Nämä tiedot ovat kuitenkin täysin tuulesta temmatut. Samana päivänä tapasin poglavnikin hänen virastossaan käydessäni esittämässä hänelle maisteri H.J. Viherjuuren, joka täällä on pitänyt kahsi esitelmää suomalaisesta saunasta. Ceštinassa olevan kreivi Kulmer-vainajan kartano, joka äskettäin on otettu viranomaisten käytäntöön, on tosin antanut aihetta monenlaisiin huhuihin. On arveltu, että kartano varattaisiin hallituksen pakopaikaksi siltä varalta, että Zagrebiakin ruvettaisiin pommittamaan tai Rommelin uudeksi päämajaksi. Todennäköisempää on, että se muodostetaan

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sotilassairaaloiksi. Mitään levottomuuksia ei Zagrebissa viime aikoina ole esiintynyt eikä sitä ole aiottukaan julistaa piiritystilaan. Liikkuminen kaupungilla on sallittu ilman erikoista lupatodistusta klo 24 saakka. Unkarilaisia sotilaita ei ole lainkaan Kroatian alueella /luukuunottamatta Murin saareketta, jonka Unkari miehitti Kroatian tullessa itsenäiseksi/. Suuri osa Kroatiasta paenneita sissejä on parhaillaan saarrettuna Montenegron vuoristossa.

Rauhan huhut. Ollessani äskettäin poglavnikin kesälinnassa jouduin samaan pöytään kuin Italian lähettilään puoliso. Tämä kertoi Japanin Moskovan suurlähettilään jo esittäneen Kremlille Saksan rauhan ehdot. Koska ne olivat liian ankarat, Saksa kun oli vaatinut Neuvostoliiton ehdotonta antautumista, ne oli hylätty. Kun lähettilään rouva samassa tilaisuudessa toisti erään lauseen, jonka hänen miehensä oli minulle aiemmin esittänyt nim., "että Englanti on jo hävinnyt sodan", on syytä olettaa edellisenkin tiedon olevan samasta lähteestä.

Balkani sotanäyttämönä. Saksalaisten joukkojen kuljetus Kroatian kautta Kreikkaan on viime aikoina tuntuvasti lisääntynyt. Saksan v. a. asiainhoitaja lausui arvelunaan, että Balkani ennemmin tai myöhemmin muodostuu sotanäyttämöksi.

Kroatian ja Italian välisten sopimusten allekirjoittamisen vuosipäivänä molempien maiden kesken vaihdettiin sydämellisiä sähkeitä, joissa korostettiin näiden sopimusten muodostavan fascistisen Italian ja riippumattoman Kroatian valtion erottamattoman liittosuhteen perustan. Ulkoministeri Budak piti päivän johdosta esitelmän, jota kuulemaan oli kutsuttu mm. koko diplomaattikunta. Vaikka Kroatiassa ei tunneta minkäänlaista myötätuntoa Italiaa kohtaan, tahdottiin kuitenkin poliittisista syistä osoittaa muodollista sympatiaa.

Asiainhoitaja
A. Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 639.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 32.

Asiain hoitaja Yöntilä:

4/6-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 230/109.

Zagrebissa 4 p:nä kesäkuuta 1943.

ULKOASIAINMINIS...
31/254 Sal 43
23/6-43
KYHMÄ 5 OSASTO C39

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:o 32, jonka otsikkona on:

"Tilanteesta Kroatiassa".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Lyöntilä.

Herra Ministeri
Tohtori Henrik RAMSAY.
H e l s i n k i.

UE13:A4.

Z A G R E B ISSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 32.

Zagrebissa 4 p:nä kesä kuuta 1943.

ULKOASIAINMIN
31 254 Sal 43
23/6-43
5. 639.

Asia: Tilanteesta Kroatiassa.

Jo ennen esiripun laskemista Afrikan sotanäyttämöllä oli akselivaltain taholla otettu huomioon välttämättömyys saada Balkanilla esiintyvä sissiliike kokonaan likvidoituksi. Viime vuoden lopulla Kroatiassa sissejä vastaan aloitettu puhdistusaktiohan ei johtanut täydelliseen tulokseen, sillä sissien päävoimien esikuntineen onnistui tiettömässä alppimaastossa peräytyä Montenegron vuoristoon ja Herzegovinaan. Sotilastaholla on arvioitu siellä olevien sissien lukumäärä 30.000 mieheksi. Heitä vastaan on nyt käynnissä uusi tuhoamistaistelu ja siihen ottaa osaa sekä saksalaisia /mm. Prinz Eugen SS-divisioona/, kroattialaisia, bulgarialaisia että italialaisia joukkoja Stuka-koneiden ja panssarivaunujen tukemina.

Se seikka, että sissit ja heidän kuuluisa johtajansa Tito ovat saarrettuina, on epäilemättä aiheuttanut hermostuneisuutta Kremlissä. Sieltä käsinhän on viime aikoina /Tassin välityksellä/ yhä innokkaammin ruvettu levittämään kauhukuvauksia Kroatiassa muka vallitsevasta sekasorrosta ja kapinahankkeista, joista lähetystö jo edellisessä raportissa tiedoitti. Puhdistustoiminta näyttää tällä kertaa suuntautuvan četnikkeihinkin, joiden päällikkö kenraali Mihailović lienee päässyt Montenegron motista livistämään. Četnikit ja partisaanit käyvät muuten parhaillaan sanasotaa

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

siitä, kumpiko liike on suorittanut enemmän tihutöitä. Četnikkejä syytetään siitä, että he ovat muka surmanneet 16.000 vanhusta, naista ja lasta; teurastettujen miesten lukumäärän väitetään nousevan satoihin tuhansiin. Partisaaneista on vastasyytöksenä esitetty samanlaisia lukuja ja heidät kannattajineen leimattu "kommunistisiksi rikollisiksi, rosvoiksi ja seikkailijoiksi". Eräässä Draža Mihailovićin allekirjoittamassa lentolehtisessä todetaan: " Kommunistien Serbiassa ja Bosniassa suorittamista julmuuksista voi kirjoittaa paksuja niteitä ".

Sen johdosta, että partisaanien päätukikohta Slavnik ja eräitä muita linnoitettuja vuoristoasemia oli äskettäin rynnäköllä otettu, lausui Kroatian valtion propagandapäällikkö radiopuheessaan seuraavaa: " Sissiliike on täydessä hajoamistilassa. Moskovasta käsin komissaari Šerkov kehoittaa turhaan pakenevia sissijoukkoja pysähtymään ja noudattamaan komentajiensa käskyjä. Turhaan yrittää myös juutalainen Pijade saada jäljelle jääneitä sissejä jatkamaan rikollista toimintaansa. Sissien tiedonannoissa ei mainita enää lainkaan paikannimijä, vaan sensijaan puhutaan muka etenemisestä etelää kohti, millä todellisuudessa koetetaan verhota pakoa Montenegroon. Sissien johtaja Tito tunnustikin itse eräässä viestissään Stalinille: Asemamme on vaikea ja tappiot ovat kuvaamattoman suuret, koska vastustaja on lukumääräisesti ylivoimainen ja erinomaisesti aseistettu, jotavastoin meidän on taisteltava yksin, ilman minkäänlaista apua".

"Voimmekin jo nyt väittää, että 9/10 Kroatiaan tunkeutuneista sisseistä on täydellisesti tuhottu. Jäljelle jääneistä hajoitetuista joukoista voidaan sanoa, ettei niille tule edes onnistumaan metsän reunoilla olevien viljapeltojen hävittäminen. Ei/Churchillin ja Stalinin eikä pakosalla olevien sissipäälliköiden onnistu tässä suhteessa saada muutosta aikaan. Euroopan linnoituksessa ei ole oleva troijalaisia hevosia ja vielä vähemmän avoimia vihollisia".

Ikäänkuin tämän virallisen kannan -ilmaisun vastapainoksi hyökkäsi jo seuraavana yönä Italian miehittämästä Sloveniasta käsin 600 sissiä parinkymmenen kilometrin päässä Zagrebista länteen olevaan Sviveta Nedeljan purjelentokouluun. Vahdit yllätettiin ja siellä olleet

80 sotilasta ja yhtä monta kadettia sissit veivät mennessään samoin kuin suuren määrän ilmapallosilkkiä,elintarvikkeita ym.Parin vangitun sotilaan onnistui kuitenkin matkalla paeta. Näiden kertoman mukaan sissit olivat käyttäneet sekä saksalaisia että kroatialaisia sotilaspukuja. Samoihin aikoihin sissit tekivät pääkaupungin läheisyydessä toisenkin yllätyshyökkäyksen. Svieta Klaran ilmatorjunta-aseman neljä miestä käsittävä vartiosto ja vartiokojussa olleet kaksikymmentä sotilasta vangittiin ja valonheittäjät hävitettiin. Tunnettu zagrebilainen lääkäri, joka viime viikolla oli autolla kaupungin ulkopuolella muilutettiin sissien luo, mutta autonkuljettaja päästettiin vapaaksi.

Vaikka tällaisia yksityisiä tapauksia on äskettäin sattunutkin, voidaan kuitenkin katsoa, että sisäpoliittinen tilanne on Kroatiassa viime puolen vuoden aikana huomattavasti parantunut ja on yhä paranemassa.Laajat alueet, jotka viime vuonna vielä olivat partisaanien hallussa, ovat nyt puhdistetut. Hajanaiset sissijoukot ovat etupäässä tulleet luoteesta ja lännestä Italian rajalta, joka ei ole suljettu. Kroatit valittavat ja syystäkin, etteivät voi ulottaa toimintaansa ns. toiselle vyöhykkeelle, joka on italialaisten hallussa. Lisäksi 90.000 kroatialaista sotilasta on saksalaisten komennossa eikä niinollen vapaasti oman hallituksen käytettävissä.Saksalaiselta taholta kuulee väitettävän, että kroatialaiset upseerit eivät ole tehtäviensä tasalla.Kun sissien pääjoukot nyttemmin on karkoitettu Kroatian valtakunnan ulkopuolelle, on myös maan itäistä, Drina-joen rajaa uudestaan linnoitettu niin, että se, kuten/ "Nova Hrvatska"-lehti 1.6.43 kirjoitti,on suojamuurina kaikkina aikoina kestävä vihollisen jokaisen hyökkäyksen.

Romanian lähettiläs,joka äskettäin on ollut matkoilla mm.Roomassa,arveli Saksan suunnittelevan offensiivia idässä ja nimenomaan pohjoisella lohkolla ja ehkä Moskovaakin vastaan vain siinä tapauksessa, että sen onnistuu saada varmoja tietoja siitä,että liittoutuneiden maihinnousuvalmisteluihin tarvitaan vielä muutamia kuukausia. Vatikaanipiirissä ollaan hänen sanojensa mukaan tyytymättömiä senjohdosta, että sotaa käyvien taholla niin puolella kuin toisellakin ollaan vielä kiihkeitä /acharné/,minkä vuoksi aika ei ole vielä kypsä xxxxxxxxx rauhanvälityksen.

Täällä on tyydytyksellä vastaanotettu tieto,että Italian hallitus on kutsunut takaisin läh.Casertanom, joka oli syynä min.Lorkovićin eroon.

Asiainhoitaja AŠYöntilä

AŠYöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 33.

Asiainhoitaja Yöntilä.

12/6-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 242/116.

Zagrebissa 12 p:nä kesäkuuta 1943.

...ASIAINMINISTERIÖ
30/254 Sal. 1943
18/6-43 | No - | Liit. -
RYHMÄ 5 | OSASTO C39 | ASIA

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:o 33, jonka otsikkona on:

"Rauhaton Balkani".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Yrjötilä

Herra Ministeri
Tohtori Henrik RAMSAY.
H e l s i n k i.

UE13:A4.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
30 / 254 Sal. D. 13 43
18/6-43 № - Lit. -
RYHMÄ 5 OSASTO C39 ASIA

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 33.

Zagrebi ssa 12 p:nä kesäkuuta 1943.

Asia: Rauhaton Balkani.

Italiaan kohdistetun raivokkaan hermosodan jälkimainingit alkavat jo tuntua Balkanin kansojen mielialassa. Uusi sodan uhka ja epämääräinen tulevaisuus näyttävät askarruttavan kaikkien mieliä. Kansanhuollon yhteydessä esiintyvien vaikeuksien ohella on liittoutuneiden taitavasti järjestämä huhupropaganda ja etenkin hajallaan olevien sissien viime aikoina yltynyt toiminta ollut omansa lisäämään yleistä hermostuneisuutta.

Serbiassa elintarviketilanne on melkoisesti huonontunut ja epätoivon vallassa oleva väestö odottaa vain maihinnousua, kuten minulle äskettäin kertoi muudan gestapon virkamies, joka oli käynyt Beogradissa. Matkalla hän oli Kroatian puolella nähnyt paljon tuhotöiden jälkiä. Eräässäkin paikassa suuri veturi oli ollut kumollaan metsän reunassa 50 metrin päässä ratavallista, johon se räjähdyksen voimasta oli sinkoutunut.

Rautatieliikenne Zagrebista Serbiaan ja yleensä kaakkoon on jälleen ollut partisaanien yöllisten hyökkäysten kohteena. Slavoniassa on rautatieliikenteen ylläpitämiseksi pakko turvautua panssarijuniin. Tässä maakunnassa sijaitsee myös min. Bošnjakovićin anopin suuri maatila, jonka partisaanit hiljan ryöstivät putipuhtaaksi vieden mennessään nelisenkymmentä hevosta, erilaista karjaa, viljavarastot, liinavaatteita jne., jättäen tällä kertaa kuitenkin

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

rakennukset polttamatta.

Samoinkuin Stalin viime vappuna antamassaan päiväkäskyssä oli yllyttänyt kaikkia slaavilaisia kansoja rupeamaan sisseiksi, oli Kroatiassa toimivien partisaanien johtaja Titokin,joka pääjoukkoineen on edelleen saarrettuna Herzegovinan ja Montenegron vuoristossa, kehoittanut hajallaan olevia sissejä ripeämpään tuhoamistoimintaan. Pessimistit arvelevat tilanteen olevan Slavoniassa sellaisen, että liittoutuneet voisivat sinne suuremmitta vaikeuksitta ilmateitse kuljettaa maihinlaskujoukkoja.

Virallisella taholla toivotaan voitavan pitää sissit kurissa kutsumalla yhä uusia joukkoja asepalvelukseen. Ulkoministeri Budak,jonka kanssa pari päivää sitten keskustelin, väitti tosin, ettei sissiliike ole viime aikoina päässyt laajenemaan tähdentäen aiemmin tiedoittamaani näkökohtaa, että sissien toimintaa ei voi saada päättymään niin kauan, kun itäinen rintama on olemassa. Samalla hän mainitsi, että partisaanien menettelytavat ovat verrattavissa niihin,joihin ustašamiehet turvautuivat ollessaan oppositiossa Jugoslavian hallitukseen. "20 miestä voi aina missä tahansa saada aikaan tuhoja"--- " jos tuho meitä odottaa, emme aio kuolla lampaina, vaan villeinä susina".

Mitä Moskovassa pidettyyn yleislaavilaiseen kongressiin ja sen hyväksymiin päätöslauselmiin tulee, suhtautuu niihin täysin kielteisesti ustaša-Kroatia. Täällä onkin tyydytyksellä pantu merkille, että sanotussa kongressissa kroatit eivät olleet edustettuina, mutta sensijaan kylläkin Titon johtama "Jugoslavian fascisminvastainen neuvosto" ja "Jugoslavian kommunistisen puolueen keskuskomitea". Sitäpaitsi kroatit eivät yleensä katso olevansakaan slaaveja muuta kuin kieleltään. Ennenkuin partisaanit vasaran ja sirpin tunnuksin alkoivat terrorisoida Kroatian talonpoikaisväestöä, oli kroateille jo annettu havainto-opetusta siitä, miten panslavistit heihin suhtautuvat. Ensimmäisen maailmansodan lopussa kroatit joutuivat nim. Odessassa kokemaan suunnilleen samantapaista kuin puolalaiset Katyn tapauksessa.

Tässä yhteydessä lienee syytä viitata Kroatian propagandapäällikön 25/5 pitämän puheen seuraavaan kohtaan:" Vaikka kroatit olisivatkin slaaveja, mitä he kuitenkaan eivät ole, he hylkäisivät sittenkin yleisslaavilaisen ajatuksen, huolimatta siitä, missä muodossa se heille esitetään."Muitakin tämänkaltaisia kannanottoja on Kroatian lehdistössä äskettäin esitetty.

Kroatiassa on ollut liikkeellä itsepintainen huhu, jota virallisessakin asemassa olevat henkilöt ovat levittäneet. Sen mukaan poglavnik suunnittelee virkistysmatkaa Sveitsiin, mutta jos sikäläinen hallitus ei siihen suhtaudu suopeasti, tulisi matka tehtäväksi Böömiin. Hänen poissa ollessaan hoitaisi valtionpäämiehen tehtäviä triumviraatti : ulkoministeri Budak, sisäministeri Artuković ja Saksan valtuutettu kenraali Glaise von Horstenau. Sveitsin pääkonsuli, jolta eräät toisetkin diplomaatit olivat asiaa tiedustelleet, vakuutti minulle, ettei hän tiennyt matkasta mitään. Hän lisäsi arvelunaan, että gestapo, joka ei näytä luottavan ustašahallituksen kykyyn ylläpitää järjestystä maassa, tahallisesti levittänee huhua saadakseen tietää, miten kansa siihen reagoi. Ministeri Budak taas, jolta sivumennen kysyin,oliko poglavnik aikonut matkustaa ulkomaille, vastasi kuuleensa saman huhun, väittäen sen olevan täysin perättömän ja englantilaisten keksimän.

Arvovaltaiselta taholta olen kuullut, että täällä on ollut käsiteltävänä suunnitelma uuden, lipa-nimisen rahayksikön käyttöönottamiseksi ja kunan poisvetämiseksi liikkeestä. Syyt: 1/ inflation vastustaminen ja 2/ se seikka,että partisaanien hallussa kuuluu olevan 9 miljaardia kunaa. Suunnitelman mukaan olisi lipan arvo määrättävä seuraavasti: 100 kunaa= 1 lipa = 1 RM. Tämä suhde vastannee kunan nykyistä ostokykyä. Suunnitelmasta lienee kuitenkin luovuttu.

Kroatian katolininen kirkko järjesti Zagrebissa 6/6 tavanmukaisen katumusjumalanpalveluksen kulkueineen, jonka ohimarssi kesti kymmenen tuntia.Lontoon radio käytti tilaisuutta hyväkseen leimatakseen asian kirkon mielenosoitukseksi Kroatian juutalaisvainoja vastaan,mistä ei tietenkään ollut kysymys.

Asiainhoitaja A. Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 34.

Asiainhoitaja Yöntilä.

18/6-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 248/119.

Zagrebissa 18 p:nä kesäkuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
N:o 32 254 Sal. 43
25/6-43
5. C39.

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:o 34, jonka otsikkona on:

"Hajatietoja Kroatiasta".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Ujontilä.

Herra M i n i s t e r i
Tohtori Henrik RAMSAY.
H e l s i n k i.

UE13:A4.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
No. 32 254 Sal. 43
25/6-43
RYHMÄ OSASTO
5. C 39.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 34.

Zagrebi ssa 18 p:nä kesä kuuta 1943.

Asia: Hajatietoja Kroatiasta.

Eräältä saksalaiselta lehtimiestuttavaltani, jonka aikaisemmat ennustukset ovat yleensä vastanneet sotatilanteen kehitystä, olen kuullut eräitä näkökohtia, joista en malta olla tietoittamatta.

Pari viikkoa sitten hän lausui käsityksenään, että sota kehittyy tasapeliä kohti. Saksan on kuitenkin pakko tänä kesänä ryhtyä jonkinlaiseen offensiiviin idässä, jotta Venäjä ei tulisi liian vahvaksi ensi talveksi. Sotatoimien rajoittuessa idässä asemasotaan, Venäjällä olisi tilaisuus parantaa taloudellista aemaansa ja kehittää rauhassa sotatarviketuotantoaan, samalla kun liittoutuneiden sotakalustohankinnat Venäjälle lisääntyisivät.

Tavatessani tiedoittajani äskettäin jälleen hän kehitteli seuraavaa ajatuksenjuoksua, johon ehkä sisältyy annos toiveajatteluakin. Tunisian tapahtumien jälkeen Englannin asema Venäjään nähden on vahvistunut ja Moskovan on ollut pakko vaatimuksissaan lehdä Englannille myönnytyksiä, mikä osoittaa, että Venäjä ei ole enää yksin ratkaiseva tekijä. Venäjän vaatimukset, kuten pääsy Dardanelleille ja Intian valtamerelle, ovat olleet Englannille epämieluisia ja ristiriidassa sen etujen kanssa, samalla tavoin kuin Italian vaatimukset Ranskaan ja Balkaniin nähden o-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

vat esteenä Saksalle ja rajoittavat sen toimintavapautta. Ei ole mahdotonta, että tilanne kehittyy sellaiseksi, että Venäjän ja Italian on vetäydyttävä sodasta pois, jolloin Englanti ja Saksa voivat helpommin lähentyä toisiaan. Kysymys on siitä, kummanko päävaltion liittolaisen vastustuskyky ensin murtuu.

Tiedoittajani otti puheeksi myös ilmapommitukset. Miksi Saksa ei ole ryhtynyt suurpommitukseen Englantia vastaan? Hitler on monesti osoittautunut taitavaksi psykoloogiksi. Tuntuu siltä, että yleinen käsitys on kehittymässä siihen suuntaan, että nykyistä sodankäyntiä suuriin asutuskeskuksiin kohdistuvine pommituksineen ruvetaan pitämään järjettömänä. Jos taas Saksa ryhtyisi järjestelmällisesti ahdistamaan Lontoota lähettämällä muutamia kertoja tuhannen lentokoneen käsittäviä pommituslaivueita, niin sanottaisiin vain: sota on sota ja siihen on alistuttava. Senvuoksi Hitler on vielä jonkin aikaa odottavalla kannalla.

Liittoutuneiden maihinnoususta puheenollen tiedoittajani arveli sitä suunniteltavan samanaikaisesti Sardiniaan, Välimeren Ranskaan ja ehkä Espanjaan ja Portugaliin. Saksan lähettiläs on minulle myöskin lausunut käsityksenään, että maihinnousua yritettäneen samalla kertaa monella taholla.

Kroatian propagandapäällikkö, jonka kanssa keskustelin samasta asiasta, oli sitä mieltä, että maihinnousua Albaniaan ei ajateltane, sillä sen vuoristosta ei kuitenkaan päässi eteenpäin. Dalmatian rannikko on taas liian kaukana. Kreikkaan ja Serbiaan ei yritettäne maihinnousua, koska näiden maiden pakolaishallitukset ovat Lontoossa tehneet esityksen, kuten hän väitti varmasti tietävänsä, että nämä maat ja niiden kansat säästettäisiin joutumasta suursodan taistelukentäksi. Sitävastoin hän väitti olevansa vakuuttunut, että maihinnousu tapahtuu Pohjois-Norjassa päämääränä sukellusvenevaaran torjuminen pohjoisilla vesillä ja Ruotsin taivuttaminen sotaan, jotta Saksa ei voisi käyttää hyväkseen sikäläisiä malmikenttiä.

Keskustellessani 17/6 Saksan lähettilään kanssa Saksan armeijan näennäisestä passiivisuudesta, tämä huomautti, että Saksalla on aikaa odottaa varsinkin, kun sen elintarviketilanne ei ole huono. Kysymykseen

ni, mitä hän voi sanoa liikkeellä olevista huhuista, että Saksa tunnustelisi preventiivisotaa Turkkia vastaan, lähettiläs vastasi, ettei Saksa ajattelekaan sellaista, lisäten, että turkkilaiset eivät yhdy bolševikkeihin, mistä englantilaiset kyllä pitävät huolen. Lähettiläs väitti, että nykyään ei ole vireillä rauhantunnusteluja liittoutuneiden ja akselivaltain kesken. Kroatian ulkoasiainjohto tuntuu kuitenkin olevan päinvastaisella kannalla, kuten ilmeni eräästä keskustelusta valtiosihteeri T:n kanssa.

\- - -

Kroatiassa on äskettäin vangittu parisenkymmentä täkäläistä upseeria aseiden luovuttamisesta partisaaneille ja yleensä sissien toiminnan tukemisesta. Oikeudenkäynti heitä vastaan on vireillä Karlovacissa. Unkarin virkaveljeni kertoman mukaan on osa syytetyistä jo saanut tuomionsakin.

Saksan valtuutettu kenraali Kroatiassa kertoi 16/6, että partisaanit ovat Montenegron taisteluissa hiljan menettäneet 6.000 miestä. Sissijohtajat Tito ja Mihailović lienevät päässeet motista pujahtaa maan. Jälkimmäinen kuuluu liikkuvan Serbiassa talonpojaksi pukeutuneena.

Täkäläisissä poliittisissa piireissä on kiinnitetty huomiota siihen, että poglavnikilla oli äskettäin neuvottelu erään Maček-kin puolueen johtohenkilön kanssa. Arvellaan, että kysymyksessä lienee yritys saada mačekilaiset mukaan hallitusvastuuseen.

Asiainhoitaja
A. Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 35.

Asiainhoitaja Yöntilä.

25/6-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 256/123.

Zagrebissa 25 p:nä kesäkuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
№ 34 / 254 Sal D. 1943
7/7-43 | № - | Liitt. -
MYNMÄ 5 | COASTO C39 | ASIA

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:o 35, jonka otsikkona on:

"Kroatiassa kuultua".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Alfonti Lä.

Herra Ministeri
Tohtori Henrik RAMSAY,
H e l s i n k i.

UE13:A4.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 35.

Zagrebi ssa 25 p:nä kesä kuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
34/254 Sal D. 43
7/7-43 | № - | Liitt. -
KYHMÄ 5 | C30 | ASIA

Asia: Kroatiassa kuultua.

Valtakunnanministeri Himmler on äskettäin käynyt Zagrebissa. Matka on tietenkin antanut aihetta monenlaisiin huhuihin. Unkarin virkaveljeni kertoi myös kuulleensa sellaisen arvelun, että Himmlerin matkan tarkoituksena oli poglavnikille ilmoittaa, että Saksa ottaa maan johdon käsiinsä sodan ajaksi siinä tapauksessa, että Italian ehkä on pakko tehdä erillisrauha. Kroatian asema tulisi olemaan suunnilleen samanlainen kuin Hollannin. Toisen version mukaan poglavnik hallituksineen jäisi muodollisesti edelleen paikoilleen. Saksan poliisiattashea, jonka kanssa asiasta keskustelin, ei nimenomaan halunnut kumota tätä käsitystä, mutta huomautti kuitenkin, että hänen esimiehensä oli Zagrebissa vain neljä tuntia.

23/6 otin asian puheeksi myös ulkoministeri Budakin kanssa. Ministeri leimasi vääriksi Himmlerin matkan johdosta liikkeessä olevat huhut, lisäten, että Saksan intressissä ei ole miehittää Kroatiaa. Saksalle on tällä hetkellä tärkeämpää, että maahan saadaan järjestys mahdollisimman pian. Hän ei uskonut myöskään, että Italia niin helposti vetäytyy sodasta erilleen, koska sillä ei ole mitään odotettavaa Englannilta. Kroatian hallituksella on nykyään suuria vaikeuksia partisaanien vuoksi, koska täällä ei ole riittävästi upseereja. Montenegron vuoristos-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sa saksalais-bulgarialais-italialaiset joukot ovat valloittaneet partisaanien vakinaisten sotajoukkojen korkeimman turvapaikan Durmidorin/2525 m/.Tässä vaikeassa maastossa on noin 12.000 sissiä tuhottu. Ministeri korosti,että sissiliike ei ole Kroatian sisäinen asia, sillä täällä on kansainvälisiä vapaajoukkoja,serbejä,albaaneja,montenegrolaisia jne. Sissiliikettä ei voi lopettaa kokonaan niin kauan kuin sota kestää. Saksan ja Italian miehittämästä Sloveniasta on maahan tullut niinikään partisaaneja. Montenegron vuoristossa on todettu englantilaisten viime aikoina laskuvarjoilla pudottaneen vaatteita,elintarvikkeita, lääkeaineita ja aseita. Kroatialle on tärkeätä saada sato turvatuksi. Satotoiveet ovat yleensä hyvät, mutta vaara on tarjona, että partisaanit yrittävät hävittää viljan.

Saksan poliisiattashea piti tähdellisenä, että hajallaan olevat sissit saadaan tuhotuksi, ennenkuin maissi on kasvanut miehenkorkuiseksi. Kokemuksesta tiedetään, että sissit kätkeytyvät maissipeltoihin ja niitä takaa-ajettaessa vinkuu kuulia joka taholta.

Kroatiassa on kesäkuussa vangittu n. 400 ylioppilasta, jotka olivat kieltäytyneet menemästä kutsuntaan. Osa heistä oli yrittänyt liittyä sisseihin.

Eräs diplomaattituttavani,joka tavallisesti on hyvin informoitu, kertoi 22/6, että Bulgarian kuninkaalla oli viikko sitten ollut pitkä keskustelu Neuvostoliiton lähettilään kanssa ja sen jälkeen heti matkustanut incognito Hitlerin luokse. Tavatessani saman tiedoittajan juhannuspäivänä hän sanoi saaneensa monelta taholta lisätietoja Saksan ja Venäjän rauhantunnusteluista ja arveli, että nyt jo voidaan puhua suorastaan rauhanneuvotteluista.Japani kuuluu toimivan asiassa kovin aktiivisena.

Bulgarian lähettiläs lausui minulle äskettäin rauhantunnusteluista puheen ollen, että Neuvostoliitto ajaa yksinomaan omaa politiikkaansa eikä välitä lainkaan liittolaisistaan.

Asiainhoitaja A. Yöntilä.

A. Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: E 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 36.

Asiainhoitaja Yöntilä:

2/7-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 270/132.

Zagrebissa 3 p:nä heinäkuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERI
No 35/254 Sal 1943
8/7-43 | № - | LIIT. -
MYHMÄ | OSASTO | ASIA
5 | C39

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:ot 36 ja 37, joiden otsikkona on:

"Keskustelu Bulgarian lähettilään kanssa" ja "Kroatian sisäpoliittisesta tilanteesta".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Ajöntilä.

Herra M i n i s t e r i
Tohtori Henrik RAMSAY,
H e l s i n k i.

UE13:A4.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 36.

Zagrebi ssa 2 p:nä heinä kuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
35 / 254 Sal. 43
8/7-43 № - Liitt. -
5 C39 ASIA

Asia: Keskustelu Bulgarian lähettilään kanssa.

Tänään minulla oli pitkä keskustelu päivän kysymyksistä Bulgarian lähettilään, min. Mečkarovin kanssa. Katson olevan syytä siitä mainita seuraavaa.

Kroatian Sofian-lähettiläs oli viime kuun lopussa aikonut matkustaa Zagrebiin yhdessä Bulgarian oikeusministerin kanssa, joka oli kutsuttu tänne allekirjoittamaan oikeusapua rikosasioissa koskeva sopimus. Läh. M. kertoi tämän johdosta saaneensa hallitukseltaan salasähkeen, jossa häntä kehoitettiin tekemään esitys, jotta edellisen matka lykättäisiin edes muutamalla päivällä. Varovaisuussyistä Bulgarian hallitus tahtoi välttää, ettei oikeusministerin Zagrebin-matka leimattaisi poliittisluontoiseksi, etenkin kun kroatit sisäpoliittisistakin syistä tekevät mielellään paljon hälyä kaikista ulkopoliittisista edesottamuksistaan. Sähkeen johdosta läh. M. oli käynyt min. Budakin puheilla ja järjestänyt asian hallituksensa toivomuksen mukaisesti.

Samanaikaisesti oli täällä käymässä Italian valistusministeri, prof. Biggini, paluumatkalla Budapestista, jossa hän oli ollut viisi päivää. Mussolinin propagandaministeri tahtoi pakottaa Kroatian allekirjoittamaan kulttuurisopimuksen, joka hänellä oli valmiina mukanaan. Sen mukaan Kroatian olisi pitänyt perustaa italialaisia kouluja, lähettää ylioppilaita Italiaan opiskelemaan, kutsua

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tänne italialaisia professoreita jne. Kroatian hallitus kieltäytyi kuitenkin allekirjoittamasta sopimusta, koska se ei ollut asiaan etukäteen perehtynyt. Unkarin asiainhoitaja tiesi kertoa, että min. Budak oli asettanut kulttuurisopimuksen hyväksymisen ehdoksi, että Italia ensin täyttää Spalaton /Split/ kunnan ja Curzzolan /Korčula/ saaren asukkaille 18.5.41 lupaamansa hallinnollisen ja kulttuuriautonomian.

Läh.M. kertoi kuulleensa arvelun, että Piemontin herttua ja Englannin kuningas olisivat tavanneet toisensa äskettäin Algeriassa. Vaikkakin Mussolini kohdatessaan viimeksi Hitlerin lienee kovasti vaatinut rauhantunnustelujen aktivointia ja jota Hitler olisi jyrkästi vastustanut, läh. M. ei pitänyt todennäköisenä, että Englannin kuninkaan matkan tarkoituksena olisi ollut rauhantunnustelu. Englanti tahtoi kai Amerikalle vain osoittaa, että se aikoo Pohjois-Afrikassa myös pysyä. Lähettilään mielestä Saksalla pitäisi nykyään olla suuremmat mahdollisuudet päästä rauhaan Venäjän kuin länsivaltojen kanssa. Rauhanneuvottelut jälkimmäisten kanssa eivät Saksassa olisikaan populäärejä viime aikaisten ankarien pommitusten johdosta. Mikäli Saksa olisi valmis luopumaan Ukrainasta, voisi Stalin suostua luovuttamaan sille suurimman osan alueen viljasta. Viitattuani siihen, mitä eräs saksalainen lehtimies oli minulle kertonut Japanin ja Neuvostoliiton silmäänpistävän hyvistä suhteista, joiden perusteella edellinen sallii Amerikan esteettömästi Siperian kautta toimittaa Neuvostoliitolle sotatarvikkeita, lähettiläs kehitteli ajatustaan Japanin ja Venäjän intressiyhteydestä, joka on ristiriidassa Englannin ja Amerikan etujen kanssa.

Lähettiläs tiesi kertoa, että Saksa on tehnyt Turkin kanssa sopimuksen 50 tiikeritankin luovuttamisesta jälkimmäiselle ja sitä /17 kappaletta on jo toimitettu. Korkea turkkilainen upseeri on kertonut, että Turkki pysyy puolueettomana; mutta jos Englanti pyrkii marsittamaan joukkoja Turkin kautta, ei tämä katso voivansa sitä asevoimin estää, kuten Bulgariakaan ei ole vastustanut saksalaisten joukko-

kuljetuksia maansa lävitse. On eri asia, miten Saksa asiaan suhtautuu. Liittoutuneethan ovat koonneet suunnattomia sotavoimia lähitään. Ei ole mahdotonta, että Saksa sopivan hetken tullen miehittää Euroopan puoleisen Turkin salmeihin saakka. Se seikka, että Kroatian kautta on äskettäin kulkenut etelää kohti 50 - 100 sotilasjunaa, osoittaa, että Saksa on huolellisesti valmistautujut siltä varalta, että liittoutuneet yrittäisivät maihinnousua Salonikissa tai muualla Etelä-Balkanilla.

Saksan rintamilla vallitsevasta näennäisestä hengähdystauosta huolimatta läh. M. sanoi olevansa vakuuttunut, että Saksalla on vielä hyviä valtteja käytettävänään ja että maassa on suunnattomia sotavalmistuksia tekeillä. Siitä oli Hitler poglavnikillekin puhunut tämän viime kerralla käydessä johtajan päämajassa eikä valtionpäämiehelle syötetä propagandaa. Saksassa valmistellaan parhaillaan mm. raskaampia pommikoneita ja tankkeja kuin mitä liittoutuneilla on.

Tässä yhteydessä haluan mainita, mitä muudan Saksan lähetystön virkamies minulle on lausunut. Pietaria ja sen sotateollisuuslaitoksia, jotka pystyvät valmistamaan tämän piirin tarvitsemat sotatarvikkeet, Saksa ei halua pahemmin pommittaa, koska on saatu tietää, että sinne on siirretty työhön suuri joukko saksalaisia sotavankeja eikä omia kansalaisia mielellään tahdota tuhota.

Asiainhoitaja A. Yöntilä
A. Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: E 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 37.

Asiainhoitaja Yöntilä.

3/7-43.

5000—8—42 3785.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 37.

Zagrebi ssa 3 p:nä heinä kuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
Nro 35 / 254 Sal D. 19 43
8/7-43 № - Liitt. -
KYHMÄ 5 OSASTO C39 ASIA

Asia: Kroatian sisäpoliittisesta tilanteesta.

Lähetystön raportissa n:o 34 tiedoitettiin, että täällä oli vangittu kroatialaisia upseereja syytettyinä yhteistoiminnasta sissien kanssa. Vangittujen joukossa oli kymmenen upseeria ja saman verran aliupseereja. Upseereista oli korkein sotilasarvoltaan everstiluutnantti. Viisi upseeria on tuomittu kuolemaan ja heidän tuomionsa pantiin täytäntöön t.k. 1 p:nä. Oikeudenkäynti, joka oli salainen, kesti 12 päivää. Luotettavalta taholta saamieni tietojen mukaan kaikki syytetyt olivat avoimesti tunnustaneet syyllisyytensä ja olivat olleet suorastaan ylpeitä siitä, että olivat niin menetelleet. Tuomarille he olivat tehneet röyhkeitä vastakysymyksiä, kuten sellaisia kuin, mitä hän olisi heidän asemassaan tehnyt. He olivat vakuuttaneet toimineensa vakaumuksesta maan vapauden hyväksi taistellen italialaisia joukkoja vastaan. Tiedoittajani korosti erikoisuutena, että kukaan syytetyistä ei ollut kommunisti. Viime kuukausina on nimittäin täkäläisissä mielialoissa tapahtunut oireellinen muutos. Kaikki eri leireihin kuuluvat vapaajoukot väittävät ja katsovat nyt taistelevansa Kroatian itsenäisyyten puolesta.

Toiselta puolen ei ole ollut havaittavissa seurauksena Jugoslavian pakolaishallituksen ja Moskovan välisistä neuvotte-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

luista, että partisaanit ja četnikit olisivat liittyneet yhteen suuremmassa määrässä kuin aikaisemminkaan. Kuningas Petarin äskettäin Lontoosta käsin antamaan julistukseen Jugoslavian federatiivisen kuningaskunnan muodostamisesta, jossa kroatit serbien ja sloveenien ohella tulisivat muka olemaan samanvertaisia jäseniä, on täällä suhtauduttu ivallisesti ja epäluuloisesti. Trifunovićin uudessa pakolaishallituksessa on pääasiallisesti ortodokseja ja radikaaleja serbejä, jotka aina ovat olleet suurserbialaisuuden lipunkantajia. Tuntuu oudolta, että he nyt istuvat samassa hallituksessa muutamien kroattien kanssa. Sotaministerinä on jälleen kenraali Draža Mihailović ja hänen sijaisenaan kenraali Živković, suurin kroattiem vihaaja, joka oli kuningas Aleksanterin v.1929 toimeenpaneman sotilasdiktatuurin johdossa.

Saksalaiset ovat levittäneet arvelua, että Mihailović Montenegrossa sissejä vastaan käytyjen taistelujen jälkeen olisi paennut ja päässyt turvaan englantilaiseen sukellusveneeseen. Se ei kuitenkaan tunnu uskottavalta, sillä akselin joukkojen ei onnistunut edetä sinne saakka, missä Mihailović taistelujen aikana oleskeli. Miten Mihailović olisi voinut poistua Balkanilta ajankohtana, jolloin täällä on odotettavissa liittoutuneiden aktiivisempaa toimintaa? Jos hän on todella paennut, on todennäköistä, että hän on korkeintaan lähtenyt Afrikaan. Saksalaisten aikaisemmin levittämä huhu, että Mihailović Moskovan painostuksesta olisi erotettu pakolaishallituksesta on myös osoittautunut vääräksi, koska hänet jälleen otettiin jäseneksi Trifunovićin hallitukseen. Se seikka, että kenraali Živković on pakolaishallituksessa sotaministerin sijaisena viittaa siihen, että Mihailović ei ole paennut, ainakaan Englantiin.

Durmitorin taistelun jälkeen, jossa partisaanit kärsivät verisen tappion menettäen n. 12.000 miestä, samalla kun yhdistyneitten saksalaisten, bulgarialaisten, kroattien ja italialaisten joukkojen tappiot olivat vain n.600 kaatunutta, jäljellä olevat järjestyneet partisaanijoukot n. 8.000 miestä ovat vetäytyneet Kaakkois-Kroatiaan ja valloittaneet pienen Srebrenican kaupungin, joka sijaitsee n.80 km:n päässä

Sarajevosta koilliseen. Näiden partisaanien elintarviketilanne on huono ja pilkkukuume on päässyt suuresti leviämään heidän keskuuteensa. Sotilasviranomaiset ovat siepanneet sissipäällikkö Titon hajallaan olevillle partisaaneille lähettämän radioviestin, jossa näitä kehoitetaan hyökkäämään Zenican kaupungin suuntaan. Tämä sijaitsee n.60 km:n päässä Sarajevosta luoteeseen. Näiden paikkakuntien välinen rautatie on katkaistu.

29.6 oli Saksan lähetystössä läh. Kaschen johdolla kokous, johon otti osaa korkeita saksalaisia ja kroatialaisia sotilashenkilöitä. Edelliset arvostelivat ankarasti Kroatian armeijaa moittien etenkin siinä vallitsevaa huonoa henkeä. Ministeri Lorković, joka toimii jonkinlaisena Kroatian hallituksen ja saksalaisten joukkojen välisenä yhdysupseerina, piti tilaisuudessa pitkän puheen, jossa hän viitaten siihen, että puolet maasta on miehitetty, päätyi siihen lopputulokseen, että sisäisen ja ulkonaisen vihollisen torjumiseksi olisi välttämätöntä saada tänne vielä 6 á 7 saksalaista divisioonaa. Saksalaiselta taholta ilmoitettiin heidän päättäneen uudestijärjestää Kroatian armeijan, jota tarkoitusta varten kenraalimajuri Joppe oli tänne saapunut.

Saksalaiset suunnittelevat myös kenttäsantarmidivisioonan perustamista Kroatiaan järjestyksen palauttamiseksi ja gestapon toiminnan tukemiseksi. Tänne on jo saapunut 2.000 saksalaista kenttäsantarmia ja santarmikenraali. Divisioona on suunniteltu kokoonpantavaksi siten, että siihen kuuluisi 10 % valatakunnan saksalaisia, 30 % Kroatian saksalaisia ja 60 % luotettavia kroatteja.

Kroatian talonpoikaispuolueen varapuheenjohtaja, ins. Košutić, joka hiljattain on ollut poglavnikin puheilla, on lähipäivinä jatkava hänen kanssaan neuvotteluja ilmeisesti oppositiossa olevien mačekilaisten saamiseksi osalliseksi hallitusvastuusta.

Asiainhoitaja A.Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 639.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 38.

Asiainhoitaja Yöntilä.

16/7-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 287/138.

№ 36 254 Sal. 43
26/2-43 № – LIIT. –
RYHMÄ 5. OSASTO C 39. ASIA

Zagrebissa 16 p:nä heinäkuuta 1943.

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:o 38, jonka otsikkona on:

" Viime tapahtumat".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Ujöntilä

Herra Ministeri
Tohtori Henrik RAMSAY,
H e l s i n k i.

UE13: A4.

№ 36 254 Sal. 43

Z A G R E BISSA OLEVA LÄHETYSTÖ 86/7-43 — Salainen.

RAPORTTI n:o 38.

Zagrebi ssa 16 p:nä heinä kuuta 1943.

RYHMÄ 5. OSASTO 639. ASIA

Asia: Viime tapahtumat.

Tuntuu siltä kuin Kroatian yleinen mielipide olisi tyytyväinen sotatilanteen uuteen vaiheeseen. On väitetty, ettei Zagrebissa ole milloinkaan niin paljon juhlittu ja käytetty niin paljon alkoholijuomia kuin viime lauantaina, jolloin anglosaksien maihinnousu Sisiliaan tuli yleisesti tunnetuksi. Italialaisten miehittämän Dalmatian väestö, jonka elintarviketilannekin on erittäin huono, toivoo vahingoniloisena sortajilleen häviötä. Ustašapiireissä on ollut havaittavissa hermostuneisuutta ja pelkoa, että kostonhimoiset serbit voivat jälleen päästä valtaan. Virallisella taholla näyttää usko akselivaltain voitonmahdollisuuksiin järkkyneen.

Kroatian sensuroitu lehdistö on Sisilian sotatoimista kirjoitellut peitetysti ja rajoittunut ylimalkaisiin huomautuksiin. Niinpä johtavat päivälehdet "Hrvatski Narod" ja "Nova Hrvatska" ovat puhuneet anglosaksien paikallisista voitoista, jotka eivät voine johtaa lopulliseen päämäärään ja korostaneet tämän "epätoivoisen yrityksen" johtuneen pelkästään Stalinin painostuksesta.

Valtiosihteeri Turina, joka oli käymässä luonani, suhtautui tilanteeseen skeptillisesti eikä salannut huolestuneisuuttaan. Akselivaltain pienetkin vastoinkäymiset ovat aina kiihoittaneet sissien toimintaa. Vaikka säännölliset sissijoukot onkin karkoitettu maan länsiosasta itään ja heidän rippeitään vastaan käydään

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

taisteluja Srebenican, Vlasenican ja Zvornikin kaupunkien vuoristossa, on jälleen uusia partisaanijoukkoja muodostunut etupäässä Kroatian länsiosassa, samalla kun Slavonian metsissä piilevät sissitkin ovat nostaneet päätään. Länsi-Kroatiassa toimii myös mainehikas sissipäällikkö Tito, joka jokin aika sitten oli Durmitorin vuoristossa saarrettuna. Heinäkuun alussa hän oli kutsunut pieneen Otacacin kaupunkiin /Velebit-vuoriston pohjoispuolella/ suuren partisaanikokouksen, johon otti osaa kaksi edustajaa joka piirikunnasta. Valtiosihteeri T. vahvisti tiedon, että pari englantilaista lentokonetta oli laskuvarjoin pudottanut tilaisuuteen muutamia erikoisedustajiakin. Sissien vilkastunut toiminta on ilmennyt etupäässä tihutöinä, joita 3/5 miehen ryhmät ovat suorittaneet. Tällainen ryhmä yritti äskettäin ryöstää pääkaupungin laidassa olevat valonheittäjät. Banja Lukan maaherra /Grossgespan/ murhattiin viime viikolla helvetinkoneella; sen oli hänelle tuonut laatikossa muudan autobussin kuljettaja, joka ei enää muistanut, keneltä sen oli saanut. Erinäisiä junia on räjähdytetty kiskoilta etenkin Zagreb-Varazdinin linjalla. Viimeksi mainittua kaupunkia partisaanit ovat erikoisesti ahdistaneet. Sen kasarmialueelle ilmaantui äskettäin partisaaneja, sillä seurauksella, että muudan Vardaeniminen majuri piti puheen, jonka jälkeen hän ja viisi muuta upseeria ja viisikymmentä sotilasta siirtyi partisaanien puolelle. Tämän jälkeen partisaanit kuitenkin karkoitettiin kaupungista. Sen ympäristöä ovat saksalaiset Stuka-koneiden avulla pommittaneet. 14.7 500 partisaania valloitti Varazdinin läheisyydessä olevan suuren Lepoglavan vankilan, surmasivat ustašavartijat ja päästivät siellä olleet 800 vankia vapauteen./ Vankilan taloudenhoitaja pelasti henkensä pukeutumalla vangin pukuun/. 300 vankia liittyi partisaaneihin ja loput suurimmaksi osaksi ilmoittautuivat myöhemmin viranomaisille.

Valtiosihteeri T. valitti, että kroateilla ei ole aina riittävästi sotajoukkoja käytettävissään, mikä johtuu osaksi täällä olevien akselijoukkojen erilaisista intresseistä. Saksalaiset ovat kiinnostuneet lähinnä valtateiden turvallisuuteen, italialaiset taas etenkin rautatieyhteyksistään ja välttävät, mikäli mahdollista, yhteenottoja

partisaanien kanssa,jotavastoin kroattien tekisi mieli tunkeutua metsiinkin sissien pesäkkeitä tuhoamaan.

Varakonsuli Markkulan kertoman mukaan eräät partisaanit olivat t.k. 7 päivän vastaisena yönä yrittäneet hiipiä hänen asuntoonsa, jonka ovella on Suomen konsulinviraston kilpi. Vahdissa ollut poliisi, joita täällä on kaikkien ulkomaisten edustustojen edustalla / ja tavallisesti nukkuvat portaissa/, oli kuitenkin herännyt aitauksen särkemiseen ja tämän kehoitettua kuokkavieraat pysähtymään, nämä katsoivat parhaaksi pötkiä tiehensä. Poliisi oli vakuuttunut, että kyseessä oli ollut partisaaneja, sillä saman talon läheisyydessä oli aikaisemmin ammuttu kolme sissiä. 9.7 vastaisena yönä partisaanijoukkue aikoi tuhota pääkaupungin vesilaitoksen, siinä kuitenkaan onnistumatta.

Partisaanien lukuisten tihutöiden ja muuten kriitillisemmäksi käyneen tilanteen johdosta on täällä pidetty tarpeellisena koventaa yleisiä järjestysmääräyksiä. Zagrebissa liikkuminen kadulla klo 24 jälkeen on kielletty. Kaupungin ulkopuolella vartiosotilailla ja -poliiseilla on oikeus varoituksetta ampua kaikki, jotka klo 22 jälkeen liikkuvat ulkona. Zagrebin päärautatieaseman ympäriltä 500 metrin säteellä on kaikki radioantennit poistettu.

\- - -

Italian fascistipuolueen monijäseninen valtuuskunta, jonka jonkinlaisena erillisenä lähetystönä on toiminut Kroatiassa, on nyt lopetettu. Ainoastaan sen varajohtaja on jäänyt tänne virallisen lähetystön virkamieheksi. Saksan lähettiläs arveli, ettei valtuuskunta ollut onnistunut tehtävässään solmia luottamuksellisia suhteita täkäläiseen ustašajärjestöön.

Albaniaan liitetyllä Makedonian alueella olleet italialaiset miehitysjoukot ovat niinikään poistuneet ja heidän tilalleen on tullut Pohjois-Serbiasta saksalaisia joukkoja, jotka taas on korvattu bulgarialaisilla.

Ojentaessaan 14.7 poglavnikille valtuuskirjansa Italian uusi lähettiläs Petrucci puheessaan muistutti mieleen Kroatian suurelle

yleisölle epämieluisista seikoista korostaessaan, että Zvonimirin kruunu on koristava Aostan herttuaa ja että Kroatian riippumattomuus uuden Euroopan puitteissa on Rooman sopimuksissa 18.5.41 taattu. Kroatian johtavissa piireissä kysyttäneen, onko Italia pystyvä tämän suojelijatehtävän täyttämään.

Kroatian lehdistö on tyydytyksellä julkaissut otteita eräästä kenraali Milan Nedićin äskettäin "Srpski Narodiin" kirjoittamasta artikkelista, jonka otsikkona on " Jugoslavia on kuollut ". Siinä sanotaan mm.: " Me serbit olemme saaneet tarpeeksemme Jugoslaviasta. Tästä kurjasta yhdistelmästä, josta historia on meidät loitontanut ja jota uudessa Euroopassa ei enää ole oleva, emme enää halua kuulla. Serbian kansa ei tahdo Jugoslaviaa, koska sillä on oma kunniallinen ja mainehikas nimensä, jota Jugoslaviassa sorrettiin. Jugoslavia ei voi milloinkaan enää uudelleen syntyä, koska sitä eivät halua sen perustajat, sen kansat, uusi aika eikä uusi Eurooppa. Vain poliittisesti sokeat eivät näe uuden ajan merkkejä eikä todellisuutta."

Unkarin virkaveljeni kertoi 13. 7 , että Stalin ja presidentti Roosevelt tapaavat toisensa Teheranissa lähiaikana.

\- - -

En malta olla mainitsematta, että kahdelta taholta on minulle lausuttu ihmettely sen johdosta, että Suomi , oltuaan jo niin monta vuotta sodassa, on pystynyt maksamaan elintarvikelainansa korot Amerikalle.

Asiainhoitaja A. Yöntilä
A.Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 39.

Asiain koi Taja Yöntilä.

23/7-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 303/147.

Zagrebissa 23 p:nä heinäkuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
№ 37 2545 Sal. 1943
30/7-43 № - LIIT. -
OSASTO
5. C 39.

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:o 39, jonka otsikkona on:

"Tilanteesta".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Björkilä.

Herra Ministeri
Tohtori Henrik RAMSAY,
H e l s i n k i.

UE13:A4.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 39.

Zagrebi ssa 23 p:nä heinä kuuta 19 43.

Asia: Tilanteesta.

37 254 Sab. 243
30/7-43
5. C 39.

Zagrebin ympäristössä vehnänkorjuu on loppuunsuoritettu ja puiminen näinä päivinä aloitettu. Sato on yleensä keskinkertaista parempi. Viranomaiset ovat valitettavasti saaneet sadoittain ilmoituksia siitä, että partisaanit ovat sytyttäneet viljan palamaan ja hävittäneet jopa puimakoneet. Näin on ollut laita varsinkin Syrmiassa. Sato on turvattu pääasiallisesti vain suurtiloilla, jotka ovat saaneet sotilasvartioston.

Talonpoikaispuolueen varapuheenjohtajan ins. Košutićin ja poglavnikin välisten keskustelujen tuloksena on, että mačekilaiset nyttemmin ovat valmiit yhteistoimintaan ustašien kanssa tarpeettoman verenvuodatuksen välttämiseksi. Mačekilaiset ovat myös selittäneet kannattavansa itsenäistä Kroatiaa. Tämän sovinnon ilmauksena mainittakoon, että tri Mačekin kahdelle alaikäiselle pojalle, jotka isänsä kanssa ovat eristettyinä ja senvuoksi eivät viime kesänä saaneet lyseossa suorittaa luokkansa loppututkintoa - kulttuuriskandaali - on äskettäin järjestetty siihen tilaisuus.

Diplomaattipiireissä arvellaan liittoutuneidenkin, varsinkin amerikkalaisten huomanneen, että on vaikeata yhdistää kroatit ja serbit, minkävuoksi tälläkin taholla suunnitellaan itsenäistä Kroatiaa.

Italian tilannetta pidetään täällä vakavana. Hallitus on jatkuvasti hermostunut. Suuri yleisö toivoo vahingoniloisena Italian romahdusta ja seurauksena siitä Italian valtaamien ja miehittämien kroatialaisten

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

alueiden palauttamista.

Asiainhoitaja A. Yöntilä
A. Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 639.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 40.

Asiainhoitaja Yöntilä.

29/7-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 309/152.

Zagrebissa 30 p:nä heinäkuuta 1943.

N:o 38 255 Sal. 1943
6/8-43 - -
RYHMÄ 5. OSASTO C 39.

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:ot 40 ja 41, joiden otsikkona on:

"Mussolinin kukistuminen" ja

"Jännittynyt mieliala Kroatiassa".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Ajantalo.

Herra Ministeri

Tohtori Henrik RAMSAY,

H e l s i n k i.

UE13:A4.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
N:o 38,255 Sal. Salainen.
6/8-43
RYHMÄ 5. OSASTO C39.

Z A G R E BISSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

RAPORTTI n:o 40.

Zagrebi ssa 29 p:nä heinäkuuta 1943.

Asia: Mussolinin kukistuminen.

Vaikka tapahtumien kehitys Italiassa täkäläisissäkin poliittisissa laskelmissa oli otettu huomioon, tuli Mussolinin kaatuminen sittenkin yllätyksenä. Tuskin kukaan lienee odottanut Ducen poliittisen kaaren saavan näin epädramaattisen lopun. Tapauksen tultua yleisesti tunnetuksi olen sen seurauksista keskustellut mm. kahden täkäläisen johtavan saksalaisen kanssa. Toinen arveli katkerana Saksan häviävän sodan Italian vuoksi, koska nyt koko strateeginen puolustuskin on uudelleen järjestettävä.

Toinen, saksalainen politikko, joka täällä toimii eräiden poliittisten lehtien diplomaattisena kirjeenvaihtajana, ei myöskään voinut olla ilmituomatta Italiaa kohtaan tuntemaansa katkeruutta ja huolestuneisuuttaan uuden tilanteen johdosta. Hänen mielestään Saksa oli itse syypää siihen, mitä on tapahtunut. Italian liitto ei ole Saksassa milloinkaan ollut populääri ja sitä vastustikin alunperin 80 % kansasta. Saksan suostumuksetta ja sen erikoisemmin vastustamatta Italia hyökkäsi Ranskan, Albanian ja Kreikan kimppuun, vaikkei se ollut lainkaan tarpeellista. Turhamaisuudessaan Mussolinikin himoitsi protektoraattia, jottei olisi akseliveljeään huonompi. Sotilaallisena tekijänä Italiaa ei enää oteta huomioon. Puhuteltavani ihmetteli, oliko kenraa-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

li Badoglion hallituksen julistuksessa oleva kohta, jossa mainitaan sodan jatkamisesta ja Italian perinteellisestä uskollisuudesta /!/, vain Saksalle tarkoitettua silmänlumetta. Hän sääli Italiassa olevia saksalaisia sotajoukkoja, joiden on palattava niille vihamielisen väestön asuman maan kautta. Ulkoministeri Quariglia on kaikkea muuta kuin Saksan ystävä. Jokin aika sitten julkaisemassaan artikkelissa tämä yritti todistaa, että saksalaiset eivät enää ole oikeita germaaneja, jotka pystyisivät vastustamaan idästä tulevia laumoja, koska he ovat liiaksi sekaantuneet puolalaisiin, kašubeihin ja muihin Venäjän aroilta kotoisin oleviin slaaveihin.

Valloitettuaan Etelä-Italian anglo-amerikkalaiset suunnittelevat Brindisistä käsin maihinnousua Balkanille. Sarajevossa on jo ollut pari ilmahälytystä englantilaisten lentokoneiden vuoksi. Lähiviikkoina on ratkaisevia tapahtumia odotettavissa. Tiedoittajani sanoi olevansa vakuuttunut, että Hitler, menetettyään Mussolinin, on tekevä kaikkensa lähentyäkseen Stalinia, jota hän ideologisesti on lähinnä. Englannin vallassa on päättää, onko näin tapahtuva. Koska kuitenkaan ei näytä todennäköiseltä, että Englanti olisi kyllin kaukonäköinen, on sekin tavallaan vastuussa Berliinin ja Moskovan mahdollisen yhteistoiminnan kohtalokkaista seurauksista. Englannilla ja Saksalla on tosin erinäisiä yhteisiä intressejä, kuten Venäjän estäminen pääsemästä Adrian merelle, mutta ne tuskin painavat vaakakupissa nykyvaiheessa. Sotatoimet osoittavat, että Englanti pyrkii lähinnä turvaamaan yhteyksiään Intiaan. Siksi se ei enää tule tyytymään pieniin tukikohtiin, kuten Maltaan, vaan aikoo myös pitää Sisilian.

Mussolinin kukistumisen vaikutuksesta Kroatiaan yleensä kerron seuraavassa raportissa tarkemmin.

Asiainhoitaja A. Yöntilä.
A. Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 41.

Asiain hoitaja Yöntilä.

30/7-43.

5000—8—42 3785.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
N:o 38 256/Sal. 43
6/8-43
RYHMÄ 5.
OSASTO C39.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ Salainen.

RAPORTTI n:o 41.

Zagrebissa 30 p:nä heinä kuuta 1943.

Asia: Jännittynyt mieliala Kroatiassa.

Jugoslavian pakolaishallituksen varapääministeri Krnjević, Kroatian talonpoikaispuolueen ent.pääsihteeri yllytti Lontoon radiossa 22/7 kroatteja ja etenkin partisaaneja jatkuvaan taisteluun maahantunkeutuneita saksalaisia ja italialaisia vastaan. Kaksi päivää myöhemmin Moskovan partisaanilähetys katsoi olevan syytä huomauttaa, että vain täkäläisten partisaanien johtajalla Titolla on oikeus puhua sissien nimessä. Samoihin aikoihin ilmestyi Zagrebin julkisiin paikkoihin julisteita, joissa Saksan sotilasviranomaiset lupasivat suuren palkkion - 100.000 Rmk kullassa - Titon päästä. Kuriositeettina mainittakoon, että tieto siitä oli jo seuraavana päivänä ennättänyt Lontooseen, mutta ei Sarajevoon; eräs sikäläinen lehti, joka luuli tätä tietoa ankaksi, rupesi väittelemään Lontoon radiota vastaan tähdentäen, ettei kukaan hullu sellaista summaa maksa Titosta, koska hän ei ole sen arvoinen.

Krnjevićin radiosanoman tarkoituksena oli ilmeisesti samalla estää mačekilaisia lähentymästä ustašahallitusta. Tällä kannalla on täällä ins. Košutićin, ent.min. Andresin ja ent. skupštinan jäsenen Bernarin johtama talonpoikaisryhmä, joka lisäksi on saksalaisella linjalla. Saksalaisella taholla pidetään jo suotavana, että tämän ryhmän miehet osallistuvat hallitukseen.

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Kun partisaanien toiminta on alkanut kohdistua talonpoikiakin vastaan, arvellaan näiden itsesäilytysvaistonkin pakottavan heidät yhteistoimintaan ustašahallituksen kanssa. Uutena ulkoministeri- ehdokkaana on mainittu jo tri Andresia. Nykyistä ulkoministeriä Budakia ei pidetä sopivana sovinnon välittäjänä, koska hän demagoogisessa puheessaan on ollut liian jyrkkä serbejä vastaan; hänen tunnussananaan on ollut "serbit hirteen", mikä osaltaan vaikutti siihen, että Kroatian saavuttaessa itsenäisyytensä epälukuisia pravoslaaveja surmattiin.

Kroatian olot ovat yhä enemmän käymistilassa ja mieliala sähköistä. Viime aikoina panslavistinen suunta on näyttänyt voittavan alaa. Tähänasti tyydymättömät ainekset ovat odottaneet englantilaisten tuloa. Yhtäkkiä mieliala on muuttunut ja sivistyneistönkin keskuudessa toivotaan Moskovan suojeluksen alaisen Jugoslavian pystyttämistä.

Mussolinin kukistuminen on Kroatian ulkoministeriössä elvyttänyt toiveet Italian valtaaman Dalmatian takaisinsaamiseksi ja ustašajoukot palavat halusta saada sinne marssia. Heidän taholtaan on lausuttu, että maassaolevat 200.000 italialaista sotilasta on riisuttava aseista - ustašien omat asevarastotkin kaipaavat kipeästi täydennystä. Täällä puhutaan valmiista suunnitelmasta, jonka mukaan saksalaisten oli määrä miehittää Triest ja kroattien Dalmatian rannikko Fiumesta etelään. Siten tri Pavelićkin, joka on myötävaikuttanut Kroatian periviholliseen, Italian aseman pönkittämiseen Balkanilla, voisi tulla rehabilitoiduksi ja saavuttaa enemmän kansansuosiota. Täällä toivotaan myös, että vasemmistosuunta, vaikkapa kommunistinen, pääsisi joksikin aikaa Italiassa valtaan, jotta Kroatia vapautuisi dynastisesta suhteestaan Italiaan. Dalmatian miehittämisen saksalais-kroatialaisin joukoin arveltiin, ehkäpä syystäkin, johtavan siihen, että partisaaneihin Italian sorrosta liittyneet ei-kommunistiset ainekset tippuisivat pois. Sillä välin tuli kuitenkin Berliinistä määräys, ettei tällaisiin toimenpiteisiin olisi toistaiseksi ryhdyttävä, jottei Italian uuden hallituksen asemaa vaikeutettaisi sekasortoa lisäämällä. Siitä huolimatta pidän uskottavana, että saksalaiset ovat jo miehittäneet Spalaton ja Dubrovnikin.

Uuusi tilanne /x/ on Kroatian hallitukselleknin antanut paljon

päänvaivaa. 26/7 se oli koolla keskeytymättä miltei koko päivän. Eräät hallituksen jäsenet aikoivat erota. Poglavnikin sijainen puolustusministeriön päällikkönä, kenraali Begić, jonka jäykkyyden takia saksalaisetkin ovat häneen tyytymättömiä, eronnee lähi aikoina. Berliinistä tulleiden ohjeiden mukaan, jotka täällä oleva saksalainen kenraali ja Saksan lähettiläs kaikesta päättäen ovat poglavnikille esittäneet, on kaiken pysyttävä ennallaan sa, jottei tilannetta aluksi mutkistettava.

Saksalaisissa piireissä puhutaan diktatuurin pystyttämisestä siltä varalta, että tilanne Italiassa enemmän kärjistyy.

Kroatian italialaisten taholla ollaan täysin hämmennyksissä. Italialaisen matkatoimiston "Enit"in näyteikkunoista Mussolinin kuvat poistettiin heti. Fascistisen miliisin keskuudessa syntyi mellakka, jonka seurauksena Italian kuninkaan kuva heitettiin kadulle, koska tämä oli pettänyt fascismin. Ustašien taholta on myös ollut pelättävissä Italianvastaisia mielenosoituksia, minkä vuoksi poliisi ja sotaväki ovat hälyytysvalmiina. Tämän sunntaisia levottomuuksia ei ole kuitenkaan sattunut. Komunistien mahdollisen toiminnan estämiseksi pantiin muutamia tunnettuja johtajia turvasäilöön.

Saksalaisesta lähteestä saadun tiedon mukaan Albanian kansallinen armeija on tehnyt kapinan ja miehittänyt Montenegron vastaisen rajan. Varmoja tietoja en ole vielä saanut siitä, onko ehkä sikäläiset italialaiset joukot riisuttu aseista.

Kroatian katolinen kirkko suhtautuu yleistilanteeseen pessimistisesti ja levittää mielellään senmukaista käsitystään: Italia antautuu kymmenen päivän kuluttua ja syksymmällä Saksa luovuttaa aseensa.

Zagrebin saksalainen komendantti lausui minulle äskettäin, että Kreeta on niin vahvasti linnoitettu, että sitä tuskin pystytään valloittamaan. Samalla hän viittasi siihen, että maihinnousu Sisiliaan on tullut liittoutuneille hyvin kalliiksi, varsinkin kun he ovat menettäneet niin paljon aluksia. Lisäksi hän lausui: jos Saksan kaikki liittolaiset olisivat taistelleet niinkuin suomalaiset ja japanilaiset, niin sota olisi nykyään aivan toisella tolalla.

Asiainhoitaja A. Yöntilä

A. Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 639.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 42.

Asiainhoitaja Yöntilä.

6/8-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 320/158.

Zagrebissa 6 p:nä elokuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERI
39/255 Sal D. 1943
14/8-43 № – Liitt. –
ASIA
5 C 30

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:ot 42 ja 43, joiden otsikkona on:
"Keskustelu Saksan lähettilään kanssa" ja
"Keskustelu Vatikaanin edustajan kanssa".
Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Nyöritilä

Herra Ministeri
Tohtori Henrik RAMSAY,
H e l s i n k i.

UE13:A4.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 42.

Zagrebi ssa 6 p:nä elo kuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
39/255 Sal 43
14/8-43 № - Liitt. -
RYHMÄ 5 OSASTO C39 ASIA

Asia: Keskustelu Saksan lähettilään kanssa.

Saksan lähettiläs oli pari päivää sitten kutsunut minut luokseen shakkia pelaamaan, joka on hänen mieliharrastuksiaan. Kahden illallista syödessämme ja päivän kysymyksistä keskusteltaessa lähettiläs esiintoi eräitä näkökohtia, joita en malta olla tiedoittamatta.

Lähettiläs katsoi Englannin propagandan viime aikoina liioitelleen tavallista enemmän ja esittäneen tilanteen sekä Sisiliassa että itärintamalla harhaanjohtavassa valossa. Todellisuudessa vihollinen on kärsinyt kummallakin rintamalla suuria tappioita ja sen hyökkäystoiminta on saatu pysähdytetyksi. Toivoen nopeasti pääsevänsä tulokseen liittoutuneet olivat ryhtyneet laajempiin sotilaallisiin operatioihin kuin mihin, heidän reservinsä sallivat.

Italian on oleva vaikea vetäytyä sodasta pois, koska sen huolto on erittäin suuresti Saksasta riippuvainen. Paitsi viljaa se saa Saksasta hiiliä päivittäin 6 junallista (n.500 vaunua), jota määrää Englanti, jonka nykyään on osaksi tyydytettävä amerikkalaistenkin alusten hiilen tarve, ei kykene korvaamaan, vaikka sillä siihen olisikin halua. Italian koko talouselämä voisi joutua pysähdyksiin, ellei sen sähköistettyjä rautateitä voitaisi pitää käynnissä.

Mussolinin kukistumisen jälkeen saksalaisiin kohdistunut

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

arvostelu on Kroatiassa kasvanut. Viime päivinä täällä on levitetty huhua, että saksalaiset ottavat kiinni lapsia muka tietyn seerumin valmistamista varten. Mielestäni saksalaiset ovat osaksi itse syypäät mielialan muutokseen. Laajoissa piireissä on herättänyt tyydymättömyyttä se seikka, että saksalaiset ovat tykeillä ja Stuka-koneilla pommittaneet kroatialaisia paikkakuntia, missä aseistetut partisaanit ovat käyneet ja pakoittaneet väestön antamaan heille muonaa. Virallisella kroatialaisella taholla pidettäisiin suurena vaarana, kuten talousministeri minulle äskettäin lausui, jos Saksan olisi pakko rintaman lyhentämiseen vetää joukkonsa täältä pois ja jättää Kroatia oman onnensa nojaan.

Talousministeriin lähettiläs ei ollut tyytyväinen, koska tämä oli yrittänyt supistaa saksalaisten joukkojen liha-annoksia. Syynä siihen oli muka karjakannan liiallinen vähentyminen, jota perustelua lähettiläs ei pitänyt asiallisena. Viranomaiset ovat olleet leväperäisiä [illegible]onpaikiin nähden, jotka mieluimmin myyvät tuotteensa mustassa pörssissä kuin luovuttavat ne valtiolle rajahintoihin. Sotilaitten lihamäärien supistamista hän piti sitäkin kohtuuttomampana, kun Saksa huolehtii paitsi täkäläisten omien joukkojensa myös 42.000 kroatialaisen sotilaan leipäviljatarpeen tyydyttämisestä. Talousministeriön valtiosihteerinä on etevä talousmies, Kroatian saksalainen, tri Kraft, joka aikoinaan oli skupshinassa täkäläisten saksalaisten maanviljelijöitten johtajana. Talousministerin ja valtiosihteerin välit ovat valitettavasti melko kireät, vaikka jälkimmäisellä on suuret ansiot ja mm. hiljattain neuvotteluissa sai Saksan luovuttamaan tänne suuren erän sokeria. Poglavnikin kehoituksesta lähettiläs oli yrittänyt sovittaa heidän välejään, mutta ~~ei~~ ministeri ei katsonut arvovallalleen sopivaksi yhteisten päivällisten jälkeen vetäytyä kolmestaan keskustelemaan lähettilään ja alaisensa valtiosihteerin kanssa. Jos tri Kraft joutuu jättämään virkansa, ei kukaan Kroatian saksalainen tule nykyiseltä hallitukselta vastaanottamaan minkäänlaista luottamustointa, lähettiläs arveli.

Lähettiläs oli sensijaan tyytyväinen kaksikielisten paikkakuntien virallisista nimistä kuun vaihteessa annettuun asetukseen. Siellä, missä enemmän kuin 20 % väestöstä puhuu saksaa, on vakiintunut saksalainen paikannimi oleva virallisesti samanveroinen kuin kroatiankielinen paikannimi (esim. Osijek - Esseg, Zemun - Semlin).

Sanoin kuulleeni huhun, jonka mukaan min. v. Ribbentrop olisi parhaillaan Moskovassa neuvottelemassa. Lähettiläs ei pitänyt sitä uskottavana, koska Saksan sodan päämääränä on muka idän suuren kolossin kukistaminen. Mielestäni lähettiläs joko ei tiennyt mitään tarkempaa mahdollisista rauhan tunnusteluista Moskovan kanssa tai sitten hän ei katsonut voivansa asiasta mitään puhua.

Asiainhoitaja A.Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: D 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 43.

Asiainhoitaja Yöntilä

6/8-43.

5000—8—42 3785.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 43.

Zagrebi ssa 6 p:nä elo kuuta 1943

UL. OASIAINMINIST. 39 255 Sal 43
14/8-43 № - Liitt. -
5 C39

Asia: Keskustelu Vatikaanin edustajan kanssa.

Vatikaanin edustajan ollessa eilen luonani lounaalla, lausuin hänelle kohteliaisuuden sen johdosta, että hän viime toukokuun alussa oli suurin piirtein oikein ennustanut tapahtumien kehityksen Tunisian valloituksesta Mussolinin kukistumiseen saakka (vrt. rap.n:o 27, 13/5-43).

Hra Marcone sanoi kuulleensa, että liittoutuneiden Italialle saneltavat rauhan ehdot ovat seuraavat:

1) Triest, Dalmatia, Montenegro ja Albania luovutetaan Jugoslavialle;
2) Amerikka ottaa Kyrenaikan;
3) Libya ja Eritrea joutuvat Englannille;
4) Negus saa pitää Abessinian itsenäisenä valtiona;
5) Sisiliasta Englanti ottaa haltuunsa muutamia satamia kulkuyhteyksiensä turvaamiseksi.

Muut ehdot koskevat sodan jatkamista, kuten lentokenttien luovuttamista Italian mantereelta. Italialta vaadittaneen lisäksi sotakorvauksia.

Hra Marcone arveli, että Italian on jatkettava sotaa, jolla kannalla on myös paitsi hallituksen inspiroimaa lehdistöä suurin osa Italian sivistyneistöstä. Korkeimman fascistineuvoston historiallisen päätöksen johdosta Italian kuningas oli kääntynyt paavin puoleen kysyäkseen häneltä neuvoa. Tämä oli neuvonut kuningasta hyväksymään Mussolinin eron. Pääministeriksi tultuaan Badoglio oli heti pyytänyt Hitleriltä avuksi 40 divisioonaa. Saksan taholta oli vastattu, ettei näin paljon joukkoja voida heti lähettää, mutta kylläkin vähitellen. Saksalaisten joukkojen kuljetus Italiaan onkin parhaillaan käynnissä. Hra Marcone piti mahdollisena, että taisteluun tottumattomien amerikkalaisten joukkojen

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

taistelumoraali laskee, kun ne joutuvat Sisilian pääpuolustuslinjan eteen ja kärsivät suurempaa mieshukkaa.

Puhuteltavani toisti lempiajatuksensa oikeudenmukaisen rauhan aikaansaamisesta, vaikkakaan hän ei pitänyt sitä toteutettavissa: kaikkien sotaakäyvien valtojen olisi pyydettävä paavia rauhanvälittäjäksi ja etukäteen ilmoitettava hyväksyvänsä hänen välitysehdotuksensa.

Lontoon radion 1/8 levittämään tietoon, että Spoleton herttua olisi Italian kuninkaan kehoituksesta luopunut Kroatian kruunusta, ei ole tänne tullut virallista vahvistusta.

Asiainhoitaja A.Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 44.

Asiainhoitaja Yöntilä

11/8-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 325/161.

Zagrebissa 11 p:nä elokuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
41 255 Sal 43
30/8·43 № - Liitt. -
TYHMÄ 5 COAUTO C39 ASIA

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:o 44, jonka otsikkona on:

"Tilanteen kehitys Kroatiassa".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Sjöntilä

Herra Ministeri
Tohtori Henrik RAMSAY.
H e l s i n k i.

UE13:A4.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 44.

Zagrebi ssa 11 p:nä elo kuuta 1943.

AINMI
41 255 Sal 43
30/8-43 № - Liit. -
5 C39

Asia: Tilanteen kehitys Kroatiassa.

Käydessäni 10/8 tapaamassa ministeri Lorkovićiä, jonka nykyisiin tehtäviin kuuluu yhteyden ylläpitäminen hallituksen ja Saksan täkäläisten sotilasviranomaisten kanssa, tämä otti aluksi puheeksi Berliinin ja Moskovan rauhantunnusteluja koskevat huhut ja sanoi kuulleensa sellaisen arveluin, että neuvotteluissa oli jo päästy ~~xxxxxxxxin~~ verraten pitkälle, kunnes ne Suomea koskevan erimielisyyden vuoksi raukesivat. Ministeri vastasi kysymykseeni, ettei hän tarkemmin tiennyt, millaisista ehdoista tämän version mukaan oli ollut kysymys.

Käsityksemsä tilanteen kehityksestä Kroatiassa ministeri esitti seuraavaan tapaan:

Kuluvan vuoden sato on hyvä eivätkä raesateetkaan ole tehneet haittaa. Viljaa on saatu korjatuksi enemmän kuin viime vuonna tähän aikaan. Pelko siitä, että partisaanit polttaisivat viljan ei ole aiheuttanut niin paljon huolta kuin se seikka, että he terrorin avulla ehkäisevät maanviljelijöitä luovuttamasta viljaa viranomaisille. Viljankorjuu on kuitenkin tapahtunut hitaasti, koska miltei joka kylään on ollut pakko kuljettaa puimakoneet sotilasvartion turvaamina. Sadosta otetaan valtiolle kolmas osa. Partisaaneilla on käytettävänä 6 a 7 puimakonetta. Siellä missä he eivät voi ryöstää puimakoneita, niitä koetetaan

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

hävittää ja maanviljelijöitä pakotetaan puimisessa turvautumaan vanhanaikaisiin menetelmiin. Partisaanivaara on nyttemmin muuttunut kroonilliseksi. Varsinaisia aseistettuja partisaanijoukkoja on tosin enää vain Likanin maakunnassa Länsi-Kroatiassa, mutta pieniä ryhmiä on hiukan kaikkialla. /Viime sunnuntaina näin omin silmin 20 km päässä Zagrebista partisaanien edellisenä yönä polttaman kahden kansakoulun rauniot/. Tänä vuonna ovat kaikkien maakuntien pääkaupungit ja muut taajaväkiset yhdyskunnat laillisten viranomaisten hallussa, vaikkakin kaikissa on sotilasvartiosto. Rautatiet ja muut liikenneyhteydet ovat toiminnassa - tosin turvalliset vain päivällä.

Koko Balkan on muuttumassa sotatoimivyöhykkeeksi. Tilanteen kehitys riippuu paitsi itärintaman tapahtumista Italian kohtalosta. Saksalaiset voivat vielä jonkin aikaa puolustaa Sisilian sillanpääasemaa. Churchillin viimeisten lausuntojen perusteella on syytä odottaa, että anglosaksit sotilaallisesti käyttävät tehokkaasti hyväkseen Italian uutta asennetta. Siksi Badoglion tuskin onnistuu säästää Italian manner joutumasta sotatantereeksi ja siirtää sotatoimet Balkanille. Toiselta puolen /voi kysyä, pystyvätkö anglosaksit tonniston ja muiden seikkojen puolesta samanaikaisesti tekemään kaksi tai useampia maihinnousuja. Sisiliankin tapaus on osoittanut, että saksalaiset kykenevät tekemään lujaa vastarintaa. On mahdollista, että anglosaksit, mikäli maihinnousuyritykset onnistuvat, pyrkivät Balkanin eri osiin pienin joukoin asettuakseen yhteyteen sissien kanssa. Nyt oivalletaan, miten tärkeätä oli, että Kroatiassa vuoden alussa ryhdyttiin partisaaneja vastaan puhdistustoimintaan, joka ulottui Montenegroon saakka. Ellei siihen olisi ryhdytty, olisivat aseistetut partisaanijoukot vaarallisena esteenä Dalmatian rannikolle pyrittäessä, kun siellä nykyään olevista italialaisista ei enää liene mihinkään.

Min. Lorković, joka taannoin Italian painostuksesta menetti ulkoministerin salkkunsa, ei malttanut olla letkauttamatta Italian onnetonta Kroatian politiikkaa. Rooman sopimukset, joiden perusteella Italia ansasti Dalmatian rannikon, ns. toisen kroatialaisen vyöhykkeen miehittäminen ja arveluttava yhteistoiminta četnikkien kanssa ovat täällä kaikissa piireissä herättäneet katkeruutta ja halveksumista italialaisia kohtaan. Kroatian

vastuunalaiset politiikot eivät kuitenkaan katso voivansa kansan tahdon mukaisesti äkkijyrkästi uudestijärjestää suhteitaan Italiaan,vaan siihen koetetaan päästä sovinnollisesti asiallisin neuvotteluin päämäränä sodan yhteinen tavoite ja huomioonottaen, että Italia on vielä liittolainen. Olisi toivottavaa, että Italia vielä kestäisi ainakin kuukauden, kunnes Saksassa Englantia vastaan parhaillaan valmisteilla oleva uusi ase on ehtinyt näyttää tehoaan. Huolimatta Mussolinin kukistumisesta ja Hampurin suurpommituksesta, jotka olivat epämieluisia yllätyksiä, on mieliala Saksassa ministerin tietojen mukaan toiveikas.

- - -

Saksan lähettiläs kertoi myös äskettäin Saksan uudesta tehokkaasta aseesta, jonka joukkovalmistus kuitenkin vielä jonkin aikaa kestää.Erään puolueettoman maan edustaja kertoi minulle tosin jokin aika sitten, että jo puoli vuotta sitten saamansa luottamuksellisen tiedon mukaan Saksassa vallitsee suuri puute erinäisistä varustusteollisuudessa tarvittavista raaka-aineista, minkä vuoksi hän suhtautui skeptillisesti Saksan uusiin aseihin. Lähettiläs vahvisti minulle tiedon, että v.Ribbentrop oli 6/8 kohdannut Guariglian Pohjois-Italiassa, mutta oli pessimistinen neuvottelujen tuloksiin nähden. Kun siirtyminen diktatuurista demokratiaan on vaikeampaa kuin päinvastainen muutos ja Italian olot ovat sellaiset kuin ne ovat, ei uusi ulkoministeri voi muka mitään tähdellista maansa puolesta sanoa.

Lähettiläs vahvisti niinikään tiedon, etteivät yritykset mačekilaisten saamiseksi mukaan hallitusvastuuseen tälläkään kertaa ole johtaneet tulokseen. Tuntuu siltä kuin nämä itsekkäistäkin syistä eivät haluaisi kompromettoida itseään kriitillisenä aikana. Puolustaakseen Saksan yhteistoimintaa ustašien kanssa lähettiläs siteerasi erästä Hitlerin "Mein Kampf"issa esittämää ajatusta: Teen liiton vaikka Belsebubin kanssa,jos siitä on minulle hyötyä ja puran sen niinpian kun se ei minua enää palvele.Lähettiläs kertoi erään saksalaisen everstin viime viikolla pitäneen poglavnikin luona esitelmän väestönsuojien tarpeellisuudesta,joita esim. Zagrebissa ei ole nimeksikään. Nyt on periaatteessa päätetty

ruveta sellaisia rakentamaan, mutta viranomaiset eivät ole vielä päässeet yksimielisyyteen siitä, kenen on ne maksettava. Lähettiläs piti todennäköisenä samoinkuin min. Lorkovićkin, ettei Zagreb säästyisi pommituksilta. Sarajevossa, Banjalukassa ja Brodissa on jo ollut ilmahälytyksiä ja joitakin pommejakin on pudotettu. Tätä kirjoitettaessa ulvovat Zagrebin sireenit.

- - -

Ollessani vastavisiitillä Italian uuden lähettilään Petruccin luona, joka ammattidiplomaattina jäänee tänne, vaikka hänet ennen Mussolinin kaatumista nimitettiin, tämä ilmitoi minulle verraten avomielisesti ensivaikutelmiaan Kroatiasta. "Koska olemme molemmat demokraattisen maan edustajia ja liittolaisia, voimme puhua avoimesti" - hän huomautti. Hänen käsityksensä mukaan Kroatian hallitus on liian kapealla pohjalla, kun se nojautuu vain ustašeihin. Saksalaisista sitä tukee vain lähettiläs, mutta ei saksalainen kenraali Kroatiassa. Kroatian hallituksen taholta arvostellaan Mačekia ja Italialaisille selitetään näiden olevan saksalaismielisiä ja saksalaisille heidän olevan demokraatteja. Lähettiläs katsoi poglavnikinkin ajavan kaksinaista politiikkaa. Italialaisille hän vakuuttaa pitävänsä kiinni Rooman sopimuksista, mutta dalmatialaisia hän kehoittaa rauhallisesti odottamaan uutta aamunkoittoa. Lähettiläs edusti sitä käsitystä, että poglavnikin, joka on perustanut valtion, olisi nyt parasta vetäytyä syrjään, niin kuin Garibaldi aikoinaan teki. Lähettiläs sanoi kysyneensä min.Budakilta, miksei tämä ota muodostaakseen hallitusta. Rooman sopimusten muuttamista lähettiläskin piti tarpeellisena. Spoleton herttuan kruunusta luopumisesta hänkään ei ollut saanut vahvistusta.

Asiainhoitaja
A. Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 45.

Asiain hoitaja Yöntilä.

13/8-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 327/163.

Zagrebissa 13 p:nä elokuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
40 255 Sal 43
18/8-43 № - Liitt. -
5 C 39 ASIA

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia lähettää Teille oheisena ja kuutena kappaleena Herra M i n i s t e r i, raporttini n:o 45, jonka otsikkona on:

"Keskustelu ulkoministeri Budakin kanssa".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Ujontilä

Herra M i n i s t e r i

Tohtori Henrik RAMSAY.

H e l s i n k i.

UE13:A4.

Z A G R E B ISSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 45.

Zagrebissa 13 p:nä elokuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERI
40 255 Sal 1943
18/8-43 № - Liitt. -
5 C 39

Asia: Keskustelu ulkoministeri Budakin kanssa.

Ministeri Budak oli eilen illaksi kutsunut täkäläiset diplomaatit ulkomaisten lehtimiesten kerhon huoneustoon. Istuessani samassa pöydässä Bulgarian ja Saksan lähettiläitten kanssa ministeri kertoi meille mm. seuraavaa:

Kohdatessaan v. Ribbentropin Trevisossa, Pohjois-Italiassa, 6/8 Guariglia oli ilmoittanut, että 1/ Italian suhde Saksaan pysyy ennallaan; 2/ järjestelmän muutos Italiassa on sen sisäinen asia; 3/ Italian hallitus ei ole ottanut yhteyttä liittoutuneisiin valtoihin; mikäli se katsoisi olevan syytä siihen ryhtyä, se on asiasta etukäteen ilmoittava Saksalle. Ministeri vahvisti, että Saksan ja Italian ulkoministerien kohtaamisesta ei ole annettu minkäänlaista tiedonantoa.

Jugoslavian pakolaishallituksesta, joka jälleen on uusittu, puheen ollen ministeri mainitsi Lontoossa olevan 50 "jugoslavialaista", jotka eivät voi päästä yksimielisyyteen. Kroonilliset hallituspulat ja se seikka, että Purićin uudessa hallituksessa on vain yksi kroatti, on paras todistus siitä, että kroatit ja serbit eivät keskenään tule toimeen.

Ministeri huomautti, että Saksa ei ole tänä vuonna itärintamalla ryhtynyt offensiiviin, kuten Führer jo viime toukokuussa oli lausunut hänen ollessaan poglavnikin kanssa Saksan päämajassa. Hitler oli jo silloin lausunut, että eräitä rintaman kiilapaikkoja tullaan oikaise-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

maan. Tämän perusteella ministeri päätteli Raiken tapahtuvan itärintamalla suunnitelmanmukaisesti.

Asiainhoitaja A. Yöntilä.
A. Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 46.

Asiainhoitaja Yöntilä.

20/8-43.

5000—8—42 3785.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 46.

Zagrebi ssa 20 p:nä elo kuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERI
43 / 255 Sal 43
1/9-43 № - Liitt. -
RYHMÄ COAJTO ASIA
5 C39

Asia: Keskustelu ministeri Budakin kanssa.II.

Käydessäni eilen ulkoministeriössä ministeri Budak vahvisti minulle, että Kroatiassa on äskettäin armahdettu sotalain alaisista rikoksista 10/4 1941 - 27/7 1943 välisenä aikana tuomitut henkilöt lukuunottamatta valtio- ja maanpetokseen sekä kommunistiseen toimintaan syyllistyneitä. Sotilaskarkurit armahdetaan niinikään, jos he määräajassa viranomaisille ilmoittautuvat.

Kun minulle oli kerrottu, että kutsunnoissa asevelvollisten oikeaan ranteeseen painetaan leima, jotta sotilaskarkurit helpommin tunnettaisiin ja että tämän johdosta miehet vastahakoisesti ilmoittautuvat sotapalvelukseen, kysyin, mitä perää asiassa on. Ministeri myönsi, että kroattialaisissa joukko-osastoissa miesten leimaaminen erään saksalaisen everstin aloitteesta oli otettu käytäntöön. Siitä oli kuitenkin heti luovuttu, kun asia tuli hallituksen tietoon. Ent.Jugoslaviassa oli jokaisen sotilaan tunnusnumero tatuoitu asianomaisen rintaan,eikä siitä tehty mitään hälyä. Ministeri myönsi niinikään, että kroattialaisiin ss-joukkoihin vapaaehtoista tietä ei ole saatu saksalaisille luvattua määrää. Siitä johtunee, että saksalaiset yhdessä ustašamiesten kanssa ovat öisin käyneet maaseudulla pakko-otolla ss-joukkoja täydentämässä.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Kroatian armeijan yhtenä heikkoutena on sen upseeristo. Itävallan aikaiset ns. naftaliiniupseerit eivät ole tehtävänsä tasalla. Itsenäisen Kroatian alkuaikoina he olivat marsalkka Kvaternik mukaanluettuna tehneet suuria virheitä, joita on vaikea korjata. Toiseen ryhmään ministeri luki nuoret upseerit. Heidän vikanaan taas on se, että miltei kaikki ovat serbialaisten kanssa naimisissa. Huonojen upseerien lisäksi, jota seikkaa saksalaisetkin ovat korostaneet, itsenäinen Kroatia sai periä rappeutuneen virkamiesluokan, joka ei ole hallitukselle lojaali, vaan kuten on todettu, on erinäisissä tapauksissa ollut yhteistoiminnassa sissien kanssa. Jo tämän perusteella voi yhtyä ulkoministerin lausuntoon, että Kroatian asema ei ole kadehdittava, varsinkin huomioonottaen partisaanien viimeaikaisen toiminnan. Kun heidän yhteytensä liittoutuneisiin on parantunut, he ovat mm. viimeaikoina suorittaneet tihutöitään yhä julkeammin ihan pääkaupungin lähimmässä ympäristössä estäen talonpoikiakin kuljettamasta sinne elintarvikkeita. Kuten Italian sotilasasiamies minulle 19.8 kertoi, olivat partisaanit edellisenä yönä tuhonneet 6 kilometrin päässä Zagrebissa olevan Sveta Klaran aseman ja pääkaupunkiin johtavalla Savan sillalla oli samana yönä ollut sillan vartioston ja partisaanien välillä tunnin kestävä kahakka.

" Kroatian olemassaolo ja sen tulevaisuus kansana ja valtiona on kokonaan riippuvainen sen liittolaisen ehdottomasta voitosta", lausui poglavnik äskettäin eräässä puheessaan, jossa hän tarkotuksellisesti ei enää puhunut maan kahdesta liittolaisesta. Ministeri Budak korosti, että Kroatia pysyy pystyssä ja romahtaa Saksan kanssa, lisäten, että on jo niitä, jotka havittelevat Kroatian hallitusta. Mačekilaiset, joiden kanssa poglavnik on neuvotellut, mutta ei min. Budak, kuten eräissä ulkomaan lehdissä harhauttavasti on tiedoitettu, eivät nykyisen hallituksen ehkä luhistuessa tule sen perilliksiksi, vaan serbit. Silloin täällä on myös odotettavissa erinäisiäkin Pärttylin öitä, puhuteltavani arveli.

Kysymykseeni mitä Italian viimeiset tapahtumat ovat vaikuttaneet Kroatiaan, sain vastaukseksi aikaisemmin tiedoittamani käsityksen, että kansa riemuitsee ja että hallituksella on ollut täysi työ voidakseen estää innostuksen vallassa ollutta kansaa hetipaikalla marssimasta Italian miehittämään Dalmatiaan. Kun Italia on ilmoittanut pitävänsä kiinni yhä Rooman sopimuksista ja sen suhteiden Berliiniin olevan entisellään, ei Kroatian hallitus ole asian johdosta voinut mitään tehdä. Ministeri sanoi olevansa jokseenkin varma, että Kroatia tulee sotanäyttämöksi, jos Italia luhistuu. Sotilastaholta olen kuullut arvelun, että liittoutuneet aikovat yksitellen valloittaa Dalmatian saaret.

Ministeri Budak ei muistanut, että hän jo viikko sitten oli sanomalehtimiesten klubissa minun läsnäollessani luottamuksellisesti kertonut, mitä Hitler viime toukokuussa oli lausunut itärintamasta. Nyt hän esitti saman asian uudelleen ikäänkuin virallisen optimisminsa vahvistukseksi täydentäen esitystään huomautuksella, että Orelin menetys oli jo silloin otettu huomioon.

Puhuteltavani ihmetteli, että saksalaiset luottavat Serbian pääministeriin kenraali Nedić'iin, jonka hän epäili olevan yhteistoiminnassa četnikkipäällikön ~~Rrkx~~ Draža Mihailović'in kanssa. Viimeksi mainitulle Nedić oli aikoinaan lausunut: "Saat tehdä mitä haluat, kunhan pysyttelet joukkoinesi poissa Serbian alueelta". Täten on Nedić, joka on saksalaisille hyödyksi ja ylläpeilee sillä, että hänen maassaan vallitsee järjestys, todellisuudessa toimittanut četnikit Kroatiaan.

Saksan uusimmasta aseesta puheenollen ministeri arveli kyseessä olevan erikoisen raketin, jolla on valtava räjähdysvoima.

Asiainhoitaja A.Yöntilä
A.Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 47.

Asiain hoitaja Yöntilä.

20/8-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 336/166.

Zagrebissa 20 p:nä elokuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERI
No 43/255 Sal 43
1/9-43 | № - | Liitt. -
NYHMÄ 5 | OSAUTO C39 | ASIA

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:ot 46 ja 47, joiden otsikkona on:

"Keskustelu ministeri Budakin kanssa II" ja "Zagrebin mielialoja".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Alfontilä

Herra Ministeri
Tohtori Henrik RAMSAY,
H e l s i n k i.

UE13: A4.

Z A G R E B ISSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 47.

Zagrebissa 20 p:nä elokuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
43/255 Sal D. 1943
1/9-43 № - Liitt. -
KYHMÄ 5 COAJTO C39 ASIA

Asia: Zagrebin mielialoja.

Zagrebin suuren yleisön ja osittain vastuunalaistenkin piirien mieliala on muuttunut yhä pessimistisemmäksi, ettei sanoisi defaitistiseksi. Ainoa viimeaikoina tapaamistani henkilöistä, joka on edustanut päinvastaista kantaa, on Bulgarian täkäläinen lähettiläs. Hänen ajatuksenjuoksunsa oli suunnilleen seuraava.

"Euroopan linnoitus" on tosiasia, johon hän luottaa. Vaikka Italia antautuisikin, Saksa muodostaa vahvan puolustuslinjan Po-joelle. Balkanilla ei ole odotettavissa yllätyksiä. Saksalaisten joukkojen lisäksi Kroatia voi panna pystyyn 20 divisioonaa ja Bulgaria 30 täysin aseistettua. Bulgarian rannikkopuolustusta on vahvistettu kauaskantoisin järein tykein, joten Neuvostoliiton laivaston taholta ei tarvitse pelätä hyökkäystä.

Saksan nykyinen tilanne, joka näyttää toimettomuudelta, johtuu siitä, että siellä ollaan siirtymässä uusiin aseisiin ja varustustehtaissa ja niiden sijainnissakin tapahtuu muutoksia ja siirtoja lännestä itään. Saksalla on 200 divisioonaa, joita ei ole vielä missään käytetty. Niiden kukistamiseksi tarvittavia joukkoja liittoutuneet eivät kykene kuljettamaan Eurooppaan.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Sota voi kestää vielä 5 - 6 vuotta, sillä Japanin asema on vahva. Yötä päivää tehdään työtä ja varustaudutaan Japanin hyväksi tämän vaikutuksen alaisissa maissa, joiden väkiluku on n.400 milj. - yksistään Nanking-Kiinassa on n. 200 milj. asukasta - ja Japanilla on kaikkia raaka-aineita.

Liittotuneilla, varsinkin Englannilla on kova kiire saada Euroopan sota päättymään, voidakseen käydä käsiksi Aasiaan ja siirtomaihin, jotka niillä on pääasiana tässä sodassa. Bolševikit taistelevat Pietari Suuren, Suvorovin ym. suurvenäläisten tunnuksin, jotka kansa ymmärtää, mutta ei sille käsittämättömien kommunististen aatteiden puolesta.

Kapitalismi on sodassa kärsivä suurimman tappion, sillä kävi miten kävi, fascistiset, kansallissosialistiset ja bolševistiset aatteet tulevat pakosta sodan jälkeisessä maailmassa tavalla tai toisella näyttelemään osaa, samoinkuin Napoleonin kukistuttua Ranskaan vallankumouksen aatteet vasta pääsivät leviämään.

Ministeri puhui myös Saksan uusista tehokkaista aseista. Saksan lähisuunnitelmista, joista täkäläisessä ulkoministeriössäkin puhutaan, hän sanoi kuulleensa seuraavaa, huomauttaen tosin, ettei hän ole varma sen paikkansa pitävyydestä. Saksa valmistaa suurhyökkäystä Lontoota vastaan. Sitä aiotaan pommittaa yhteen menoon 4 - 5 päivää. Senjälkeen kutsutaan valtiopäivät koolle ja Hitler selittää Saksan kestäneen englantilaisten ilmapommitukset ja esittää avoimen kysymyksen Englannille siitä, onko se valmis lopettamaan siviiliväestön pommituksen ja käymään ritarillisempaa sotaa - armeija armeijaa vastaan. Ellei Englanti tähän suostu, tullaan Lontoota vielä parikymmentä päivää pommittamaan.

Asiainhoitaja A. Yöntilä
A. Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 839.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 48.

Asiainhoitaja Yöntilä

25/8-43.

5000—8—42 3785.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 344/170.

Zagrebissa 25 p:nä elokuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTE
No 42 / 255 Sal D. 1943
30/8-43 | № - | Liitt. -
NYHMÄ | COASTO | ASIA
5 | C39

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:o 48, jonka otsikkona on:

"Hajatietoja Zagrebista".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Ajoritila

Herra M i n i s t e r i
Tohtori Henrik RAMSAY.
H e l s i n k i.

UE13:A4.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 48.

Zagrebissa 25 p:nä elokuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
42 255 Sal D. 1943
30/8-43 № - Liitt. -
TYHMÄ 5 COAJTO C39 ASIA

Asia: Hajatietoja Zagrebista.

Kroatian yleisesikuntapäällikköä, kenraali Prpićiä vastaan tehtiin elokuun 23 p:nä murhayritys. Hänen ollessaan klo 19,30 menossa kotiinsa, joka sijaitsee Zagrebissa keskikaupungilla, porraskäytävässä kaksi ustašapukuista miestä revolverit kädessä hyökkäsi häntä kohti. Kenraali tarttui toista miehistä revolveriä pitävään käteen ja syntyneessä painiskelussa kenraali löi vasemmalla kädellään miestä päähän, mutta tämä ampui häntä oikeaan käteen. Toinen miehistä hyökkäsi tällöin kenraalin kimppuun, jolloin tämä ehti sysätä asetta pitelevää kättä aseen lauetessa sillä seurauksella, että kuula hipaisi hänen päänsä. Kenraali oli sisääntullessaan lukinnut porraskäytävän ulko-oven, niin että attentaattorit eivät päässeet pakenemaan, vaan saatiin pidätetyiksi kahakan johdosta paikalle rientäneen talon muiden asukkaiden avulla. Murhayrityksen tekijöitä tutkitaan vielä, kuten minulle ilmoitti eräs poglavnikin läheisistä miehistä. Arvellaan vangittujen olevan ustašaunivormuun pukeutuneita partisaaneja, joita Zagrebissa nykyään on paljon.

- - -

Elokuun 22 p:nä klo ½5 heräsivät zagrebilaiset kiivaaseen ammuntaan, jota kesti puolitoista tuntia. Saksan lähetystöstä ja täkäläisestä ulkoministeriöstä saamieni tietojen mukaan kaupungin

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ympäristössä majailevat partisaanit olivat yrittäneet räjähyttää radioaseman ja tuhota lentokentän läheisyydessä olevat valonheittäjät. Nämä yritykset saatiin kuitenkin ajoissa estetyiksi.

Seuraavana päivänä Saksan lähettiläällä piti olla suuri vastaanotto, mutta hänet kutsuttiinkin kiireesti päämajaan, jossa ilmeisesti on neuvoteltu kriitillisemmäksi käyneestä Balkanin tilanteesta.

Saksan v.a. asiainhoitaja sanoi kuulleensa väitettävän, että liittoutuneiden noustua maihin Balkanilla, jota yritettäneen ennen Italian luhistumista - mikä voi olla vain lyhyen ajan kysymys - tapahtuu kaikissa Balkanin maissa samanaikaisesti yleinen kansannousu miehitysjoukkoja vastaan. Eräät merkit viittaavat siihen, että sellaista suunnitellaan. Tuntuu kuitenkin siltä, että saksalaiset olisivat vielä tilanteen herrana täälläkin.

- - -

Tapasin äskettäin vanhan tuttavani lähettiläs N.N:n, joka omien sanojensa mukaan ei ole enää Saksan ulkoasiain hallinnon palveluksessa eikä ole puolueen jäsen. Hän arvosteli melko avoimesti natsijärjestelmän tekemiä virheitä ja varsinkin komissaari Kochin epäonnistuneita edesottamuksia Ukrainassa. Sen jälkeen kun kenraali Vlassovin yritys on valunut hiekkaan ja kenraali itse vapaaehtoisesti palannut vankileiriin, ei Ukrainan suhteen ole muuta valittavana kuin hra Kochin huonon politiikan jatkaminen. Puhuteltavani surkutteli kansansa kovaa kohtaloa, sen kun on pakko nykyisestä umpikujastaan ulospäästäkseen toivoa itselleen pahinta ajateltavissa olevaa hallitusjärjestelmää - sotilasdiktatuuria. "Kunhan rintama vielä jonkin aikaa kestäisi, jotta uusi systeemi voisi saada pahimmat epäkohdat poistetuiksi", hän arveli.

- - -

Eräs Wiener-Neustadtin tehdasyhtymän käymässä ollut virkailija on kertonut varakonsuli Markkulalle 13.8. tapahtuneesta kaupungin pommituksesta, että tehtaat olivat saaneet 9 täysiosumaa. Näissäkin tehtaissa valmistetaan "Saksan sodan ratkaisevaa salaista

asetta". Tehtaiden työmies- ja henkilökunnan on valan velvotuksella vaiettava kaikista aseen laatua ym. koskevista seikoista. Pommituksen aiheuttamassa sekasorrossa kahden tehtaiden palveluksessa olleen ~~työmiehen~~ espanjalaisen työvangin oli onnistunut paeta. Heitä ajetaan takaa, jotteivät pääsisi asesalaisuutta viholliselle paljastamaan. Uusi ase lienee kaasuntapainen neste- tai pulveriaine.

Asiainhoitaja A.Yöntilä
A.Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 49.

Varakonsuli Markkula.

10/9-43.

5000—8—43. 4270.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 351/174.

Zagrebissa 10 p:nä syyskuuta 1943.

UL. OASIAINMINISTERIÖ
To 45/256 Sal 43
16/9-43 № – Liitt. –
LYHMÄ 5 OSASTO C39 ASIA

Ulkoasiainministeriölle

H e l s i n g i s s ä.

Lähetystön pol.rap.n:o

49.

Lähetystö oheistaa kunnioittavasti Ministeriölle otsikossa mainitun raporttinsa, jonka otsikkona on:

"Italian kapitulatio ja Kroatian viime tapahtumat."

Raportti lähetetään täältä kuutena kappaleena.

Varakonsuli Hannes Markkula
Hannes Markkula.

UE13:A4.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 49.

Zagrebissa 10 p:nä syyskuuta 19 43.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
45/256 Sal 43
16/9-43 № – Liit. –
RYHMÄ 5 OSAJTO C39 ASIA

Asia: Italian kapitulaatio ja Kroatian viime tapahtumat.

Syyskuun 9 p:nä klo 1.00 /yöllä/ luettiin Zagrebin yleisradiossa Kroatian valtionjohtajan Ante Pavelić'in antama seuraavasisältöinen julistus Kroatian kansalle:

" Kroatian kansa! Salakavala liittolainen on Kroatian riippumattoman valtion nousun hetkellä pakottanut sen sopimuksiin ja rajoihin, joiden kautta suuri osa Adrian rannikosta eroitettiin Kroatian valtakunnan alueesta. Kahden ja puolen vuoden ajan on Kroatian kansa mitä suurimmalla tuskalla sietänyt tämän väkivaltaisuuden, erikoisesti näiden alueiden kroattien oli vapaudensa ja omaisuudensa puolesta suurimmat kärsimykset kannettavanaan.

Tänään on Italian hallitus esiintymisensä kautta vapauttanut Kroatian kansan ja valtion jokaisesta näiden pakkosopimusten asettamasta velvollisuudesta.

Suur-Saksan valtakunnan suuri johtaja Adolf Hitler on minulle tänään illalla ilmoittanut, että hän tunnustaa Kroatian riippumattoman valtion rajoina ne maa-alueet, jotka käsittävät myös luovutetut kroatialaiset alueet Adrian rannikolla.

Tällä historiallisella hetkellä kokoonnumme puolustusvoimiemme ympärille, jotka rinta rinnan liittolaisemme Saksan puolustusvoimien kanssa tulevat vapauttamaan Adrian rannalla olevat kroatialaiset maat.

Tällä hetkellä yhdymme rakkaudessa isänmaahamme ja niihin onnettomiin veljiimme, jotka tulemme vapauttamaan ja syliimme sulkemaan. Me liitymme toisiimme Kroatian kansan ja riippumattoman valtion onnen- ja vapaudenajatuksen onnellistuttamina.

Kroatian puolustusvoimille olen antanut käskyn täyttää sotilasvelvollisuudensa.

Kroatit! Tukekaa kaikki Kroatian armeijaa sen täyttäessä tätä historiallista velvollisuuttaan.

Rannikkoalueen ja Dalmatian kroatit, Te, joiden oli jätettävä kotinsa italialaisten väkivaltaisuuksien takia, liittykää kroatialaisiin joukkoihin, voidaksenne jälleen palata jätettyihin koteihinne takaisin. Tästä päivästä lähtien ei Kroatian riippumattomuus ja vapaus ole mitenkään rajoitettu."

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Tämän jälkeen hänen antamansa seuraavan päiväkäskyn Kroatian puolustusvoimille luki radiossa uusi sotaministeri kenraali F. Navratil:

" Kroatialaiset sotilaat! Maanpuolustusmiehet! Ustašat! Lentäjät ja sotalaivaston miehistö!

Italian esiintyminen on vapauttanut Kroatian valtion sille pakoitetuista erinäisistä velvollisuuksista, jotka ovat estäneet riippumattoman Kroatian ja erittäinkin sen armeijan kehitystä.

Tämän johdosta on Kroatian riippumattoman valtion oikeutena ja velvollisuutena ase kädessä miehittää ja vapauttaa ne kroatialaiset alueet, jotka siltä otettiin pois.

Kroatit! Sotilaat!

Ylipäällystönne johdolla Teidän osaksenne tuli kunnia ja velvollisuus kroatialaisen sotilaan osoittamalla historiallisella suurimmalla kurilla ja urheudella vapauttaa eroitetut kroatialaiset alueet ja vetää salkoon Adrian rannalla mainehikas Kroatian lippu, jonka alaisena Kroatian kansalle meremme rannalla on säädetty onnellisimmat ajat.

Kroatit! Sotilaat!

Tällä historiallisella hetkellä olen vakuutettu, että täytätte kroatialaisen sotilasvelvollisuudenne ja että tämän mukana tulevat lämpimimmät toiveenne toteutumaan antaessanne isänmaallemme ja kansallenne kaiken takaisin sen, mikä siltä oli riistetty ja oli meille aiheuttanut niin paljon kärsimystä.

Kroatialaiset sotilaat! Kroatian sotalaivaston miehistö!

Ijäti hädässä ja tuskassa kaivattu hetki on koittanut. Kroatian meri palaa Kroatian yhteyteen. Te tulette puolustamaan sitä.

Eläköön Kroatian armeija! Eläköön Kroatian riippumaton valtio!

Poglavnik Ante Pavelić."

Näiden julistuksien jälkeen alkoivat kroatialaiset joukot eri puolilla maata riisua aseista tänne sijoitettuja italialaisia varuskuntia. Niinpä Karlovacissa nämä toimenpiteet johtivat aluksi aseellisiin yhteenottoihin italialaisten kanssa, mutta verrattain pienin menetyksin ja veriuhrein. Tässä kaupungissa ilmoitetaan aseistariisutun 7.000 italialaista upseeria ja sotilasta. Kroatit menettivät kahakoissa kaatuneina 2 ustašaupseeria ja 4 sotilasta. Tällä hetkellä ei ole vielä tarkempaa tietoa Dalmatian tapahtumista, mutta saksalais-kroatialaisia joukkoja on kiireesti matkalla täältä etelään. Italialaisten pelätään kuitenkin ehtivän luovuttaa Zarassa, Splitissä ja Šibenikissä olevat suuret ase- ja varsinkin ammusvarastonsa partisaaneille, joita majailee suurin joukoin näiden italialaisten miehittämien Dalmatian kaupunkien lähimmässä ympäristössä. Kuulee sitäpaitsi huhuiltavan, että Italian aseleposopimuksen ehtoihin sisältyi mm. velvollisuus puhdistaa Adriammeri miinoista liittotuneiden laivastolle ja että jo 2 englantilais-amerikkalaista laivasaattuetta olisi matkalla päämäärinään Albanian rannikko ja Boga Kotorskan italialaisten hallussa oleva kroatialainen sotasatama Dalmatian rannikolla.

Sen johdosta, että italialaiset sotilasviranomaiset internoivat Sušakissa II. italialaisen armeijan luokse sijoitetun kenraali Rummlerin johtaman sotilasvaltuuskunnan, riisuttiin Zagrebissa välittömästi aseista tänne sijoitettu kenraali Re'en johtama italialainen sotilasvaltuuskunta ja bersaglierikomppania. Useimmat aseistariisutut italialaiset upseerit ja sotilaat on jo täältä lähetetty Graziin. Vain kenraali Re muiden Italian täkäläisen lähetystön virkamiesten kanssa on täällä lähetystörakennuksessa internoituna. Kuvaavaa sille kiireelle, millä italialaiset sotilashenkilöt täältä Graziin lähetettiin on, että esim. kenraali Re' en adjutantti, itävaltalaissyntyinen upseeri, ratsumestari Galeatto, joutui jättämään kaiken omaisuutensa jälkeensä, saaden ottaa mukaansa vain kaikkein välttämättömimmän pienessä matkalaukussa. Heidän omistamansa henkilöautot takavarikoitiin Saksan armeijalle.

Toisena kuvaana seikkana kuinka yllättäen tieto Italian solmimasta aselevosta Zagrebiin saapui, mainittakoon, ettei Italian täkäläisessä lähetystössä t.k. 8 p:nä siitä vielä kukaan tietänyt. Italian uusi lähettiläs, ministeri Petrucci oli saman päivän illalla Saksan lähettiläs Kaschen illallisvieraana aavistamatta ollenkaan edessäolevaa yllättävää käännettä maansa suhteessa Saksaan. Kerrotaan läh.Kaschen olleen tapahtumasta jo tällöin tietoinen, mutta jossain määrin epävarma käyttäytymisensä takia italialaiseen virkaveljeensä nähden.Läh. Kasche ei ollut sanallakaan informoinut min.Petruccia Italian antautumisesta.

Uusi tilanne on kieltämättä vahvistanut Kroatian nykyisen hallituksen asemaa sisäpoliittisesti, mutta odotetaan piakkoin tapahtuvaa hallituksen vaihdosta. T.k. 4 p:nä oli Kroatian hallituksella salainen istunto, jolloin pohdittaessa silloista tilannetta maassa useimmat hallituksen jäsenet olivat ilmoittaneet eroavansa hallituksesta antaakseen paikkansa mahdolliselle kansalliselle kokoomushallitukselle. Tällöin ent.ulkoministeri, salkuton ministeri tri Mladen Lorković oli jättänyt erohakemuksensa ja hänen eronsa oli hyväksytty.Puhuttiin myös opetusministeri tri Starčevićin terveyssyistä

piakkoin tapahtuvasta erosta ja xxxxxxx talousministeri tri-ins. Balenin eroamisesta, mutta tilanteen muutos lienee vaikuttanut heidän paikoilleen jäämiseen toistaiseksi. Joka tapauksessa Zagrebissa par'aikaa neuvotellaan kansallisen kokoomushalltuksen muodostamisesta, johon osallistuisivat viimeisten tietojen perusteella tunnetut Mačekin talonpoikaispuolueen politikot tri Perner, tri Torbar ja ins. August Košutić. Ensinmainittu tunnetaan täällä sinä henkilönä, joka v:sta 1929 Beogradin skupštinassa talonpoikaispuolueen johtajaa Radić, ia vastaan suoritetun attentaatin ajoista lähtien kantaa revolverin kuulaa ruumissaan. Tri Torbar oli Cvetković-Maček hallituksen postiministeri ent. Jugoslaviassa ja ins.Košutić kroatialaisen talonpoikaispuolueen ent.pääsihteeri. Tätä kirjoitettaessa ollaan Zagrebissa vielä epätietoisia onnistutaanko tällaisen hallituksen kokoonpanossa ja tulevatko yllämainitut mačekilaiset hallitukseen ollenkaan mukaan ja tulevatko he Mačekin suostumuksella vai omalla vastuullaan. -

Partisaanien viime aikainen yltymyt toiminta on antanut maassa aihetta vakavaan huolestumiseen, minkä sanotaan vaikuttaneen aina valtakunnan ylimmille portaille saakka, siten että useimmilla vastuunalaisilla henkilöillä kerrotaan olevan valmiit passit erinäisine leimauksineen taskuissaan pahimman varalta.

Kerrottakoon pari kuvaavaa tapausta tilanteesta Zagrebissa ja Kroatiassa yleensä.

Eräänä iltana oli Zagrebin uusimmassa esikaupungissa Dubravassa istunut eräässä ravintolassa yleisesikuntaeversti, jota majatalon isäntä oli pyytänyt klo 7 aikaan illalla maksamaan laskunsa ja jättämään ravintolan, koska hän ei sanonut voivansa vastata eversti:n turvallisuudesta ja koska oli olemassa mahdollisuus, että partisaanit voisivat tulla vangitsemaan upseerin illan pimetessä.

T.K. 6 p:nä oli amerikkalaisesta lentokoneesta heitetty 2000 kpl amerikkalaisia kenkiä, jotka olivat tarkoitetut Sisakin ja Petrinjan kaupunkien välillä olevissa metsissä majailevillle partisaaneille, mutta pudonneetkin erehdyksessä Sisakiin erään kasarmin pihalle. Kengissä oli lisäksi ollut suklaatia, teetä jne.

Kuuluisassa Krapinski Toplicen kylpylässä, 50 min. automatkan päässä Zagrebista majailee tällä hetkellä n.5000 miehen vahvuinen partisaanivaruskunta.

Varakonsuli Hannes Markkula.
Hannes Markkula.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 839.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 50.

Asiainhoitaja Yöntilä.

24/9-43.

5000—8—43. 4270.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 362/183.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
N:o 47/256 Sal. 43
30/9-43 — Litt. —
ASIA OSASTO ASIA
5. C39.

Zagrebissa 24 p:nä syyskuuta 1943.

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia oheisena Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena lähettää raporttini n:o 50, jonka otsikkona on:

"Kroatian sotaministerin puheilla".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Alfontilä

Herra Ministeri
Tohtori Henrik RAMSAY.
H e l s i n k i.

UE13:A4.

Z A G R E B ISSA OLEVA LÄHETYSTÖ. 47/256 Sal. 43 Salainen.

RAPORTTI n:o 50.

Zagrebi ssa 24 p:nä syys kuuta 1943.

30/9-43 - : - Liit. -

5. B 39.

Asia: Kroatian sotaministerin puheilla.

Kävin tänään tapaamassa Kroatian uutta sotaministeriä, kenraali Navratil'ia, joka on myös maan sotavoimien ylipäällikkö.

Ministeri katsoi tilanteen Saksan itärintamalla kehittyvän suunnitelman mukaisesti ja Saksan aseman olevan edullinen liejukauden alkaessa.

Dalmatian yhdistäminen Kroatiaan on eheyttänyt maata. Italialaisten Dalmatian suhteen harjoittama politiikka on ollut omansa synnyttämään hajanaisuutta ja eripuraisuutta Kroatiassa. Nyt on korjattava, mitä kahden ja puolen vuoden aikana on laiminlyöty. Operatiivinen toiminta Dalmatiassa on saksalaisten käsissä ja se kehittyy positiiviseen suuntaan.

Liittoutuneiden mahdollinen maihinnousu Dalmatiassa on riippuva sotatoimien kehittymisestä Italiassa. Salernon taistelussa he kärsivät suurta mieshukkaa ja heidän kalustotappionsakin olivat melkoiset. On varmaa, että saksalaiset eivät olleet valinneet Salernoa ratkaisevaksi taistelukentäksi. On selvää, että liittoutuneet ja saksalaiset iskevät yhteen Italiassa. Tämän yhteenoton vaiheesta riippuu, yrittävätkö liittoutuneet hyökätä Dalmatiaan. Siinä yrityksessä heillä on oleva suuria vaikeuksia, etenkin kun kuljetusalusten on siirrettävä Adrianmeren itärannikolla olevat

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

lukuisat saksalaisten hallussa olevat lentoasemat. Maihinnousu, vaikka se onnistuisikin, ei olisi sotaa ratkaiseva, koska liikenneyhteydet sieltäkäsin ovat huonot ja joukkojen huoltaminenkin on vaikeata.

Ministeri ei suhtautunut tilanteeseen pessimistisesti.

- - -

Niinä muutamina päivinä, jotka lomalta palattuani olen täällä viettänyt, olen voinut todeta, että ulkomailla viime aikoina Balkanista ja etenkin Kroatiasta levitetyt tiedot ovat propagandatarkoituksessa suuresti liioiteltuja. Zagrebissa elintarvetilanne on tosin kuukauden kuluessa sikäli huonontunut, että diplomaatitkaan eivät enää saa maitoa eikä voita ja lihaakin jaetaan vain lähetystöjen päälliköille.

- - -

Italian antauduttua Italian täkäläisen lähetystön ja pääkonsulinviraston virkamiehet samoinkuin Italian muiden Kroatiassa olleiden konsulinvirastojen henkilökunta internoitiin. Zagrebissa lähettiläs on vartioituna yksityisasunnossaan ja hän on lähettänyt poglavnikille kiitoskirjeen osakseensa tulleesta hyvästä kohtelusta. Lähetystön muu henkilökunta on eristettynä lähetystön virastotalossa. Protokollapäällikkö huolehtii italialaisten muonituksesta.

Asiainhoitaja Armas Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 51.

Asiainhoitaja Yöntilä.

29/9-43.

5000—8—43. 4270.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 372/187.

Zagrebissa 30 p:nä syyskuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTE
№ 49 256 Sal D. 1943
8/10-43 № - Liitt. -
RYHMÄ 5 C39 ASIA

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia oheisena Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena lähettää raporttini n:ot 51 ja 52, joiden otsikkona on:

"Ministeri Budakin vastaus presidentti Rooseveltille" ja

"Syyskuun tapahtumat Kroatiassa."

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Myöntilä.

Herra Ministeri
Tohtori Henrik RAMSAY.
H e l s i n k i.

UE13:A4.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 51.

Zagrebissa 29 p:nä syys kuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
№ 49 256 Sal 1943
8/10-43 № - Liitt. -
RYHMÄ 5 C39 ASIA

Asia: Ministeri Budakin vastaus presidentti Rooseveltille.

Ulkoministeri Budak on katsonut olevan syytä Kroatian puolesta vastata pres. Rooseveltin kongressille äskettäin osoittamaan julkilausumaan, jossa tämä oli lausunut toivomuksen, että Saksan liittolaisten keskuudessa pääsisi vallalle kapinahenki. DNB:lle antamassaan haastattelussa, joka tietääkseni täällä on ollut julkaistuna vain Zagrebin saksankielisessä lehdessä, joka ei ole Kroatian sensuurin alainen, ministeri oli lausunut:

Todellisuudessa Rooseveltin toivomuksessa ei ole kysymys kapinasta Saksaa vastaan, vaan kapinahengestä säädyllisyyttä ja moraalia, uskollisuutta ja velvollisuudentuntoa, ahkeruutta, uhrimieltä, isänmaanrakkautta, kotiliestä ja isänmaata, vieläpä ihmisyyden yksinkertaisimpia lakeja kohtaan.

Harmaakirja, jonka Kroatian ulkoasiainministeriö on julkaissut kapinallisten Kroatiassa tekemistä hirmutöistä on kokonaisuudessaan yksi ainoa syytös tässä mielessä. Tällaisia ihmisiä USA:n presidentti nyt suojelee rohkaisten heitä kansallissosialisteja vastaan käytävän taistelun varjolla jatkamaan raakuuksiaan.

Roosevelt, sen on historia jo osoittanut, taistelee yhtä vähän kansallissosialisteja kuin mitä hän on taistellut facsisteja vastaan. Todellisuudessa hän taistelee Eurooppaa ja sen kansoja vastaan. Hän haluaa tuhota Euroopan sivistyksen, luovuttaa sen kansat maailmanjuutalaisuudelle ja saattaa sen talouden orjuuteen. Tätähän Roosevelt haluaa.

Kansallissosialistit ovat, ministeri jatkoi, kaikkialla minne he saapuivat ylläpitäneet järjestystä ja oikeudenmukaisuutta, tuoneet pienille sorretuille kansoille vapauden, poistaneet vuosisatoja vanhan vääryyden, saaneet, kuten harvoin edes lääkäri, vanhat, kärsineen maanosamme arpeutuneet haavat parantumaan ja kantavat nyt mittaamattomia veriuhreja meille vuosisatojen kuluessa rakkaaksi ja kalliiksi käyneen Euroopan sivistyksen säilyttämiseksi. Kansallisosialistit ovat Kroatian kansan parhaimmat ystävät, joita vastaan kapinoiminen olisi ehkä sopusoinnussa Rooseveltin suunnitel-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

mien kanssa, mutta ei Kroatian kansakunnan etujen ja kunnian kanssa. Me rakastamme saksalaisia ja kunnioitamme heidän johtajaansa, jolle olemme suurimmassa kiitollisuuden velassa. Me olemme tekevä kaikkemme kapinahengen, joka erikoisesti Badoglion petturimaisen asenteen johdosta siellä täällä Kroatiassa miltei yksinomaan vierasten ainesten toimesta on saanut jalansijaa, tukahduttamiseksi juurineen.

Edellä oleva tuskin kaipaa kommentaareja. Lausunnon heikkoudet ovat ilmeiset. Se osoittaa samalla, että Kroatian ulkopolitiikka on kokonaan saksalaisella linjalla. Kun maa ei ole enää Italiasta riippuvainen, voidaan tuhlata superlatiivisia kohteliaisuuksia ainoalle suurelle liittolaiselle. Tämä piirre pisti silmään äskettäin myös Zagrebin saksalaisen tieteellisen laitoksen avajaisissa, jossa tilaisuudessa opetusministeri lausui mm.:

> "Me kroatit olemme järkähtämättömällä myötätunnolla seuranneet Saksan kansan taistelua ja surumielin myötäeläneet Saksan paloituksen voidaksemme sitten innostuksen vallassa todeta sen nousun kaikkien aikojen suurimman saksalaisen ja suurimman eurooppalaisen, suuren Saksan johtajan, Adolf Hitlerin johdolla."

Asiainhoitaja A. Yöntilä
A.Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: E 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 52.

Asiainhoitaja Yöntilä.

30/9-43.

5000—8—43. 4270.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 52.

Zagrebi ssa 30 p:nä syys kuuta 19 43.

ULKOASIAINMINISTE
№ 49 / 256 Sal D. 1943
8/10-43 № - Liitt. -
RYHMÄ 5 OSASTO C39 ASIA

Asia: Syyskuun tapahtumat Kroatiassa.

Lomalta palattuani olen otsikkoasiasta keskustellut Kroatian uuden pääministerin, eräiden hallituksen muiden jäsenten, täkäläisten lähetystöjen päälliköiden ja muutamien lehtimiesten kanssa. Selostan saamiani vaikutelmia silmälläpitäen niiden merkitystä tilanteen vastaiselle kehitykselle.

Kun Kroatia katsoi vapautuvansa sen valtaistuimelle tyrkytetystä italialaisesta ruhtinaasta, joka valtakunnassaan muuten ei kertaakaan ollut käynyt, alettiin maan poliittisissa piireissä yhä voimakkaammin tuntea tarvetta saada aikaan vallanjako valtionpään ja hallituksen välille. On mahdollista, että tri Pavelićille oli liian raskasta hoitaa valtion päämiehen tehtävien ohella sekä pääministerin että sotaministerin salkkua. On myös todennäköistä, ettei hän kokonaan tahtonut päästää hallituksen ohjaksia käsistään. Neuvottelematta muiden hallituksen jäsenten kanssa, kuten on väitetty, hän nimitti 2/9 pääministeriksi 74-vuotisen sarajevolaisen asianajajan Nikola Mandićin, jolla kompromettoimattomana politiikkona kuuluu olevan hyvät suhteet kaikkiin ryhmiin, etenkin kotiseutunsa serbeihin. Itävallan aikana hän nautti suurta arvonantoa hallintovirkamiehenä, mutta viimiset 20 vuotta hän on pysynyt jokseenkin syrjässä aktii-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

visesta politiikasta.

Pääministeri oli kiinnostunut Suomen oloista, joista hänellä ei tuntunut olevan entuudestaan juuri minkäänlaista käsitystä. Badoglion petoksen hän tuomitsi ankarasti leimaten sen perfidie'ksi. Saksan ja Venäjän suhteista puheenollen hän oli vakuuttunut, että nämä maat ennenpitkään löytävät toisensa, sillä Saksa ei antaudu, vaikka sen kaikki kaupungit maan tasalle pommitettaisiin. Käsityksensä tueksi hän vetosi Saksan ja Englannin vastakkaisiin etuihin, jotka jo Krimin sodasta lähtien ovat osoittautuneet sovittamattomiksi, sekä Turkin lehdistön sitä tarkoittaviin viimeaikaisiin lausuntoihin. Adrianmeren kroattialaisten rannikkoalueiden tultua liitetyksi emämaahan, Kroatian kaikki alueelliset vaatimukset ovat tyydytetyt. Nämä alueet Saksa oli tunnustanut Kroatialle kuuluviksi, ennenkuin asiassa oli edes ehditty kääntyä Saksan puoleen. Diplomaattista tietä v. Ribbentrop oli tarjonnut Kroatialle myös Slovenian autonomisena alueena, johon kuuluisi Laibachin maakunta, Görtz, Ala-Krain ja Itä-Istria. Kroatian taholta vastattiin tiedusteluun kielteisesti, ilmeisesti senkin vuoksi, että tällainen valtioliitos voi olla alkuna uudelle Jugoslavialle. Sitäpaitsi kroattien ja slovenien, joita on yhteensä n.1,4 milj., välit ovat vanhastaan huonot, koska jälkimmäiset ovat aina vetäneet yhtä köyttä serbien kanssa. Kroatit näkisivät mieluimmin, että Sloveniasta tulisi itsenäinen puskurivaltio Saksan väliin. Asia on kuitenkin jossain suhteessa avoinna.

Pääministeri Mandićin nimitys oli herättänyt tyytymättömyyttä nuorempien ustašapolitikkojen keskuudessa. Näistä jättivät silloin erohakemuksen opetusministeri Starčević, salkuton min. Lorković, kaksi valtiosihteeriä sekä propagandapäällikkö - kaikki tällä vuosisadalla syntyneitä. Poglavnik asettui kuitenkin sille kannalle, että kun Kroatia on totalitäärinen eikä parlamentaarisesti hallittu maa, hallituksen jäsen ei voi poliittisista syistä jättää erohakemusta, minkävuoksi hän ei ole näitä erohakemuksia edes käsitellyt ja asianomaiset ovat myös kiltisti jääneet toimiinsa.

Neuvottelut maćekilaisten saamiseksi osallisiksi hallitusvastuusta eivät ole vielä johtaneet konkreettiseen tulokseen. He kuuluvat

vaativan ustašajärjestön hajoittamista ja yleisen järjestyksen uudistamista puolueen elimille sekä yleensä palaamista demokratiaan. Maček itse halunnee pysyä syrjässä siltä varalta, että hän anglosaksien ehkä maahan tullessa voisi muodostaa hallituksen. Toiselta puolen hän on myös selvillä siitä, että jousta ei voi liiaksi jännittää, jottei valmistettaisi maaperää kommunisteille. Saksan lähettiläs, joka itse on entinen SA-gruppenführer ja harjoitta jonkinlaista SS-politiikkaa, ei ilmeisesti ideologisista syistä toivo, että Kroatian hallitus Italian esimerkkiä seuraten hajoittaisi poliittisen järjestönsä. Eräässä lehtimieskokouksessa hän oli äskettäin lausunut: Saksaa moititaan, ettei se kannata yhteistyötä Mačekin kanssa; kun Maček, saksalaisen hyökätessä Balkanille, oli ollut solidaarinen kenraali Simovićin kanssa, joka toimeenpani sotilaskaappauksen, olivat ustašalaiset ainoat, joiden kanssa saksalaiset saattoivat työskennellä; muiden perässä Saksa ei voinut juosta. Omasta puolestani luulen, että neuvotteluja hallituksen pohjan laajentamiseksi käydään vain kansan mielialan rauhoittamiseksi ja että todellisuudessa ei Pavelić enempää kuin Maček-kaan halua yhteistoimintaa keskenään. Kun hallituksen takana viran- ja toimenhaltijat mukaanluettuina on enintään 10 % väestöstä ja partisaaneilla n.30 %, on täällä yleisenä käsityksenä, että Mačekin avulla hallitus voisi saada lisää kannatusta jäljelläolevan passiivisen väestön keskuudessa, joka nykyään näyttää olevan kiinnostunut vain siitä, että se saa mustassa pörssissä riittävän korkean hinnan perunoista ja sianlihasta.

Ulkoministeri Budak katsoi Mačekin merkitystä liioiteltavan pitäen kyseenalaisena, kykenisikö hän ollenkaan käännyttämään partisaaneja. Dalmatialaiset eivät yleensä ole partisaaneja, mutta rauhallisen väestön on ollut pakko pitää yhtä italialaisten miehittämällä alueella kerääntyneiden tyydyttömien ainesten kanssa. Yksin Splitin /Spalato/ kaupungissa oli ollut 6000 - 10000 juutalaista, jotka Italian antauduttua yllyttivät väestöä taisteluun saksalaisia vastaan saadakseen aikaan järjestää pakonsa Italiaan, jonne muutamia aluksia onkin lähtenyt. Dalmatian suurimmista saarista ovat nyt Brac ja Hvar kroatia-

laisten hallussa. Muut saaret ja alueet olisivat helposti miehitettävissä, jos Kroatialla olisi riittävästi sotaväkeä. Ministerin mielestä maihinnousu Dalmatiaan ei voi strateegisesti kiinnostaa anglosakseja. Kun Italian antautuminen oli tullut tunnetuksi 8/9, hallitus oli kokoontunut klo 21.30 . Saksan lähettiläs, joka sitä ennen oli käynyt Führerin päämajassa, saapui myös tilaisuuteen ja ilmoitti toimeksiantajansa nimessä Saksan tunnustaneen Kroatian vaatimukset Dalmatiaan ja Adrian rannikkoalueeseen. Ministeri katsoi, että ne toimenpiteet, joihin samana iltana oli ryhdytty Kroatiassa olevien italialaisiin nähden, olivat osoittautuneet tarkoituksenmukaisiksi. Klo ½ 2 /yöllä/ poglavnik piti sitten radiossa puheen, jossa hän julisti Italialle luovutetun rannikkoalueen ja Dalmatian Kroatialle takaisinpalautetuksi.

Kun vapautettujen alueiden ministeri Bulat matkalla Splitiin mukanaan saksalainen vartioston ja lehtimiehiä haavottui partisaanien luodeista, eivät Splitiin ja Fiumeen nimitetyt maaherrat ole vielä katsoneet voivansa lähteä uusiin toimipaikkoihinsa. He odottavat tilanteen sotilaallista selvittelyä. Dalmatiassa italialaiset sotilaat ovat monin paikoin yhtyneet partisaaneihin tai luovuttaneet näille aseensa. Krk'n saari on tätä kirjoitettaessa Badoglion joukkojen hallussa. Fiumesta Senjiin ulottuva rannikkoalue on saksalaisten ja kroattien miehittämä. Saksan lähettiläs kertoi, että Sušakissa olevasta italialaisesta esikunnasta, joka heti antautui, löydettiin jo 9/9 suuri määrä painettuja kroatiankielisiä lentolehtisiä, joissa partisaaneja kehoitettiin rinnan italialaisten ja anglosaksien kanssa taisteluun saksalaisia vastaan. Partisaaneihin liittyneitä italialaisia upseereja saksalaiset kohtelevat kapinoitsijoina, jotka vangiksi jouduttuaan heti ammutaan. Italialaiset sotilaat, jotka asettuvat Mussolinin hallituksen kannalle, lähetetään Italiaan tai muualle paitsi Balkanille.

Lähettiläs oli 25/9 lähtenyt viikonlopuksi Kroatian ja Unkarin rajalle metsästämään, mutta jo seuraavana päivänä hänet kiireesti kutsuttiin takaisin järjestämään Kroatian hallituksen tunnustus Mussolinin hallitukselle - ennen kolmivaltasopimuksen vuosipäivää. Lähettiläs

kertoi minulle, että 9/9 päivän aattona, jolloin Italian sotilasvaltuuskunta ja lähetystön jäsenet internoitiin, oli kaikkien asunnoissa ja virkahuoneissa poltettu asiakirjoja ja muita papereita.

Italian Kroatiassa harjoittamasta kaksimielisestä politiikasta täkäläinen ulkoministeriö aikoo julkaista erikoisen kirjan. Pidetään todistettuna, että täällä olleiden italialaisten kenraalien Ambrosion ja Roattan toiminnan päämääränä on ollut Kroatian valtion hävittäminen. Nyt on käynyt päivänselväksi, miksi italialaiset estivät Kroatiaa miehittämästä Montenegron rajaa, jonka kautta maahan aikoinaan tuli kuusi partisaanibrigaadia, miksi italialaiset aseistivat Kroatian periviholllisia, četnikkejä ja minkä tähden ulkoministeri Lorkovićin oli erottava. Ei ole ihmeteltävä, että Kroatian suhteet Italiaan olivat koko ajan huonot. Viralliset vastalausenootit eivät voineet johtaa mihinkään tulokseen, sillä vastaus oli aina sama: Olemme tutkineet asian ja sotilasviranomaiset ovat ilmoittaneet, että kaikki on niinkuin olla pitää. Kroatian hallitus on ryhtynyt toimenpiteisiin Italiaan karkoitettujen n.50000 kroatin kotiuttamiseksi.

Kansa ei voinut käsittää, että aiemmin Italiaa ylistävät kroatialaiset lehtikirjoitukset olivatkin vain teennäisen myötätunnon sanelemia eikä myöskään, miksi kenraali Roattalle annettiin korkein kroatialainen kunniamerkki.

\- - -

Täällä arvellaan Serbian pääministerin, kenraali Nedićin äskettäin Führerin luona käydessään esittäneen mm. Serbian rajan siirtämistä Drinasta pohjoiseen Bosna-jokeen saakka. Serbiassa Saksalla väitetään olevan kaksi armeijakuntaa eli runsaasti enemmän sotaväkeä kuin Kroatiassa. Beogradin puolustusta on viime aikoina vahvistettu etenkin it-tykein silmälläpitäen Saksan kaakkoisarmeijan ylimmän päämajan sinne sijoittamista.

Asiainhoitaja
A. Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 53.

Asiainhoitaja Yöntilä.

8/10-43.

5000—8—43. 4270.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 382/194.

Zagrebissa 8 p:nä lokakuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERI
50/256 Sal.D. 1943
13/10-43 | № - | Liit. -
KYHMÄ 5 | C39 | ASIA

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia oheisena Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena lähettää raporttini n:ot 53 ja 54, joiden otsikkona on:

"Miten Italia kohteli Kroatiaa" ja

"Sotilaspoliittinen tilanne Balkanilla".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Ajöntilä

Herra Ministeri
Tohtori Henrik RAMSAY.
H e l s i n k i.

UE13:A4.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 53.

Zagrebissa 8 p:nä lokakuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTER
No 50/256 Sal D. 1943
13/10-43 № - Liitt. -
RYHMÄ 5 C 39 ASIA

Asia: "Miten Italia kohteli Kroatiaa".

Mussolini redivivus oli epäilemättä vähemmän miellyttävä yllätys kroateille, jotka heti Badoglion hallituksen antauduttua olivat valmiit vaatimaan ja konkreettisesti ottamaan takaisin Dalmatian eikä siinä kyllin, vaan sellaisiakin alueita, jotka Italia viime maailmansodan jälkeen oli saanut. Mussolinihan oli henkilökohtaisesti ajanut Italian imperiumin laajentamista Balkanilla ja juuri hän oli ennen vuotta 1941 suosinut ustašaliikettä ja mm. suonut turvapaikan Roomassa sen johtajalle tri Pavelićille. Espanjan täkäläinen lähettiläs, joka on vanha, kokenut karriäridiplomaatti ja suuresti ihmetteli Kroatian äkkinäistä kannanmuutosta Italiaan nähden, sanoi kuulleensa, että Mussolini on lähettänyt erikoisen kohteliaisuuskirjelmän kaikille niille valloille, jotka hänen uuden hallituksensa ovat tunnustaneet, mutta ei Kroatialle. Kroatian hallituksen toiminta ratkaisevalla hetkellä ei ollut tosin niin täysin itsenäistä kuin se ulospäin on saattanut näyttää. Olihan sillä selustasuojana Saksa, jonka strateegiset edut välttämättä vaativat Dalmatian pikaista miehittämistä, koska maihinnousuvaara nimenomaan 9/9 päivän paikkeilla oli suuri ja silloin saksalaistenkin sotilaspiirien lausuntojen perusteella olisi onnistunut.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Kroatian hallituksen menettelyn ymmärtämiseksi on ehkä syytä tarkastella sen aikaisempaa suhdetta Italiaan. Mussolinihan oli 2½ vuotta sitten yhdessä Führerin kanssa tavallaan uudesti luonut itsenäisen Kroatian ja Italia sitoutui silloin Kroatian riippumattomuuden takaajavaltioksi. Miten kroatit katsoivat Italian hoitaneen tätä suojelijatehtäväänsä, ilmenee eräistä täkäläisistä virallisluontoisista lausunnoista, joista olen poiminut seuraavat näytteet:

Italian Kroatiassa olleiden sotajoukkojen ja četnikkien kesken oli tehty salainen sopimus, jonka perusteella jälkimmäiset saattoivat italialaisten miehittämällä alueella vapaasti toimia kroattialaisen väestön keskuudessa ryöstäen ja murhaten.

Italialaiset ovat törkeästi väärinkäyttäneet sotilaallista asemaansa Kroatian taloudellisen nousun ja itsenäisyyden estämiseksi. Heti tänne tullessaan italialaiset sotajoukot ryhtyivät järjestelmälliseen hävitystyöhön taloudellisella alalla päämääränä Kroatian saattaminen yhä enemmän Italiasta riippuvaiseksi. Italian armeija kuljetti pois, minkä se irti sai. Kun maksusta ei ollut milloinkaan puhetta, ei tällaista menettelyä voinut pitää muuna kuin ryöstönä.

Ennen italialaisten maahantuloa oli Višegradin kaupungissa toimiva aino sotatarviketehdas, joka oli uudenaikaisesti järjestetty ja raaka-aineilla hyvin varustettu, täydessä käynnissä. Italialaiset panivat tehtaan seisomaan ja välittämättä Kroatian hallituksen vastalauseista kuljettivat koneet ja raaka-ainevarastot muualle. Karlovacin läheisyydessä oleva Mahičnon räjähdysainetehtaan he niinikään miehittivät ja panivat sen työskentelemään erään italialaisen toiminimen laskuun.

Oli mahdotonta saada Kroatian ja Italian välinen kauppavaihto käyntiin. Italia vastusti aluksi clearingjärjestelmän käytäntöönottamista ja sen sijaan perusti kaksi yksityistä toiminimää, joiden kanssa Kroatian oli hoidettava Italian kauppansa. Monien vastalauseiden jälkeen Italia vihdoin luopui tästä järjestelmästä, mutta piti kiinni viiden maksutilin käyttämisestä maksuliikkeen mutkistamiseksi ja

Kroatian ulkomaankaupan jarruttamiseksi.

Kroattien omaisuutta, oli se sitten valtion tai yksityisen, takavarikoitiin ilman tilitystä ja kuljetettiin maasta. Etenkin metsiä raiskattiin ja valmiit polttopuut ja teknillisiin tarkoituksiin varatut puutavarat toimitettiin Italiaan. Pienintäkään korvausta ei maksettu eikä tällaista vientiä ole mihinkään tilastoon merkitty. Täten Kroatialle aiheutunut kansantaloudellinen tappio on arvioitu 40 miljardiksi kunaksi, mikä vastaa suunnilleen Kroatian valtion kahden vuoden tuloja.

\- - -

Kroatian rajat olivat 9.9.43 saakka kansainvälisin sopimuksin vahvistettu ja niitä kunnioittivat kaikki sopimuspuolet paitsi Italia. Dalmatian rajat vahvistettiin Kroatian ja Italian välisellä sopimuksella 18.5.41. Sen perusteella Kroatialta riistettiin sen aidoimmat alueet, jotka olivat muodostaneet yli 1000 vuotta sitten perustetun Kroatian valtion kehdon. Tämä epäoikeudenmukainen raja työnsi Kroatian merenrannalta sisämaahan, sillä se pieni alue Dalmatian rannikkoa, joka sille jätettiin oli ilman yhteyksiä muuhun Kroatiaan.

Tämän sopimuksen mukaan Italia sai suurimman osan Dalmatiaa, osan Kroatian rannikkoa sekä melkein kaikki tärkeimmät saaret. Adrian pohjoisesta osasta Italia anasti Krkin ja Rabin saaret, kun taas Cresin saari ja Istrian maakunta jo ensimmäisestä maailmansodasta lähtien olivat joutuneet Italialle palkkioksi keskusvaltojen kavaltamisesta. Splitistä piti muodostettaman kroatialais-italialainen condominium, mutta italialaiset eivät välittäneet sopimuksesta, vaan liittivät kaupungin ja sen tärkeä sataman omiin alueihinsa. Ryöstämällä Splitin, Šibenikin ja Sušakin kaupungit, annettiin Kroatian riippumattomalle valtiolle merivaltiona kuolinisku, sillä uusien satamien, rautateiden ja muiden kuljetusyhteyksien aikaansaaminen olisi kestänyt vuosikymmeniä. Italialla oli täten hallussaan koko merenkulku ja siitä olisi sodan jälkeen Kroatian meritse

suuntautuva kauppa ollut täysin riippuvainen.

Korčulan saaren piti myös kuulua yhteisesti sekä Italialle että Kroatialle, mutta Italia yksinkertaisesti anasti saaren eikä kroateilla ollut siellä mitään sanomista. Etelä-Dalmatiasta Italia sai Boga Kotorskan vuonon, jonka se liitti miehittämäänsä Montenegron alueeseen, vaikka kysymyksessä oli puhtaasti kroatialainen seutu. Tämä vuono on lisäksi Välimeren parhaita sotasatamia. Kroatia oli täydellisesti syrjäytetty Adrialta ja tehty riippuvaiseksi Italiasta, mikä sodan jälkeen olisi muodostunut sille kohtalokkaaksi.

Itävallan virallisen tilaston samoinkuin Jugoslavian tilaston mukaan oli Dalmatian koko asukasluvusta hiukan yli 1 % italialaisia tai Italian alamaisia.

Marsalkka Badoglio ja hänen kannattajansa ovat niinikään tavoitelleet Italialle alueellista hyvitystä Balkanilta. Tänne saatujen tietojen mukaan sekä Kreikan että Serbian emigranttihallitus olivat asiasta selvillä. Neuvottelut kestivät noin kuukauden ja johtivat salaiseen sopimukseen, jonka piti tulla voimaan heti, kun Badoglion oli onnistunut saada valta käsiinsä Italiassa. Sopimuksen mukaan Italian piti saada korvaukseksi menetetyistä Afrikan siirtomaistaan Slovenia aina Sutlaan ja Marburgiin saakka sekä osa Kroatiaa Karlovacista Splitiin saakka. Historiallisen Banaatti-Kroatian muu alue, koko Bosnia ja Herzegovina sekä Kroatian Dalmatia Splitistä Kotoriin saakka oli tarkoitus liittää tulevaan Suur-Serbiaan, joka saisi myös osan Albaniaa ja koko Montenegron. Boga Kotorskan Englanti ottaisi tukikohdakseen.

"Hrvatski Narod" kirjoitti äskettäin: "Jo aikoja sitten luhistuneen Rooman vallan haavekuvitelmiin ja Venetsian ryöstöön Italia perusteli oikeutensa Dalmatiaan, Kroatian valtion kehtoon, sen kulttuurin polttopisteeseen ja sen taloudellisen ja sotilaallisen voiman lähteeseen. Italian Kroatian politiikka perustui edelleen tämän historiallisesti järjettömään hyökkäykseen omaa suojamuuriaan vastaan. Dalmatian ryöstö oli kansan syvissä riveissä herättänyt yleistä kat-

keruutta. Nämä pyrkimykset syvensivät Kroatian ja Italian välistä kuilua, jonka ylitse ei koskaan kyetty rakentamaan siltaa, sillä Italiassa ei voitu ymmärtää, että kroattien oli saatava rannikkonsa takaisin, jota ilman se ei voinut tulla toimeen."

Kroatit toivovat luonnollisesti ikiajoiksi vapautuneensa italialaisista sortajistaan...

- - -

Vatikaanin edustaja lausui minulle äskettäin käsityksenään, että Italian on nyt kokonaan luovuttava laajentumispyrkimyksistään. Tästä lähtien sille ei jää muuta jäljelle kuin harrastaa uskontoa, tiedettä ja taidetta.

Asiainhoitaja A.Yöntilä
A.Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 29.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 54.

Asiainhoitaja Yöntilä.

8/10-43.

5000—8—43. 4270.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 54.

Zagrebissa 8 p:nä lokakuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTI
50 / 256 Sal D. I 43
13/10-43 № - Liit -
RYHMÄ 5 C39 ASIA

Asia: Sotilaspoliittinen tilanne Balkanilla.

Palattuaan 6.10 täkäläiselle rintamalle tekemältään matkalta Saksan lähettiläs antoi minulle, käydessäni häntä tapaamassa, seuraavansisältöisen luottamuksellisen tilannekuvauksen.

Adrianmeren rannikko Kreikasta Zaraan, joka ennen Badoglion antautumista oli italialaisten miehittämä, on nyt saksalaisten käsissä. Split, joka oli ollut partisaanien hallussa noin pari viikkoa, joutui saksalaisille miltei vahingoittumatta, samoin toiset rannikkokaupungit Šibenik, Zara ja Dubrovnik. Kotor on niinikään lujasti saksalaisten käsissä. Zarasta pohjoiseen puhdistus toiminta jatkuu. Siellä olevia partisaaneja, joihin Fiumen luona 2 italialaista divisioonaa oli yhtynyt, ahdistetaan sekä pohjoisesta että etelästä. Zaran ja Fiumen välinen rannikko ei ole maihinnousulle sopivaa. Kroatian ensimmäiset pienet sota-alukset kulkevat jo oman lippunsa suojassa. Brodista Sarajevon kautta Dubrovnikiin johtava rautatie on jälleen kunnossa ja saksalaisten valvonnassa; sama koskee Zagrebin ja Bihacin välistä rautatieyhteyttä; pidemmälle etelään tätä rautatietä ei ole rakennettukaan.

Koillis- ja Itä-Kroatiassa kuten Tuzlan ja Višegradin kaupunkien ympäristössä partisaanien toiminta on vilkastunut, koska saksalaisten oli pakko sieltä käsin siirtää joukkojaan

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

vumennen valtavan määrän italialaisille joukoille tarkoitettuja ensiluokkaisia elintarpeita. Etelä-Balkanilla - Albaniassa, Serbiassa ja Kreikassa - saksalaiset ovat riisuneet aseista n.200.000 italialaista ja Kroatiassa yli 100.000. Yhteensä yli 300.000 italialaista on lähetetty Saksaan töihin, mutta heidän aseensa ovat saksalaisilla lukuunottamatta partisaanien käsiin joutuneita pienehköjä määriä. Itä-Kroatiassa on vielä muutamia italialaisia pataljoonia, jotka ovat ilmoittautuneet Mussolinin kannattajiksi ja taistelevat edelleen partisaaneja vastaan.

Albanian Saksa on tunnustanut itsenäiseksi valtioksi, kuten tiedetään. Montenegrolle Saksa on valmis antamaan,mitä se haluaa. Koska tämä vuorimaa on ollut italialaisten eikä saksalaisten miehittämä, eivät nämä ole vielä selvillä sen todellisesta kansantahdosta. Serbiassa on yleensä rauhallista. Serbian vuoristossa on saksalaisen armeijakunnan päämaja.

Otin puheeksi myös kysymyksen Kroatiassa suunnitteilla olevasta uudesta hallituksesta, jota jo etukäteen on nimitetty "rautaisen käden hallitukseksi". Tähän nimitykseen sisältyvä politiikka Kroatiassa ei ilmeisesti miellyttänyt lähettilästä, koska hän siihen hieman hermostuneesti reagoi huomauttaen, että kriitillisinä aikoina on pysyttävä maltillisena, jos mieli selviytyä voittajana. Samassa yhteydessä hän kertoi Kroatian hallituksen nimittäneen maaherraksi Dubrovnikiin saman professorin, joka aiemminkin turvautuen kuolemantuomioihin oli siellä yrittänyt ylläpitää järjestystä, kunnes italialaiset hänet karkoittivat. Tällaisin keinoin hän on taas koettanut hallita, mutta tällä kertaa Saksan sotilasviranomaiset ovat puuttuneet asiaan. Puhuteltavani sanoi lähettävänsä Dubrovnikiin seuraavana päivänä lähetystöneuvoksensa puhumaan järkeä moiselle prefektille, sillä täkäläinen oppositio panee ustašamiesten tyhmyydet Saksan armeijan tilille. Kroatiassa Saksa ei ole ottanut hallintoa omaan hoitoonsa, kuten miehitetyissä maissa.Mutta vapautettuun Dalmatiaan nimitettyjen kolmen maaherran, joiden alaisina on

rannikolle. Uusia saksalaisia joukkoja tulee tänne jatkuvasti. Kroatialaisia joukkoja varustetaan osaksi uudestaan. Niinpian kuin maissi on korjattu, on oleva helpompaa käydä partisaaneihin käsiksi, koska he eivät silloin enää kykene erikoisemmin piiloittautumaan. Saatuaan italialaisilta jonkinverran tykkejä, joita on vaikea kuljettaa metsissä ja vuoristossa, partisaanien on nyttemmin pysyteltävä maanteilläkin, joten on helpompaa päästä selville heidän olinpaikoistaan. Heidän viimeaikaiseen toimintaansa on myös vaikuttanut venäläisten, englantilaisten ja amerikkalaisten kiihoitus. Saksalaisten asema ~~on~~ Kroatiassa ei ole vailla vaikeuksia partisaanien vuoksi, jotka ovat luonteeltaan rosvojoukkoja ja vielä Englannin suojeluksessa. Tällaisilla joukoilla on lisäksi vahvat perinteet Balkanin väestön keskuudessa, sillä ovathan tyydymättömät ainekset ennenkin täällä vetäytyneet metsiin ja vuoristoon. Yhteenkuuluvaisuuden- ja vastuuntunnon puutteesta johtuu, että sotapalvelusta pakoilevia, ei-kommunistisia kroattejakin liittyy partisaaneihin. Partisaaneja ei ole aliarvioitava, mutta heidän merkitystään ei saa myöskään yliarvioida. Offensiivista voimaa heillä ei ole, vaikkakin ovat huomioonotettavia tekijöitä hävitystyössään.

Saksan sotavoimien johto ei ollut odottanut saksalaisten joukkojen kykenevän niin nopeasti kuin se tapahtui miehittää Adrianmeren rannikkoa. Nyt sitä pidetään voittona, jossa vähälukuisten saksalaisten joukkojen neuvokkuudella oli huomattava osa. Dubrovnikissa kenraali Piaggonilla oli 30.000 miestä ja panssareita. Hänen alaisensa kenraali Amico - todennäköisesti juutalaissyntyinen- joka aiemminkin oli asettunut saksalaisten tielle, yritti tehdä kovaa vastarintaa, mutta 1 saksalainen rykmentti riitti sen murtamiseen ja kaikkien sikäläisten italialaisten aseistariisumiseen. Albanian pääkaupungissa olleen italialaisen armeijan esikunnan yllätti kenraali Rendulićin lähettämä saksalainen laskuvarjokomppania. Armeijan päällikkö kenraali Rossi vangittiin ja tunnin kuluttua toimitettiin lentokoneella Saksaan. Tiranassa samat laskuvarjomiehet takavarikoivat si-

usempia suur-išpaaneja, on tarvittaessa oltava Saksan armeijan käytettävissä, kuten työvoiman hankkimisessa linnoitustöitä yms. varten.

Lähettiläs pidättäytyi ilmeisesti tarkoituksellisesti lausumasta arveluja Balkanin tapahtumien vastaisesta kehityksestä. Muutamia päiviä aikaisemmin hänen kanssaan keskustellessani hän ei pitänyt mahdottomana, että anglosaksit /ilmasta käsin/ ja partisaanit voisivat yrittää synkronisoitua hyökkäystä Zagrebia vastaan.

- - - -

Romanian asiainhoitaja kertoi partisaanien surmanneen Splitissä 80 henkilöä, etupäässä englantilaismielisiä sekä jugoslavialaisia asianajajia.

Espnajan lähettiläs piti oireellisena, että Englannin hallitus oli painostanut Kreikan pakolaishallitusta tekemään myönnytyksiä partisaaneille sen johdosta, että näiden valtuuskunta oli käynyt Kairossa esittämässä mm. monarkianvastaisia vaatimuksia. Mikäli tämä pitää paikkansa, merkitsee se uutta myönnytystä Moskovalle, samalla kun muut pakolaishallitukset voivat sitä pitää arveluttavana ennakkotapauksena.

- - -

Kroatian uudesta hallituksesta olen kuullut, että ministeri Lorković tulee sisäministeriksi ja että talousministeriö jaettaneen kolmeen erilliseen ministeriöön. Kysymys ulkoministeri Budakin jäämisestä on vielä avoinna.

Asiainhoitaja
A. Köntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 55.

Asiainhoitaja Yöntilä.

15/10-43.

5000—8—43. 4270.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 392/196.

Zagrebissa 15 p:nä lokakuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
№ 51/256 Sal D. 19 43
19/10-43 № – Liitt. –
RYHMÄ 5 C39 ASIA

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:o 55, jonka otsikkona on:

"Kroatian uusi hallitus".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Myöntilä.

Herra Ministeri
Tohtori Henrik RAMSAY.
H e l s i n k i.

UE13:A4.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 55.

Zagrebissa 15 p:nä loka kuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
N:o 51/256 Sal D. 19 43
19/10-43 | № - | Liitt. -
KYHMÄ 5 | C 39 | ASIA

Asia: Kroatian uusi hallitus.

Kroatian tultua alueellisesti yhtenäiseksi ja sen vapauduttua suhteestaan Italiaan johtuneista suvereenisuuden rajoituksista, kuten Italian vastaisesta avoimesta, kontrolloimattomasta rajasta, olivat edellytykset olemassa myös itsenäisen hallituksen muodostamiseen. Vaikka Kroatian kaikki alueelliset vaatimukset onkin tyydytetty, on sen kansa kohtalon hetkellä silti kaikkea muuta kuin sisäisesti yhtenäinen. Siinä suhteessa liittoutuneiden valtojen propaganda ja muu toiminta on epäilemättä saavuttanut tarkoituksensa. Sen vuoksi Kroatian uutta hallitusta ei nytkään voitu muodostaa kaikkia kansankerroksia käsittävälle laajalle pohjalle.

Mačekilaiset, joita oli pyydetty osallistumaan hallitukseen, olivat antaneet kirjallisesti seuraavansisältöisen vastauksen:

Puolueen nimessä emme voi vastata sitä kun ei ole olemassa, koska ustašahallitus on sen hajoittanut; ne mačekilaiset, joihin meidän on onnistunut saada yhteys, kannattavat hallitukseen menoa vain sillä ehdolla, että ustašajärjestö hajoitetaan ja saadaan takeita siitä, että uusi hallitus tulee noudattamaan humaanisuuden, oikeuden ja tasavertaisuuden periaatteita.

Tietoisina siitä, että ensimmäisen ehdon täyttäminen nykyoloissa ei voi tulla kysymykseen, he laskivat voivansa edelleen

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

jäädä passiiviseen oppositioon.

Ennen hallituksen muodostamista kokoontuivat ustašajärjestön 12 kihoa, doglavnikit, poglavnikin johdolla. Tässä kokouksessa lienee ilmaantunut erimielisyyksiä nuorten radikaalien ja kokeneiden maltillisten ustašalaisten välillä, jälkimmäisten näkökohtien päästessä voitolle. Tuloksena oli, että entinen pääministeri Mandić sai tehtäväkseen muodostaa hallituksen, joka 12/10 nimitettiin. Sen kokoonpano ilmenee oheisesta liitteestä.

Kun edellinen hallitus vuosi sitten muodostettiin, pyrittiin hallintokoneiston yksinkertaistamiseen, samalla kun ministeriöiden lukumäärä supistettiin sopivaan. Tällainen kokeilu ei ollut ilmeisesti vastannut tarkoitustaan, sillä uudessa hallituksessa on nyt 20 jäsentä ja ministeriöiden lukumäärä on kaksinkertaistunut. Esimerkiksi kansantalousministeriöstä on muodostettu 4 itsenäistä ministeriötä: kauppa-,maatalous-,metsä ja vuoritoimen- ja sosiaaliministeriöt.

Uusi hallitus nojautuu pääasiallisesti ustašaliikkeeseen, mutta siihen on otettu lisäksi muutamia liikkeen maltillisia edustajia sekä yksi serbialainen pravoslaavi. Kroatian muhamettilaisilla on hallituksessa kaksi edustajaa. Pääministeri, rahaministeri, maatalousministeri ja salkuton ministeri Kuvedžić ovat entisiä Maček:in talonpoikaispuolueen jäseniä. Ulkoministerin vaihdosta oli myös odotettu ja uusina ehdokkaina olivat Budapestin-lähettiläs Košak ja Bukarestin-lähettiläs Benzon. On mahdollista, että jälkimmäinen vielä nimitetään ulkoministeri Budakin seuraajaksi ja että tämä palaa takaisin lähettiläälksi Berliiniin. Se seikka, ettei tätä henkilökysymystä samalla voitu ratkaista, johtunee siitä, että ministeri Budakin sijoittamiseen Berliiniin ei ollut vielä hankittu tai saatu Saksan suostumusta. Kun se tapahtuu myöhemmin,tulkitaan vaihdos tietenkin hallituksessa sattuneeksi uudeksi kriisiksi.Ent. ulkoministeri Lorković, joka aikoinaan Italian painostuksesta oli uhrattava, on nyt saanut hyvitystä tultuaan sisäministeriksi. Lorković on muutoin hallituksen vahvimpia nimiä. Saksan lähettiläs kertoi minulle lausuneen painavan sanan hänen puolestaan.

Esittäessään radiossa hallituksen ohjelman pääministeri tähdensi välttämättömyyttä kaikin käytettävissä olevin keinoin vahvistaa Kroatian armeijan iskuvoimaa ja jatkaa taistelua ryösteleviä partisaanilaumoja vastaan. Hän uudisti myös poglavnikin aiemmin esittämän vetoomuksen, että kaikilla kansalaisilla, jotka ovat valmiit myötävaikuttamaan järjestettyjen olojen aikaansaamiseen, on siihen tilaisuus. Uusi hallitus lupaa tarmokkaasti pyrkiä järjestyksen ja turvallisuuden palauttamiseen. Toinen tärkeä ohjelmakohta on kansanhuollon turvaaminen. Erikoista huomiota aiotaan kiinnittää virkamiesten ja työmiesten elintason parantamiseen. Sisäisessä hallinnossa tahdotaan noudattaa oikeudenmukaisuuden ja laillisuuden periaatteita sekä jyrkästi vastustaa korruptiota ja laittomuutta.

Ulkopolitiikassaan hallitus pitää järkähtämättömästi kiinni tähänastisesta linjastaan, joka perustuu "Adolf Hitlerin Suur-Saksan ystävyyteen ja aseveljeyteen". Korostetaan myös Kroatian jatkavan edelleen vilpittömän ystävyyden ja liittolaisuskollisuuden politiikkaa kaikkien kolmenvallan sopimuksen valtioiden kanssa, joihin se kahden maailmankatsomuksen suuressa taistelussa on aseveljeyden sitein yhdistetty.

\- - -

Saksa puolestaan tukee hartaasti Kroatian hallituksen pyrkimyksiä järjestyksen palauttamiseksi ja maan rauhoittamiseksi. Sen päämäärä on sovittaa kroattien samoinkuin muiden Balkanin kansojen vastakohtaisuuksia ja tunnustaen heidän itsenäisyyspyrkimyksensä saada ne liittolaisina kiinnostuneiksi omasta puolustuksestaan Balkanin joutuessa varsinaiseksi sotanäyttämöksi.

Saksa näyttää keksineen sopivan työmaan Vlassovin joukoille. Zagrebin kautta on kuljetettu etelään äskettäin 4 divisioonaa tšerkessejä. Syrmian maakunnassa toimii divisioona kasakoita - 20.000 miestä. Heidän joukossaan on 20 % saksalaisia, kuten Saksan lähettiläs minulle mainitsi. Kasakoiden ensimmäisistä edesottamuksista kerrottakoon seuraava tapaus. Heidän asetuttuaan määräpaikkaansa partisaanit yhtyivät

heidän kanssaan veljeilemään vedoten mm.samaan uskontoon.Mutta kun seuraavana päivänä 2 kasakkaupseeria löydettiin kuolleina,kasakat hävittivät 2 kylää surmaten niiden kaikki asukkaat välittämättä siitä,olivatko he partisaaneja,kroatteja tai saksalaisia.Sikäläinen saksalainen Gauleiter oli jo käynyt Zagrebissa vaatimassa kasakoita poistettavaksi paikkakunnalta, kuten valtiosihteeri Turina minulle kertoi.Partisaaneja vastaan taistelemaan on tänne lähetetty myös hollantilaisia ja flaamilaisia SS-joukkoja. Tonavalla ja Savalla Saksalla on pikaveneitä,joiden tarkoituksena on mm. estää partisaaneja pakenemasta Unkariin.Luotettavalta taholta saamieni tietojen mukaan Saksa on jättänyt avoimeksi kysymyksen niiden alueiden luovuttamisesta Kroatialle,jotka Italia oli miehittänyt ensimmäisen maailmansodan jälkeen.

Asiainhoitaja A.Yöntilä
A.Yöntilä.

Liite raporttiin
n:o 55.

Kroatian uusi hallitus.

Pääministeri: tri Nikola MANDIĆ, s.1869 /ent.pääministeri/.

Apulaispääministeri: tri Džaferbeg KULENOVIĆ,s.1891 /ent.apulaispääministeri; muhamettilainen/.

Valtakunnan sinetinvartija /Protonotar/: tri Andrija ARTUKOVIĆ /ent.sisäministeri/.

Ulkoministeri: tri Mile BUDAK,s.1889 /ent.ulkoministeri/.

Sisäministeri: tri Mladen LORKOVIĆ, s.1909 /ent.salkuton ministeri/.

Oikeusministeri: tri Paul ČANKI,s.1892 /ent.talousministeriön valtiosihteeri/.

Opetusministeri: tri Julius MAKANEC,s.1904 /ent.yliopiston prfessori/.

Sotaministeri: kenraali Friedrich NAVRATIL,s.1893 /ent.sotaministeri/.

Kulkulaitosministeri: Anton VOKIĆ,s.1909 /ent.Valtion rautateiden johtaja Sarajevossa/.

Rahaministeri: tri Dragutin TOTH,/ent. Kroatian valtionpankin pääjohtaja/.

Kauppaministeri: tri Josip ČABAS,s.1900 /ent.talousministeriön osastopäällikkö/

Maatalousministeri: tri Stjepan HEFER,s.1897 /ent.suur-išpaani/.

Metsätalous- ja vuoritoimen ministeri: tri-ins.Josip BALEN,s.1890 /ent.talousministeri/.

Sosialiministeri: Janko TORTIĆ,s.1902 /ent.salkuton ministeri/.

Tuhoalueiden ministeri: tri Mehmed ALAJBEGOVIĆ,/ent.tuhoalueiden ministeri; muhamettilainen/.

Vapautettujen alueiden ministeri: tri Edo BULAT/ent.vapautettujen alueiden ministeri,tätä ennen salkuton ministeri/.

Korporatioministeri: tri Lovro SUŠIĆ,/ent.korporatioministeri/.

Salkuttomat ministerit:

Tri Milovan ŽANIĆ,s.1882 /ent.salkuton ministeri/.

" Sava BESAROVIĆ,s.1889/ent.Saborin sihteeri;pravoslaavi/.

" Vjekoslav VRANČIĆ,s.1904 /ent.valtiosihteeri pääministerin virastossa/.

maanviljelijä Živan KUVEŽDIĆ,s.1898 /ent.kansanedustaja/.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 56.

Asiainhoitaja Yöntilä.

22/10-43.

5000—8—43. 4270.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 402/200.

52/257 Sal. I 43

Zagrebissa 22 p:nä lokakuuta 1943.

26/10-43

OSASTO	
5.	639.

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia oheisena Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena lähettää raporttini n:o 56, jonka otsikkona on:

"Hajatietoja Kroatiasta".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Ajönthilä.

Herra Ministeri

Tohtori Henrik RAMSAY.

H e l s i n k i.

UE13:A4.

52 257 Sal. 43

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ 26/10-43 : - Salainen.

RAPORTTI n:o

Zagrebi ssa 22 p:nä loka kuuta 19 43. 5. 839.

Asia: Hajatietoja Kroatiasta.

Vichyn suhde Kroatiaan. Vichyn Ranskalla, joka ei ole tunnustanut Kroatiaa, on tähän asti ollut täällä lähetetty pääkonsuli, joka on edelleen toiminut Jugoslavian hallitukselta aikoinaan saamansa eksekvatuurin perusteella. Tämä pääkonsuli on nyt muuttohommissa ja siirtynee "barrikaadin" toiselle puolelle. Kroatian taholta on tehty esityksiä Vichylle, että se tunnustaisi tämän uuden valtion. Viimeksi siellä on äskettäin käynyt poglavnikin juhlamenojen ohjaaja, markiisi Machiedo. Minulle hän kertoi onnistuneensa tehtävässään ja päässeensä Lavalin puheille.

Vichy lähettää tänne lähiaikoina valtuuskunnan /delegation/, jonka johtajalla on täysivaltaisen lähettilään arvo.

Kroatian taholta on toivottu, että tänne lähetettäisiin asiainajaja Lesbons, joka kuningas Aleksanterin ja Barthoun murhajutussa toimi ustašajärjestön puolustusasianajajana ja on täällä ollut poglavnikin vieraana.

Filippiinien tunnustaminen. Filippiinien tasavallan presidentti on Kroatian ulkoministerille lähettämässään sähkeessä ilmoittanut maan julistautuneen itsenäiseksi valtioksi sekä toivonut sydämellisten ja ystävällisten suhteiden aikaansaamista molempien maiden kesken.

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Vastaussähkeessään ministeri Budak ilmoitti Kroatian hallituksen tunnustaneen Filippiinien tasavallan de jure 16.10.1943 lukien.

Kasakat Balkanilla. Sen johdosta, että Slavoniassa partisaaneja eli "Jugoslavian kansanarmeijaa" vastaan taistelevat kasakat ovat mm. surmanneet yhdeksän slovakiankieltä puhuvaa Kroatian kansalaista, on Slovakian täkäläinen lähettiläs tehnyt esityksen täkäläiselle ulkoministeriölle.

Kasakoiden järjestyksenpidolle niillä partisaaniseuduilla, joihin heitä on sijoitettu, on kuvaavaa, että henkilöt, jotka siellä ovat sattumalta matkustelleet, kertovat junaikkunoista nähneensä puissa riipuskelevan hirtettyjä ihmisiä.

Ilmapommitukset Balkanilla. T.k. 21 päivänä anglosaksilaiset lentokoneet pommittivat Splitin ja Nišin kaupunkeja. Pari päivää aiemmin oli myös Makedonian pääkaupunkia Skopljea pommitettu. Näiden ensimmäisten lentohyökkäysten aiheuttamat vauriot ovat suhteellisen pienet.

Kroatian ulkoministeriössä arvellaan Splitiä pommitetun Moskovan konferenssia silmällä pitäen. Anglosaksit ovat ehkä sillä vain halunneet korostaa, että hekin ovat Balkanilla. Valtiosihteeri Turina edusti sitä kantaa, että jos he yrittävät siellä maihinnousua, siitä voi muodostua vain paikallinen rintama, koska Splitistä on mahdotonta tunkeutua sisämaahan. Sen voivat vuoristossa pienetkin saksalaiset joukot estää. Paljon sopivampi maihinnousupaikka olisi ollut Istrian niemimaa ja Sušak niin kauan kuin kaikki tämän edessä olevat saaret olivat partisaanien hallussa. Nyt se on jo myöhäistä, sillä partisaanien on pakko vetäytyä näiltä saarilta, jotteivät joutuisi saarroksiin, lausui tiedoittajani.

Sissit. Bulgarian lähettilään ollessa luonani 20.10 kysyin, mitä hän arveli Kroatian propagandapäällikön uudesta vetoomuksesta poglavnikin lupaamaan armahdukseen niille partisaaneille, jotka antautuvat Kroatian viranomaisille. Lähettiläs arveli, ettei vetoomuksella ole oleva mitään vaikutusta, koska partisaanit tuntevat nyt

olevansa vahvoja. Päinvastoin ustašamiesten olisi sisseiltä pyydettävä armoa. Heidän luokseen karkaa yhtenään ihmisiä. Kuten lähettiläänkin vahtimestarikin. Hän mainitsi myös partisaanien liikkeeseen laskemasta 150 miljoonan kuna-dinarin määräisestä obligatiolainasta "ustašamiesten hävittämien kaupunkien jälleenrakentamiseksi". Tätä lainaa oli hänen tietojensa mukaan merkitty 1½ miljaardia kuna-dinaria.

Eräs saksalainen lehtimies kertoi saaneensa käsiinsä tällaisen kenraali Titon obligaation. Saksalaisten tarkoituksena on sen perusteella painattaa lisää obligaatioita ja niitä heittää partisaanialueille tunnussanana "Joka partisaanilla oma obligaationsa".

Tiedoittajani kertoi tavanneensa henkilön, joka oli ollut vuorokauden Titon luona. Tito nauttii Moskovan täydellistä luottamusta ja on sieltä saanut avoimet toimintaohjeet. Hän vastustaa anglosaksien maihinnousua Balkanille.

Ulkoministeriön poliittisen osaston päällikkö mainitsi, että Mostarin-Sarajevon-Dubrovnikin rautatielinja on 20/10 lukien jälleen hallituksen joukkojen hallussa ja vartioimana. Hän sanoi todenneensa tihutöiden viime aikoina huomattavasti vähentyneen. Partisaanit näyttävät itsekin pitävän niitä yhteiskunnan vastaisina rikoksina.

Moskovan konferenssi ja se käsitys, että Balkan Kroatia mukaan luettuna luovutetaan Moskovan etupiiriksi, on täällä herättänyt huolestumista. Valtiosihteeri Turina sanoi olevansa vakuuttunut, että Amerikan ja Englannin ulkoministerit eivät olisi lähteneet Moskovaan, jollei tärkeimmistä kysymyksistä etukäteen olisi sovittu.

Asiainhoitaja A. Yöntilä
A. Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 57.

Asiainhoitaja Yöntilä.

29/10-43.

5000—8—43. 4270.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 406/203.

Zagrebissa 29 p:nä lokakuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTE
No 53/257 Sal 43
3/11-43 № - L.K. -
KYHMÄ 5 C39 ASIA

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:o 57, jonka otsikkona on:

"Havaintoja Kroatiasta".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Myöntilä.

Herra Ministeri

Tohtori Henrik RAMSAY,
H e l s i n k i.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 57.

Zagrebi ssa 29 p:nä lokakuuta 19 43.

ULKOASIAINMINISTE
53 / 257 Sal 43
3/11-43 Nr - Liitt. -
NYHMÄ 5 COSTO C39 ASIA

Asia: Havaintoja Kroatiasta.

Eräät Saksan viimeaikaiset toimenpiteet Balkanilla ovat olleet omansa aiheuttamaan epäsointua sen suhteissa Kroatiaan.

Italian antauduttua Kroatiassa oleva saksalainen kenraali oli julkisessa puheessaan kehoittanut kroatteja ottamaan haltuun Dalmatian rannikon. Tämän johdosta hallitus ryhtyikin asian vaatimiin toimenpiteisiin ja mm. viime syyskuun puolivälissä määräsi 500 poliisimiestä Sušakiin ja Fiumeen. Triestissä nämä joutuivat kuitenkin muutamia viikkoja odottamaan matkansa jatkamista, koska heidän määräpaikkansa ympäristössä käytiin silloin kiivaita taisteluja saksalaisten ja partisaanien välillä. Kun vihdoin asianomainen maaherra oli saksalaisilta vaatinut matkustuslupaa poliiseille ja itselleen maakunnan uuteen pääkaupunkiin Fiumeen, vastattiin hänelle, ettei sitä voitu antaa, koska Fiumessa hoiti hallintoa italialainen fascistipormestari - joka muuten 800 fascistin avulla oli torjunut partisaanien yritykset tunkeutua kaupunkiin - ja koska saksalaiset olivat päättäneet ottaa omiin käsiinsä Sušakin, Fiumen ja Zaran siviilihallinnon. Saksalaiset olivat lisäksi neuvoneet kroatteja pysyttelemään toistaiseksi poissa näiltä seuduilta, jottei nykyoloissa synnytettäisi italialaisissa pahaa verta. 22.10 poliisimiehet palasivat tyhjin

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

toimin takaisin Zagrebiin.

Tapaus herätti syystäkin kroateissa katkeruutta ja paheksumista, koska annettua lupausta ei oltu pidetty ja he lisäksi epäilivät Saksan tehneen Mussolinille ehkä suurempiakin myönnytyksiä heidän kustannuksellaan. Nyt he syyttävät saksalaisia ymmärtämyksen puutteesta heidän asiaansa kohtaan ja itseään siitä, ettei heti lähetetty omia sotajoukkoja näitä kaupunkeja miehittämään. Saksalaisten määräävänä vaikuttimena lienee pikemmin ollut luottamuksen puute kroattien kykyyn järjestyksen ylläpitämiseen näissä strateegisesti tärkeissä kohdissa. Kiistanalaisen alueen väestö taas puolestaan kuuluu hartaasti odottavan vain angloamerikkalaista maihinnousua. Kroatian ulkoministeriössä ei haluta tapauksesta lausua sitä eikä tätä. Sain kuitenkin sen vaikutuksen, että asiaa ei olisi lainkaan hoidettu diplomaattista tietä ja että sen johdosta suunniteltaisiin pienen valtuuskunnan lähettämistä täältä Berliiniin.

Toinen seikka, joka myös näyttää kroatteja katkeroittaneen, on saksalaisten partisaanitaisteluissa noudattama taktiikka. Niillä seuduilla, mihin partisaanit ovat pesiytyneet, saksalaiset ovat tšerkessien kanssa ruvenneet hävittämään ja polttamaan kaikki asumukset, jotka metsiin ja vuoristoon vetäytyneet partisaanit puhdistuksen jälkeen eivät sinne enää palaisi. Kaksi tätäläistä tuttavaani on minulle kertonut täten menettäneensä kartanonsa.

Zagrebin arkkipiispan,tri Stepinacin veli joutui äskettäin partisaanien komissaarina saksalaisten vangiksi ja teloitettiin. Arkkipiispa ei katsonut voivansa panna kortta ristiin veljensä hengen pelastamiseksi.

Ruotsin kunniakonsuli Wåhlin oli 16.10 matkalla Zagrebista Varazdiniin erään tuttavansa autolla joutunut partisaanien käsiin.Aseistetut partisaanit pysähdyttivät auton ja pakoittivat konsulin seurueineen jalan marssimaan tunnin matkan päässä vuoristossa olevaan sissien päämajaan. Partisaaniupseeri, joka häntä kuulusteli,oli pukeutunut Jugoslavian armeijan univormuun, kuten muutkin partisaanit, mutta heidän lakissaan oli lisäksi punainen tähti. Konsuli

kertoi, että häntä oli hyvin kohdeltu. Hän oli kuitenkin pelännyt marssiessaan yöllä partisaanien saattamana metsien halki kuutamossa esikunnasta toiseen, että ustašajoukkojen kuulat häneenkin osuisivat.

Saksalaiset ilmoittavat partisaaneihin kohdistuvan puhdistustoiminnan hyvin edistyvän. Suomen lehdissä n. viikko sitten julkaistu Kairon radion uutinen, että partisaanit ovat muka tunkeutuneet Zagrebiin ja ottaneet sen hallinnon käsiinsä, on tietenkin vapaasti keksitty. Lähetystöä vartioivan poliisin kertoman mukaan oli tosin 17.10 Kroatian armeijan päivänä joukko partisaaneja kroatialaisiin univormuihin pukeutuneina suljettuna osastona keskellä päivää marssinut pääkaupungin läpi. Kepponen huomattiin vasta, kun he olivat päässeet kaupungin toiseen laitaan, jolloin poliisit liian myöhään hälyytettiin.

Ulkoministeri Budak siirtynee lähiaikoina yksityiselämään jatkamaan romaanituotantoaan eikä palaa lähettiläälksi Berliiniin, kuten oli suunniteltu. Hänen seuraajansa, Bukarestin-lähettiläs Benzon on jo matkavalmiina. Uudeksi lähettiläälksi Bukarestiin tullee amiraali Jakčin.

\- - -

Eräillä päivällisillä 20.10 tutustuin Saksan valtiollisen poliisin johtohenkilöön. Pikku tunneilla hän kertoi tutkineensa kenraali Vlassovin juttua ja saaneen tietää, että tämä onkin juutalainen. "Jos Vlassoville olisi alkuperäisen suunnitelman mukaan annettu 2 milj. miestä, olisi Saksa kolmessa kuukaudessa voinut hävitä sodan", hän lausui.

\- - -

Saksalaisten lehtien täkäläinen diplomaattinem kirjeenvaihtaja arveli Moskovan jatkuvasti vaatiessa toisen rintaman muodostamista salaisesti toivovan sen epäonnistumista ja siitä johtuvaa prestigetappiota englantilaisille ja amerikkalaisille samalla, kun saksalaisten olisi pakko vetää idästä pois n.40 divisioonaa.

Asiainhoitaja
A.Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 58.

Asiainhoitaja Yöntilä.

5/11-43.

5000—8—43. 4270.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 412/209.

Zagrebissa 5 p:nä marraskuuta 1943.

...KOASIAINMINISTERIÖ
54/257 Sal. 1943
12/11-43 № - Liitt. -
5 C39

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:o 58, jonka otsikkona on:

"Saksan uusi Balkanin politiikka".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Alfonteli

Herra Ministeri
Tohtori Henrik RAMSAY.
H e l s i n k i.

UE13: A4.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

54 257 Sal 43

RAPORTTI n:o 58.

Zagrebissa 5 p:nä marras kuuta 1943. 12/10-43 № - Liitt. -

5 C39

Asia: Saksan uusi Balkanin politiikka.

Kaakkois-Euroopassa olevien saksalaisten joukkojen ylipäällikön, kenraalisotamarsalkka v. Weichsin ja Wienin pormestarin, lähettiläs Neubacherin käynti Balkanin maiden pääkaupungeissa on antanut aihetta vilkkaaseen kannunvalantaan tekeillä olevasta Balkanin liitosta. Katson olevan syytä selostaa eräitä sitä koskevia näkökohtia, jotka eilen luonani käynyt Kroatian ulkoministeriön virkamies esitti.

Marsalkka v. Weichsin tehtävänä on tutkia, missä määrin Balkanin kaikkien valtioiden sotajoukot voivat tulla kysymykseen Euroopan levottoman kolkan sotilaallisessa puolustuksessa. Tähän kysymykseen Saksa ei ole tähän asti kiinnittänyt riittävästi huoniota siitäkin syystä, että Balkan tavallaan on ollut Italialle kiinnitettynä. Kiinnityksen siirryttyä Saksalle sen on myös pakko ryhtyä sotapoliittisen tilanteen vaatimiin toimenpiteisiin. V.Weichsin pyrkimyksenä on mm. sovittaa Kroatian ja lojaalissen Serbian armeijan välisiä vastakohtia ja yleensä saada aikaan yhteistoimintaa Balkanin kaikkien Saksalle myötämielisten sotilaspiirien kanssa. Seurauksena hänen käynnistään Zagrebissa arvellaan olevan, että Saksa toimittaa Kroatian armeijalle paremmat varusteet ja aseet.

Lähettiläs Neubacher, jonka toimipaikkana on oleva Bel-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

grad, tutkii, mitä voidaan tehdä Balkanin valtioiden poliittisten vastakohtien sovittamiseksi. Ei ole mahdotonta, että hän yrittää myös voittaa Saksan puolelle četnikit, joiden keskuudessa jo on ollut havaittavissa tyytymättömyyttä Englantiin, joka muka on pettänyt heidän asiansa. Saksan lähetystöneuvos, joka hiljattain oli käynyt Itä-Bosniassa kertoi minulle eräiden četnikkiryhmien avoimesti taistelleen saksalaisten kanssa partisaaneja vastaan.

Neubacherin tehtävä ei ole suinkaan helppo, sillä kaikilla Balkanin valtioilla on keskinäisiä rajariitoja. Ainaisten sotien vuoksihan täkäläiset rajat ovat enemmän liukuvia kuin muualla Euroopassa.

Kroattien ja serbien edut käyvät vastakkain Drina-joella. Jälkimmäiset vaativat rajan siirtämistä länteen Bosna-joelle ja myös kiistanalaisen Boka Kotorskan liittämistä Serbiaan. Kroatit tähdentävät, että Drina on ammoisista ajoista saakka ollut paitsi valtiollisena myös kulttuurirajana lännen ja idän välillä; v.1914 se muodosti Kroatian itäisen rajan. Tällä alueella asuu tosin enemmän ortodokseja serbejä, kuin kroatteja vaikkakin enemmistön muodostavat muhamettilaiset, jotka kroatit lukevat omikseen. Nykyään siellä isännöivät partisaanit.

Kroatian ja Unkarin välisenä kiistakysymyksenä on Međumuria, jonka Unkari v.1941 miehitti. Međumuria on viljava ja hedelmällinen alue, jonka 45.000 asukasta kroatit pitävät heimolaisinaan. Sikäläinen kroatialainen kirkko kofttaa huolehtia siitä, että nämä säilyttävät kielensä. Kroatia muistaa heitä lisäksi säännöllisellä radiopropagandalla. Unkarin propaganda yrittää todistella, että međumurilaiset eivät ole kroatteja, vaan wendejä sekä selittää miehittäneensä alueen historiallisista syistä samoin kuin Kroatia miehitti Itä-Syrmian, vaikka tämä ei sille etnograafisesti kuulu. Lännessä Kroatian ja Italian edut törmäävät yhteen. Italialaisten toivomuksesta on Triestissä odotettavissa kansanäänestyksen toimeenpano.

Kroatia on myös kiinnostunut Montenegrosta. Sikäläinen lehtimies Sekula Dryević, joka nykyään asuu Kroatiassa emigranttina, oli ent.

Jugoslaviassa ollut läheisessä yhteistoiminnassa kroattialaisten kansanedustajien kanssa. Nyt käydään neuvotteluja hänen saamisekseen Montenegron hallitukseen silmälläpitäen molempien maiden vastaisia suhteita.

Bulgaria tavoittelee Ochridajärven rannalla olevaa aluetta, jonka kreivi Ciano sen malmiesiintymän vuoksi oli liittänyt Albaniaan. Savoijin hallitsijasuvusta vapautuneen itsenäisen Albanian ja Kreikan rajariidat koskevat taas Argyrokastronia ja Janinan aluetta. Kreikan ja Bulgarian välisten vastakohtien syynä on vanha riita Itä-Traakiasta, jonka siihen kuulutuine Kavallan, Xantin ja Draman kaupunkeineen Bulgaria on miehittänyt.

Sekä Romania että Unkari ovat kiinnostuneet Banaatissa Tisajoen varrella olevasta ent. Jugoslavian alueesta, joka nykyään on Serbian sotilashallinnon alainen. Alueen sekaväestön joukossa on myös n.50.000 kroattia, mitä Unkarin propaganda ei kuitenkaan myönnä. Kroatit eivät pidä aluetta irrédenttana, mutta sen väestölle he aikovat kuitenkin vastaisessa järjestelyssä vaatia vähemmistösuojelua. Romanian ja Bulgarian välisen hankauskohdan muodostavat Timokjoen varrella, Negotin kaupungin ympäristössä asuvat ns. timok-romanialaiset. Bulgaria, joka tämänkin alueen on anastanut, ei ole tietävinäänkään Romanian eduista.

Turkin intressissä on olla yhteydessä Bulgariaan ja Kreikkaan. Se on etenkin kiinnostunut vahvasta Kreikasta tasapainon säilyttämiseksi Balkanilla vastapainoksi Bulgarialle. Puhuteltavani arveli turkkilaisten pitävän bulgarialaisia panslavisteina ja Moskovan etuvartiona lännessä. Turkin nykyisen uhkaavan asenteen vuoksi Neubacher koettaa ottaa huomioon senkin toivomukset tutkiessaan, mitä Kreikan hyväksi on tehtävissä. Siihen viittaavat myös Führerin viimeaikaiset lausunnot, joissa on tähdennetty, ettei Saksalla ole mitään sitä vastaan, että Kreikka jälleen pääsee nousemaan.

Jää nähtäväksi, aikooko Saksa piankin Neubacherin suunnitelmiin nojautuen kirurgisen leikkauksen avulla pyrkiä rauhoittamaan Balkanin levottomat kansat ja toden teolla niille antamaan, mitä liittoutuneet vallat vain lupailevat. Moskovan konferenssin kommunikeasta päättäen Bal-

kanin kysymykset ovat Itävallan uudestijärjestelyn yhteydessä tavalla tai toisella olleet keskustelun alaisina.

- - -

Eroavan ulkoministeri Budakin seuraajaksi oli täällä ajateltu Kroatian Bukarestin-lähettiläästä Benzonia, koska tällä kuuluu olevan hyvät suhteet Neubacheriin ja Berliinin ajoiltaan Saksan SS-johtoon. Kun Benzon on kuitenkin kieltäytynyt, on uutena ulkoministeriehdokkaana lähettiläs Stjepan Perić, joka Roomasta palattuaan kaksi kuukautta sitten siirrettiin Sofiaan.

Yhtenä syynä Budakin eroon pidetään sitä seikkaa, että hänkin oli esteenä mačekilaisten hallitukseen tuloon. Nämä katsovat Budakin kiihoituspuheillaan myötävaikuttaneen Kvaternik juniorin Kroatian serbien keskuudessa v.1941 toimeenpanemaan verilöylyyn.

Asiainhoitaja A. Yöntilä
A. Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 59.

Asiainhoitaja Yöntilä.

11/11-43.

5000—8—43. 4270.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 421/211.

Zagrebissa 12 p:nä marraskuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTE
55 / 257 Sal 43
18/11-43 № - Liit. -
KYHMÄ OSASTO ASIA
5 C39

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:ot 59 ja 60, joiden otsikkona on:

"Moskovan konferenssin jälkimaininkeja" ja "Tilanteesta Kroatiassa".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Alfontilä

Herra Ministeri

Tohtori Henrik RAMSAY.

H e l s i n k i.

UE13:A4.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 59.

Zagrebi ssa 11 p:nä marras kuuta 1943.

55 257 Sal 43
13/11-43
5 C39

Asia: Moskovan konferenssin jälkimaininkeja.

Moskovan konferenssista olen kuullut eräitä lausuntoja, jotka katson olevan syytä edelleen tiedoittaa.

Sisäministeri Lorković arveli Amerikan ja Englannin olevan siksi vähän kiinnostuneita Euroopan mantereen vastaisesta kohtalosta, että ovat valmiit Neuvostoliiton avulla tuhoamaan Saksan militarismin silläkin uhalla, että seurauksena on täydellinen anarkia. Jos Saksan itävalli ei kestäisi, voi Neuvostoliiton komento Euroopassa johtaa mitä arveluttavimpaan sekasortoon. Siitä eivät suoranaisesti joutuisi kärsimään Amerikka ja Englanti eivätkä niiden takana olevat juutalaiset piirit, joiden vaikutus Moskovan konferenssin päätöksissä oli selvästi havaittavissa.

Stabsleiter des Reichspressechefs Helmut Sündermann, joka kävi Zagrebissa puhumassa täkäläisten saksalaisten juhlassa 9.11, oli Bulgarian lähettilään kertoman mukaan eräillä teekutsuilla täällä lausunut: Amerikka olisi voinut Moskovan konferenssissa taata Suomen itsenäisyyden, mutta se ei sitä tehnyt Venäjän vuoksi; tämä osoittaa, mihin Sovjet Pohjois-Euroopassa pyrkii; jos Suomi tätä tietä olisi vetäytynyt sodasta pois, olisi Saksakin kuljettanut divisioonansa sieltä ja sen jälkeen Suomessa kanssa sodan aikana edelleen ylläpitänyt taloudellisia suhteita.

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Saksan lähetystöneuvos kertoi lukeneensa sotilaspoliittisen raportin, jossa väitettiin Moskovan konferenssin vaikutuksesta innostuksen valtavasti kasvaneen virolaisten ja latvialaisten vapaaehtoisten keskuudessa, mikä oli ilmennyt joukkoilmoittautumisissa taisteluun Sovjettia vastaan.

Toinen saksalainen tiedoittajani piti todennäköisenä, että liittoutuneet, Amerikka ja Englanti olivat antaneet Moskovalle vekseleitä, joita ei aiota lunastaa. Sovjetillä on kova kiire päästä sotilaalliseen ratkaisuun, koska se ilmeisesti pian on kuluttanut voimansa loppuun. Siitä anglosaksitkin ovat selvillä.

Asiainhoitaja A. Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 60.

Asiain hoitaja Yöntilä.

12/11 43.

5000—8—43. 4270.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 60.

55 257 Sal 43

Zagrebi ssa 12 p:nä marras kuuta 1943. 18/11-43

Asia: Tilanteesta Kroatiassa.

5 C39

Odottaessani raportissani n:o 58 mainitsemani ulkoministeriehdokkaan, läh. Perićin tänne tuloa, joka sillä välin myös on nimitetty Kroatian uudeksi ulkoministeriksi, olen käynyt tapaamassa sisäministeri Lorkovićia. Hyvin ymmärrettävistä syistä Balkanin tai vain Kroatian tapahtumien/tasalla ei voi pysyä vain lehtiä seuraamalla. Sissejä vastaan käynnissä olevasta laajasta puhdistustoiminnasta täkäläinen lehdistökin julkaisee verraten niukkoja tietoja. Ei katsota olevan aihetta tiedoittaa liittoutuneille asian todellisesta laidasta antamalla yksityiskohtaisia tietoja.

Ministeri mainitsi partisaanien hallussa olevan Jaicen ja Tuzlan kaupungit ja heidän keskittäytyneen varsinkin Jaicen ja Dinaaristen alppien väliselle alueelle. Siitä etelään Splitin ja Dubrovnikin välisen rannikon edustalla olevat suuremmat saaret ovat niinikään vielä partisaaneilla. Korčulan saarella partisaanien joukossa on englantilaisia upseerejakin. Partisaanit tuottavat vaikeuksia rannikkoseutujen huoltoyhteyksille. Splitissä liittoutuneiden pommitukset ovat aiheuttaneet vaurioita. vain vähäisiä xxxxxxxxx Zarassa sen sijaan ihmisuhrienkin lukumäärä nousi pariin sataan.

Ministeri lausui, että Zagrebin ympäristöä laajalla alu-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

eella aiotaan lähi aikoina puhdistaa partisaaneista. Mussolinin kaatuminen tapahtui ajankohdalla, jolloin puhdistustoiminta koko maassa oli paraillaan käynnissä. Kun oli pakko siirtää joukkoja etelään rannikkoa puolustamaan, menivät hyvät suunnitelmat myttyyn ja jo puhdistetuista alueista oli luovuttava, jolloin partisaanit valtasivat ne osittain takaisin. Partisaaneilla ei voi kauan olla iloa italialaisten luovuttamista aseista, koska he eivät voi enää saada uusia ammuksia.

Ustašamiliisiä ja sen paikallisia järjestöjä aiotaan ruveta kehittämään ja laajentamaan, koska ministerin mielestä ustašalaiset ovat osoittautuneet etevämmiksi partisaaneja vastaan taistellessa kuin jäykät domobranit eli vakinaisen armeijan sotilaat. Ministeri ei kylläkään perustellut käsitystään sillä, että domobranien muodostelmat helposti siirtyvät partisaanien puolelle, kuten täällä yleensä väitetään.

Četnikit taistelevat edelleen milloin rinnan partisaanien kanssa, milloin heitä vastaan. Heillä ei ole niin yhtenäistä järjestöä kuin partisaaneilla. Jokainen četnikkivoivodi voi toimia vapaasti harkintansa mukaan omalla vastuullaan. Kaikki eivät edes tunnusta ylipäällikökseen kenraali Mihailovićiä eivätkä häneltä ota vastaan ohjeita. Četnikkejä on useampia ryhmiä, joille näyttää olevan yhteistä vain ajatus Jugoslavian uudelleen pystyttämisestä ja uskollisuus kuningas Pietarille. Kenraali Mihailović on yhä enemmän muodostumassa tarunomaiseksi olennoksi, joka lisäksi koristelee itseään vierailla höyhenillä. Kaikki se, mistä hän Lontooseen tiedoittaa, on partisaanien aikaansaama.

Kasakoiden ja tšerkessien toimintaan ministeri ei ollut tyytyväinen, vaan piti onnettomana päähänpistona, että ne oli ollenkaan tänne toimitettu. Sotilaallisesti heistä ei ole ollut hyötyä, mutta paljon vahinkoa he ovat saaneet aikaan. Kaikkia saksalaisia kenraalejakin heidän laumakäytöksensä oli suututtanut. Heitä on koetettu rangaistakin; eräästä muodostelmasta ammuttiin 20 miestä, mutta mikään ei ole auttanut. Kasakoita aiottiin käyttää Zagrebin-Zemunin

Serbiaan johtavan rautatien vartioimiseen, johon tehtävään he eivät kuitenkaan osoittautuneet soveliaiksi. Kasakat siirretään lähiaikoina täältä pois. Heidän toimintansa on myös ollut omansa laimentamaan erinäisten piirien venäläisiä kohtaan tuntemaa myötätuntoa. Tšerkessit eivät ole tosin käyttäytyneet yhtä raa'asti kuin kasakat, mutta ne on jo toimitettu muualle.

Flaamit, jotka ovat täällä koulutettavina, ovat saaneet puolustaa joitakin vähäisempiä tukikohtia. Ero saksalaisten ja Saksan valtaamilta alueilta kotoisin olevien sotilaitten välillä on tavattoman suuri. Drabanttisotilaat ovat yleensä kurittomia ja harrastavat pääasiassa ryöstelyä. Saksalaisten ja kroattialaisten sotilaiden suhteet ovat yleensä hyvät. Pienempiä kahnauksia on aiheutunut kuitenkin toisinaan siitä, että saksalaiset taistelun aikana eivät aina osaa tehdä eroa partisaanien ja lojaalien kroattien välillä.

Ministeri ei suhtautunut pessimistisesti tilanteen kehitykseen Kroatiassa jo senkin perusteella, että kuluvan vuoden sato on ollut hyvä ja paljon on luovutettu. Liittoutuneiden maihinnousua Balkanilla ei odoteta; se on liian vaikeata ja nyt jo liian myöhäistä.

Triestistä puheenollen ministeri myönsi, että Fiumesta, Görtzistä ja Laibachista /Ljubljanan maakunnasta/ on muodostettu saksalainen sotilashallintoalue "Operationsgebiet adriatisches Küstenland". Mussolinin sinne nimittämää prefektiä saksalaiset eivät hyväksyneet, vaan hänet lähetettiin takaisin./Zagrebin hallituksen määräämä prefekti, valtiosihteeri Turina ei päässyt edes toimipaikkaansa lähtemään/. Nyt on prefektinä paikallinen italialainen, joka harrastanee vapaa-valtion muodostamista Triestiin; varaprefekti on kroatti.

\- - -

Zagrebin arkkipiispa, jonka veli äskettäin partisaanina teloitettiin, on julkisessa puheessa arvostellut panttivankien ottamista partisaanien tihutöiden johdosta samoin kuin rotuoppia sekä lausunut ymmärtävänsä niitä, jotka vetäytyvät metsiin partisaanien luo. Puheen hallituspiireissä

ja saksalaisten keskuudessaa herättämän paheksumisen johdosta opetusministeri on katsonut aiheelliseksi toimittaa hallituksen äänenkannattajaan laajan vastineen arkkipiispalle.

Asiainhoitaja A. Yöntilä
A. Yöntilä

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 61.

Asiainhoitaja Yöntilä.

19/11-43.

5000—8—43. 4270.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 424/212.

Zagrebissa 19 p:nä marraskuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERI
56 / 257 Sal. 0. 1943
25/11-43 № - Liitt. -
ASIA
5 C39

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:o 61, jonka otsikkona on:

"Huomioita ja kuulemia."

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Alfontilä

Herra Ministeri
Tohtori Henrik RAMSAY.
H e l s i n k i.

UE13:A4.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 61.

Zagrebissa 19 p:nä marras kuuta 1943.

AINMINISTE
56 257 Sal 1943
25/11-43 № - Liitt. -
5 C39 ASIA

Asia: Huomioita ja kuulemia.

Adrianmeren itäisen rannikon puolustus näyttää yhä lujittuvan. Äskettäin vapautettiin partisaaneista Fiumesta etelään olevat Senjin ja Karlobagin kaupungit ympäristöineen sekä Šibenikin ja Splitin välinen alue samoinkuin eräät tämän edustalla olevat saaret. Molemmat Dalmatian rannikolta pohjoiseen johtavat rautatiet ovat myös saksalaisten ja kroatialaisten hallussa. Sisämaassa taas Tuzlan kaupunki on takaisin valloitettu. Mainitessani läh. Kaschelle ja valtiosiht. Turinalle, joiden kanssa näistä asioista keskustelin, että Balkanin ulkopuolella puhutaan ja kirjoitetaan paljon maihinnoususta Fiumen seudulle, lähettiläs huomautti, että saksalaiset olisivat mielissään, jos liittoutuneet tulisivat sinne polttamaan sormensa. Molemmat vahvistivat aiemmin tiedoittamani käsityksen, että maihinnousu Adrianmeren pohjoisosassa on nyt liian myöhäistä.

Partisaanien asema huononee päivästä päivään; yliloikkarien lukumäärä kasvaa ja joukkojen taistelumoraali laskee. Muudan saksalaisissa SS-muodostelmissa palveleva suomalainen vääpeli, joka on täällä käymässä, kertoi nähneensä kolmisenkymmentä antautunutta partisaania rääsyihin pukeutuneena ja paleltuneen näköisenä. Sissien alempien johtajien väitetään napisevan ja avoimesti arvostelevan liikkeen ylijohtoa senkin vuoksi, että tällä on kaik-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

kea, mitä heiltä puuttuu. Lähettiläs Kasche sanoi nähneensä sissikenraali Titon lähettämän kiertokirjeen, jossa partisaaneja ankarasti kielletään antautumasta kroatialaisille muodostelmille. Kysymykseeni, vieläkö saksalaisten ja partisaanien välinen vankien vaihto sujuu yhtä hyvin kuin aiemmin, lähettiläs vastasi partisaanien taholta äskettäin ilmoitetun, että Stalin oli kieltänyt vankien vaihdon, koska neuvostoarmeija on muka jo Romanian rajalla. Saksan lähetystöneuvos kertoi usealta taholta kuulleensa tilannetta valaisevan huhun, johon tosin on ollut mahdotonta saada vahvistusta, että Tito olisi Englannille antanut ultimaatumin: maihinnousu Balkanille kuukauden kuluessa tai hän joukkoineen laskee aseensa.

Partisaanien toimeenpanemat ankarat sotaväen pakko-otot niillä seuduilla, jotka ovat heidän hallussaan, ovat myös kansan keskuudessa herättäneet suurta tyytymättömyyttä; "sotilaskarkurien" johdosta heidän on ollut pakko ryhtyä erikoisiin toimenpiteisiin. Tuzlassa eräs entinen kansanedustaja oli vaatinut erikoisen kroatialaisen partisaaniprikaatin muodostamista, mihin myös suostuttiin; ensimmäisessä sopivassa tilaisuudessa hän sitten muodostelmineen siirtyi saksalaisten puolelle.

Läh. Kasche sanoi olevansa tyytyväinen - toisin kuin sisäministerikenraali v. Pannwitzin alaisiin kasakkarykmentteihin, vaikka nämä Syrmian maakunnassa olivat vetäneet hirteen saksalaisen pormestarin, jonka selityksiä he eivät ymmärtäneet. Tämänkin johdosta kasakoiden keskuuteen on määrätty enemmän paikallisia yhdysmiehiä. Kasakkamuodostelmat aiotaan nyt siirtää Zagrebin ja Fiumen väliselle alueelle, jossa tähän vuoden aikaan heidän liikkuvaisuutensa pääsee paremmin oikeuksiinsa kuin motorisoitujen joukkojen. Liikkeellä oleva huhu, jonka mukaan kasakat ottavat sotilaskarkurit kiinni ja lävistettyään heidän korvalehdensä sitovat heidät rautalangalla 12-miehen ryhmiin, on valtiosiht. Turinan kertoman mukaan saanut aikaan sen, että suuri joukko näitä karkureita on nyttemmin ilmoittautunut kutsuntaan.

Saksalainen lehtimiestuttavani kertoi liittoutuneiden Keski-Idän ylipäällikön Maitland Wilsonin muutamia päiviä sitten kehoittaneen

četnikkejä yhtymään partisaaneihin. Mikäli tämä pitää paikkansa, on sekin katsottava anglosaksien Moskovalle tekemäksi myönnytykseksi - Jugoslavian pakolaishallituksen kustannuksella.

x x
x

Itärintamasta olen keskustellut kahden korkean saksalaisen sotilashenkilön kanssa. Kumpikin edusti vuorenvarmoina sitä kantaa, että tämä rintama kestää ja että neuvostoarmeijan voimat ovat pian lopullisesti puun kulutetut, mikä ilmenee osaksi saksalaisten viimeaikaisista menestyksellisistä vastahyökkäyksistäkin. Toinen puhuteltavistani on SS-kenraali /ja Suomen Valkoisen Ruusun haltija/. Hän arveli anglosaksien valmistavan ensi helmikuussa Ranskaan tehtävää maihinnousua, koska heidän vihdoinkin on pakko johonkin ryhtyä. Kenraali lausui olevansa vakuuttunut tämän yrityksen epäonnistumisesta sekä suhtautui muutenkin verraten toivehikkaasti Saksan voittoon. Hän piti tosin mahdollisena, että ensi vuonnakin saattaisi syntyä jokin ohimenevä kriisi. Sain sen käsityksen, että hänen kantansa, vaikkakaan hän ei sitä minulle tarkemmin perustellut, perustui hänen vakaumukseensa eikä toiveajatteluun ja ettei se ollut myöskään minulle tarkoitettua propagandaa. Englannin radion esiintuoman väitteen, että saksalaiset joukot vedetään muka Suomesta pois, hän torjui jyrkästi leimaten sen hermosodan ilmausmuodoksi.

Kroattialaisten sotilaitten käyttämisestä Kroatian ulkopuolella antoi pääministeri Mandić äskettäin seuraavan selityksen: "Vihollisen valhepropagandan johdosta, joka väittää, että kroatialaisia sotilaita, jotka palvelevat vapaaehtoisissa SS-jääkärimuodostelmissa tai legioonäridivisioonissa tai muiden Saksan armeijan päällikkyyden alaisissa muodostelmissa, komennetaan Kroatian ulkopuolella oleville taistelukentille, selitän täten, että se on ehdottomasti väärä.

Päinvastoin tästä lähtien ei ketään kroatialaista sotilasta, ei edes vapaaehtoisissa SS-jääkärimuodostelmissa palvelevia, lähetetä minnekään valtiomme ulkopuolella olevalle taistelukentälle, vaan käytetään

yksinomaan valtakuntamme omalla alueella, sen suojana.

Tästä olen hallituksen jäsenille ilmoittanut.

Siitä on periaatteellisesti sovittu myös Kroatian hallituksen ja asianomaisten saksalaisten sotilasviranomaisten kanssa."

x x
x

"Deutsche Zeitung in Kroatien" julkaisi 16.11.43 pääkirjoituksen Neuvostoliiton Ankaran-lähetystössä äskettäin esitetystä propagandafilmistä, josta mm. oli ilmennyt, millaiseksi Moskova kuvittelee uudet rajansa. Elokuvassa esitetyn kartan mukaan Neuvostoliittoon kuuluisivat myös Puola, Saksa ja Baltian maat, melkoiset osat Unkaria samoinkuin muut Kaakkois-Euroopan valtiot. Lehden johtopäätös on: Ellei Saksa kestä sotaa loppuun saakka, sillä on valittavana vain Katyn tai Siperia.

x x
x

Saksan lähetystön tiedonannoissa 19.11 ilmoitettiin "Office War Iformation"in sähkeuutisen perusteella mr. Hullin Moskovan konferenssin johdosta antamassaam lausunnossa antaneen ymmärtää, että "viralliselta taholta Baltian maiden ja Suomen lopullisesta asemasta /status/ ei sodan kestäessä tulla mitään saattamaan julkisuuteen".

Asiainhoitaja A. Yöntilä.
A. Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: L39

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 62.

Asiainhoitaja Yöntilä.

19/11-43.

5000—8—43. 4270.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 427/213.

Zagrebissa 23 p:nä marraskuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
57/257 Sal 43
7/12-43 No - LIITE -
5 C39

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:o 62, jonka otsikkona on:

"Zagrebin arkkipiispan poliittinen saarna".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Alpöntili

Herra Ministeri
Tohtori Henrik RAMSAY.
H e l s i n k i.

UE13:A4.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 62.

Zagrebissa 19 p:nä marras kuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
№ 57/257 Sal 43
7/12-43 № - Liitt. -
NYHMÄ 5 COASTO C39 ASIA

Asia: Zagrebin arkkipiispan poliittinen saarna.

Zagrebin arkkipiispa, jonka veljen teloituksesta eräässä lähetystön raportissa sivunmennen mainittiin, on täällä pitänyt saarnan, jossa hän määräsi kantansa nykyhetken poliittisiin kysymyksiin nähden arvostellen rotuoppia, partisaaneihin kohdistettuja toimenpiteitä jne. Saarna oli myös lähetetty monistettuna Zagrebin sivistyneistöön kuuluville henkilöille. Saarnan hallituspiireissä ja Saksan viranomaisten keskuudessa herättämän tyytymättömyyden johdosta opetusministeri katsoi olevan aihetta julkisesti torjua arkkipiispan syytökset. Muihin toimenpiteisiin arkkipiispaa vastaan ei hallitus ole kuitenkaan toistaiseksi ryhtynyt, jottei hän saisi marttyyrin sädekehää, kuten opetusministeri minulle lausui.

Asian erikoisuuden ja sen täkäläisessä diplomaattikunnassakin herättämän huomion johdosta selostan seuraavassa molempien lausunnot.

Arkkipiispa aloitti saarnansa vertauksella leipurista ja talonpojasta. Talonpoika toi leipurille säännöllisesti joka viikko viisi kiloa rasvaa kaupunkiin ja sai leipurilta siistä maksuksi viisi kiloa leipää. Mutta eräänä päivänä leipuri huomasi, että sovitusta määrästä puuttui puoli kiloa. Talonpoika selitti, että hänellä tosin oli kotona vaaka, mutta ei punnuksia ja että hän joka kerta kaupungista palattuaan punnitsi samalla leipämäärällä, jonka leipurilta oli saanut, hänen seuraavan viikon rasvamääränsä.

Siirtyen tästä vertauksesta sotatapahtumiin ja niiden Kroa-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tiassakin havaittaviin sivuilmiöihin, arkkipiispa huomautti, että ihmiset pettävät Jumalaa leipurin lailla, antamatta Jumalalle sitä, mitä Hän heiltä odottaa, minkä johdosta heillä ei ole syytä valittamiseen, mikäli Hän talonpojan lailla punnitsee omat antimensa ihmisten antimilla. Arkkipiispa tuomitsi samalla nykyisen naisten muodin sellaisenaan ja ihmisten mielialan kokonaisuudessaan. Hän käytti myös hyväkseen tilaisuutta torjuakseen, kuten hän sanoi, katolista kirkkoa, niin oikealta kuin vasemmalta, vastaan suunnatut syytökset.

Ensinnäkin hän torjui sen moitteen, että katolinen kirkko ei olisi ajan tasalla, eikä olisi tehnyt kaikkeaan vastustaakseen hirmutöitä, jotka eräillä Kroatian alueilla on suoritettu ja totesi, että kirkko on puolueeton eikä mihinkään ajallisuuteen sidottu, eikä siis tämän vuoksi voi puuttua sekasortoisiin oloihin, joita se ei ole aiheuttanut. Sitten hän torjui moitteen henkisestä kommunismista toteamalla, että kirkko ei voi koskaan hyväksyä järjestelmää, joka ottaa talonpojilta heidän maansa, ammatinharjoittajilta heidän rakennuksensa, työläisiltä ja ihmisiltä yleensä heidän sielunsa. Mutta kirkko ei myöskään voi hyväksyä järjestelmää, joka hävittää perheen, riistää vanhemmilta lapset ja häpäisee avioliiton. Mikäli yhteiskunnallinen vallankumous on välttämätön, olisi se suoritettava paavien Leo XIII. ja Pius XI. kuolemattomia encyklioita silmällä pitäen. Kysymyksen ollessa rotuaatteesta ja väitteestä, että kirkko tulisi asettumaan sen kannalle, arkkipiispa lausui: "Katolinen kirkko ei tunne mitään rotuja, jotka hallitsevat tai eikä sellaisia, joiden on palveltava. Katolinen kirkko tuntee vain rotuja ja kansoja Jumalan luomina, ja mikäli se antaa jollekin enemmän arvoa, niin se tapahtuu sille, jolla on jalompi sydän eikä sille, jolla on vahvempi nyrkki. Katoliselle kirkolle ovat kaikki ihmiset samanarvoiset, yhtentekevää, ovatko kysymyksessä Keski-Afrikan neekerit tai eurooppalaiset. Satojen panttivankien surmaaminen on pakanallista; kirkko tuomitsee kaiken vääryyden, viattomien teloitukset, rauhallisten kylien polttamiset ja onnettomien ihmisten vangitsemiset."

Arkkipiispa vertasi lopuksi ilmasotaa Jumalan tuomioksi.

"Hrvatski Narod"-lehdessä julkaisemassaan vastineessa opetusministeri tri Makanec /filosofian professori/ koetti aluksi osoittaa, että arkkipiispan vertaus johtaa ad absurdum, jatkaen:

"Eurooppa on se maanosa, jossa inhimillinen henki on saavuttanut korkeimman ilmaisumuotonsa. Mitä olisikaan nykyään maailma vailla eurooppalaisen hengen muovaamia saavutuksia? Jos ihminen on Jumalan kuva, silloin on eurooppalainen ihminen sitä mitä suurimmassa määrin, joka tapauksessa hän on sitä enemmän kuin Keski-Afrikan neekeri. Goottilainen katedraali ilmaisee epäilemättä syvemmin ja täydellisemmin ikuisuutta kuin likainen neekerimaja tai mustalaisteltta ja IX. symfonia lienee kaikitenkin Jumalaa lähempänä kuin jonkin Australian ihmissyöjäheimon loilotus."

Tätä ajatustaan johdatuksenaan käyttäen, ministeri kosketteli valtiotarakentavien voimien ylevää arvoa sekä itsenäisen valtion korkeata tehtävää. Tässä yhteydessä hän kysyi, onko Kroatian kansa - mikäli vaikeita aikoja ja raskaita taisteluja on pidettävä Jumalan rangaistuksena - sitten niin perin huono, koska sen historia on yhtä ainoata suurta taistelua. Tullen kielteiseen vastaukseen hän omaksui ajatuksen, että kaikkivaltias juuri niitä vaikeimmin koettelee, joita Hän eniten rakastaa ja koska hänellä on juuri heitä varten oma erikoinen tehtävänsä. Ministeri kysyi arkkipiispan toteamuksen johdosta, että jokainen järjestelmä, joka tuhoaa persoonallisuuden ja yksityisomistuksen sekä riistää lapset vanhemmiltaan ja häpäisee avioliiton, kuka sitten, jos ei juuri Kroatian kansa ole se, joka kaikkine käytettävissä olevine voimineen ja liittolaisineen taistelee tätä hirvittävää mahtia vastaan. Samassa yhteydessä hän muistutti mieliin Espanjan kirkon esimerkillisen esiintymi-

sen taistelussa tätä ihmisyyden vihollista vastaan.

Ministeri lopetti esityksensä viittaamalla tämän sodan sankareihin ja arkkipiispan koko puheen kestämättömyyteen, sanoilla:

"Kroatit ovat pääasiallisesti katolilainen kansa. He olivat aina hyviä katolisen kirkon poikia ja haluavat sellaisina edelleenkin olla. Katolilaisessa hengenmiehessä he näkivät Jumalan palvelijan, jolla oli omat hurskaat tehtävänsä, tehtävät, jotka eivät ole tästä maailmasta. Tämän maailman tehtäviä varten oli kroateilla aina ja on myös tänään omat maalliset johtajansa. Ei ole paikallaan, että ihmiset, jotka eivät tunne eivätkä vaistoa tämän maailman probleemeja ja jotka ovat kaikkea poliittista vaistoa ja kykyä vailla, puuttuvat nykyiseen kohtalokkaaseen taisteluun, on väärin, että tällaiset ihmiset - vaikkapa itsetiedottomastikin - levittävät taistelijoiden keskuuteen poliittista erehdystä ja defaitismia, taistelijoiden, jotka suojaavat elämällään ei vain Kroatian valtion perusteita, vaan myös katolista kirkkoa vastustajalta, joka olisi valmis säälimättömästi väentämään millä hetkellä hyvänsä katoliselta kirkkojärjestöltä niskat nurin, hetkellä, jolloin ei enää olisi olemassa taistelijoita tai jos he menehtyisivät taistelussaan. On tarpeetonta huomauttaa tai korostaa, että kaikille muille laillisesti tunnustetuille ja suojatuille uskontokunnille tulisi osakseen sama kohtalo.

Kaikkien poliittisten virheiden joukossa on suurin sahata poikki se oksa, jolla istuu. Jumala on jokaiselle säädylle antanut tehtäväpiirinsä ja siksi on myös parasta, että jokainen pysyy siinä, mihin hän on valmistunut tai saanut kutsumuksensa. Tämä koskee myös täysin määrin sitä korkeata kirkollista arvohenkilöä, joka äskettäin ylitti saarnassaan kutsumuksensa rajat ja aloitti sekaantumisensa asioihin, jotka eivät hänelle kuulu. Se, joka ei ymmärrä poliittisen taistelun merkitystä, joka ei kykene käsittämään poliittisia arvoja eikä niitä arvioimaan, tekee aina parhaiten, pysytellessään loitolla poliittisesta ilmapiiristä: ja jättää asiat hoitajiensa huomaan,niille, jotka Jumala on tähän määrännyt tässä taistelussa kansansa etunenässä poliittisina ja sotilaallisina johtajina seisomaan ja olkapäillään kantamaan vastuun kansansa kohtalosta. Siten hän hyödyttää parhaiten katolista kirkkoa ja Kroatian kansaa, joka ei salli minkäänmoisin keinoin vedettävän itseään kunnian ja ylpeyden tieltä varsinkaan ei sen esimerkin mukaan, jonka sille on näyttänyt sen läntinen naapuri. On helppoa kulkea reunalla ja pudota häpeän ja kunniattomuuden kuiluun, mutta on vaikeata nousta siitä jälleen ylös. Kansaa voi sillä vaarallisella tiellä vain se onnellisesti ohjata, joka tuntee hyvin sen seudun, jonka halki tie kulkee ja tuntee sen hyvin siksi, että on sillä monesti kulkenut ja siihen perehtynyt, mutta ei missään tapauksessa se, jolle seutu on vieras. Hän ei sensijaan voi olla johtajana, vaan tarvitsee itsekin johtajaansa."

Asiainhoitaja
A.Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 63.

Asiainhoitaja Yön Tilä.

26/11-43.

5000—8—43. 4270.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 431/216.

Zagrebissa 26 p:nä marraskuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
58/257 Sal. D. 1943
7/12-43 № - Liitt. -
KYHMÄ CSA/16 ASIA
5 C39

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:o 63, jonka otsikkona on:

"Kroatian uusi ulkoministeri."

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Alfontili

Herra Ministeri
Tohtori Henrik RAMSAY.
H e l s i n k i.

UE13:A4.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 63.

58 257 Sal 43

Zagrebissa 26 p:nä marras kuuta 19 43. 7/12-43

Asia: Kroatian uusi ulkoministeri.

Viime huhtikuussa läh. Budakin tultua nimitetyksi Kroatian ulkoministeriksi, tiedoitin läh. Kaschen lausuneen, ettei Budak tule kauan olemaan ulkoministerinä. Hänen kaatumiseensa vaikutti myös se seikka, että hän oli yhtenä esteenä mačekilaisten hallitukseen tuloon ja toiseksi, ettei hän tullut toimeen edeltäjänsä, nykyisen sisäministerin Lorkovićin kanssa, joka erikoisesti nauttii Saksan lähettilään suosiota. Ulkoministeri- kautensa alussa Budakin oli läh. Casertanon painostuksesta osoitettava Italialle jonkinlainen ele ja niinpä hän sitten järjesti erään juhlallisen kokouksen, jossa hän puheessaan ylisti ns. Rooman sopimuksia, jotka Kroatiaa nöyryyttävinä heti Italian luhistuttua julistettiin mitättömiksi.

Uusi ulkoministeri Stiepo Perić ei ole julkisuudessa esittänyt mitään varsinaista ulkopoliittista ohjelmaa lukuunottamatta erästä haastattelulausuntoa, jossa hän kosketteli Kroatian ja Bulgarian yhteisiä ihanteita ja tehtäviä Balkanilla sekä tähdensi serbialaisen Jugoslavian uudelleenpystyttämisen käsityksensä mukaan johtavan vain uusiin paloihin ja verisiin taisteluihin Balkanilla.

Käydessäni ministeriä tapaamassa hän lausui maihinnoususta puheen ollen, että Bulgaria voisi panna pystyyn 30 divisioo-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

naa eli yhtä paljon kuin Saksallakin on Balkanilla joukkoja. Lähettiläänä Sofiassa hän oli saanut erinomaisen käsityksen Bulgarian armeijasta. Näitä 60 divisioonaa vastaan liittoutuneet tarvitsisivat menestykselliseen hyökkäykseen vähintään 100 divisioonaa, koska Balkanin maasto suuresti helpottaa sen puolustusta. Ministeri väitti saksalaisilla olevan sen käsityksen, että Moskova ei ole antanut liittoutuneille suostumustaan maihinnousuun Balkanille. Siihen viittaa sekin seikka, ettei hyökkäystä Balkanille yritetty Badoglion vallan tullessa, jolloin koko Dalmatian rannikko oli tälle uskollisten italialaisten muodostelmien miehittämä. Liittoutuneilla on tosin voinut olla muitakin syitä; ehkäpä heillä siinä vaiheessa ei ollut paikalla tarvittavaa sotakalustoakaan. Unkarin lähettiläs, jonka kanssa tästä asiasta myös olen keskustellut, edusti kuitenkin sitä kantaa, että Moskovassa on sovittu maihinnousun tapahtuvan sillä hetkellä, jolloin Neuvostoliitto on valmis hyökkäämään Bulgariaan.

Ulkoministeri ei pitänyt luultavana, että partisaanit ryhtyisivät Balkanilla taisteluun anglosakseja vastaan, koska he ovat jo kovin uupuneita; kun Badoglion vallankaappausta ei seurannutkaan heidän odottamaansa Saksan sotilasvallan luhistumista Balkanilla ja kun he viime aikoina ovat kärsineet huomattavia tappioita, monet partisaanit ovat palanneet takaisin kotiseudulleen; viranomaiset taas eivät ole heitä vastaan ryhtyneet minkäänlaisiin toimenpiteisiin, vaan katsoneet sormien läpi. Ministeri sanoi olevansa vakuuttunut, että tilanne Kroatiassa pian paranee ja järjestys palautuu.

Asuntopulan vuoksi ministeri asuu edelleen hotellissa - eronneen hallituksen jäsenten viimeisiä toimenpiteitä oli järjestää itselleen italialaisten jälkeen vapautuneet huvilat. Ministeri Perić aikoo muuttaa läh. Petruccin yksityisasuntoon, jossa tämä ja eräät muut Italian kuninkaalle uskolliset lähetystön jäsenet ovat internoituina. N. 100 muuta italialaista - virkailijoita ja palveluskuntaa - on päätetty palauttaa Italiaan. Läh. Petrucci on pyytänyt Unkarin lähettiläästä esittämään Saksan lähettiläälle, että hän saisi siirtyä Turkkiin. Tähän esitykseen Saksa tuskin suostunee.

- - -

Ollessani III. SS-panssariarmeijakunnan päällikön jäähyväispäivällisillä ennen sen siirtämistä pohjoiseen - todennäköisesti Pietarin lohkolle, kuulin eräitä näkökohtia, jotka ehkä täydentävät ulkoministerin antamaa kuvaa tilanteesta. Saksalaisten neuvottelut aselevosta četnikkien kanssa sujuvat tyydyttävästi. Serbit näyttävät olevan tyytyväisiä ehdotettuun rajajärjestelyyn, joka ilmeisesti perustuu läh. Neubacherin kaavailuihin. Dalmatian rannikon puolustukselle olisi tärkeätä selustasuojan turvaamiseksi, että sovinto saataisiin aikaan Herzegovinassa olevien parhaimpien četnikkimuodostelmien kanssa, joihin kuuluu n. 7000 miestä. Saksalaisten sotilaalliset saavutukset Adrian meren rannikolla ja Aigeian meren saarien valtaaminen on tehnyt syvän vaikutuksen sekä četnikkeihin että partisaaneihin. Edelliset suhtautuvat yhä epäluuloisemmin Moskovaan, vaikkakin Jugoslavian pakolaishallituksen radiolähetyksissä viime aikoina on ruvettu kehumaan partisaaneja, kuten ministeri Perićkin ilmoitti. Kroatit eivät tosin mielellään näe saksalaisten ja/ četnikkien ~~xxxxx~~ lähestyvän toisiaan, koska pelkäävät serbien vaikutusvallan kasvamista. Ministeri Lorković esittikin äskettäin Saksan lähetystölle huolestumisensa sen johdosta, että saksalaiset olivat uskoneet eräiden paikkakuntien kunnallisen hallinnon hoidon četnikeille. Saksan lähetystöneuvos vakuutti, ettei siellä ole pelättävissä četnikkien taholta kroatien sortamista.

Kroatiassa toimivien kasakoiden keskuudesta muodostettu kenttäoikeus on tuominnut 50 ryöstelevää kasakkaa kuolemaan; saksalaisen yhdysupseerin tehtävänä on vain vahvistaa tuomiot. Kasakoita pelätään täällä enemmän kuin partisaaneja ja sen vuoksi Kroatian serbialaisetkin talonpojat luovuttavat nyt säännöllisesti viljaa viranomaisille.

Edellä mainituilla päivällisillä oli läsnä upseereja, jotka olivat olleet Kaukaasiassa yhdessä suomalaisen SS-pataljoonan kanssa. Kaikki ylistivät järjestään suomalaisia sotatovereitaan. Vaikka tilaisuudessa oli saapuvilla myös Unkarin ja Bulgarian lähettiläät, osoitti armeijakunnan päällikkö puheessaan Suomen armeijalle sekä

Suomelle yleensä superlatiivisia ylistyssanoja. Saksalainen lentovoimien kenraali Erdmann, joka kertoi kauan työskennelleen yhdessä Führerin kanssa väitti tällä olevan erittäin hyvän käsityksen suomalaisista ja usein lausuneen: kunpa kaikki Saksan liittolaiset olisivat suomalaisten veroisia.

x x

x

Kroatian puolustusministeri, kenraali Navratil lähti 21.11. junalla Führerin päämajaan seurassaan Kroatiassa oleva saksalainen kenraali Glaise von Horstenau ja Saksan lähetystön ensimmäinen neuvos. Jo siitäkin päättäen, että läh. Kasche ei lähtenyt mukaan, on tätä matkaa pidettävä kohteliaisuusvierailuna, jonka aikana keskustellaan samalla yleisistä Balkanin ja etenkin Kroatian puolustusta koskevista kysymyksistä.

Asiainhoitaja
A. Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 64.

Asiain hoitaja Yöntilä.

3/12-43.

5000—8—43. 4270.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 438/221.

Zagrebissa 3 p:nä joulukuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
59 | 257 Sal | 43
11/12-43 | — | Liitt. —
5 | C39

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:o 64, jonka otsikkona on:

"Liittoutuneiden suunnitelmista Balkanilla".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Ajöntilä

Herra Ministeri
Tohtori Henrik RAMSAY.
H e l s i n k i.

UE 11: A 4.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 64.

59 257 Sal 43

Zagrebissa 3 p:nä joulukuuta 1943. 11/12-43

Asia: Liittoutuneiden suunnitelmista Balkanilla.

5 C 39

Taistelut Balkanin sissejä vastaan jatkuvat menestyksellisesti, vaikkakaan saksalaiset eivät näihin sotatoimiin suhtaudu yhtä vakavasti kuin itärintamaan. Siihen viittasi myös eräs saksalainen kenraali, joka hiljattain minulle lausui mm., että Kroatian ja muiden Balkanin valtioiden kohtaloa ei ratkaista täällä, vaan itärintamalla. Kuluneella viikolla partisaanit ovat suorittaneet joitakin tihutöitä ja mm. 28.11. räjähdyttäneet 30 kilometrin päässä Zagrebista pohjoiseen erään sotilasjunan; räjähdys kuului Zagrebiin saakka; veturi suistui raiteilta ja pari ensimmäistä vaunua vaurioitui; ihmisuhrien lukumäärä ei ollut suuri. Tihutyön suorittajista on Kroatian radion mukaan kolme kommunistia hirtetty. Muuten kerrotaan sekä saksalaisten että kroattialaisissa tiedonannoissa partisaanien kärsimistä uusista tappioista ja näiden riveissä olevien palaamisesta säännölliseen elämään. Näin on tapahtunut edellisinäkin vuosina talven alkaessa, mutta nyt ei ole kysymyksessä mikään kausi-ilmiö. Sissien toivoton tila kuvastuu myös heidän johdossaan olevan kirjailija Nazorin /Kalevalan kääntäjä/ päiväkirjasta, joka Saksan lähettilään kertoman mukaan on äskettäin joutunut sotasaaliiksi.

Partisaanien avunhuutojen johdosta liittoutuneet ovat

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

myös Balkanilla ryhtyneet vilkkaampaan toimintaan. Eräitä kaupunkeja ja rautatiesolmuja, kuten Splitiä, Sarajevoa, Dubrovnikia ja Niš'iä on pommitettu. Splitissä väestön suoja, jossa oli 250 henkeä, sai täysiosuman. Pommittaja oli todennäköisesti siellä aiemmin toiminut italialainen, joka hyvin tunsi kaupungin. Muut pommitukset ovat vaatineet ihmisuhrinsa etupäässä työläiskortteleissa. Ilmaterrori on kuitenkin ollut omansa herättämään vihaa liittoutuneita kohtaan sellaisissakin piireissä, jotka tähän asti ovat olleet oppositiossa saksalaiseen komentoon nähden.

Kysyttäneen, mitä suunnitelmia liittolaiset hautovat Balkanin suhteen. Saksan täkäläisen lähetystön uusi poliittinen neuvos, jota Ateenasta tulleena pidetään hyvänä Balkanin tuntijana, esitti minulle 2.12. käsityksensä seuraavaan tapaan:

On ollut havaittavissa, että Bosniassa olevat partisaanit ovat alkaneet vetäytyä Serbiaan yhtyäkseen Pohjois-Kreikassa Thessalian maakunnassa englantilaisten upseerien johdolla toimiviin partisaaneihin. Heidän pyrkimyksensä on tulla tunnustetuiksi sodankävijöiksi sekä myötävaikuttaa maihinnousuun päämääränä Saloniki. Liittoutuneiden menetettyä Aigeian-meressä olevat tukikohtansa on Churchillin lempisuunnitelma tunkeutua Kyproksesta Dodekaneesien kautta Salonikiin valunut hiekkaan. Kreetakin on siksi vahva linnoitus, että sekin osaltaan sulkee pääsyn Aigeian-mereen. Jäljellä oleva mahdollisuus on maihinnousu Korfusta kaakkoon olevaan Prévezaan, jonka takana kreikkalaiset partisaanit ovat valmiina odottamassa, ja sitä tietä edelleen Salonikia kohti. Tarkoituksena saattaa samalla olla Kreikan eristäminen muusta Balkanista. Moskova lienee suostunut tällaiseen pieneen maihinnousuun, joka olisi suoritettava Egyptin satamissa olevilla kreikkalaisilla aluksilla. Yhteyden ylläpitäminen Etelä-Kreikkaan ei ole saksalaisille helppoa, koska Serbiasta Ateenaan johtaa vain yksi rautatie ja sekin on vain yksiraiteinen. Pohjois-Kreikassa se on lisäksi arkaluontoinen, sillä eräällä viiden kilometrin matkaosuudella on useita tunneleita ja siltoja.

Asiainhoitaja
A.Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 65.

Asiainhoitaja Yöntilä.

10/12-43.

5000—8—43. 4270.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 444/225.

Zagrebissa 10 p:nä joulukuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
№ 60 257 Sal 43
20/12-43 № - Liitt. -
KYHMÄ 5 COMTE C39 ASIA

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:o 65, jonka otsikkona on:

"Jugoslavian uusi kommunistihallitus".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Ujöntilä.

Herra Ministeri
Tohtori Henrik RAMSAY.
H e l s i n k i.

UE 11: A 4.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 65.

Zagrebissa 10 p:nä joulu kuuta 1943.

ULKOASIAINMINIST
60 257 Sal 43
20/12-43 № - Liit. -
KYHMÄ C39 ASIA
5

Asia: Jugoslavian uusi kommunistihallitus.

Teheranin konferenssin ensimmäisenä näkyvänä tuloksena Balkaniin nähden voidaan pitää Jugoslavian Kairossa olevan pakolaishallituksen vastapainoksi muodostettua Ribarin ja Titon hallitusta. Sitä on täällä sanottu kominterin hajoituksen jälkeen suoritetuksi huomattavimmaksi kommunistiseksi shakkisiirroksi Euroopassa. Täkäläisten partisaanien keskuudesta viime joulukuussa Bihacissa muodostettu "fascismin vastainen neuvosto" on muutettu jonkinlaiseksi parlamentiksi,"ylimmäksi lakia-säätäväksi kokoukseksi", jonka esimiehenä on Jugoslavian parlamentin ent. puhemies tri Ivan Ribar ja varapuhemiehinä Serbian juutalainen Moše Pijade, krotialainen Antun Augustinčić ja sloveeni Josip Ruh.

Tämä elin on Lontoon radion 4.12. tiedoittaman sensatiouutisen mukaan muodostanut Jaicen kaupungissa, joka ympäristöineen vielä on partisaanien hallussa, väliaikaisen hallituskomitean, jota nämä nimittävät myös "kansallisen vapautuksen komiteaksi". Sen päähenkilönä on partisaanipäällikkö Josip Broz-Tito, jolle samalla on annettu marsalkan arvonimi. Ulkoministerinä on asianajaja Josip Smodlaka - Splitistä kotoisin oleva kroatti, ent. Jugoslavian Vatikaanin-lähettiläs. Pakolaishallitus ei ollut ilmeisesti oikein osannut arvostaa hänen

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

kykyään, minkä johdosta hän siirtyi partisaanien leiriin. Vuoritoimen ministerinä on Suleiman Filipović, ent. Kroatian armeijan eversti, joka viime marraskuussa luovutti partisaaneille Tuzlan kaupungin. Tuzla on tärkeä partisaaneille suolakaivoksensa vuoksi, sillä nämä ovat kaksi vuotta olleet ilman suolaa. Että Filipović näin lyhyessä ajassa sai luottamustoimen, viittaa siihen, että hänen on aiemminkin täytynyt olla yhteistoiminnassa partisaanien kanssa. Arvellaan Kroatian armeijassa olevan muitakin Titon kätyreitä.

Päinvastoin kuin Kairon pakolaishallitus, joka kenraali Mihailovićin välityksellä on korostanut serbialaisuuttaan, on Tito asettunut federaalisuuden kannalle. Hänen hallituksessaan ovat edustettuina paitsi Serbiaa ja Kroatiaa myös Montenegro, Slovenia ja Makedonia. Parlamenttikin on kokoonpantu federatiivisyyden periaatteen mukaan. Kommunistisen päämäärän naamioimiseksi ovat kaikki täkäläiset uskonnotkin edustettuina. Luottamustoimiin on asetettu miehiä, joista ei voi päätellä, että he ovat aatteellisia kommunisteja, kuten Belgradin ent. Politika-lehden varakas omistaja. Liikkeen epäröiville jäsenille koetetaan kaikin keinoin osoittaa, ettei se muka ole kommunistinen, vaan pikemmin kansallinen. Parlamentin jäsenluettelossa mainitaan huomattavimpien edustajien nimien kohdalla, mistä puolueesta he ovat lähtöisin.

Titon propagandaa hoitaa taitavasti edellä mainittu juutalainen Pijade, alkuaan taidemaalari, joka Belgradin Pravda-lehden toimittajana kommunistisen toimintansa vuoksi aikoinaan tuomittiin 10 vuoden kuritushuonerangaistukseen.

Varapuhemies Augustinčić on Meštrovićin jälkeen Kroatian etevin kuvanveistäjä. Hänen veistämänsä poglavnikin rintakuva on nähtävänä Kroatian virastoissa. Jugoslavian tunnustettua Neuvostoliiton Augustinčićistä tuli jugoslavialais-neuvostovenäläisen yhdistyksen puheenjohtaja. Viime lokakuussa hän liittyi partisaaneihin. Motiivit: Gestapo oli kerran vanginnut hänet, mutta pian päästänyt

hänet vapaaksi sekä antanut hänelle turvakirjeen. Hän pelkäsi kuitenkin ustašamiesten ottavan hänet panttivangiksi. Saatuaan ystäviltään kuulla, että turvakirje ei häntä siinä tapauksessa pelastaisi, hän näyttää tehneen ratkaisevan päätöksen, etenkin kun hän oli saanut partisaaneilta kehoituksen saapua tiettynä aikana määräpaikkaan, josta auto hänet noutaisi. Titon lapsuuden ystävänä ja koulutoverina hän on poglavnikin patsaastaan huolimatta heti saanut luottamustoimen. Partisaanien joukossa on muitakin opportunisteja. Ulkoministeri Smodlakasta on sanottu, että hän olisi yhtä hyvin jäänyt Kroatian palvelukseen, jos vain poglavnik aikanaan olisi hänelle tehnyt edullisen tarjouksen.

Tito on hallituksen muodostamisella ja siihen liittyvällä propagandalla halunnut yhdellä iskulla teilata Kairon pakolaishallituksen. On syytä olettaa hänellä olleen siihen Moskovan suostumus. Englanti on ilmeisesti menettänyt pelinsä täällä, koska se liian kauan on kannattanut kuningas Pietaria. Titolla on tietenkin ollut muitakin motiiveja. Hänen tilanteessaan oli kauneusvirheenä se seikka, että hänellä ei ollut jalansijaa Serbiassa, joka käytännöllisesti katsottuna on kenraalien Nedićin ja Mihailovićin käsissä. Vain Kroatian alueella toimien hän ei ole voinut vaatia itselleen oikeutta edustaa koko Jugoslaviaa. Siksi oli välttämätöntä federatiivisen periaatteen avulla pyrkiä vaikutusvallan laajentamiseen. Lisäksi partisaanien keskuudessa on ollut havaittavissa kriisiä: Talvi on vaikeuttanut huoltotilannetta, vaatetuskin huonontunut, saksalaisten puhdistustoiminta aiheuttanut suurta mieshukkaa, sotaväenotot ja muut pakkotoimenpiteet ovat höllentäneet partisaanien kuria. Kaikesta tästä on ollut seurauksena, että sissiliike on joutunut yhä huonompaan huutoon talonpoikien keskuudessa, varsinkin kun partisaanien bolševistiset menetelmät ovat vaatineet heiltä paljon uhreja.

Ulkopoliittisena syynä Titon toimintaan on saattanut vaikuttaa viime aikoina havaittu pyrkimys, joka ilmeisesti on Moskovasta lähtöisin, perustaa uusi vallankumouksellinen esikunta Etelä-Balkanille.

Tito on voinut pelätä, että Moskovassa ei olla häneen tyytyväisiä, koska hänellä ei ole ollut menestystä toimiessaan pohjoisesta käsin Nedićiä vastaan. Hänen intressissään ei tietenkään voi olla, että täällä muodostetaan hänen kanssaan kilpaileva järjestö. Siksi hän on myös korostanut, että Makedoniakin kuuluu hänen toimipiiriinsä.

Kroatiassa on kiinnitetty vakavaa huomiota Titon uusiin edesottamuksiin. Propagandapäällikkö Kovačić on radiossa pitänyt huomattavan puheen, jossa jälleen turvauduttiin kuluneeseen väitteeseen, että Kroatian kansalla ei ole mitään tekemistä Titon kannattajien kanssa ja että näihin on vain väkipakolla liittynyt kroatteja. Kovačić torjui myös väitteen, että Josip Broz-Tito olisi kroatti: Tämä on tosin syntynyt kroattialaisessa kylässä, mutta slovenialaisista vanhemmista. Saksan lähetystössä on todettu, että partisaanien parlamentin ja hallituksen jäsenistä 2/5 on kroatteja.

Kenraali Mihailović on antanut julistuksen, jossa hän uhkaavassa äänilajissa varoittaa kaikkia kuningas Pietarin vihollisia. Hänen suhteensa Titoon on nyt yhä kärjistynyt. Kumpikin siesipäällikkö syyttää toistaan saksalaisten lahjusten ottamisesta.

Kairon pakolaishallitus on suhtautunut tietenkin täysin torjuvasti Titon hallitukseen. Lontoossa taas on muodostettu uusi jugoslavialainen komitea, jonka tarkoituksena on saattaa Titon toiminta oikeaan valoon. Kairoon Tito on lähettänyt valtuuskunnan neuvottelemaan kuningas Pietarin, mutta ei pakolaishallituksen kanssa.

Tällä hetkellä on vielä ennenaikaista yrittää arvailla, mihin uusiin selkkauksiin ja muihin seurauksiin edellä selostettu varjohallitus saattaa johtaa.

Asiainhoitaja A. Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 66.

Asiainhoitaja Yöntilä.

17/12-43.

5000—8—43. 4270.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 450/228.

Zagrebissa 17 p:nä joulukuuta 1943.

61 258 Sal 43
28/12-43 № - Liit. -
5 C39

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:o 66, jonka otsikkona on:

"Hajatietoja Kroatiasta".

Vastaanottakaa Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Ryöntälä

Herra Ministeri
Tohtori Henrik RAMSAY.
H e l s i n k i.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 66.

Zagrebi ssa 17 p:nä joulu kuuta 1943.

61 258 Sal 43

28/12-43

Asia: Hajatietoja Kroatiasta.

Saksan lähetystöneuvos Völkers, jonka kanssa pari päivää sitten söin, lausui suunnilleen seuraavaa:

Sissipäällikkö Tito on Dalmatian kaupunkeihin levittänyt lentolehtisiä, joissa kroatteja varoitetaan četnikeistä, serbeistä ja saksalaisista, koska nämä propagandassaan muka uskottelevat četnikkien kommunisteja vastaan nyt aloittaman taistelun tapahtuvan englantilaisten hiljaisella suostumuksella. Nämä lentolehtiset, joihin samalla sisältyy selvä taisteluhaaste petturiksi leimatulle kenraali Mihailovićille, paljastavat Neuvostoliiton ja anglosaksien välisen vastakohdan.

Vaikkakin Englannille kaikki kelpaavat, jotka taistelevat Saksaa vastaan ja Titon joukot siinä suhteessa ovat huomattavampi tekijä kuin četnikit, ei tiedoittajani voinut uskoa Englannin vilpittömästi hyväksyneen Moskovan tänne perustamaa Titon hallitusta ja kokonaan uhranneen Jugoslavian pakolaishallituksen. Ilmeisesti Moskovan painostuksesta Englannin on ollut pakko asettaa Lontooseen erikoinen Titon valiokunta, jonka toiminta myös on kohdistettu pakolaishallitusta vastaan.

Tiedoittajani epäilykset, että anglosaksit ajavat Balkanilla kaksimielistä politiikkaa, perustuivat saksalaisten Portugalista saamaan tietoon, että amerikkalaiset eivät enää toivo venä-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

läisten voittavan Saksan, koska silloin vaara olisi tarjona, että Venäjä lähestyisi Japania, mikä tietenkin olisi omansa vaikeuttamaan anglosaksien asemaa Kaukaisessa Idässä.

Lentolehdistä ilmenee myös, että Titoa huolestuttaa saksalaisten offensiivi Kroatiassa. Suuri taistelu on parhaillaan käynnissä Kroatian ja Serbian rajalla. Useita kaupunkeja on vallattu takaisin partisaaneilta, jotka muutenkin ovat kärsineet melkoisia tappioita. Eräässäkin taistelussa he menettivät 3000 miestä kaatuneina.

Hra Völkers väitti perättömiksi täällä liikkeellä olevat huhut, että Saksa muka Tukholmassa tunnustelee rauhan mahdollisuuksia Neuvostoliiton kanssa ja Sveitsissä länsivaltojen kanssa. Kompromissirauhaa Moskovan kanssa hän piti mahdottomuutena. Sitäpaitsi venäläisten asema huononee huononemistaan. Saksalaisten tietojen mukaan tilanne Venäjällä alkaa olla katastrofaalinen. Huoltovaikeuksien vuoksi ihmisiä kuolee tuhansittain. Venäjän takaisinvaltaamassa Ukrainassa kaikki miehet on otettu sotaväkeen ja kymmenen päivää kestäneen jonkinlaisen sotilaskoulutuksen jälkeen osa on sijoitettu hyökkäyksissä varsinaisen armeijan eteen ja vähemmän luotettavat ainekset kurikomppanioihin. Tällaiset ryhmät ovat joukottain antautuneet saksalaisille. Ei ole mahdotonta, että osaksi Saksan uuden aseenkin vaikutuksesta sotatoimet voivat Venäjällä päättyä ensi keväänä. Saksalaisten kaupunkien pommitus on vaikuttanut, päinvastoin kuin vihollinen on tarkoittanut, kansaa eheyttävästi. Saksa kykenee hyvin käymään sotaa vielä kaksi vuotta.

x x x

Toinen huomattavassa asemassa oleva saksalainen lausui minulle äskettäin, että Saksan yleisesikuntaupseerit ottavat huomioon sen mahdollisuuden, että saksalaisten on vielä Puolassakin taisteltava. Saksa tekee kaikkensa ollakseen varustautunut viimeiseen taisteluun. Hän arveli Teheranin konferenssissa keskustellun etenkin Saksan uusista aseista ja siitä, miten Englanti tulisi kestämään niiden vai-

kutuksen.

En katso olevan syytä ruveta erittelemään, kuinka paljon edellä olevasta perustuu toiveajatteluun.

x x
x

Bulgarian asiainhoitaja, jonka kanssa eilen myös näistä asioista keskustelin, oli samaa mieltä Venäjällä vallitsevasta tilanteesta. Äskettäin sieltä kotimaahansa palanneet 200 bulgarialaista ovat synkin värein kuvailleet etenkin siviiliväestön oloja. Viranomaisten huolenpito kohdistuu vain puna-armeijaan.

Virkaveljeni oli niinikään yhtä mieltä siitä, että saksalaisten sotilaalliset operatiot Kroatiassa huolestuttavat partisaaneja, joilla alkaa olla puute ammuksista. Hän epäili Titon propagandan levittämiä tietoja, joiden mukaan partisaanien armeija viime aikoina olisi kasvanut 200.000 miehen suuruiseksi; siitä voi hyvin vähentää puolet. Titon hallussa on vielä Korčulan saari, jonka kautta hän ylläpitää yhteyttä englantilaisiin.

Tiedoittajani piti kuvaavana Englannin politiikalle, että Lontoon radion kroatiankielisissä lähetyksissä suhtaudutaan Titon hallitukseen täysin myöntäisesti, jotavastoin muilla kielillä tämä hallitus leimataan vain väliaikaiseksi valiokunnaksi.

Sofiaan saapuneiden tietojen mukaan on Teheranin konferenssissa ratkaistu Bulgarian kohtalo; sekin on uhrattu Moskovan alttarille. Koska liittoutuneiden sotilaallinen toiminta Balkanilla on vaikeata ja kysyy liian suuria uhreja, he näyttävät nyt ensin koettavan poliittisesti voittaa täällä maaperää.

x x
x

Kroatian sisäministeri tri Lorković, joka äskettäin palasi Zagrebiin n. kaksi viikkoa kestäneeltä tarkastusmatkalta vapautettuun Dalmatiaan, on Kroatian lehdistölle kertonut vaikutelmistaan ja havainnoistaan mm. seuraavaa:

"----- Että kapina on saanut maassamme niin laajat mittasuhteet

johtuu ensiksikin siitä, että italialaisten miehitysarmeijan häikäilemätön toiminta asujamistoa vastaan pakoitti heistä suurimman osan epätoivoisesti jättämään kotinsa ja pakenemaan, ja toiseksi siitä, että italialaiset joko suoranaisesti tai välillisesti tukivat kapinallisia sekä estivät Kroatian armeijan puhdistustoiminnan. Petturi-kenraali Roatta, toisen italialaisen armeijan eli sen armeijan, joka täällä harjoitti ilkivaltaisuuttaan, päällikkö ilmoitti äskettäin Lontoossa antaneensa Kroatiassa kapinallisille 30.000 kivääriä. Onko siis mikään ihme, että olosuhteet ovat tällaisiksi kehittyneet? Minulle on lisäksi hyvin tunnettua, että Italian sodasta perääntymisen vuoksi monet piirit toivoivat sodan loppuvan muutamassa viikossa Venäjän ja Englannin voittoon, ja että englantilaiset pian nousisivat täällä maihin. Olipa vielä sellaisia, jotka rannalla seisoen odottivat heidän saapumistaan. Englantilaisten sijasta saapuivat kroatit ja saksalaiset. Voiton sijasta käyvät partisaanit kolmatta talvea kohden, jonka aikana he eivät enää ole tekemisissä italialaisten, vaan kroattien ja saksalaisten kanssa. Herkkäuskoisten ja väkivaltaisesti mukaan vietyjen partisaanien keskuudessa vallitsee sen vuoksi mitä suurin katkeruus vieraita prikaateja ja poliittisia komisaareja kohtaan, samoinkuin vastustamaton koti-ikävä.

Kroatian riippumattoman valtion sisäministerinä selitän täten, että poglavnikin julistama amnestia kaikkiin viekoiteltuihin ja harhautuneisiin näiden on yhä edelleen voimassa. Jolla on korvat kuullakseen, hän kuulkoon järkensä ja kroatialaisen verensä ääntä, älköönkä enää taistelko Badoglio-sotilaiden, kansamme miehittäjien ja sortajien puolella, hän älköön kuulko montenegroja ja serbejä, jotka ovat syösseet kymmenettuhannet kroatialaiset perheet syvään suruun, vaan palatkoon kotiinsa, pelastaakseen itsensä ja omaisensa sekä täyttääkseen velvollisuutensa."

Poliittisen riippumattomuuden säilyttäminen, sisäisen rauhan varmistaminen ja jokapäiväisen leivän turvaaminen koko kansalle on meidän valtiopolitiikkamme ja Kroatian hallituksen päämäärä," lausui

ministeri lopuksi.

x x
x

Talonpoikaisjohtaja Maček, jonka maatila on joutunut sotatoimien vuoksi vaaravyöhykkeeseen, on nykyään Zagrebissa.

Arvellaan, että hänen kanssaan ryhdytään jälleen keskustelemaan hallitukseen osallistumisesta.

x

x x

Japani on päättänyt perustaa ensi vuoden alusta lukien lähetystön Zagrebiin.

Japanin Berliinin-lähetystön sihteeri Kazuichi Miura on jo saapunut tänne. Hän tulee toimimaan asiainhoitaja kunnes lähetystö on saatu pystyyn.

Asiainhoitaja A.Yöntilä
A.Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 67.

Asiainhoitaja Yöntilä.

23/12-43.

5000—8—43. 4270.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 456/232.

Zagrebissa 23 p:nä joulukuuta 1943.

62 258 Sal 43
30/12-43
5 C 39

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:o 67, jonka otsikkona on:

"Kuulemia ja huomioita Zagrebista".

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

A Gröndahl

Herra Ministeri
Tohtori Henrik RAMSAY.
H e l s i n k i.

UE 11: A 4.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 67.

62 258 Sal 43

Zagrebi ssa 23 p:nä joulu kuuta 19 43. 30/12-43

Asia: Huomioita ja kuulemia Zagrebista.

5 C39

Ulkoministeri Perić lausui minulle eilen, ettei hän ollut saanut Teheranin konferenssista virallisen kommunikean lisäksi mitään luotettavia yksityiskohtaisia tietoja. Bulgarian hallitus oli konferenssin johdosta aluksi hieman huolestunut, mutta nyt se on päättänyt ase kädessä torjua kaikki liittoutuneiden invasioyritykset. Ministerin arvioinnin mukaan Turkki pysyy toistaiseksi puolueettomana.

x x

Viime sunnuntaina Titon joukot ahdistivat n. 6 kilometrin päässä Zagrebista itään olevaa Sopnicen sotilasasemaa, jossa oli mm. ammus- ja bensiinivarasto. Päivän kuluessa käytyjen kahakoiden ja neuvottelujen tuloksena oli, että aseman vartiosto - 3 upseeria ja 70 sotilasta - antautui partisaaneille. Maanantain vastaisena yönä kuului valtava räjähdys, jonka vaikutuksesta muutamia pääkaupungin talojen ikkunoita särkyi. Partisaanit olivat räjähdyttäneet yhden ammusbunkkerin sekä vieneet mennessään jonkin verran ammuksia.

Kysymyksessä oli todellisuudessa sotilaallinen operatio. Siitä huolimatta Kroatian viranomaiset ryhtyivät kostotoimenpiteisiin, jotka ilmeisesti eivät liikuta partisaaneja, panttivanke-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

keja vastaan. 16 Zagrebin sivistyneistöön kuuluvaa henkilöä - niiden joukossa lääkäri, asianajaja, apteekkari ja opetusministeriön virkamies - hirtettiin. Ruumiit on jätetty viideksi päiväksi hirsipuihin roikkumaan, joita kansa vaeltaa katsomaan. Kahden hirsipuuhun vedetyn henkilön onnistui karata, koska heille varattu silmukka oli liian väljä.

Tapaus on täällä herättänyt yleistä paheksumista. Puhutaan oikeusmurhasta, sillä kysymyksessä olevia henkilöitä, joiden väitetään olleen kommunisteja, ei ole laillisesti tutkittu ja tuomittu. Syytetyt oli kiduttamalla pakotettu tunnustamaan, kuten saksalainen tiedoittajani lausui. Saksalaisella taholla ollaan tyytymättömiä ustšapäällikkö Rukavinan asiassa osoittamaan häikäilemättömyyteen, koska se välillisesti synnyttää katkeruutta saksalaisiakin kohtaan, joiden tilille suuri yleisö tämänkin tapauksen lukee.

Yllämainittuna sunnuntaina räjähdytettiin myös Wienin-Zagrebin pikajuna. Seuraavana päivänä kaikki liikenneyhteydet Zagrebiin olivat tilapäisesti katkenneet.

x x

x

Ilmeisesti Moskovan Balkania koskevien kaavailujen yhteydessä Kreikan maanpaossa elävän kuninkaan on ollut pakko julkisuudessa ilmoittaa, että sodan päätyttyä hänen kansansa saa itse päättää maan tulevasta hallitusmuodosta. Kun Juogoslavian kuningasta odottanee sama kohtalo sekä näiden maiden Kairossa olevat pakolaishallitukset lienevät jo näytelleen osansa loppuun, kysytään täällä, mikä tehtävä on tuleva talonpoikaisjohtaja Mačekin osalle. Hänestä on sanottu, että hän on Englannin "viimeinen hevonen Balkanin tallissa". Saksalainen tiedoittajani edusti sitä kantaa, että Maček on ainoa, joka voisi yhdistää ei vain Kroatian, vaan muidenkin Balkanin valtioiden talonpojat vastapainoksi Titon hallitukselle.

Asiainhoitaja
A. Yöntilä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 39.

ASIA:

Zagrebissa olevan lähetystön raportti n:o 68.

Asiainhoitaja Yöntilä.

28/12-43.

5000—8—43. 4270.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 464/236.

Zagrebissa 30 p:nä joulukuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTE
1 | 250 Sal 44
7/1-44 | № - | Liitt. -
NYRMÄ | COLLEGE | ASIA
5 | C39

Herra M i n i s t e r i.

Minulla on kunnia oheisena lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i, kuutena kappaleena raporttini n:o 68, jonka otsikkona on:

"Kroatian taloudellisista oloista".

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Ajöntilä

Herra Ministeri
Tohtori Henrik RAMSAY.
H e l s i n k i.

UE 11: A 4.

Z A G R E B I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 68.

Zagrebi ssa 28 p:nä joulukuuta 1943.

1 250 Sal 44
7/1-44 № - Liit. -
5 C39

Asia: Kroatian taloudellisista oloista.

Balkanin valtioista Kroatialla on epäilemättä suurimmat talous- ja finanssipoliittiset vaikeudet voitettavanaan. Julistautuessaan v.1941 riippumattomaksi valtioksi Kroatia oli ollut Jugoslaviaan liitettynä 23 vuotta vailla itsenäistä hallintoa. Sissisotien ja osaksi Italian kaksimielisen politiikan vuoksi itsenäinen Kroatia ei ole voinut harjoittaa valtiovaltaansa valtakunnan koko alueella. Paljon kansallisomaisuutta täällä on hävitetty ja hävitetään edelleen harva se päivä. Ei ole myöskään unohdettava, että Kroatian talouselämä on ollut suurimmaksi osaksi epäkansallisissa käsissä, jotka osasivat siinä määrin syrjäyttää kroatialaisen vaikutuksen, että omia ammattimiehiä erinäisiä talouselämän aloja varten ei ole aina ollut saatavissakaan.

Uuden valtion perustaminen on vaatinut etenkin oman armeijan ja hallituskoneiston pystyttämiseksi suunnattomia varoja, jotka eivät ole voineet olla maan rahaoloja järkyttämättä. Ent. rahaministeri Košak on tosin vakuuttanut, että melkein puolet valtion varoista 10.4. 41 - 31.3.43 välisenä aikana peitettiin valtion tuloilla. Luoton antajana on tullut kysymykseen pääasiallisesti valtionpankki. Tämän johtaja arvioi äskettäin eräässä yksityisessä keskustelussa valtion velat 50 miljardiksi kunaksi. Inflatiokehityksen johdosta valtio on kuluvan vuoden lopussa tarvinnut yksistään rautatie-

JAKELUOHJE:
Tavallinen ja valtiovarain ministeriölle.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

läisten talviavustuksen /10.000 - 30.000 kunaa henkilöä kohden/ suorittamiseen 4,5 miljardia kunaa.

Valtio on lisäksi ottanut kassasitoumuslainoja yhteensä 6,5 miljardin kunan arvosta luottolaitoksilta, vakuutusyhtiöiltä ja yksityisiltä liikkeiltä. Näiden lainojen maksuaika oli aluksi 3, 6 ja 12 kk; sitten siirryttiin pitempiaikaisiin lainoihin, joiden maksuaika on 3,5 ja 10 vuotta; korko vaihtelee 4 - 8 %:iin.

Veropolitiikassa Jugoslavian verotusjärjestelmä on säilytetty ja muutettu uusia olosuhteita vastaavaksi. Suurin osa valtion juoksevista tuloista /2/3 - 3/4 / saataneen Zagrebista ja sen ympäristöstä, ulkomaankaupan ja teollisuuden keskuksesta, jota vastoin maaseutu suhteellisen vähän osallistuu julkisten varojen kokoamiseen.

Liikkeessä oleva setelistö, joka elokuussa v.1939 oli n.4,5 miljardia /Jugoslavian liikkeessä oleva setelistö laskettu Kroatian nykyistä valtioaluetta silmälläpitäen/, Kroatian /julistautuessa itsenäiseksi/ 7 miljardia ja 30.4.43 22,2 miljardia, oli 30.11.43 kohonnut 38 miljardiin ja vuoden lopussa arviolta 40 miljardiin kunaan. Siihen on vielä lisättävä Saksan armeijalle myönnetty n.9 miljardin suuruinen vekseliluotto.

Clearingsaatavia Kroatialla on etupäässä Saksasta 2,6 miljardia. Muita saatavia, niinikään pääasiallisesti Saksasta Kroatian valtiopankilla on 9,8 miljardia kunaa.

Edellä mainitun tietolähteen arvionnin mukaan on setelistöstä todellisuudessa liikkeessä vain noin puolet. Ainakin 15 miljardia lienee talonpoikien kätköissä, jotka muuttavat siitä tavaraksi vain mitättömän osan. Käytännöllisesti katsottuna voidaan sanoa, että Kroatian väestöstä 6 miljoonalla on rahaa paljon ja ½ miljoonalla, joihin kuuluvat virkamiehet, eläkeen ja avustuksen saajat ym., on rahaa vähän.

Liikkeessä oleva setelistö ja julkisen vallan yhä kasvava rahantarve ovat tietenkin myötävaikuttaneet täkäläisten hintojen jatkuvaan nousuun, jota hallitus ilmeisesti on voimaton vastustamaan. Viime heinäkuussa vähittäishintaindeksi /v.1939 - 100/ oli kohonnut 873,56; joulu-

kuussa v.1943 se oli arviolta 1000. Viime kuukausina elinkustannusindeksiä ei ole enää laskettu, koska palkka- ja hintataso jatkuvasti muuttuvat ja säännöstellyt hinnat ovat enää vain näennäiset. Hintatason kohoamisen muina syinä mainittakoon hyödykkeiden väkivaltainen hävittäminen, sisällissodasta johtuvat liikennehäiriöt, tuotannon supistuminen, joka johtuu siitäkin, että Saksassa on n.150.000 kroatialaista työmiestä, järjestelyvaikeudet elintarvikkeiden kokoamisessa ja jaossa, keinottelu ja hamstraus.

Hintojen inflatoorinen nousu on aiheuttanut vaikeuksia myös ulkomaankaupalle. Näitä vaikeuksia on koetettu voittaa erilaisin menetelmin: Eräissä maissa on turvauduttu tasoitusrahastoihin kauppavaihdossa Kroatian kanssa; eräiden maiden kanssa tehdään kauppoja kultavaluutan pohjalla taikka vastikekauppoja, jolloin tavaran hinnan perustaksi otetaan esim. ennen sotaa vallinnut hintataso. Saksa, joka on ensimmäisellä sijalla Kroatian kauppavaihdossa, ei näytä olevan halukas muuttamaan todellisuuden kanssa täysin ristiriidassa olevaa suhdetta 1 RM = 20 kunaa, ilmeisesti inflatiokehityksen jarruttamiseksikin.

Kroatian vienti rajoittuu muutamiin artikkeleihin, jotka kylläkin sota- ja pulakauden aikakaudella ovat kysyttyjä. Puutavaraa, taniinia, jota Suomeenkin on kuluvana vuonna toimitettu, sementtiä, bauksiittia, rautamalmeja, hedelmiä, viinejä, hevosia jne. vaihdetaan sellaisiin tavaroihin, joita Kroatiassa ei valmisteta lainkaan tai vain riittämättömästi. Sellaisina mainittakoon: maataloudelliset koneet ja laitteet, tekstiili, paperi, selluloosa, kemikaliot, farmaseuttiset valmisteet, raakarauta, lasi ja posliini. Paperipulan lieventämiseksi on täällä parhaillaan vireillä kysymys 1.600 tonnin suuruisen paperilähetyksen toimittamisesta Triestistä Zagrebiin. Paperi on suomalaista alkuperää ja alkuaan tarkoitettu Turkkiin, johon sitä nykyoloissa ei voi toimittaa. Elintarvikkeita tuodaan etenkin Romaniasta, Slovakiasta ja Saksasta. Ostajana toimii pääasiallisesti valtio, joka osallistuu myös suurten tukkuliikkeiden hankintoihin.

Valtiovallan toimenpiteet talouselämän ohjaamiseksi ovat Kroatias-

sa olleet suureksi osaksi tehottomia. Viime kesänä yritettiin maanviljelijäin osuuskuntien avulla parantaa elintarvikkeiden saantia asutuskeskuksiin. Kun siitäkään ei ollut sanottavaa apua, siirryttiin syksyllä puolittaiseen vapaakauppaan. Maanviljelijät saivat valvontaviranomaisten häiritsemättä ottaa tuotteistaan mustassa pörssissä vakiintuneita hintoja. Nämä hinnat ovat sitten säilyneet jonkin aikaa vakaina, mutta toiselta puolen aiheuttaneet palkkojen koroituksia. Kaupunkiväestön huollon turvaamiseksi siirryttiin joulukuussa elintarvikkeiden ja nautintoaineiden viralliseen vaihtokauppaan, jonka yksityiskohdista lähetystö on erikseen tiedoittanut. Maanviljelijä on oikeutettu vaihtamaan elintarvikkeittensa ylijäämän tupakkaan, sokeriin, suolaan jne. Asianomainen hallituksen jäsen lausui tästä toimenpiteestä, että asutuskeskusten elintarvetila ei johdu varastojen puutteesta, vaan etupäässä kuljetusvaikeuksista ja maanviljelijäin psykologisesta asenteesta: huolimatta korkeista hinnoista heitä ei kiinnosta niin paljon raha kuin tavara. Kuluvan vuoden erinomaisen sadon perusteella ministeri odottaa tästä vaihtotaloudesta hyviä tuloksia.

Mikäli luotettavalta taholta olen kuullut, suunnittelee hallitus nykyään uusien setelien liikkeeseen laskemista ja vanhojen mitättömäksi julistamista. Suunnitelma aiotaan todeuttaa vasta sen jälkeen kun, tietenkin maanviljelijät ovat täyttäneet omaisuuden ilmoittamisvelvollisuutensa. Vanhoja seteleitä lunastettaessa otetaan ilmoittamattomat setelimäärät valtion pakkolainoihin.

Kroatian pääprobleemina sekä taloudellisessa että valtiollisessa elämässä eivät kuitenkaan ole finanssi - ja säännöstelykysymykset, vaan sen täydem valtiovallan ulottaminen valtakunnan koko alueelle. Tämän vaikean ongelman ratkaisemiseen keskittyvät yhä enemmän valtiovallan kaikki ponnistukset - yhdessä maassa olevien saksalaisten divisioonien kanssa, joiden voiton uskoon kaikki perustuu.

Asiainhoitaja A. Yöntilä
A. Yöntilä.